

Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

- + *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.
- + *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.
- + *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.
- + *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter <http://books.google.com> durchsuchen.

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

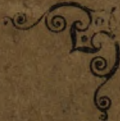

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

20040.

WAT MOET, DAT MOET.

EEN VROOLIJK VERHAAL

VAN

W. FRICKE.

UIT HET. PLATDUITSCH VRIJ VERTAALD

DOOR

A. G.

LEIDEN. — P. ENGELS, 1873.

f 3.25.

9217
E49

WAT MOET, DAT MOET.

*Gebruikt bij mij onder geteekenden
ach hier*

*Beekelouster
J. J. Groen*

Leiden 12 September 1873.

26046

~~Handwritten scribble~~

WAT MOET, DAT MOET

EEN VROOLIK VERHAAL

VAN

W. FRICKE.

UIT HET PLATDUITSCH VRIJ VERTAALD

DOOR

A. G.

*Mitgegeven opgeden door den
Leiden 12 September 1873*

De Maas

LEIDEN. — P. ENGELS, 1873.

EERSTE HOOFDSTUK.

Een koffiegezelschap, en uit welke lieden het bestond. — Wie er nog bijkomen. — Waarom Hendrik Koolhaas in zijn nieuwen cilinderhoed komt te zitten. — De eerste indruk gaat verloren en daarna valt de heele pret in duigen. — Jochem Pott praat in zich zelven.

»Ja, dat is zoo,» zei tante Bliesaat, terwijl zij het gezelschap weder een kop koffie inschonk, »ja, dat is zoo: de oude tijden waren toch beter, al krijgen wij nu ook voor onze eieren en boter het driedubbele geld.»

»Zeker,» voegde oom Jobst er bij; »toen eerlijkheid en trouw nog algemeen waren en een handslag zoo veel als een eed beteekende, toen ging het nog goed; maar sedert de spoorweg uitgevonden is en de vrouw-lui krenelinen dragen, deugt er ook niks meer in de wereld.»

»t Is al zooals men het neemt!» zoo nam nu oom Bliesaat het woord. »Ik kan toch niet over de tegenwoordige tijden klagen; wanneer de pacht ook wat hoog is, de tarwe geldt des te meer; dat weegt tegen elkaar op. De geringe burgerman in de stad zal het wel eerder voelen, want die kocht vroeger zijn aardappelen

voor vier schellingen, waarvoor hij nu tien moet betalen; wij, boeren, als wij billijk willen zijn, kunnen ons niet beklagen. En die zijn handen maar uit de mouw wil steken, komt tegenwoordig ook nog met eere door de wereld.”

„Ja, wanneer hij er nog wat bij heeft!” bromde Jobst, in zijn kopje kijkende, dat voor hem stond.

Nu kwam het gesprek van de oude tijden op de aardappelen, en van de aardappelen op de beetwortels, en van de beetwortels op de varkens, en van de varkens op de menschen; van daar weder op de oude tijden en zoo steeds in het rond; alléén, dat nu en dan in plaats van de aardappelen de rogge of tarwe, en in plaats van de menschen het andere vee aan de beurt kwam. Nu, men weet wel, hoe het in zulk een gezelschap toegaat, waar alleen koffie gedronken en fijn wittebrood gegeten wordt.

Wij willen thans het gezelschap wat meer van nabij bezien, om te weten, met welk slag van menschen wij te doen hebben. Aan het boveneind der tafel zat oom Jobst; hem kwam die eer toe; wanneer er bij den een of anderen oom of neef nu of dan feest gevierd werd, dan moest oom Jobst altijd bovenaan zitten; hij regelde en bestuurde alles; wat hij sprak, dat gold; hij toch was de man in gansch Warsow, die het meeste van allen ondervonden had, want hij had al de verschillende winden in de onderscheidene werelddeelen om zijn neus laten waaien. Zoo iemand kon immers ook alles beter weten dan een ander, die heel zijn leven bij moeder tehuis geweest is. Jobst had de Franschen mede over den Rijn geholpen en was daarna in Oostenrijkschen dienst geweest; hij had in Italië den oorlog medegemaakt en was later in Engelschen zeedienst gegaan; overal was

hij bij geweest, waar de menschen elkander, om de eerzucht en wraakzucht van andere menschen te bevredigen, dood sloegen. Uit al die oorlogen was hij er met een blauw oog afgekomen; dat wil zeggen, tot op één been na, waarvan hij de helft in de Krim had gelaten, en nu hompelde hij zoo de wereld door, at 's middags bij den één, 's avonds bij den ander en dronk elders zijn koffie; overal was hij bekend en iedereen noemde hem *oom*. Jobst was, niettegenstaande zijn haat tegen de vrouwen, dien hij de hemel weet waar had opgedaan, toch een heel vroolijke snaak; het kon wel zijn, dat hij zijn goede luim uit de groote pruim zoog, die hij steeds aan de linkerzijde tusschen de kiezen had zitten, zoodat zijn gezicht er uitzag, alsof hij aan de vreeselijkste kiespijn leed; zelfs wanneer hij toevallig niet pruimde, wat echter zeer zelden gebeurde, dan was de wang toch opgezet, alsof hij een pruim in den mond had, hetzij uit gewoonte of wel, dat de wang er zich naar gevoegd had, evenals een jas naar een hoogen schouder. Aan de rechterzijde keek vermetel een klein, zwart doorgebrand endje pijp uit den mond, waardoor deze geheel en al naar beneden getrokken werd. »Dat stompje heeft menigen storm beleefd,» zeide hij zeer dikwijls, »daaruit heb ik altijd aan boord gerookt.» Jobst was er ook zeer op gesteld, hij liet het niet uit den mond, uit het oog in het geheel niet. »Als je mijn endje pijp breekt,» zeide hij, »dan sla ik je de armen en de beenen stuk!» — Bij deze wang en dezen mond kwam nu nog een neus, zoo dik als een kleine kindervuist, en wanneer de zon daarop scheen, dan glom die, juist, alsof hij gevernist was, van wege zijn roode kleur; dat gaf hem een potsierlijk voorkomen, maar de kleine zwarte oogen, die onder de zware, ruige wenkbrauwen fonkelden, boezemden iedereen

een behoorlijk respect in. Jobst was nogtans een goede kerel, en hij bezat niettegenstaande zijn vrouwenhaat een week gemoed. Boven op dit gezicht en dit gemoed zat bestendig, des zomers, in den winter, op straat en in huis, eene muts met een bonten rand zonder klep, die van binnen en van buiten zoo uitermate vet was, dat, wanneer ze met een kool in een ketel gedaan werd, men volstrekt geen vleesch er bij noodig zou gehad hebben. Het buis en de broek waren van blauw laken, zooals de matrozen dragen, zoowel 's winters, als in den zomer. Tot de innerlijke hoedanigheden des mans behooren nog een paar aanwensels, die hem niet tot eer strekten, en die den mensch menigmaal zeer in onaangenaamheden kunnen brengen. Jobst had zich van het engelsche schip de beide woorden: »God dam!» toegeëigend en gebruikte ze bij iedere gelegenheid, wanneer hij eens de waarde van zijn persoon wilde doen gelden; zoo hem deze woorden niet dadelijk invielen, of hem soms niet geschikt toeschenen, dan zeide hij: »De koekoek haal je!» Maar hij meende het toch goed, en was in zijn knollentuin, zooals men zegt, wanneer iemand zoo recht in zijn nopjes is.

Naast Jobst aan de linkerzijde zat tante Lijsje. Die arme stumperd was een beetje te kort gekomen; de natuur had haar namelijk stiefmoederlijk behandeld; ofschoon zij in hare groeijaren altijd onder den meiregen was gaan staan, was zij toch niet langer geworden dan drie en een halven voet; het hoofd was daarentegen rijkelijk, bijna te rijkelijk gegroeid, zoodat zij heel goed en gemakkelijk voor eene kleine vrouwelijke dwerg uit de wereld der toovergodinnen had kunnen doorgaan. Gelijk het hoofd met het onderstel

in tegenspraak stond, zoo ook stond zij met alles in de wereld in tegenspraak; de onschuldigste vlieg aan den muur kon haar ergeren, dat zij er groen en geel van werd. Tante Lijsje was nog eene jonge jufvrouw van ongeveer negen-en-veertig jaar en was zeer gesteld op zedelijke verhalen, waarom zij dan ook niet heel goed met Jobst om gaan kon, omdat hij er vaak behagen in schepte, haar daarmee te plagen, waarover zij dan steeds bleek van boosheid werd.

Aan den anderen kant naast Jobst zat tante Bliesaat, of kortweg tante Lena genaamd, de gastvrouw van het gezelschap. Wie eenmaal met deze waardige vrouw, die een goede vijftig jaar oud was, gesproken had, merkte aanstonds, dat zij goed van den tongriem gesneden was; dat lieve mondwerk was voortdurend als een pepermolen in beweging, wanneer er over een belangrijke zaak gesproken werd, en alles wat zij vertelde, was belangrijk; voor haar was steeds het allerbelangrijkste, wat andere menschen te doen en te laten hadden, hetgeen haar toch in het geheel niet aanging. Zoo gebeurde er dan ook niets in Warsow, waarover tante Lena niet het woord wist te voeren; zij was de levende courant, en wanneer de een of ander over iemands omstandigheden wat weten wilde, dan ging hij naar tante Lena en werd ingelicht. Alles aan haar was leven en beweging, tot zelfs de beide blauwe linten van hare zondagsche muts, die bestendig, als de slinger van een klok, heen en weêr gingen. Tante Lena was geheel het tegenoverstelde van haren man, die aan hare rechterzijde zat.

Oom Bliesaat was ruim tien jaar ouder dan zijn lieve wederhelft; de tijd had zijn haar, evenals dat van oom Jobst

zeer grijs doen worden; de plooiën in zijn gelaat hadden scherpe omtrekken gekregen, maar zijn hart was jong gebleven. »Trouw en eerlijk!» was altijd zijn zinspreuk geweest en was het ook nog heden. Hij deed geen kind kwaad, maar als tante Lena het wat al te bont met haar gepraat maakte, dan rimpelde hij zijn voorhoofd en zeide zachtkens: »Je zult ons met je gebabbel nog in het spinhuis praten!» Meer zeide hij echter niet, want hij had er dan al berouw van, dat hij zijne lieve vrouw wat te hard had aangesproken.

Wat verder aan de tafel zat iemand, die gedurende een heel uur, dat het gezelschap bijeen was, hoe genaamd niets van zich had doen bespeuren, behalve dat hij dapper op den tulband was aangevallen, dien tante Lena zelve gebakken had, en hierin was hij terdeeg werkzaam en spoelde dien gestadig met koffie naar beneden; zoodat, als de andere dischgenooten één kopje met welbehagen naar binnen geslurpt en daarbij veel complimenten gemaakt hadden, hij er reeds een stuk of drie achter zijn kiezen had. Hij heette Jochem Pott en was een verre neef van al de ooms en tantes, die aan tafel zaten. Jochem was een zoon der dochter van den broeder van tante Lena's schoonmoeder; hij had er dus recht op, dáár mede aan te zitten, en deed dan ook zijn uiterste best; hij wierp nu en dan een vriendelijken blik op den een of ander, wanneer die soms wat zeide, lachte het hardst meê, als er gelachen werd, streek van tijd tot tijd met alle vijf vingers door zijn geel vlashaar en keek strak in zijn kopje, als het ledig was, en dan weder zag hij tante Lena aan, die hem dan ook weldra begreep, zijn kopje weder inschonk en tot hem zeide: »Maar, Jochem, je spreekt vandaag geen enkel woord.» Dan antwoordde Jochem met een zeer verstandig ge-

zicht, dat hij van lieverlede had leeren zetten, daar hij vijf-en-twintig jaar oud was: »Ja, wat zal ik veel bijzonders zeggen?» en liet het daarbij blijven, terwijl hij onmiddellijk weêr op den tulband van tante aanviel en daarbij de zoete koffie niet vergat.

Tusschen Jochem en oom Bliesaat zat Hanne Bliesaat, de eenige dochter en de oogappel harer ouders. En 't was ook wel een meisje, dat men als een oogappel kon liefhebben; zij bezat de goedhartigheid en het vrome gemoed van haren vader, met de mooie, groote, blauwe oogen en het blonde haar van hare moeder; daarbij zoo slank als een populier, een figuurtje als het onderste gedeelte van een wijnflesch, kort en goed! — een meisje om in te bijten, want hare wangen zagen er uit als een fijne tafelappel. Tante Lijsje had het al menigmaal over deze schoonheid te benauwd gekregen, want zoo iets hinderde haar zeer.

Hanne sprak ook geen woord in het gezelschap, zij was er te bescheiden toe, wanneer oudere menschen het woord voerden. Van tijd tot tijd sprong zij vlug van haren stoel op en de deur uit, om een versche kan koffie te halen en zorgde, dat de schotel, waarop de tulband lag, aangevuld bleef, zoodat Jochem niet behoefde te wachten. Wanneer zij hiermede gereed was, dan ging zij weder stil op hare plaats zitten, en hare groote blauwe oogen keken over het gezelschap heen, door het venster naar den blauwen hemel, alsof zij er een paar kleine stukjes van waren, die verlangden weêr dáár te zijn, waar zij vroeger geweest waren; en in haar hart gloeide een kool, en de kool was eene heimelijke liefde, en de liefde was jong; wat zulks te beteekenen heeft, zal wel ieder mensch verstaan, die

niet vóór zijn zestiende jaar bevroren is. Het hart in Hanne's borst klopte voor Christiaan, en Christiaan was een arme drommel, van wien moeder Bliesaat niets weten wilde, ofschoon zij »mensen, die hoog in hun wapen zijn,» zooals zij zeide, niet verdragen kon, en vader zag het ook niet gaarne, omdat moeder het niet hebben wilde.

Stille, heimelijke liefde is al vaak met eene kool vergeleken, omdat zij zoo gloeien en branden kan; maar stille, heimelijke liefde is ook zoet, ach! zoo zoet, veel zoeter dan eene liefde, die zich overal vrijmoedig mag vertoonen; maar zij doet de menschen aan, zij verft de wangen bleek en drukt de oogden diep in het hoofd, zooals dit bij onze Hanne, helaas! mede het geval was; en toch wilde moeder het niet hebben!

Dat waren nu de gasten aan tante Lena's koffietafel; maar het gezelschap was nog niet voltallig. Tusschen Jochem en tante Lijsje waren nog drie stoelen onbezet. Tante Lena had immers gemeend: »We kunnen op de Koolhazen niet langer meer wachten, laat ons maar beginnen.» En zij waren begonnen; toen zij voor de derde maal, voor Jochem de zesde maal, ingeschonken had, kon zij zich niet langer weerhouden hare meening te uiten:

»Frits,» waarbij zij zich tot haren man wendde, »als het niet je eigen zuster was, die onverdraaglijke vrouw Koolhaas, dan zou ik tot haar zeggen, als zij nu komt: Vrouw Koolhaas, als mijn gezelschap je te gering is, dan kon je nu ook maar wegblijven! Ik zou ook maar liever zien, dat je in 't geheel geen voet in mijn huis zette.»

»Och! kom —» zeide oom Frits bij zich zelve.

»Ik weet niet,» voer tante weder uit, en de linten

van haar muts waren daarbij vreeselijk in beweging, »ik kan die soort van menschen niet uitstaan, die zich zoo veel inbeelden en toch niet meer zijn dan een ander. — Wat verbeeldt dat volk zich eigenlijk wel? Dat zij eens een mooien prijs uit de loterij hebben getrokken, dat is meer geluk dan wijsheid. Mij dunkt, ze moesten graag bij ons komen, en hun neus niet zoo in de hoogte steken, maar liever op hun vloer kijken, die er menigmaal smerig genoeg uitziet.»

»Heere jeminé, laat dat maar loopen,» zei oom Frits, »laat ze maar met rust, laat ieder doen, zooals hij wil.»

»Ja maar,» antwoordde tante op knorrigen toon, »die bij mij komt, moet zijn verwaandheid te huis laten; anders is hij mij niet welkom!»

»Hm!» bromde Jobst in zijn baard, »'t is toch een gekke boel in de wereld, dat de menschen altijd de fouten en gebreken van anderen weten te vertellen en hunne eigene gebreken in 't geheel niet gewaar worden.»

»Wat?» vroeg tante Lijsje, die zoo wat half en half zijn woorden verstaan had, »wat bedoel je, Jobst?»

»O, niets, niemendal,» antwoordde Jobst, »dat wat ik zoo even zeide, dat was onzedelijk, daar durf ik bij jou niet mede aan boord te komen.»

Tante Lijsje trok min of meer een scheef gezicht en maakte zich inwendig boos, zoodat zij weder verbleekte.

»Stil! daar hoorde ik een gerommel op den hof. Wat mag dat zijn?» zeide tante Lena, terwijl zij van den stoel opstond, wat uiterst langzaam ging, want zij was nog al zwaarlijvig.

»Wat is het nu?» zeide oom Frits en stond ook op.

»Hoho!» zeide Jobst, terwijl hij zich overeind richtte

en naar het venster hompelde. »De koekoek haal je! Daar begint me een licht op te gaan!»

Het overige gezelschap drong zich ook naar het venster, en allen zagen een hoog gevaarte van eene ouderwetsche koets, die den hof op kwam schommelen.

»Dat is toch het rijtuig niet van domine Eerbaar?» vroeg tante Lijsje, die nauwelijks over de vensterbank kon heenzien.

»Neen,» zeide oom Frits, »die heeft ook wel zoo'n oude rammelkast, maar zulk een wanschappen ding als dat is, is het toch niet. Dat moet wat anders zijn.»

»Nu, nu,» zei Jobst, »als mijn voorgevoel mij nu bedriegt, dan laat ik mij morgen als een vogelverschrikker in de erwten zetten!»

Jobst zei echter niet, wat zijn voorgevoel hem influiserde. Iedereen maakte nu zijne aanmerkingen en drukte zijne verwondering over dat vreemde rijtuig uit, en maakte gissingen, wie daar wel zou inzitten; alleen Jochem niet, die een stuk tulband mede naar het venster genomen had en daar dapper in hapte, terwijl hij naar buiten keek.

Nu willen wij ook eens gauw door de stoffige ruiten in de koets kijken. Op de achterste bank zaten twee dames; die ééne kon wel diep in de veertig, de andere zoo omstreeks vijftien jaar oud zijn. Vóórin zat een oude heer met een tamelijk grooten neus midden in het gezicht; een onderlip, twee duim uitstekende voorbij de punt van zijn neus, die veel van een knoop had, en een glad geschoren ronde kin. De oogen lagen nagenoeg verscholen onder de zeer harige wenkbrauwen. Boven op deze physionomie zat, tot diep over de ooren, en diep in den nek, zoodat men van het kort gesneden vuurroode haar niets kon zien, een zwarte cilinderhoed,

zoals oom Koolhaas die benauwde kachelpijp noemde. Ja, het was oom Koolhaas, die achteruit in die rammelkast van een koets zat, en de beide dames, dat waren tante Koolhaas en haar dochter Jetje.

Tante Sophie, zooals zij kortweg genoemd werd, zat stijf en strak, met het hoofd een weinig achterover, zoodat de spitse, omgebogen neus zoo stout in de lucht stond, alsof hij zeggen wilde: »Zie je me wel? Ik moet alles besturen; waar ik niet bij ben, daar geldt de koop niet.» En de spitse kin stond daaronder en keek kwaadaardig naar den neus omhoog en zeide: »Ik help je bij het regeeren, want alleen kunt ge toch niets uitrichten!» Tusschen deze beide vooruitstekende punten zat de kleine mond met de dunne lippen dicht op elkaar geklemd, en een voornaam lachje speelde er om heen; want hij wist, dat de beide anderen wel moesten zwijgen, als hij het gebod. De beide zwarte oogen stonden boven het geheel en hielden wacht; ja, aan die beiden ontging niets, het geringste werd door die ronde karbonkelsteen opgemerkt; ze waren ook niet te vergeefs zoo groot. Dat is nu het gezicht van tante Sophie; daarom heen bommelde en slingerde een menigte linten van allerlei kleuren en tusschen de linten kwamen allerlei bloemen en bladeren te voorschijn.

De kroon van dit alles, die wel drie voet diameter had, noemde moeder Koolhaas »mijn muts.» Wat nu onder het hoofd naar beneden zat, daar kon men even weinig wijs uit worden, als uit de muts. Terwijl zij daar zoo zat, zag men weder niets dan kanten en linten en doeken en kwikken en strikken; om kort te gaan, het geheel zag er uit, als een wandelende veiling van manufacturen.

Jetje was het sprekende evenbeeld van hare lieve

moeder, zoo treffend, als het maar ooit was te zien geweest; gezicht en kleeding, alles stemde haarklein overeen; alleen de muts, dat bonte ding, ontbrak nog; zij was nog maar vijftien jaar.

Zoo namen dan de beide vrouwspersonen bijna de geheele ruimte van het rijtuig in, en bleef er voor vader ternauwernood een plekje over, waar hij zijn allerbeste deel kon nederzetten; zijn beenen moest hij bijna tegen elkaâr drukken en met zijn voeten wist hij ook slecht raad, en zoo moest hij maar doodstil blijven zitten, als hij geen gevaar wilde loopen, onder de garde-robe van zijne lieve vrouw en dochter begraven te worden en dan de kluts geheel kwijt te raken.

Zoo zag het er in het rijtuig uit, toen het den hof kwam oprijden. Vader Koolhaas had de rammekast eerst den vorigen dag voor een spotprijs op een landgoed gekocht, waarvan de eigenaar, de heer van Pipenbrink, bankroet gemaakt had. Tante Sophie was er dan ook zeer mede ingenomen, dat haar man op den inval gekomen was, de koets te koopen, en had dadelijk gezegd: »Daar rijden wij morgen mcê naar Bliesaat; dan krijgen zij respect voor ons, en jaloersch zullen ze wezen, dat ze er groen en geel van worden, als ze zien, hoever wij het al gebracht hebben.»

En toen 't er nu op los zou gaan naar het gezelschap, sprak tante weder: »Maar we moeten niet te vroeg komen, het heele gezelschap moet bij elkaâr zijn; want ze ergeren zich allemaal, en ze moeten zich maar ergeren!» Dat waren slechte gedachten, maar tante Sophie was nu eenmaal zóó; en zoo als de mensch is, zoo is hij, daar laat zich niet veel aan

veranderen, als hij oud is; bij de jeugd helpt nu en dan een pak slaag.

Nu was Johan aan de beurt gekomen en in een livrei gestoken, die vader ook tegelijk er bij gekocht had; het was eigenlijk geen livrei, maar het pak van een jockey, dat de heer van Pipenbrink eens op een wedren had aangehad. Het roode buis stond Johan dan ook zeer goed, als het hem maar beter gepast had, en de gele broek was slechts ruim een voet te kort, zoodat de bloote knieën van onzen Johan tusschen de broek en de laarzen uitkeken, ook zat hem dit kleedingstuk drommelsch strak, zoodat hij zich niet al te veel verroeren of bewegen mocht; »maar dat doet er niets toe,» had tante gezegd, »dat hoort zoo!» En het zag er ook heel voornaam uit, zoo als Johan met zijn verbrand gezicht, als een groote ourang-outang, voor op den bok zat, en tante zei ook:

»Dat ziet er goed uit, dat zal hun de oogen uitsteken! Van den eersten indruk moeten ze allen verstommen. Let op, Hendrik, hoe ze met open mond zullen staan kijken, let op! De eerste indruk bevestigt; de eerste indruk, dien een mensch maakt, als hij ergens komt, blijft voor altijd. Maak dus, Johan, dat ge behoorlijk rijdt, en dat je ons den eersten indruk niet bederft.»

»Ik zal 't wel netjes lappen,» zeide Johan en klom op zijn bok, alsof hij de vreeselijkste buikpijn had, daar hij niet recht op kon zitten, zoo nauw was zijne livrei. — In dezen toestand kwam nu het rijtuig nader. »Hendrik,» zeide tante Sophie zachtjes, terwijl zij met het ééne oog door het glas van het portier gluurde, »Hendrik, kijk, hoe ze daar aan 't venster staan te gapen; ze zijn er allemaal al. Zie je wel, wat tante

Lena groote oogen opzet? Ja, we spelen thans een andere rol in de wereld, als jelui! Hendrik, jij moet er eerst uitklimmen, en er mij dan aan de hand uit helpen, dat we ook met fatsoen uit het rijtuig komen. En Jetje, pas op je zijden japon, dat je nergens aan blijft hangen. Ja, jelui zult respect voor ons krijgen; je kunt van geluk spreken, dat we in 't geheel met je willen omgaan en dan nog wel op visite bij je willen komen. Pof! — ach heere jeminé!”

»Die vervloekte steen!”

Daar lag de heele koets op de deel, vlak voor de huisdeur, en uit de diepte hoorde men de woorden met moeite uitbrengen:

»De eerste indruk is verloren!”

»Pof! — och heer!” klonk het ook te gelijker tijd in de kamer, en de heele koffievizite liep door elkaâr. Jobst wilde zich schielijk omdraaien, om ter hulp te snellen, liep daarbij tante Lijsje omver, die hij, omdat zij zoo klein was, niet zag, waardoor zij midden in de kamer achterover viel en met haar beenen in de lucht rondspartelde. Oom Frits ziet dit ongeval niet, wil ook uit de deur loopen en — valt, pardoes! over de zwaaiende beenen van tante Lijsje als een stuk hout op den grond. »Heere je!” riep tante Lena daartusschen, »wat is dat, wat is dat? Wat gebeurt er toch, Jochem, je spreekt ook geen stom woord?”

Jochem, die van schrik de laatste happen nog tusschen de tanden had zitten, kauwde eerst zijn mond leêg en zei toen:

»Ja, wat zal ik er veel bijzonders van zeggen? — Kom tante, kom overeind!”

Tante was echter geheel en al doodsbleek van schrik en van boosheid.

Buiten moeten wij nu eerst onzen Johan met het jockey-costuum opzoeken, want hij moet toch als gediensstige geest, zijn heerschap dadelijk te hulp komen.

Wel jongens, wat zag hij er uit!

»Mensch!» zei Jobst, die hem het eerst in het oog kreeg, »mensch, wat zoek je toch in dit seizoen tusschen de kruisbessen? Die zijn immers rijp met St. Jan.»

Johan zat met zijn plunje tusschen de kruisbessenboomen en had zijn gezicht, zijn handen en wat niet al aan bloed gescheurd, terwijl zijn heerlijk mooie livrei schandelijke luchtgaten had gekregen.

»O jé,” zeide hij, »die vervloekte stee — au! — Wel weêrga, wat kom ik hier ellendig te zitten? Mijnheer Jobst, o jé! help me toch eens even op.»

Nu, Jobst hielp hem dan ook en Johan kwam uit de kruisbessen weêr te voorschijn; hij zag er echter uit als een martelaar uit de zestiende eeuw.

Middelerwijl waren allen voor de deur gekomen, maar tante Lijsje bleef op een behoorlijken afstand, want zij wilde zich niet aan het gevaar bloot stellen, van nog eens omver geloopt te worden..

In den omgevallen wagen, die zoo lag, dat het ééne portier naar den grond gekeerd was en niet open ging, en met het andere naar boven, was een verward gescheeuw en gemompel van »een eerste indruk” en »natuurlijkerwijze,” welk stopwoord vader Koolhaas zich zoodanig had aangewend, dat hij dit op alles toepasselijk maakte.

Jobst was de eerste, die op de koets klauterde, met moeite het portier open kreeg en nu van boven af in in dat geschreeuw en gemompel naar beneden keek, even als een Engelschman van boven af in den Vesuvius kijkt. »God dam,” zeide hij, en haalde het linten- en bloemengevaarte naar buiten; »de koekoek haal je!

daar komt waarachtig een heele tuinmanswinkel te voorschijn!" en hij smet de muts van tante Koolhaas naar tante Lijsje heen, en gooide zoo netjes, dat dit ding die oude kleine stumperd vlak op het hoofd vloog, die er nu daardoor uitzag als een tooverheks, en hierover natuurlijk weder bleek van boosheid werd.

»Ach, goede hemel!" zoo kon men nu uit het portier hooren steunen en klagen. en de spitse neus van tante Sophie werd zichtbaar, — »ach, goede hemel! wat is dit een ongeluk! wat is dit een ongeluk!"

»De koekoek haal je," zeide Jobst achteruit stuivende, opdat de spitse neus hem niet in de oogen zou steken; »Sophie! wat maak je een spektakel!"

»Ach ja, dat zoo iets ons nu ook nog overkomen moest!"

Nu, tante Sophie werd met moeite er uit gehaald, en ook Jetje kwam te voorschijn, maar bleef steeds achter haar moeder staan, zoodat niemand haar in 't gezicht kon zien; zelfs Jochem niet, die er veel moeite toe deed.

Tante Lena begroette dan nu tante Sophie met een soort van medelijdend gezicht; maar dacht bij zich zelve: »Zie je, dat is je verdiende loon!"

»Waar blijft Hendrik toch?" vroeg nu oom Bliesaat.

»Heere jeminé, ja! mijn man, mijn man!"

En »mijn man" zat onder op den provisioneelen bodem der koets, en had de kramp in het been gekregen, zoodat hij zich niet kon oprichten, terwijl hij op zijn nieuwen cilinderhoed was komen te zitten.

»Mensch," zeide Jobst, »wat blijf je daar toch zitten, als een klokken! Kom toch overeind."

»Natuurlijkerwijze," gaf oom Hendrik ten antwoord; »natuurlijkerwijze heb ik van dat stijve zitten, daar ik mij niet roeren kon, omdat mijn vrouwlui de geheele

ruimte innamen, de kramp in het been gekregen. Waar is Johan?"

»Ja, Johan," zeide Jobst, »die kan niet goed voor den dag komen, hij heeft zijn gansche plunje stuk gescheurd, toen hij tusschen de kruisbessen zat."

»Wat? De mooie livrei, die mij tien daalders gekost heeft?"

De schrik over het nieuwe verlies, — want de cilinderhoed was ook naar de maan, — verdreef op ééns de kramp, en oom Hendrik kwam met zijn platgezeten cilinder uit de benauwde kast kruipen, om Johan op te zoeken en hem eens duchtig door te halen wegens het omgooien van het rijtuig en het scheuren van de livrei; maar Jobst hield hem tegen en beduidde hem, dat Johan er geen schuld aan had, maar alleen de oude rammelkast van een koets.

»Wat? Rammelkast?" bulderde Hendrik tegen Jobst. »Een rammelkast noem je dat? Natuurlijkerwijze, je hebt er geen verstand van! — Waar mijnheer Van Pipenbrink meê gereden heeft, dat is geen rammelkast! Versta je me?"

»Ja, ja," zeide Jobst, maar bedaard, »'t is een mooie kast, — 'k wil zeggen een mooie koets."

»Nu, kom nu maar binnen," zei tante Lijsje, die toch ook wat zeggen wou. »Nu, kom nu maar binnen en doe je wat te goed, dat de schrik je weêr wat uit de leden trekt."

»Ja," zei tante Lena, ook nog vinnig, »je hadt nog maar een weinig langer moeten uitblijven, dan was de koffie op geweest en ik had waarachtig geen versche gezet," — »om jelui plezier te doen," wou ze zeggen; zij bedwong zich echter nog intijds en dacht het slechts.

Het gezelschap ging nu gezamenlijk in de kamer; maar voor tante Sophie was de aardigheid er af; zij

had wel is waar haar bloemengevaarte weder op het hoofd gezet en de kanten en linten in orde gebracht, maar de eerste indruk was verloren gegaan en dat krenkte haar diep. De spitse neus was nog spits geworden, maar was wat meer dan gewoonlijk naar beneden gebogen, en het bluffen ging haar ook niet meer zoo glad af, wat goed voor tante Lena was, want zoo iets kon zij toch volstrekt niet uitstaan. Oom Hendrik was ook een beetje uit zijn humeur geraakt, maar hij moest toch natuurlijkerwijze vertellen, hoe hij aan de koets was gekomen, en hoe hij den inval gekregen had, zijn koetsier in zulk een apenrok te steken.

»De koekoek haal je!» zeide Jobst, »je zult het nog zoo ver brengen, dat de Groothertog je tot minister of zoo'n soort van geldverteeder maakt. Je hebt een ferm aanleg om vooruit te komen.»

»Zoo is 't», zeide oom Hendrik, en de onderlip kwam nog een beetje meer naar voren, en de onderkin zwol wat op, zooals gewoonlijk, wanneer Hendrik zich doordrongen gevoelde van zijn eigen waarde. Tante Lena gaf haren Frits een kleinen stoot in den rug en glimlachte.

Sedert de familie Koolhaas aangekomen was, ging het met het eten en drinken van Jochem niet meer zoo vlug; hij had aan zijn groene zijde nu ook nog eene jonge dame, namelijk Jetje; Jochem zat heel prettig. Maar Jetje bemoeide zich zeer weinig met Jochem, of liever in het geheel niet, want als de dochter van zulke voorname en rijke ouders kon zij zich onmogelijk met zulk een saaien jongen als Jochem, die bovendien slechts een kleine pachter was, inlaten. Jochem had intusschen niets anders te doen, dan Jetje onophoudelijk aan te kijken en onrustig op zijn stoel heen en weer te schuiven, waarbij hij dan Jetje steeds onvoor-

ziens en opzettelijk aan haar elleboog of ergens anders stootte, waarop zij natuurlijk geen acht sloeg. Jochem deed ook altijd, alsof hij wat zeggen wilde, maar er kwam niets uit; het werd zeker tegengehouden door al den tulband, dien hij gegeten had.

't Was niet voor de eerste maal, dat Jetje Jochems oogenmagneet geweest was; hij had al lang eene stille heimelijke liefde in zich omgedragen, maar nog niet het oogenblik kunnen waarnemen, waarin hij die durfde openbaren; want als hij zich eens in Jetjes tegenwoordigheid bevond, dan waren er altijd andere menschen bij, en dat geneerde hem; overigens had hij dan ook meestal, zooals heden, een beetje rijkelijk veel gegeten, waardoor het dan steeds bleef hokken. Tante Lena had het al lang in den neus gekregen, wat in Jochem omging, en dat was haar vreeselijk onaangenaam, want zij had haar Hanne er toe uitverkoren, om op Jochems hof het bestuur te voeren; Jochem scheen haar toe de beste schoonzoon te zijn, omdat hij niet veel sprak, daar hij nooit veel bijzonders te zeggen had, en iets niet-bijzonders niet zeggen wilde. Zoo een was het gemakkelijkst onder de pantoffel te krijgen, en onder de pantoffel moest de man staan, naar het oordeel van tante Lena; de vrouw moest de baas zijn, anders liep de zaak verkeerd. Wat weet de man van het huishouden af? En iemand, die dat niet kent, kan ook niets in te brengen hebben. Bij haren man was dit haar uitstekend gelukt, want hij was immers zulk een geduldig lam, dat geen kind kwaad deed; hij had zich in den eersten tijd na het huwelijk alles laten welgevallen, en die zich in het begin ook maar een weinig laat welgevallen, moet zich later stellig in alles schikken.

Nu, tante Lena zag dan van tijd tot tijd Jochem heel kwaadaardig aan, waaraan hij zich echter volstrekt niet stoorde, evenmin als Jetje aan zijn aanstaren. Wanneer hare booze blikken niets uitrichtten, dan knipoogde zij hare dochter toe, wat zoo veel beduiden moest, als: »Bemoei je toch een beetje met hem, praat toch wat met hem!» Hanne beproefde dit dan ook als gehoorzame dochter, maar kreeg ook weder niets dan »ja” en »neen” er uit, waarbij hij haar volstrekt niet aanzag; dit was haar dan toch natuurlijk zeer vervelend en zij zeide dan ook verder niets. Toen beproefde moeder het zelve en zeide:

»Wel, Jochem, spreek toch ook eens een woord!»

En Jochem antwoordde:

»Ja, wat zal ik veel bijzonders zeggen?» De overige leden van het gezelschap onderhielden zich intusschen beurtelings over het weder en over de tijdsomstandigheden, zooals te voren; en tante Lijsje begon eens, om toch ook wat te zeggen, over het geluk te spreken, hetwelk zoo menigeen begunstigde, en zoo menigeen onbarmhartig van zich stootte.

»Ach wat,» zei hierop oom Hendrik met de onderlip. »Dit is je natuurlijkerwijze zoo van den domine ingepompt, zooals je daar spreekt!»

Lijsje verbleekte.

»Geluk is niets, hoegenaamd niets. Als iemand een weinig gezond menschenverstand heeft, dan kan hij het ver brengen: alleen gezond verstand! En wanneer iemand het door zijn verstand ver gebracht heeft in de wereld, dan zeggen de domme menschen: het geluk is hem mede geloopen.»

Dom? — Tante werd nog bleeker.

»Wat ik ben,» ging Hendrik voort, »dat ben ik door

mij zelve; ik wil niets van geluk weten. Men moet met beleid te werk gaan en zijn voordeel weten waar te nemen; dat noemt men geluk!"

»Zoooo?" kwam zoo lang als een boonenstaak uit tante Lena's mond, die al bij het woord dom had willen losbarsten. »Zoo? Dus geluk bestaat er niet in de wereld? En dat wij het niet verder gebracht hebben, dat ligt aan onze domheid? We hadden het dus ook zoo vèr kunnen brengen als jelui, als we niet te dom geweest waren?"

Tante was woedend nijdig, dat kon men aan haar oogen zien; zij was er na aan toe, om Hendrik met alle tien haar vingers in 't aangezicht te krabben. Oom Frits gaf haar een kleinen stoot in den rug, om haar te doen bedaren. »Neen," sprak zij, »stomp me niet; wat te gek is, is te gek! Zoo'n gesnoef kan ik niet uitstaan! Neen, dat is al te erg; als iemand een kluit geld uit de loterij getrokken heeft, wil hij een ander voor dom uitschelden, omdat die niets gekregen heeft? Zulke pocherij is niet aan te hooren."

»God dam, nu hebben we de poppen aan 't dansen!" bromde Jobst, en tante Lijsje retireerde zich achter de kachel, om niet weder omvèr geloopen te worden; want de familie Koolhaas rukte woedend hunne stoelen van de tafel af en ze stoven overeind, alsof zij springveeren in het lijf hadden.

»Wat?" riep tante Sophie, »dat wil zeker beduiden, dat we hoe eer hoe liever maar weg moeten gaan.

»Ja, zoo is 't ook gemeend!" zei tante Lena snibbig en met een gezicht als een kalkoensche haan.

»Kom, kinderen lief!" viel nu Jobst in, »maakt je toch niet zoo boos om zulk een kleinigheid."

»Wat, kleinigheid!" antwoordde tante Sophie, en Hendrik zeide, het hoofd achterover werpende en met een breede onderlip:

»Natuurlijkerwijze, onze schoonzuster heeft ons al sedert lang ons deel niet gegund; het heeft haar steeds in den krop gezeten, dat wij meer hebben dan zij. Kom, laat ons gaan, Sophie, wat behoeven we ons met zulke menschen in te laten; we hebben ze niet noodig!»

Ho, zulk eene minachting stak tante Lena in 't oog, dat de vonken er uit vlogen! Nu ging 't er op los; zij wilde den bal terugkaatsen en sprong in eens overeind en ging vlak voor haren zwager staan, en als tante Sophie daar niet tusschen gekomen was, had hij zijn oogen in de hand, of ergens anders in, naar huis kunnen dragen; daardoor kreeg nu tante Lena in plaats van die oogen, een bos haar beet, en tante Sophie, aan wie dit haar behoorde, greep nu ook weder naar een bos, en — drommels! wat vlogen en stoven nu de haren in de lucht om! Hendrik trachtte zijne vrouw te helpen en trok haar achter aan haar japon, en zeide:

»Sophie, laat het toch, laat het toch; laat je toch met die tang niet meer in!»

Hanne had ook een slip van haar moeders kleed gegrepen en schreeuwde: »Moeder, moeder, laat tante toch los; kom, laat ze toch gaan!» Maar moeder hoorde, noch zag; ze moest hare woede thans koelen, die al zoo lang in haar gebrand had.

Jetje had, evenals haar vader, ook hare moeder aan een slip van haar kleed gevat en schreeuwde even hard als Hanne, en Jochem bracht er nu het woord uit, dat al dien tijd achter den tulband was blijven steken, en zeide: »Kom, Jetje,» terwijl hij haar weder aan haar kleed trok, »kom, ga met me, dat je er ook niet wat van meê krijgt; tante Lena's hand valt niet zacht neêr. En de panden van Jochems jas had Nero, de jonge bulhond, die nog tamelijk speelsch was, beet gepakt

en blafte en trok er aan, en volmaakte zoo het geheel.

Jobst hompelde voortdurend om de strijdende partijen in het rond en zocht, bijgestaan door zijn krukstok, vrede te stichten, — maar tevergeefs. »God dam,» zeide hij, »wat maakt jelui hier voor een comédie! Ik ben in menigen veldslag geweest, waar het heet toeging, maar zooals hier zag ik nergens de splinters er van af vliegen.»

Van de kleine tante Lijsje zag men alleen de uiterste spits van haren neus achter de kachel uitkijken; zij bleef daarachter verscholen, om buiten gevaar te blijven.

Al de dienstboden kwamen natuurlijk op dit ruoer in de kamerdeur te voorschijn; maar alleen tot aan de deur; verder durfde zich niemand wagen; daar drongen zich Hans en Grietje, en Klaas en Doortje bijeen, en Johan kwam ook, en wel in geen zeer passende kleeding, daar hij juist bezig was geweest, zijn gescheurde broek, waarmede hij in de kruisbessenboomen gezeten had, wat te repareeren; zoo stond hij nu daar met zijn zweep in de hand, toen Stina, de werkmeyd, die ook wat zien wilde, kwam aanloopen, maar de hand voor de oogen hield en dadelijk weder omkeerde, terwijl zij zeide: »Schaam jij je niet, om zóó voor den dag te komen? Wat is dat voor een manier!»

Johan hoorde het niet, hij vergat alles wat om hem heen was, en sperde met de anderen als om strijd den mond tot aan beide ooren open.

Ten laatste ging de kloppartij haar einde te gemoet. Tante Lena zuchtte diep en ging een paar schreden achteruit. Tante Sophie brak in overluid weenen uit, hetgeen hare dochter »op de zenuwen hebben» noemde.

Een oogenblik hoorde men weder niets dan snikken

en weenen en steunen; daarop sprong tante Lena weder plotseling overeind als een stalen veer, om nog eens een aanval te wagen; maar haar geest was gewilliger dan haar vleesch; ook werd zij weder door vader en dochter aan haar kleed getrokken, en moeder zakte inéén en viel nu in eene echte flauwte.

De zenuwaanval van tante Sophie ging ook voorbij, zooals alle wereldsche zaken een einde nemen. »Weg! weg! weg naar huis!» Hendrik riep Johan, en Johan was reeds daar: »Wacht maar een oogenblik, totdat ik mijn broek weder aan heb.»

Maar, neen, niets van wachten! Op den bok! Aanspannen! Voorwaarts! Voorwaarts! Dat washet vurig verlangen van de familie Koolhaas. Weg, uit het huis, waar de eerste indruk zoo smadelijk was verloren gegaan, en waar andere indrukken, blauw van tint, in 't gezicht van tante Sophie waren gekomen.

»Mijn zondagsche muts!» liet zij nog hooren, toen zij reeds in de deur stond; die kon zij toch om 's hemels wil niet in den steek laten. Ja wel, ja wel, waar was de muts? De speelsche Nero sloeg zich daarmede om de ooren, dat de linten en bloemen er af vlogen. IJlings trok tante ze van hem weg, en klets — klets! kreeg de speelsche hond een paar slagen over zijn ruggegraat, dat hij huilend weg liep.

»Pas toch op de rozen!» zeide Jobst, »we zijn al in den tijd, waarin zij beginnen schaarsch te worden.»

»Jou neem ik 't niet kwalijk,» zei tante Sophie, met een vuurrood gezicht, »want ik weet, ge zijt evenzoo onnoozel als dat gedierte.»

»Ho ho!» hernam Jobst, »je zoudt iemand waarlijk in aanzien brengen; dat noem ik wraak nemen. God dam!»

Tante zat in een ondeelbaar oogenblik in het rijtuig.

»Jelui overmoedige menschen,» bromde Jobst in zijn baard. »Je hoogmoed zal ook nog wel eens moeten buigen. Wie hoog klimt, valt diep!»

»Zitten nu allen?» riep Johan.

»Ja, maak maar voort!» En ijlings vloog de hooge kast van een koets over den hof. Jochem wierp heimelijk een paar kushanden achterna.

Vóór het hek riep Johan: »Nu moet ik eerst een oogenblik stil houden; we krijgen anders een troep jongens achter ons. Ho! brr.» — En nu had hij wat aan zijn beenen te doen en knoopte, totdat de geel lederen broek weder goed zat. »Zie zoo, nu, ju!»

In de kamer, waar 't zoo even zoo oproerig was toegestaan, waren nog de duidelijke sporen te zien van hetgeen er voorgevallen was; alles lag daar vreeselijk door elkaâr: tafels, stoelen, kopjes en tulband, haarvlokken en mutsenlinten, rozen en vergeet-mij-nietjes, en te midden van al die rommel lag tante Lena nog steeds in flauwte. Oom Frits en oom Jobst en Hanne en al de dienstmeisjes stonden om haar heen en spoten met water en bliezen haar in de ooren, zoodat een doode er van had kunnen ontwaken; tante kwam er dan eindelijk ook van bij.

Toen tante Lena zich nu weder beter gevoelde, liet tante Lijsje zich achter de kachel vernemen: »Ach, geef mij toch een van allen de hand, ik zit hier in den klem!» De arme stumperd had zich in haren angst zoo vèr achteruit gewerkt, dat zij er nu niet weder alléén uit komen kon.

Alle man ging dan nu aan het werk en zij trokken en rukten, alsof een oud gebrekkig schip op de helling gehaald werd; Jobst maakte zijne aanmerkingen en zong het »ohoi» er bij, waarover het kleine ding tot achter

beide ooren verbleekte, en toen zij bevrijd was, nam zij haren hoed en zei »adjuus”.

Iedereen zal zich nu wel kunnen voorstellen, hoe het er dien avond na het voorgevallene bij oom Koolhaas en bij oom Bliesaat uitzag.

Aan beide zijden was het oproerig in het hoofd gesteld; de gedachten verdrongen elkander, zooals de menschen op een boerenkermis, en beide partijen namen zich plechtig voor, elkander nooit weder in hun leven te bezoeken.

Jochem Pott had nog lang aan de post van de deur gestaan en in de lucht gestaard, in de richting, waarin de gedrochtelijke koets was heengerold, en had daarbij zuchtende tot zich zelve gezegd — bij zich zelve wist hij altijd wat bijzonders te zeggen, slechts niet in tegenwoordigheid van andere menschen —: »En al zou 't een schepel tarwe kosten, Jetje moet de mijne worden! — Ik geloof, dat ze me ook wel lijden mag. — Morgen aan den dag ga ik er heen en zal de ouders vragen, of ze hun jawoord geven willen; en als ze dat dan niet doen, dan ga ik heen.” — Dit zeggende, woelde hij met beide handen in zijn gele vlashaar, — en — zei in 't geheel niets.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Waarom tante Sophie ziek, en vrouw Susemihl aan het kijken is. — Tante begint zich te vervelen, past haar nieuwen mantel en komt daarbij in den hoek te zitten. — Wat is een kostschool? — Jochem Pott als huwelijkskandidaat, en hoe hij daarbij zweette en geheel blauw werd. — Tante Sophie maakte zich boos, en tante Lena ook zoo.

Den volgenden dag lag tante Sophie te bed; de spitse neus stond recht overeind en keek de kussens uit als een wegwijzer, die den berouwvollen zondaar naar den hemel wijst. Tante had zich den vorigen nacht herinnerd, dat, wanneer voorname dames iets bijzonders overkomen was, zij dan ten minste drie dagen ziek zijn, omdat zij zenuwen hebben, die niet alles verdragen kunnen. Eene boerin weet daarvan, God dank! niets. Tante was echter geene gemeene boerin meer; zij rekende zich sedert eenigen tijd tot de voorname dames, en uit dien hoofde moest zij dan ook nu noodzakelijk toonen, dat zij zenuwen had, en ook ten minste drie dagen te bed liggen en ziek zijn; want wat gisteren was voorgevallen, was waarlijk geen geringe zaak of gepasseerdheid geweest zooals zij 't noemde.

Bijgevolg ziek en dat wel drie dagen lang! — Met dit voornemen bleef zij dien morgen te bed liggen. Vader en dochter hadden veel hoofdbrekens, om er achter te komen, wat moeder toch schelen mocht, want met vragen was er niets uit haar te krijgen. »Ja, dan moeten we maar om den dokter sturen,» sprak Hendrik, »het kon anders erger worden.»

»Neen, neen!» zei moeder toen, »niet naar den dokter, het zal wel weêr overgaan. Zend maar niet om den dokter, daar wil ik niets van weten.» — Neen, zij wilde daar niets van weten: de dokter kon wellicht bespeuren, dat zij in 't geheel niet ziek was, en dan zou bij de beschimping nog schande komen; want hoeveel moeite zij zich ook gaf, om pijn of ongemak te ontdekken, het was haar toch niet mogelijk; zij moest zich zelve bekennen, dat haar niets mankeerde.

Dus, volstrekt niet om den dokter gezonden. Maar er werden kamillen gekookt en door de zeef gedaan, dat het raasde als een zee; daarmede nam tante Sophie dan ook genoegen, want iets diende zij toch te gebruiken, daar anders hare huisgenooten wel zonder den dokter zouden merken, dat zij zich maar ziek hield. — Het gaat menige lieve Eva's dochter als onze tante; menig eene ligt dagen lang te bed of maakt veel beweging, zonder dat haar iets scheelt; alleen maakt zij daardoor haren armen man het leven zuur, dat toch al niet naar zoeten koek smaakt; sommigen zijn ziek, omdat het mode is, want het moest immers wel eene paardennatuur zijn, die niet wekelijks ten minste éénmaal te bed bleef liggen. — Bij het gemeene volk kan het ook zonder dat wel gaan, maar niet bij de zoogenaamde beschaafde lieden. Anderen zijn weder ziek uit overgrootte angstvalligheid; wanneer zij zich

met eene naald in den vinger gestoken hebben, dan meenen ze, dat het eene bloedstorting kan ten gevolge hebben, of ten minste dat er iets heel ergs van komen kan, en worden dan uit louter angst werkelijk doodziek, en de arme man weet geen raad, hoe het gaan moet met koken en schrobben, wasschen en oppassen, en durft dan daarbij nog niets zeggen, wanneer hij niet voor een gevoelloos, ruw mensch wil doorgaan.

»Hendrik!» zei tante Sophie zoo omstreeks halfnegen met eene zachte stem tot haren man, toen er juist niemand in de kamer was, »Hendrik, je ziet, dat het me zeer heeft aangetast, het kon mijn dood wel wezen.»

»Och, Heere jé!» riep Hendrik uit, »Sophie, mijn beste Sophie!» — hij was een geplaagd echtgenoot, — »natuurlijkerwijze, kijk, laat ik toch om den dokter sturen, dat we de ziekte tegengaan, want —»

»Neen,» zeide tante thans heel hard op, »praat me toch niet van den dokter; het zal wel weêr overgaan. Zie, ik wil nu maar eens over ons kind, ons Jetje, spreken.» Nu begon zij weder heel zacht en langzaam, alsof het spreken haar werkelijk vermoeide. — »Van ons Jetje, — zie, we hebben toch geld; — je denkt er toch ook zoo over. God dank! — we kunnen toch flinker voor den dag komen dan de anderen.» — »Natuurlijkerwijze!» zeide Hendrik. »Wie geld heeft, kan meêpraten en kan den duivel laten dansen.»

»Ja, zie, — we behoeven daarom ons kind, ons Jetje, niet aan den eersten den besten te geven, — zij kan wat bijzonders krijgen, ik wil maar zeggen, zoo'n edelman of ten minste een koopman in de stad.»

»Natuurlijkerwijze!»

»Ze is nu bijna oud genoeg om te trouwen. — De gepasseerdheid van gisteren bij de Bliesaten, — 't spijt

me, dat Frits mijn eigen broër is, maar hij past niet bij ons, volstrekt niet! — de gepasseerdheid, wil ik maar zeggen, heeft me drommelsch gegeneerd voor mijn dochter, ze had dat niet moeten bijwonen. Om nu in hare tegenwoordigheid niet nog eens zoo iets te beleven, moeten wij er toch wat aan doen, dat ze meer beschaving krijgt, dat ze voorname manieren leert; want anders zal het niet gemakkelijk zijn, haar goed aan den man te brengen.”

»Ja, maar wat dan, Sophie? Wat is daar dan aan te doen? Natuurlijkerwijze hebt ge volkomen gelijk, maar we kunnen ons kind toch maar niet de wijde wereld injagen, dat het onder vreemde menschen bedorven wordt?”

»Ja, Hendrik, dat is het ook, waarom het mij niet duidelijk is, hoe we 't zullen aanleggen. Wat dunk je, als we Susemihl eens om raad vroegen; die is toch hier op het dorp een heel verstandig man, en zal ons ook terstond van dienst willen zijn.”

»Dat is natuurlijkerwijze een heel verstandige inval van je, Sophie; maar kijk, dat moet je toch geducht vermoeien, om vandaag over zulke zaken te praten en daarmee je hoofd te breken; laat dat tot morgen, hoor je?”

»Neen, Hendrik, als men wat wil, dan moet men ook wat willen en dan moet het dadelijk gebeuren. Ga maar terstond den koster halen; vandaag moeten wij 't overleggen, en ik moet daarbij wezen.”

»Natuurlijkerwijze! — Maar eigenlijk hindert het mij toch drommelsch, den koster om raad te vragen, die zoo'n looze kwant is, terwijl ik de rijkste boer in het dorp ben.”

»Hendrik, je kunt toch heel goed een deftig voorkomen

aannemen; je moet het den koster niet laten merken, dat we zelven niet weten, hoe wij 't zullen aanleggen; je moet hem beduiden, dat het eene groote eer voor hem is, als we hem in onze familiezaken laten meê-praten; hij zal het dan ook wel voelen, dat het voor hem eene groote eer is hier te komen, en dan zal de zaak zich van zelve schikken, zonder dat hij iets merkt. Hoor je, Hendrik, ga er dan heen."

Hendrik maakte zich dan ook gereed, keerde echter in de deur nog eens om en zeide: »Sophie, hoe zou je er over denken, als ik Johan de koets liet inspannen en den koster met het rijtuig ging afhalen?"

»Daar heb je gelijk aan, Hendrik," antwoordde de zieke Sophie, »dat zal hem meer respect geven."

Hendrik ging de kamer uit. Johan moest gauw de beide bonte paarden inspannen, in zijn apenrok kruipen en de gerepareerde broek aantrekken, die nu alle Duitsche landskleuren voorstelde, want zij was met andere lap-pen versted, daar van het gele nanking niets meer over was; waarom was hij er ook meê in de kruisbessen gaan zitten!

Toen de koets in de nabijheid van het kostershuis kwam, riep Hendrik aan Johan door het portier toe: »Johan, wees toch voorzichtig, dat we voor de deur van den koster niet weder omvallen!" Hij dacht aan gisterenmiddag. Heden ging het beter; met een behoorlijk breede onderlip en met een blik tamelijk uit de hoogte trad Hendrik de woning van den koster binnen, die juist een kleinen roffel van zijne vrouw kreeg, omdat hij Stina van den schout zoo vriendelijk' goeden morgen gezegd en haar daarbij in de wangen geknepen had.

»En dat zeg ik je nou eens voor al," snauwde zij hem toe, »als je nog eens het minste woord tot die

meid zult zeggen en haar slechts met een vinger aanraakt, dan zal je dat slecht bekomen! Zoo'n leelijke vent! Zoo'n oude zondaar! Zoo'n — zoo'n hondsvot! Zoo'n ezels wil koster zijn, wil een getrouwd man wèzen, en grijnst en lacht tegen iedere malle meid? Wat heb je met dat wicht uitstaan? Zeg? — Voor mij heb je niet eenmaal zulk een vriendelijk »goeden morgen», voor mij niet, neen, en ik ben toch met je getrouwd, met lijf en ziel behoort ik je toe. Ik wou liever, dat ik met een ouden boonenstaak getrouwd was, dan met zoo'n gemeenen kerel, die voor een eerwaardigen dienaar van Gods woord wil doorgaan! O! — o! —” De kostersvrouw kwam buiten adem. Wanneer zij haren man zulk eene strafpredikatie hield, wat zeer dikwijls gebeurde, dan ging dat lieve mondje altijd in eens door, driftig en luid, en zoo'n vermoeiend werk houdt geen hannekemaaijer een kwartier uit, laat staan zulk een zwak schepsel, als onze kostersvrouw was.

Toen Hendrik Koolhaas met zijn breede onderlip de kamer binnenkwam, viel den koster een steen van 't hart; want nu kon zijne vrouw toch met schelden niet voortgaan, zij moest nu op andere gedachten komen, waardoor zij mogelijk Stina van den schout en het vriendelijke »goeden morgen» vergeten zou. Hij ging dan ook, even alsof er niets gebeurd was, den rijken boer vriendelijk te gemoet, noodigde hem plaats te nemen en vroeg met een zak vol complimenten, waaraan hij eigenlijk het voorrecht van zijn vereerend bezoek te danken had.

Vereerend bezoek! Dat vleide onzen Hendrik niet weinig, en hij rekte zich ook dadelijk een duim of drie in de hoogte uit, en bracht zijn lip nog een weinig

naar voren, en zag zoo voornaam als hij kon, — waar-
door hij er uitzag, als een aap die in den spiegel kijkt, —
uit de hoogte op onzen armen, eenvoudigen koster neêr,
en zeide: »Natuurlijkerwijze — hm — hm —” Ja, hij
had er zich onderweg in zijne koets zoo mooi op voor-
bereid, wat hij tot den koster zou zeggen en hoe hij hem
zou uitnoodigen, met hem mede te gaan; maar nu was
't hem alles weder door het hoofd gegaan, en hij ge-
raakte dus in zulk eene verlegenheid, dat hem de dikke
zweetdruppels langs het gezicht en den neus liepen.—
Ja, hm, hij mocht toch niets doen, waardoor hij zijn
aanzien kon verminderen.

»Nu,” zeide de koster, »het zal wel eene zaak van
bijzonder belang zijn,” en wendde zich tot zijne vrouw:
»Ga eens voor een oogenblik de kamer uit, hoor je,
lieve schat? Mijnheer Koolhaas heeft me wat te zeggen, —
en je weet wel: alles past niet voor vrouwlui, die
mogen niet alles weten!”

Vrouw Susemihl was echter van meening, dat de vrou-
wen wel degelijk alles moesten weten, dat niets kon
goed gaan, waarbij zij hare meening niet hadden ge-
uit, en dat had zij haren man al dikwijls genoeg ge-
zegd; zij was echter eene beschaafde vrouw en wist,
dat men vreemde lieden niet altijd met eigene huis-
houdelijke bepalingen en inrichtingen moet lastig vallen;
daarom ging zij dan ook met een heel onschuldig gezicht,
als een lam, en eene diepe nijging tegen Hendrik de
deur uit; maar zij ging met een inwendigen wrok en ze
was danig boos op Hendrik, dat hij haar was komen
storen in hare vermaning, waarmede zij niet klaar was
gekomen; want zulks eindigde gewoonlijk hiermeê, dat het
voorhoofd van den koster of andere vooruitstekende le-
dematen met haar pantoffel in aanraking kwamen. »Nou,”

zeide zij buiten de kamer bij zich zelve, »zoo makkelijk kom je daar toch niet van af!» Zij draaide zich schielijk om en drukte haar oor tegen het sleutelgat aan, want zij was toch even goed als andere vrouwen in 't bezit van een weinigje nieuwsgierigheid en wilde dus hooren, welke geheimen de rijke boer met haren man hebben kon. Wie zou 't haar kwalijk nemen? De mannen geven zelve aanleiding tot nieuwsgierigheid in de onschuldigste harten; waarom hebben zij zoo vaak geheimen, waarvan de vrouw niets weten mag? Het is dus wel niet anders mogelijk, dan dat zoo'n arme stumperd op de gedachte komt, om toch maar eens door het sleutelgat te luisteren.

Nu, we weten het al: geheimen werden hier niet verhandeld. Hendrik kwam allengskens zoo ver, dat hij den koster verzocht met hem mede te gaan. De koster was volstrekt niet ongenegen, aan den wensch van Hendrik te voldoen, daar hem dit waarschijnlijk hoop gaf op een goed ontbijt, en zulks was altijd waar te nemen; want zijne kleine, vinnige vrouw achter het sleutelgat was drommelsch zuinig, en wist den maaltijd juist altijd zóó in te richten, dat er niets meer overig bleef, wanneer het hem recht begon te smaken. Eigenlijk is zoo'n zuinige vrouw heel veel waard: vooreerst, men houdt zijne maag in orde, en ten andere, men heeft altijd goeden eetlust; velen ontbreekt het vaak aan beiden, daarom mocht menigeen wenschen, dat hij zoo'n praktische vrouw had, als onze kostersvrouw was.

De goede eetlust en het schoone vooruitzicht maakte daarom Susemihl zeer vergenoegd; hij was dan ook dadelijk gereed, had zijn hoed al in de hand en stooft naar de kamerdeur, — bom! daar vloog die open, — pardoes! een luide gil, en daar lag de zuinige vrouw en

kromde zich als een worm op den vloer; met beide handen hield zij haar neus vast, waar het bloed tappelings uitliep, gelijk het water van een parapluie, als het stortregent. — Dat komt van de nieuwsgierigheid!

De arme koster was ook in hetzelfde oogenblik geheel uit zijn vergenoegden hemel neêrgestort, en begon geducht te beven, want hij wist, dat het hem nu slecht bekomen zou. Hendrik, — want de koster was in het eerste oogenblik de kluts kwijt, — beproefde, vrouw Susemihl weder overeind te zetten, hetgeen zij met een dankbaren blik beloonde, maar te gelijker tijd wierp zij een blik op haren slechten man, die hem tot in zijn kleinen toon trof, als ijskoud water, en hem zooveel te kennen gaf, als: kom me maar eens weder alleen onder de oogen, dan zal je er van lusten! Daarop verwijderde zij zich naar de keuken om haar hoofd, dat geweldig begon op te zwellen, in een emmer water te steken, en liep vervolgens, toen de beide mannen weg waren, als dol door de kamer heen, en wachtte maar, dat zij haar slachtoffer weêr onder de oogen zou krijgen.

Toen Hendrik van zijne zieke vrouw was weggegaan, was ze alleen in huis achtergebleven, want Jetje was met de knechts en meiden naar het hooiland. 't Was een prachtige morgen, zoo warm en schoon, dat de vliegen recht schik in hun leven hadden en in geheele zwermen op de tafel, tegen de zoldering en op den vloer heen en weêr vlogen, en zich aan de broodkrumels en boterkladden hier en daar flink te goed deden. Tante lag in de alkoof en keek met haren spitsen neus tuschen de gordijnen door, en ergerde zich over de vroolijke diertjes, want over de toekomst van hare dochter kon zij immers niet ernstig nadenken, voordat de koster

er geweest was. Heere jeminé! wat was het vervelend, zoo alleen met een gezond lichaam den ganschen dag te bed te liggen; dat kon tante Sophie dan ook niet uithouden.

»Wat let me!» zeide zij bij zich zelve, »ik wil zoo lang opstaan, totdat ze komen.» En zij deed het werkelijk; zij stond op en ging half aangekleed met hare groote nachtmuts van een wonderbaarlijk model op het hoofd de kamer rond tusschen de vliegen, broodkrumels en boterkladden; maar ook dit verveelde haar eindelijk. Op eens viel haar in, dat haar lieve Hendrik haar zoo'n mooien nieuwen mantel op haar verjaardag had gegeven, en dat zich nog steeds de gelegenheid niet had aangeboden, om die eens goed aan te passen, en er zich bij de bureu mede te laten zien. Hoe zou het wezen, als zij nu den mantel eens voor een oogenblik aandeed en daarmede voor den spiegel ging staan? De lieve Eva's dochters zijn tevreden, als zij zich zelve maar in haren opschik zien, wanneer niemand anders haar er in zien kan. Zoo ging het ook met tante Sophie. Fluks ging zij op de bloote voeten naar de kleérkast en haalde den mantel er uit, deed dien om, ging voor den spiegel staan en zag er in. »Wel drommels, wat zit die me netjes, dat zal de anderen weér eens ergeren, als het nu kouder wordt en ik er mij in het dorp meê kan laten zien. 't Is de nieuwste mode, zooals de dames in de stad ze dragen.» Zoo over zich zelve en haren mantel zich verheugende, streek zij dien met de hand steeds naar beneden, alsof het een poes was.

Ja, 't was ook een prachtige mooie mantel en hij stond haar ook heel mooi; men moest maar niet van onderen zien, waar het er ten gevolge van haar nachtcostuum niet zeer bekoorlijk uitzag. Zoo stond tante

Sophie wel een tien minuten lang, streek den mooien mantel glad, bewonderde hem en was in haar schik, zóó dat zij alles om haar heen vergat, toen op eenmaal de deur openging en onze kleine spillebeenige koster en achter hem haar Hendrik binnenkwamen. »Och hemel!» zei tante en stoof naar den hoek van de kamer, en daar zat zij nu met den mantel om de beenen, als een kip, die zit te broeden.

»Mijn hemel! Sophie!» zeide Hendrik, »hoe kunt ge zoo onvoorzichtig zijn, om uit bed te gaan, nu ge zoo ziek zijt. Je moet natuurlijkerwijze erge kou vatten!»

»Weg, de kamer uit!» riep tante Sophie en duwde de hand van den koster terug, die hij haar zoo goedhartig toestak. Hij verwonderde zich niet weinig, dat de eerbare jufvrouw Koolhaas hier zulke vreemde vertooningen maakte. »Weg, de kamer uit!» riep zij, en hield de eene hand voor de oogen en met de andere hield zij den mantel vast.

Hendrik trok nu den koster van achter aan de panden van zijn jas de kamer uit, en tante retireerde met mantel en al in bed: zij schaamde zich zoodanig, dat zij hoegenaamd geen antwoord gaf, toen Hendrik zijn neus door de reet van de deur stak en vroeg: »Sophie, kunnen we nu binnenkomen?» Eindelijk liet zij een zacht geluid vernemen, en Hendrik trok toen ten tweede male met den koster de kamer binnen.

Tante begon nu ook weldra het onaangename van haren toestand te vergeten, en het gesprek liep over de opvoeding van Jetje, waarbij de koster steeds naar de tafel keek, waar de vliegen zich aan de overblijfsels van een overvloed verlustigden; hij zette een gezicht, alsof hij de vliegen benijdde, wat ook werkelijk het geval was; want het ontbijt, dat hij zich zoo heerlijk

had voorgesteld, en waarnaar hij al in gedachten gelikkebaard had, liet nog altijd op zich wachten. Geheel ontstemd werd onze arme koster, toen tante Sophie hem te kennen gaf, dat zij hem gaarne eene kleine verkwikking wilde voorzetten; maar hij kon wel begrijpen, dat zij wegens hare ziekte de kamer niet kon uitgaan; en van Hendrik mocht zij het toch niet vergen, dat hij meidenwerk zou doen, en anders was er immers niemand in huis. »Daarom,» zeide zij, »moet gij het maar niet kwalijk nemen.» Dat was drommelsch fataal; Susemihl moest uit beleefdheid zich wel houden, alsof hij ook niets hoegenaamd wilde gebruiken, al had zij hem ook wat aangeboden. 't Was werkelijk zeer fataal en onaangenaam. Het uitzicht op het heerlijke onthijt had zijn reeds niet geringen eetlust nog verdubbeld, en nu in 't geheel niets! Al de mooie worsten en hammen, die hem op den geheelen weg steeds voor zijne oogen gedanst hadden, krompen nu plotseling zoo ineen, dat hij enkel nog de vellen en de afgekloven beenen zag rondzweven. Ja, en daarbij honger en trek naar wat lekkers te hebben, en dan uit verdraaide beleefdheid ook nog te liegen en te zeggen: Ik dank u, maak toch geen complimenten! Dat is zeer fataal.

Zoo veranderde dan nu ook onze Susemihl, die anders een uiterst spraakzame en fideele man was, op eens in een zeer saaien, drogen vent; de herinnering aan zijne betere helst, die tehuis op hem wachtte, deed ook het hare er toe, zoodat het tante Sophie zwaar viel, om datgene uit den koster te krijgen, waarvoor zij hem eigenlijk had laten halen.

Hendrik kon bij zulke gelegenheden in 't geheel geen woord er uit brengen; hem ging het dan bijna als

Jochem Pott, die altijd niets bijzonders wist te zeggen.

Tante kreeg echter langzamerhand zoo veel uit den koster, dat het voor haar Jetje het beste zou wezen, als zij haar naar de stad in een instituut zond. »Wat is een instituut?» vroeg zij fluisterend aan haren man. »Ja, dat weet ik ook niet,» gaf Hendrik haar eveneens fluisterend ten antwoord.

»Ja, dan moet ge 't den koster eens op een geschikte wijs vragen; maar zóó, dat hij het respect daarbij niet verliest.»

En oom begon dan ook: »Ja, instituut — instituut — dat zal wel heel goed met het instituut voor onze dochter zijn, maar — wat is dat toch eigenlijk met zoo'n instituut?»

»Wel,» kwam Sophie daartusschen, »dat weet ge immers wel.» Zij wist het juist in 't geheel niet, maar deze aanmerking moest het toch doen voorkomen, alsof zij het beiden heel goed wisten, maar er enkel niet op konden komen, als ging het hun even als den vos, die ook nooit op het paard kon komen, of iemand moest hem er optillen.

»Och!» zeide Hendrik; daar de koster hem altijd nog niet voorthielp, »dat zoo iets ook een mensch zoo heel en al uit de gedachten kan geraken, wat dat voor een ding is, zoo'n instituut. Ik heb het zoo goed geweten, als dat tien en vier twaalf is.»

Susemihl zei nog maar niets, hij dacht aan het mislukte ontbijt.

»Mijnheer Susemihl, help me toch eens op weg, wat toch eigenlijk een instituut is.»

Van lieverlede kwam hij er dan toe, om de worstenvellen en afgekloven beenen over boord te werpen en

aan Hendrik uit te leggen, wat men door een instituut verstaat.

»Ja, 't is goed,» zeide Hendrik, toen Susemihl met de uitlegging klaar was. »'t Is goed; ja, dat zal het allerbeste voor ons Jetje zijn.» »Maar,» meende tante Sophie, »ik zal dan geen wakend oog meer op onze dochter kunnen hebben; 't zal mij aan mijn hart gaan, als zij onder geheel vreemde menschen zal zijn. — Maar als 't niet anders is, dan kan 't ook niet anders wezen; het is niet anders mogelijk, onze stand brengt het meê, dat we onze dochter zulk eene opvoeding laten genieten. We hebben immers geld, we mogen het daarop niet laten aankomen; en dan zal het ook zijn intrest opbrengen, als Jetje daardoor eene genadige vrouw of iets dergelijks worden kan. — Hendrik, dan moest ge dezer dagen maar dadelijk je werk er van maken en naar de stad rijden, om er een goed instituut op te zoeken, waar we haar dan kunnen heen-zenden.»

»Natuurlijkerwijze,» antwoordde Hendrik en de onderlip kwam weder wat breeder te voorschijn; door het niet weten van het instituut was zij heel klein geworden, maar, nu 't er weder op aankwam zich te doen gelden, nu kwam de lip ook weder trotsch te voorschijn.

»Het beste zou zijn,» — fluisterde Sophie haren Hendrik in het oor, — »dunkt me, dat ge den koster medenaamt; die weet beter den weg in de stad, hij is er immers semenarist of prevaat-onderwijzer geweest.»

»Natuurlijkerwijze,» zeide Hendrik, die al heimelijk bang geworden was, dat hij er misschien in 't geheel geen instituut zou weten te vinden; hij sprak daarom luide tot den koster:

»Mijnheer Susemihl, wanneer het je plezier kan doen, dan zal 't mij ook natuurlijkerwijze een genoegen zijn, dat ge met mij naar Schwerin medegaat; hoe zoudt ge er over denken, als we ons tegen zaterdagavond gereed maakten, dan begint immers de vacantie voor je, en ge verzuimt niets daarbij; je vrouw zal er wel meê tevreden zijn?»

»Ja, als ze dat maar is,» sprak Susemihl bij zich zelve; hij dacht er over na, wat hem te wachten stond; wanneer hij nu tehuis kwam, dan durfde hij om 's hemels wil er niet van spreken om naar de stad te rijden, dat was voor jufvrouw Susemihl om te besterven, als haar slechte wederhelst zonder haar een genoegen zou smaken. »Ik wil anders gaarne medegaan,» voegde hij, na zich een weinig bedacht te hebben, er aan toe.

»Nu, top!» zeide Hendrik, »alzo tot zaterdagavond.»

Bom, bom, bom, daar werd in dit oogenblik aan de kamerdeur geklopt. — Alvorens we den persoon, die daar klopte, laten binnentreden, willen we hem daarbuiten eerst een weinig gadeslaan, en zien waar hij vandaan komt, want een mensch staat toch niet zoo maar in een ondeelbaar oogenblik voor de kamerdeur; hij moet toch ergens vandaan komen, en dit heeft dan ook eene oorzaak. De oorzaak hier was de liefde van Jochem Pott voor Jetje Koolhaas, en die voor de kamerdeur stond was Jochem Pott zelf in eigen persoon.

Den geheelen nacht was Jochem met zijne gedachten in strijd geweest en had geen oog toegedaan. Hij had een groot slagplan gemaakt, dat hij voornemens was heden ten uitvoer te brengen. »Wat,» had hij gedacht, — wanneer hij over iets nadacht, dan sprak hij steeds rondweg, zooals ieder ander eerlijk mensch; alleen in

tegenwoordigheid van anderen wilde het met de spraak niet recht vlotten, — »'t is al, zooals het is; daar is nu toch niets aan te doen, en wat moet, dat moet, en een mensch moet trouwen! Wanneer ik er mij nog lang op bezin, dan kaapt me nog een ander het meisje voor den neus weg, en ik kan in de maan kijken. 't Is maar, hoe ik het zeggen zal; wanneer ik voor haar sta, dan kan ik geen woord vinden, en als zij mij dan met hare groote oogen aanziet, dan raak ik dat, wat ik wist, ook nog kwijt. Ik moet me vandaag eens geweld aandoen; ik heb het er nu eenmaal op gezet, dat ik dit meisje hebben moet. Wat moet, dat moet, ik kan 't niet helpen en wachten durf ik niet; daarom ga ik vandaag maar dadelijk op de ouders af, om de hand van Jetje in alle eer en deugd te vragen, en zeg: Wat moet, dat moet, en ik moet trouwen, en — ja — en — en daar de vele deugden uwer dochter mij bekoord hebben, — en ik bespeurd heb, dat uwe dochter in mijn hart begraven ligt, — en ik zonder uwe dochter niet leven kan, — daarom ben ik gekomen, om zooals dit behoort, naar de hand uwer dochter in alle eer en deugd te staan. — — Gij weet, hoe 't met mij gesteld is, hoeveel inkomen ik heb en wat ik uwe dochter kan aanbieden. Veel heb ik niet, maar 't is toch genoeg; daarom vraag ik aan u: Wilt ge mij uwe dochter geven of niet? — En als ze dan eens »neen'' zeggen? — Ja, wat dan? Dan zou ik wel in staat zijn, om me op te hangen, — dan maak ik mij van kant. Maar wat? ze zeggen geen neen; ik ben immers een eerlijke vent, en als de oude lui geen lust meer hebben om te werken, dan krijg ik de boerderij, en ze kunnen dan nog een goeden, onbezorgden ouden

dag hebben; hoe kunnen ze er dan tegen zijn?’

Met deze gedachten en nog andere vervuld, hoe 't er later op zijne boerderij zou uitzien, bracht Jochem den nacht door, en eer nog de zon half op was, stond hij al kant en klaar voor zijne woning en riep den zegen des hemels over zijne onderneming in. Hij ging vervolgens ijverig aan 't werk om bloemen af te snijden en daarvan een ruiker te maken, en toen hij er meê gereed was, stak hij dien op zijn borst enkel om eens te probeeren, hoe 't hem staan zou, en nu werd er nog een ruiker gemaakt, waarbij Jochem half overluid tot zich zelven zeide: »Die is voor haar—»

»De koekoek haal je!» riep in dit oogenblik eene stem achter de heg, en in dezelfde richting, van waar de stem kwam, daar blonk, door de volle morgenzon beschenen, de roode neus van Jobst.

»Jochem, wat beduidt dat? Wat voer je nou uit?»

»Ja,» zei Jochem heel verlegen, »Jobst, dat zal ik je later wel eens vertellen.

»God dam, mensch! je komt me voor als een huwelijkskandidaat; zeg eens, je bent toch niet op zoo'n dwaalweg? Wat moet ik van die bloemenkrans denken? Wat?»

»O, niks niemendal.»

»Mensch, ik raad je als je beste vrind: begeef je niet op kwade wegen!»

»Jobst, ik wil enkel zoo veel zeggen: Wat moet, dat moet!»

»Jochem, dat is ook een zeer juiste gedachte van je, daarin heb je gelijk; maar de mensch dwaalt menigmaal en ziet datgene voor noodzakelijk aan, wat al zijn leven geen noodzakelijkheid voor hem is, en hem

nadeel berokkent. Zeg me eens in allen ernst: wat heb je voor en wat wil je? Wat moet dan?"

»Nu," zei Jochem en keek naar de punten van zijn schoenen, »ge zult het toch wel eenmaal te weten komen: ik moet en wil trouwen."

»Dat kon ik wel denken na al de vertooningen, die je maakt. Maar mensch, bedenk eens, in welk een ellende gij je zelven stort; bedenk hoe 't kan afloopen; maar je bent nog te jong, je kunt dat nog niet bedenken; laat je daarom ten minste toch raden van menschen, die verstand en ondervinding hebben zooals ik; geloof me, Jochem: wie trouwt, is de grootste ezel, die ooit door de zon beschenen is."

»Dan was mijn vader er ook een."

»Dat zal wel waar wezen, hij heeft waarlijk ook niet op rozen gewandeld in zijn huwelijken staat; hij heeft destijds vóór zijn huwelijk zeker niemand gehad, die voor hem in de bres gesprongen is; ik was toen nog niet hier. Jochem, als je nu nog trouwen wilt, terwijl ik je waarschuwen en je smee om het te laten, dan zijt ge nog meer dan een ezel, dan zijt ge een schaapskop! Zie, de echtelijke staat is een slechte staat; dit heeft zich gedurende al mijne levensdagen, zoolang als ik denken kan, bewezen; ik heb gereisd, ik heb in 't noorden en in 't zuiden de menschen gadeslagen en bevonden, dat zij nergens door trouwen gelukkig zijn geworden, dat nergens vervuld is, wat zij gehoopt hebben; de trouwerij heeft ze allen in 't ongeluk gestort! Kijk, wat ontbreekt mij? Ik kan gaan en komen, wanneer ik wil; geen mensch bromt tegen mij; ik behoef geen bedsermoenen aan te hooren, en me niet aan allerlei andere onaangename voorvallen bloot te stellen. Wil je nu verstandig zijn, steek dan die ruikers in een

bloemenvaas en heb er genoeg van, zoolang als zij frisch blijven, maar voer er verder niets meê uit. Hoor je, Jochem? Wees verstandig!”

»Ja maar, Jobst, wat moet, dat moet.»

»God dam! papperlapap, zoo'n domheid moet niet! Maak me toch niet boos met je domme praatjes.” De oogen van Jobst begonnen te glinsteren en zijn neus glom tusschen den dikken tabaksdamp door, die uit zijn klein, zwart doorgerookt pijpje optrok, als een gloeiende kool in een bakoven, wat een zeker teeken was, dat hij zich geducht boos maakte; ja, hij ergerde zich over Jochems onverstand, dat hij naar geen raad luisterde en altijd weder met zijn domme praat: »wat moet, dat moet”, begon, wanneer hij dacht, dat hij hem nu tot andere gedachten gebracht had. En toen Jochem nog zeide: »Ik heb het genoeg bij mij zelve overlegd!” barstte Jobst uit:

»Dolle praat, mooi overlegd! Je zoudt dan wel op verstandiger gedachten gekomen zijn. Ik zie wel, dat je koppig bent; loop voor mijn part maar rechuit in je ongeluk; maar kom me naderhand niet aan mijn ooren malen, hoe je het gegaan is; ik heb je genoeg gewaarschuwd, maar 't gaat altijd zoo: zoo lang de mug haar vlerken niet verbrand heeft, laat ze niet na, in het licht te vliegen.”

Eensklaps keerde Jobst zich om, strompelde schielijk een eind wegs voort, draaide toen nog eens om en keek weêr met de punt van zijn neus over de heg. »Jochem, mijn jongen,” zeide hij op een zachten toon, terwijl hij weder terugkeerde en Jochem bij de hand valte, »Jochem, overleg het nog eens goed, bedenk je toch; ik heb je nu de oogen geopend; geloof wat ik je zeg.”

»Ja,» zeide Jochem, »wat moet ik tegen iets doen, dat de natuur eenmaal in ons gelegd heeft; trouwen moet zijn, want zie maar: iedere kikvorsch in den maneschijn heeft immers zijn wijfje; daar moeten wij, menschen, een voorbeeld aan nemen.»

»Ach wat, kikvorsch hier, kikvorsch daar; als je een kikvorsch waart, dan zou ik je de zaak niet afraden. Kikvorschen en al het ander vee hebben niet te zorgen; als de jongen geboren zijn, dan helpen die zich zelve door de wereld; maar menschenkinderen moeten eerst twintig jaar oud worden, en dan kunnen ze zelfs nog niet eens op hun eigen beenen staan en moeten altijd nog bij vader en moeder steun zoeken, die er menigmaal heel wat meê te stellen hebben. Maar dat is het minste, dat is in 't geheel niets; maar om met eene vrouw overeen te stemmen, daar zit de knoop, dien de geleerdste man niet ontwarren kan. Want zie, een vrouwspersoon heeft lang haar en een klein verstand, zooals het spreekwoord zegt, en dat is ook zoo; als een man den verstandigsten inval van de wereld heeft, kan zoo'n vrouwspersoon dat maar niet inzien, ze kan het verstand niet begrijpen, en zij verzet zich met alle kracht en list tegen den inval van haren man; de sluwheid is bij zoo'n vrouwspersoon drommelsch geslepen. ze fopt den armen braven man met al zijn verstand, en hoe hij zich ook afzwoegt, hij komt tot niets. De vrouwen zijn de hindernissen vobr den vooruitgang; ze zijn de rotsblokken, die den vooruitgang in den weg liggen; als zij er niet waren, dan waren wij, menschen, al veel verder in de wereld. Jochem, laat je dat gezegd zijn, je kunt me gelooven. Wanneer ge nu je have en goed vermeederen wilt, in plaats van het te gronde te richten, zet dan dat trouwen maar uit je hoofd en leef ge-

lukkig, Jochem; ik wil je altijd ter zijde staan met raad en daad, en dan kan je mij wel voor je vrouw aanzien, als je er volstrekt eene hebben moet."

»Ja, Jobst," meende nu Jochem, »maar daar behoort toch wel een beetje meer verbeeldingskracht toe, dan die ik bezit, al zoude ge ook een eigengemaakten onderrok aantrekken."

»Jochem!" ging Jobst nu verder voort, »maak maar geen gekheid; ik ben vreeselijk ernstig gestemd en kan het niet verdragen, dat ge je in dit oogenblik zoo belachelijk aanstelt, te meer daar ik het oprecht meen."

»Ik weet niet," zeide Jochem, »wat de vrouwlui je eigenlijk gedaan hebben; je moeder was toch ook een vrouwspersoon; en als je het werkelijk goed met me meent, wat ik gaarne wil gelooven, dan moet ik je zeer bedanken voor je goeden raad, maar aannemen kan ik dien niet; want ik ben nu eenmaal besloten en wil het op gevaar van mijn ondergang wagen, waar je zoo bang voor zijt."

Jobst zeide hoegenaamd niets meer, draaide zich ten tweede male om en ging heen, ditmaal zonder terug te keeren, naar de herberg van Luttmann en verklaarde aldaar voor de aanwezige gasten dat Jochem.Pott een domme jongen was, en voorspelde, dat er niets uit hem worden kon. De gasten lachten, daar zij den vrouwenhaat van Jobst kenden; ze dachten er verder niets bij, of dachten evenals Jochem, omdat zij meerendeels allen veel van de vrouwen hielden: »Jobst is niet wijs, trouwen moeten we. Werken, trouwen, eten en drinken, dat zijn de vier voornaamste geboden."

Jochem keek Jobst een poos na en dacht bij zich zelve: »Als ik er wat aan doen kon, dan maakte ik, dat die oude brommige kerel op zijn ouden dag nog

tot over zijn ooren verliefd werd." Vervolgens lachte hij, floot zijn lievelingsdeuntje, en werd heel vroolijk; hij herhaalde nu en dan zijne aanspraak, die hij aan de oude lui wilde doen, en toen het haast negen uren was, stapte hij in zijn zondagsche broek en haalde zijn blauwen kerkjas uit de kleêrkast, benevens den hoogen hoed en de zwart zijden handschoenen; het zijden vest met de twee rijen blinkende knopen mocht natuurlijk ook niet ontbreken; de ééne ruiker werd voor de borst gestoken en den anderen nam hij in de hand. Zoo dreutelde hij nu een uur lang voor den spiegel op en neêr, streek nu en dan het gele vlashaar tot achter de ooren, en trok hieraan en daaraan, en nog altijd werd hij terug gehouden, hij kon er nog maar niet toe besluiten, den gang te ondernemen, die hem tot zijn geluk zou leiden. Zijn hart popelde hem geweldig, en nog nooit was hem in zijn gansche leven iets zoo zwaar gevallen als deze gang.

Eindelijk vermande Jochem zich met alle kracht en — hij stond buiten voor de deur; hij was op weg en nu maar regelrecht er op af; en inderdaad, hoe vreeselijk zijn hart ook klopte, Jochem liet zich niet van zijn voornemen afbrengen, hij kwam op de hofstede van Koolhaas aan; maar hier werd het gebons in zijne borst nog erger, en zoo kon hij onmogelijk naar binnen gaan; het was hem, alsof hem de adem boven in de keel bleef steken. Hij beproefde om met één oog door het venster naar binnen te kijken, om zich te overtuigen, dat er niemand vreemds in de kamer was, want dan kon hij volstrekt met zijn aanzoek niet voor den dag komen. Neen, hij zag geen mensch in de kamer; ons drietal zat juist in dat gedeelte, hetwelk Jochem, van zijn standpunt uit, niet zien kon. Nu keek hij rond, of ook

iemand hem gezien had; ja waarlijk, één had hem gezien; dat was Pluto, de bulhond, die nu een moorddadig spektakel begon, zoodat het hoog tijd voor Jochem werd, om in huis te komen, wanneer hij niet achter het venster in zijn vrijerscostuum ontdekt wilde worden.

Nu hij eenmaal in huis was gedreven, ging hij ook onverschrokken op de kamerdeur af, verzamelde al zijn moed en bonsde met al zijn vijf kneukels op de deur; zooals we reeds weten. Koster Susemihl was door dit kloppen opgesprongen, want hij dacht juist aan zijne lieve vrouw, wat zij er wel van zeggen zou, als hij zaterdagavond naar Schwerin wilde rijden; hij was geheel in gedachten verdiept en stelde zich het antwoord voor, dat hem te wachten stond. Dit kloppen bracht hem weder tot zich zelve, maar hij vermoedde nu niemand anders te zullen zien dan zijne lieve Kunegunde; er lag immers voor hem nog wat in 't zout bij haar; als ze hem nu hier kwam opzoeken, dan kwam er een donderbui, dat wist hij; 't was dus niet te verwonderen, dat hij aan handen en voeten begon te beven.

Hendrik richtte zich een weinig in de hoogte en riep kortaf: »Binnen!» en tante Sophie trok de dekens over 't hoofd, zoodat zij niet te zien was. Op het binnenroepen van Hendrik deed Jochem bevend en bedeesd de deur open, en schrikte niet weinig, toen hij den koster daar zag staan, dien hij eerst aanzag voor een vogelverschrikker door Hendrik gemaakt, om in de erwten te zetten.

Hendrik zette grooté oogen op; de bloemruikers schenen hem wat bijzonders te beduiden. »Wel, Jochem!» zeide hij, »je ziet er natuurlijkerwijze uit, alsof je ons

voor een feest komt verzoeken. Wat hebt ge op het hart?"

Jochems hart was in zijn schoenen gezakt, toen hij zag, dat de familie Koolhaas niet alleen was; de spraak bleef hem in de keel zitten, zoodat hij er uitzag als een kalkoensche haan, en het zweet hem in dikke drop-pels van zijn neus en over de wangen liep. »O — och," kwam er zachtjes aan uit, »och oom, ik wou je graag alleen" — hier moest hij eens even adem halen — »graag alleen onder vier oogen" — klets! daar vielen zweet-droppels op den vloer; zoo geducht spande het hem in.

»Dat moet dan natuurlijkerwijze wel iets zeer belang-rijks zijn. Nu, mijnheer Susemihl, tot zaterdagavond, niet waar?"

»Ja wel, tot zaterdagavond," zeide Susemihl en reti-reerde de kamerdeur uit.

»Nu, kom er nu maar meê voor den dag, Jochem," zeide Hendrik.

Jochem droogde met de panden van zijn jas zijn ge-zicht af en begon er geheel en al blauw uit te zien, want de oude blauwe jas, die opnieuw geverfd was, ging vervaarlijk af.

»Ja, oom," begon Jochem, »wat moet, dat moet —"

»Daar hebt ge natuurlijkerwijze gelijk aan," viel Hen-drik hem in de rede en zag uit de hoogte op hem neêr. Jochem had het niet bestudeerd, hoe hij zich zou houden, als iemand hem in de rede viel, en daarom moest hij zijne aanspraak nog eens beginnen:

»Wat moet, dat moet; ik moet trouwen —" Klets! daar vielen weêr drop-pels op den vloer, en Jochem droogde zich weder af en werd nog blauwer, hetgeen hij intusschen scheen te merken, want hij begon te stot-teren: »moet, dat moet — moet trouwen, — daar de goede hoedanigheden van je dochter —"

»Die heeft ze —” wilde Hendrik hem in de rede vallen, maar ditmaal liet Jochem zich niet van de wijs afbrengen; »mij aangedaan hebben —”

»Ja, ge ziet er heel aangedaan uit,” sprak Hendrik.

»Ja,” zeide Jochem, droogde nogmaals zijn zweet af en dacht daarbij: »Heere jeminé, wat is 't toch een zwaar werk, zoo'n huwelijksaanzoek.” Maar nu was hij den draad kwijt. Hij bedacht zich: — aangedaan, — ja, aangedaan was het laatste geweest; alzoo: »hebben; en daar ik heb ingezien, dat je dochter in mijn hart begraven ligt —” klets! twee droppels.

De spitse neus van tante Sophie had van 't begin af de dekens uitgekeken, en wie er maar erg in gehad had, had dien kunnen bespeuren; nu kwam onder dit gesprek haar linkeroor telkens meer te voorschijn; en Hendrik begon zijn lief mondwerk hoe langer hoe wijder open te zetten en zijn oogen puilden steeds meer uit zijn hoofd.

Jochem ging voort: »en ik niet zonder je dochter leven kan, zoo ben ik gekomen, om in alle eer —”

»Wat? Wat? Wat is dat?” begon tante Sophie op eens te schreeuwen en kwam van onder de dekens uitstuiven, als een opgejaagde haas uit de kool, in zulk eene woede, dat Jochem, die in dit oogenblik begon te denken, dat de zolder instortte, uit schrik op zijn tong beet en te gelijker tijd in een hoek neêrviel als een knipmes, waarvan de veer lam geworden is.

»Wat? Mijne dochter, ons Jetje, aan zoo'n kalen bengel tot vrouw te geven? Hendrik, wat zeg jij daarvan? Ik geloof, dat Jochem Pott zijn verstand heeft verloren!”

»Natuurlijkerwijze,” zeide Hendrik, »dat komt me ook zoo voor, dat het bij het jonge mensch niet heel pluis is.”

Jochem had in dit oogenblik ook geheel en al zijn

verstand verloren, hij wist nauwelijks meer, waar hij was; alles ging met hem in het rond; tafel, banken en stoelen draaiden voor zijne oogen en dansten in een kring om hem heen. Hij durfde het niet wagen uit zijn hoek overeind te komen, daar hij vreesde, van daizeligheid, zoolang hij was, op den grond neêr te vallen.

Tante Sophie kon het maar in 't geheel niet begrijpen, hoe zoo'n arme drommel, ofschoon hij ook half tot de familie behoorde, hoe zoo'n mensch zich kon inbeelden, dat de rijkste boer in Warsow hem zijne dochter tot vrouw zou geven. »Goede hemel!» riep zij opstuivende en kwam bijna zoo half gekleed, als ze was, uit de alkoof te voorschijn, zooals daar straks, als Hendrik haar niet had tegengehouden. »Goede hemel! zoo iets is me toch in mijn leven niet voorgekomen; zulk een onbeschaamdheid! Ja, dat wordt zoo waar hoe langer hoe gekker, dat wordt het; dat hebben de Bliesats ons zeker gebakken, dat is zoo'n volk, dat overal hun neus insteekt en die er plezier in hebben, ons te plagen. — Daar komt me zoo'n kale jongen en denkt, dat we geen anderen 'schoonzoen kunnen krijgen, dan hij is! Waar wil jij, »kale Michel'', onze dochter van onderhouden? Reken je soms op het uitzet en denk je, dat dit je goed te pas komen zal? Dat het je in je kalen boel helpen zal? Ja, dat zou wat moois wezen. Dan zou ons Jetje wel, dat zwakke kind, achter den ploeg kunnen loopen, of met de mestkar naar het land rijden. Neen, onze dochter kan een beteren man krijgen; zij zal heel iemand anders gelukkig maken — och, — och, ik arme ziel, ik ben zoo ziek en moet me nu zoo geweldig vermoeien; het kan mij den dood wel doen.»

»Daar, daar,» riep Hendrik, »daar is nog kamillenthee. Drink maar eens gauw. Daar, daar, drink, mijn

lieve schat! drink." Ja, Hendrik was een zeer opmerkzaam echtgenoot, dat moet men van hem zeggen; Sophie viel in de kussens terug en Hendrik had genoeg met haar te doen, dan dat hij zich verder om Jochem bekommeren kon; deze was eindelijk weêr zoo half en half tot bezinning gekomen en zag nu in, dat hij uit zijn derden hemel, waarin hij nog dezen morgen had rondgezweefd, op eenmaal — pof! — neêrgestort was. Langzaam en verlegen als een poedel, die uit de waschtobbe komt, trok hij af met een gezicht, waarin al de kleuren van den regenboog waren, want het bloed was hem naar het hoofd gestegen en schemerde door de blauwe verf heen. Och, och, hoe akelig was 't met hem gesteld; hoe treurig was 't hem te moede!

»Jochem, dat had je eigen verstand je moeten zeggen, dat het zoo moest afloopen," sprak op eens iemand achter Jochem, toen deze het hek van Koolhaas uitkwam; het was al weder de stem van oom Jobst, die uit de wonderlijke kleuren van Jochems gezicht de juiste gevolgtrekking had opgemaakt, wat hem overkomen was.

»Hoe kon je nu wel," ging Jobst voort, »de domheid daar gelaten, op de gedachte komen, dat je trouwen moest, en nu nog daarenboven gelooven, dat het trotsche wijf van Koolhaas hare eenige dochter aan jou, armen schraalhans, tot vrouw kon geven? Mensch, God dam, ik geloof, dat het zoo waar hoe langer hoe gekker met je gesteld wordt en dat je eindelijk nog regelrecht naar het dolhuis moet."

Jochem hoorde maar half; op eens begon weêr alles voor hem te draaien.

»Nu, ga maar naar huis," voegde Jobst er bij; »wellicht heeft je dit een beetje gecureerd en je zult wel vooreerst niet weêr aan trouwen denken."

»Jobst, dat meisje heeft me betooverd!» — »Ach wat, stuur maar eens om den barbier Schraapmes, dat die je wat bloed aftapt, dat zal je goed doen; vaarwel!» Daarop ging Jobst door en strompelde den naasten weg op naar de Bliesaits.

Jochem verlangde om tehuis te komen, maar onderweg sprak iedereen hem aan: »Dag Jochem!» »Dag Pott! Jongens! wat zie je er vandaag nobel uit!» Zoo ging dat steeds voort, en Jochem meende door den grond te zinken, zoo schaamde hij zich; hij geloofde op ieders gezicht te kunnen lezen, dat zij het allen reeds wisten, wat met hem gebeurd en hoe hij er tegen aangelopen was. 't Was immers ook de waarheid, dat kon iedereen zien: hij was er geducht tegen aangelopen.

Eene gelijke opschudding, als Jochem bij Koolhaas had teweeggebracht, veroorzaakte nu ook bij Bliesaat de tijding, die Jobst daar aanstonds bracht, dat Jochem om Jetje aanzoek had gedaan.

»Wel, grootste goedheid!» riep tante Lena uit, »wat zal er nog meer gebeuren! Hoe is dat mogelijk, hoe is dat mogelijk? Ik doe al wat ik kan, om van mijne Hanne de beste huisvrouw te maken, om dien stommen hemel van een Jochem eene flinke vrouw te bezorgen, en de eend gaat heen, zonder dat een sterveling er het minste van weet, en doet aanzoek bij die ingebeelde meid, die malle Jetje Koolhaas! Vader! Frits! spreek toch ook eens een woord meê! Dat is toch waarachtig om heelemaal gek te worden, dat is het. Die vlaskop, die bengel, die lummel, die nooit een woord voor den dag kan brengen, als eens een wijs mensch met hem spreken wil, die domoor, die altijd zoo beteuterd is, die gaat er op uit en wil met de rijkste boerendochter trouwen!»

»Nou, moeder,” viel Frits haar op zachten toon in de rede, »ieder mensch heeft zijn eigen hart, en wat dat hem zegt, dat moet hij doen.”

»Ach wat, hart hier, hart daar! Ik heb het altijd goed met hem gemeend; hij moet mijn zin maar doen, dan krijgt hij eene goede vrouw en onze dochter krijgt een bruikbaren man, want de slaapmutsen laten zich het beste regeeren, en zóó een wil ik tot mijn schoon-zoon hebben, die ik naar mijne hand kan zetten, zoodat ik zeker ben, dat het mijne dochter, zoolang zij leeft, goed zal gaan.”

»God dam, dat zijn vroolijke vooruitzichten voor Jochem,” zeide Jobst, zich met de volle hand over 't gezicht strijkende, terwijl hij verwoed als een kalkoen dampde.

»Ja, dat zijn zeker heele beste uitzichten voor hem, want hij is een domoor, hij moet iemand hebben, die hem weet te leiden. Ik meen het waarachtig goed met hem.”

»Ja, dat heeft er veel van! Wat zeg jij er van Frits?” zei Jobst, zich naar Frits toekeerend, die met de handen over de maag gevouwen bij de kachel stond.

»Ja,” zeide Frits, »'t is maar, dat onze Hanne hem niet zoo recht lijden kan; anders zou ik niets tegen Jochem hebben; hij is een vlijtige jongen, en als hij op deze hofsteé kwam, dan zou hij die ook wel goed kunnen besturen, want Jochem is waarlijk niet zoo dom, als hij er uitziet.”

»Zeker niet! Anders was hij niet op den inval gekomen, om op de rijkste boerendochter uit te gaan.”

»Ja, dat zou ik ook meenen. — Maar, Lena, ik zou toch niet gaarne zien, dat mijne dochter gedwongen werd, als ze hem volstrekt niet lijden mag.”

»Och wat!” viel Lena nu weder in, »mogen lijden,

dat komt later van zelf; Hanne is nog een onervaren kind; wat weet die van mogen lijden? die zal zich gemakkelijk aan Jochem wennen; wij hebben ons immers ook eerst aan elkander gewend; wat hebben we in den eersten tijd dikwijls gekibheld, omdat jij altijd meer wou te zeggen hebben, dan ik mij liet welgevallen? Kijk, nu zijn we zoo aan mekaâr gewend, dat we altijd vrede hebben."

»Ja," bromde Jobst in zijn baard, »als je slaapt."

»Laat mij maar begaan," redeneerde Lena verder; »Jochem heeft daar nou zoo mooi de bons gekregen, hij zal er voor den tweeden keer niet meer heengaan, om bij die meid aanzoek te doen; nu zal hij van zelf meer bij ons verkeerē; en dan, als die twee elkander maar dikwijls zien, dan komt die zaak wel van zelf terecht. Laat mij maar begaan, ik zal er wel voor zorgen!" Zij ging de kamer uit, en de linten van hare muts dansten om zoop te spreken nog een menuet, toen zij al niets meer sprak.

»Frits," zeide Jobst, toen tante Lena de deur achter zich had toegedaan, »als die nog lang leeft, dan geloof ik, dat zij de wereld nog zal regeeren, net zoo goed, als ze jou de baas is,"

»Wat?" vroeg Frits en zag den ouden grijzen Jobst aan, alsof hij hem niet goed verstaan had; hij had hem echter heel goed verstaan; hij wist wel, dat zijne vrouw de broek aan had, en niets was hem hinderlijker, zoo goedhartig hij ook was, dan wanneer de een of ander hem dit onder den neus wreef; daarom zocht hij het gesprek ook aanstonds op een ander onderwerp te brengen.

Ieder gehoorzame echtgenoot, wien de pantoffel boven het hoofd zweeft, spreekt ongaarne over zijne huiselijke omstandigheden; hij schaamt zich er voor; hij weet zeer goed, dat het anders wezen moest, maar

hem ontbreekt de moed, zijn toestand te veranderen; gewoonlijk is het al zoo ver gekomen, dat er niets meer aan te doen is. Het beste is, om vóór de bruiloft de vrouw te wennen, zooals men haar hebben wil, want dan is het hart der vrouw nog zoo week, als koeke-deeg, en neemt allerlei vormen aan; — na de bruiloft wordt het harder en dan is 't met het kneden gedaan. —

DERDE HOOFDSTUK.

Waarom Susemihl in gedachten loopt, en waaraan hij denkt. —
Kunegunde begint te schreien. — Achter het seringboschje. —
Jobst handelt tegen zijn principe. — Adjuus, Christiaan! —
Tante Lijsje brengt een hengel uit, maar de visch wil niet bijten. —

Langzaam en bevende ging koster Susemihl in gedachten verdiept door Warsow, toen hij bij de familie Koolhaas door Jochem Pott verjaagd was geworden. Waar dacht hij aan, dat hij zóó in gedachten verdiept was? Hij dacht aan zijne lieve Kunegunde. Hij had straks, eer hij zijn huis verlaten had, eene zware onweërsbui zien opkomen; hoe nader hij nu weder bij zijne woning kwam, des te erger zag de bui er uit en des te zwarter dreigde die hem boven 't hoofd; hij zag het al in zijne gedachten, hoe de bliksemstralen om hem heen schitterden, en hoe de kleine hak van het pantoffeltje zijner vrouw hem als een dondersteen onder de oogen suisde. Hij was druk aan 't bedenken, wat hij tot zijne verontschuldiging zou kunnen inbrengen, en hoe hij het moest aanleggen om haar te vertellen, dat hij met den boer Koolhaas naar Schwerin zou rijden.

Susemihl had de kluchtige gewoonte, tamelijk hardop

te denken en daarbij met armen en beenen te gesticuleeren, alsof hij op een tooneel stond. »Ja,» dacht hij, »als ik haar beloof, haar wat meê te brengen, dan zal 't nog wel het beste lukken, maar zij neemt misschien niemandal van mij aan, daar al het andere, waarmee ik haar vroeger wel eens plezier wou doen, haar van mijn leven niet naar den zin is geweest; ik heb er maar scheldwoorden, in plaats van dank, voor gekregen. 't Is een waar ongeluk, dat ik haar wenschen en gedachten niet zoo recht verstaan kan. Bevalt mij dit, dan wil zij liever dat; houd ik veel van zwart, dan vindt zij wit het beste. Ach!»— hier zuchtte hij diep, — »ach! en wat was zij vroeger een tevreden, onschuldig kind, toen ze mijne vrouw nog niet was; krek het tegendeel; wat heb ik vaak, in gedachten, op rozen en vergeet-mij-nietjes gezweefd, en met welke mooie beelden heb ik mijn toekomst mij voorgesteld; de wereld zou waarachtig een echt paradijs geweest zijn, als alles zoo prachtig vervuld was geworden. — Wat kan een mensch zich vergissen! 'k Heb 't van mijn leven niet willen gelooven, als andere menschen zeiden: »Mijnheer Susemihl, denk toch nooit aan trouwen, daar hebt gij niets van te wachten dan ergernis en verdriet.» — Ik heb gedacht: jelui, domkoppen! weet het maar niet goed aan te leggen; ik zal wel zorgen, dat ik geen ergernis en geen verdriet krijg. Och, wat hadden de menschen toch gelijk! Bij mij is nog veel meer, veel meer uitgekomen dan dat. Zóóveel is zeker: in mijn heele leven trouw ik niet voor den tweeden keer, want ik heb meer dan volkomen genoeg aan één zoo'n draak gehad; wel te verstaan, als ik er eerst af ben.»

Even na deze ontboezeming voelde hij eene hand die stil, maar stevig hem achter in den kraag van zijn jas had ge-

grepen. Het werd Susemihl zooals het Jochem Pott in hetzelfde oogenblik werd, toen tante Sophie van onder de dekens uit, te voorschijn kwam; — die hand behoorde aan zijne lieve Kunegunde.

Kunegunde had het loeren achter de vensterruiten niet meer kunnen uithouden; zij was naar buiten gegaan; de knorrigheid had haar in de frissche lucht gedreven, en daar had zij toen haar lieven schat met armen en beenen zien gesticuleeren en hardop hooren denken; zij was langs hem heen gegaan; maar, als Susemihl hardop dacht, dan hoorde en zag hij niets; zóó was zij achter hem gekomen en achter hem blijven loopen; ze had nu alles gehoord, wat hij dacht, ook dat van den draak; toen kon zij zich niet meer inhouden, zij pakte hem bij zijn kraag en verwisselde hierdoor zijn overluid denken in zachte verzuchtingen; want, toen hij haar gewaar werd, dacht hij: »nu slaat het onweér in!” Hij bukte gelijk een makke kip, als men ze grijpen wil, en verwachtte, dat de bui vreeselijk zou losbarsten.

Doch, zooals somtijds een onweder, al heeft het er in de verte ook heel boos uitgezien, zich oplost in een malschen regen, die het land verkwikt, zóó zou ook de onweêrsbui boven 't hoofd van onzen armen Susemihl zich in een malschen regen oplossen, en de eerste dropels vielen al warm op zijn hoofd neêr.

Jufvrouw Kunegunde, dat kleine, anders zoo vinnige ding, begon op eens een heel anderen toon aan te slaan; zij schreide tranen met tuiten en zag er daarbij allerakeligst uit, zoodat haar man, die een gevoelig hart had, bijna bang begon te worden en dacht, dat zijne vrouw een oogfistel kon gekregen hebben bij het openrukken van de deur daar straks; hij was zóó iets

in 't geheel niet gewoon. Tranen had Kunegunde toch van haar leven nog niet gestort. Susemihl trok zijne lieve wederhelft zacht naar zich toe met een heel bedroefd arme-zondaarsgezicht en vroeg: »Mijn beste kind! Wat scheelt je? Wat scheelt je, lieve Kunegunde, waarom schreit ge toch?»

»Wat?» Kunegunde's oogen begonnen nu plotseling te fonkelen, en Susemihl vermoedde niets goeds; de bui kon immers nog wel komen; en hij zakte bijna weder inéén, met zulke oogen zag zij hem aan; maar neen! zij was te zeer ontdaan, te zwaar beleedigd, zij kon geen hard woord uit haar keel krijgen; zij schreide maar weêr, waarbij telkens hare stem omsloeg: »Nog spotten ook, — spot nog op den koop toe? — Wat me scheelt? O Jozef, je hebt me smart aangedaan, — diepe smart; hoe kan je nog vragen, hoe durf je 't wagen, mij te vragen, wat me scheelt? — Wat kan jij je dom houden! — Ben ik voor jou je lieve Kunegunde nog? O, dat was zoo; dat is eenmaal zoo geweest, maar die tijd is al lang voorbij. — Hoe kan je me toch in dit oogenblik »je lieve Kunegunde» noemen, als je me daar straks voor een ouden draak gehouden hebt? — Loop! — Ik heb 't altijd trouw en eerlijk met je gemeend; 'k heb gewoegd en gewerkt, om ons huishouden knap in orde te houden; 'k heb alles gedaan, alles opgeofferd voor jou, en nu — nu scheld je me uit voor een draak en je woudt wel, dat ik maar uit de wereld was! O! o! dat is mijn dood nog!»

Hare tranen stroomden op den grond, en 't begon Susemihl ook voor de oogen te schemeren; hij hield het er nu zelf voor, dat hij toch wel wat al te vèr was gegaan, en dat het niet zóó gemeend kon zijn. Hij begon nu excuus te vragen en wischte de tranen zijner

vrouw af met de voering van zijne jaspenden, en hij schreide zelf een paar droppelen; maar — maar, nu barstte er een onweder van den anderen kant los, en nu sloeg de bui toch nog in. Dat was al te veel spot in Kunegunde's oogen; dat Susemihl schreide, dat kon zij niet aanzien, en, klets! daar kreeg de koster een stomp tusschen neus en kin, dat het groen en geel voor zijn oogen werd; en, klets! klets! daar kwamen er nog een paar, links en rechts. De bui was ingeslagen.

»Wat? Wat? Jij wilt tranen storten? Je wilt mij met je geschrei wijsmaken, dat je er oprecht berouw over hebt? Denk je, dat ik je zóó slecht ken? Neen, neen, neen, ik ken je wel beter! Sedert van morgen ken ik je best, van binnen en van buiten. Jou verdraaide, krombeenige kerel!» En bij die woorden werd Susemihl geschud als een pruimeboom in den tijd, dat de pruimen rijp zijn, zoodat hem hooren en zien verging, en hij klappertandde als bij dertig graden vorst.

Kunegunde haalde eens frisch adem, om opnieuw uit te barsten en haar echtgenoot zijne zonden onder 't oog te brengen. Dáár kwam echter eene hand er tusschen in.

Onze beide echtgenooten hadden geheel en al vergeten, dat zij niet in hun schoolhuis waren, maar dat zij zich op de openbare straat bevonden, en Möller, de dorscher, een buurman van Susemihl, had uit zijne kamer aangezien, hoe dit onweder boven Susemihl's hoofd was opgetrokken, dus hij had bij zich zelve gezegd: »Men moet zich niet bemoeien met zaken tusschen man en vrouw, maar hier moet ik toch tusschen beiden komen. Als er nog meer menschen en jongens bijkomen, die dit zien, dan hebben immers de kinderen naderhand geen zier respect meer voor hun schoolmeester, en

voor de aanstaande huisvrouwen zou zoo iets een heel slecht voorbeeld kunnen worden; mijne oude heeft er toch ook al wat van geleerd, en ik ben er daarom in 't geheel zoo niet op gesteld, om den koster als buurman te hebben." Met die gedachten vervuld, was hij zijn huis uitgegaan, en legde nu zijne zware, vereelde hand op den teederen schouder van vrouw Susemihl, zeggende: »Mij dunkt, buurvrouw! dat het toch wél zoo goed zou wezen, als gij uwen man volstrekt zulke dringende zaken te zeggen hebt, dat gij dan liever met hem binnenshuis mocht gaan; hier heeft anders de wereld, als 't lang duurt, wat aan te kijken en naderhand wat te babbelen."

»Wat? wat?" snauwde Kunegunde nu onzen eerlijken dorscher Möller toe. »Wat hebt gij u met onze zaken te bemoeien?. Pas maar op, dat ge uw eigen huishouden in orde houdt! Begrepen? 't Raakt geen mensch, wat ik met mijn man — — waar is hij gebleven?"

Ja wel, ja wel; vriend Susemihl had de gelegenheid waargenomen en had zich uit de voeten gemaakt; Möller, de dorscher, keerde zich om zonder een woord verder te zeggen en liet zijn breeden rug zien. Daar stond nu dat vurige vrouwtje alleen; zij kreeg van woede en kwaadaardigheid het schuim op den mond, en nu was er niemand bij de hand, aan wien zij hare drift kon koelen; dit had nu natuurlijk weder ten gevolge, zooals meestal bij zulke vinnige vrouwspersonen, als zij haar drift niet recht kunnen uitvieren, dat zij weêr vreeselijk begon te schreien en woedend naar huis liep.

Wat dáár nu nog gebeurd is, daaruit is niemand recht wijs kunnen worden; velen willen echter dien dag gezien hebben, dat de koster met een zeer be-

drukt gelaat rondgelopen heeft en nu en dan met de buitenzijde van zijne hand langs zijn ruggegraat heeft gestreken, en dat zijn jas verscheidene stolstrepen kon aantoonen. —

't Is eene ware ellende, wanneer de man zulk eene vrouw, en de vrouw zulk een man heeft; geen echte vrede, geen recht genoeg kan daar gevonden worden. De heerschzucht ontnemt aan de vrouw het teedere, echt vrouwelijke; de vrouw meent, dat zij over iedere schrede van haren man moet waken, en ziet in hare drift iederen tred voor een misstap aan, omdat zij met haar vrouwenverstand de daden van den man niet kan begrijpen, en zij is daardoor steeds ontevreden, steeds gemelijk; en ontevredenheid en gemelijkheid verbitteren het leven.

Terwijl nu Jochem Pott zoo jammerlijk was afgescheept bij oom en tante Koolhaas; — terwijl bij oom en tanté Bliesaat eene groote opschudding was ontstaan door de nieuwstijding, die Jobst had medegedeeld, — en terwijl de onweërsbui zoo boven het hoofd van koster Susemihl gezweefd en hem om de ooren geraasd had, — zaten ondertusschen twee harten achter een seringenboschje bij de schuur van oom Bliesaat en lachten en schreiden, en kusten daar elkander, zoodat een ander fatsoenlijk mensch, die dit wellicht had moeten aanzien, het bijna te kwaad had kunnen krijgen, of dat zijn hart er door open had kunnen gaan, 't geen dan ook onzen oom Jobst overkwam. Die twee, die daar zooveel spektakel maakten, waren onze kleine, trouwe Hanne en haar lieve, beste Christiaan. Ach! wat was het hart van die beide arme kinderen bezwaard, en' zóó vol! zóó vol! Ieder wilde den ander vandaag nog zoo veel, zoo heel veel vertellen, en toch zeiden ze geen van

beiden wat; maar alles, wat zij wilden zeggen, veranderde in een kus, en een kus was weêr het antwoord; en 't volgende woord was, dat zij elkander aan 't hart drukten, en het derde was een traan, die zich op de wangen met een anderen traan als antwoord vermengde.

Wat beduidde toch al dit schreien, kussen en aan 't harte drukken? Wel, het was geen gewone zaak: Christiaan was opgeroepen, om zich aan te melden als soldaat, en nu moest hij weg, naar Schwerin, en de lieve Hanne moest tehuis blijven en ondertusschen, indien hare moeder het zóó verkoos, met een ander gaan trouwen; en als Christiaan dan terugkwam, zou die arme Hanne wel van verdriet en hartzeer dood zijn. Nu, dat is dan ook geene kleinigheid!

Terwijl zij nu op die manier elkander het hart week maakten, hadden zij al bijna twee uren daar achter het seringenboschje gezeten. Wat geven twee gelieven er om, waar de uren blijven, en hoe 't met de zon gesteld is, of die bergop of bergaf gaat? Zij vergaten ook geheel en al, wat Hanne's moeder zeggen zou, als zij bemerkte, dat hare dochter nergens te vinden was; dit was evenwel zoo erg niet, al zag moeder ook wat scherp op alles toe: Hanne had toch volkomen vrijheid op de heele hoeve, en Lena werkte en zwoegde liever zelve den ganschen dag, dan dat haar kind zich een enkel uur had moeten kwellen. Christiaan had ook tijd genoeg; hij had zijn dienst bij den schout toch moeten opzeggen, daar hij morgen weg moest; vandaag had niemand hem te bevelen, en daarom ging het kussen en omhelzen ook altijd weêr van voren af aan voort, totdat eindelijk de kleine Hanne het woord nam en zeide, terwijl de tranen langs hare wangen liepen: »Niet

waar, Christiaan, je schrijft me toch dadelijk in de eerste dagen, hoe 't je daarginder gaat, en of je ook honger moet lijden? Dan zal ik er wel voor zorgen, dat ik je wat sturen kan. Niet waar, je schrijft me dikwijls?"

»Ja," zeide Christiaan op bedrukten toon, »als ik maar kon; »wat de koster mij van 't schrijven geleerd heeft, dat heb ik ongelukkig al lang vergeten."

»Och hemel! dan kan je immers wel dood gaan, en 't mij niet eens schrijven? Dan moet ik wel omkomen van zorg en angst."

»Wel, Hanne, dat is zoo slim niet, als 't er uitziet. Kijk, ik zal mijn best doen, dat ik met mijn onderofficier op een goeden voet kom, en dan schrijft die voor mij; jij stuurt hem dan bij gelegenheid maar eens een worst of een stuk ham; dan komt dat weêr overeen uit."

»Ja, Christiaan, dat wil ik alles graag doen; als ik maar weet, hoe 't met je gaat in de wereld."

»De koekoek haal je!" bromde nu aan den anderen kant van het boschje iemand zachtkens in den baard, en zachtjes bukte daar iemand een weinigje, wat echter door onze beide bedroefde gelieven niet bemerkt werd.

Hanne was een pak van 't hart gevallen, nu zij wist, dat zij later wat van haren Christiaan zou hooren en te weten komen kon, hoe 't hem ging. Maar nu was er nog eene tweede zorg, die haar gemoed bezwaard. Dat was de twijfel aan Christiaans liefde. Hoe lief zij hem ook hebben mocht, en hoezeer voor haar de geheele wereld in zijne liefde gelegen was, zoo ging het haar toch, gelijk het ieder meisje gaat; de jaloesheid kwam telkens te voorschijn. Hanne was bang, dat Christiaan in zoo'n groote stad licht een ander meisje kon te zien krijgen, dat hem beter beviel dan zij; en

daarom kwam zij ook zacht en bedeesd met haar twijfel voor den dag, en zeide: »Zeg, Christiaan, je blijft me toch altijd trouw, niet waar? Zie! als jij je in de stad met een ander meisje zoudt ophouden, en als ik dat gewaarwerd, dan zou je, als je eens weêrom kwam, wel een vergeet-mij-niet van mijn graf kunnen plukken.»

»Hanne!» riep Christiaan uit, en hij keek als een heiligenbeeld van anderen op, maar met een waarlijk getrouw hart: »Hanne! geloof je, dat ik maar zóó weinig van je houd, dat ik in de stad een ander meisje beter zou mogen lijden? Hanne! je weet toch zeker, dat ik je niet weinig liefheb; maar als je zulke gedachten hebt, — kijk! dan moet ik aannemen, dat je toch niet zoo heel erg veel van me houdt, als je altijd zegt; want, zie! als men iemand zoo recht innig liefheeft, — wat Susemihl ons dikwijls op school gezegd heeft, — dan heeft hij ook een vast vertrouwen in den ander en geen twijfel in 't hart; maar wie twijfel heeft in zijn hart, die heeft den ander niet lief.»

»Christiaan!» hernam Hanne, »ge zijt immers mijn alles, ik heb dat ook maar zóó gezegd; ik weet het en geloof het, dat je geen andere meisjes zult naloopen.»

Wederom liepen de tranen van vier wangen in elkander, en er werd wederom gekust en aan 't hart gedrukt, zoodat Jobst, — want hij was het, die zich achter het seringenboschje had verborgen, — geheel weemoedig begon te worden, ofschoon hij anders niets van liefdehistories weten wou. Met dit paar, dat daar vóór hem zat, had hij nu toch te doen; hij zag door de takken, hoeveel zij van elkaâr hielden, en begon te merken, dat het toch een kostelijk iets wezen moet, wanneer iemand een hart gevonden heeft, dat zóó geheel en zóó trouw voor hem klopt. En toen Hanne nu weêr begon te klagen,

dat hare moeder er zoo vreeselijk tegen was, en zij absoluut zou moeten sterven, als zij gedwongen werd om met een ander te trouwen, toen voelde Jobst zelf in zijn oud, hardvochtig gemoed, hoeveel leed, hoe innig veel leed die gedachte de beide jonge luidjes doen moest; zijne grijze oogharen schitterden ook in den zonneshijn, en hij geloofde stellig, dat de goede God hem dáár, achter het boschje, had doen komen, om dit geluk en dit leed aan te zien, opdat zijn hart zou opengaan, en hij de beschermer van deze liefde zou worden.

»God dam!» bromde hij bij zich zelve, »dat kan 'k niet langer meer aanzien!» en hij sprong overeind, zoo vlug, als zijn houten been het hem veroorloofde. Christiaan en Hanne stoven ook te gelijker tijd op, alsof ze door een adder gestoken waren; want zulk eene heimelijke liefde is schrikachtig, gelijk een haas in de kool.

»Nu,» zeide Jobst, en hij wischte met de mouw van zijn jas de laatste vochtigheid uit zijne oogen, »laat je maar niet storen; ik ben het, en ik zal jelui niet verklappen, want ik heb het moeten aanzien, hoeveel jelui van elkaâr houdt, en dat heeft mij aangedaan. Maar, kindertjes, je moet me niet voor een luistervink houden; neen! 't is toevallig gekomen; ik ben te oud, om nog zoo nieuwsgierig te wezen, dat ik jacht zou maken op de geheimen van andere menschen. Ik weet nu alles, hoe 't met jelui gesteld is; zegt me niks meer; ik wil daarbij nu al het mogelijke doen, dat je elkaâr krijgen moogt, ofschoon jelui 't wel weet, dat ik een erge vijand ben van alle trouwerij, en het ieder eerlijk mensch afraad, als ik hem op zoo'n plan betrap. Ik heb medelijden met jelui gekregen; jij, lieve, kleine Hanne,» — hij streelde bij die woorden hare wangen — »jij bent het waarachtig wel waard, dat je met een

braven kerel trouwt. Zie! als ik al niet zoo vèr — Christiaan! wees maar niet bang; 'k zal je niet in onaangenaamheden brengen; je kunt heel gerust heengaan en laten je den soldatenrok aantrekken; dien heb ik ook gedragen, en wie hem draagt, wordt er niet dommer van; hem waait dan eens een andere wind om den neus, en naar mijne meening is hij geen echte kerel, die nooit een geweer op zijn schouder heeft gehad. Ga dus maar gerust heen, ik wil over je Hanne waken als eene klokken over haar kuiken; en alles, wat ik maar eenigszins voor jelui doen kan, dat wil ik doen. — Maar, de koekoek haal je, Christiaan! vergeet Hanne niet in de vreemde stad; ik weet, hoe licht dat gebeurt. Vergeet ze niet, zeg ik je! — anders hoef jij later maar niet weêr te komen in Warsow. Hoor je?"

»Jobst, daar is mijne hand!" antwoordde Christiaan, hem zijne hand toereikende; »ik mag een schurk zijn, als ik ooit een ander meisje maar met een half oog zal aankijken!"

»Kom, zóó overdreven nemen wij 't nu niet; anders wou ik maar aanstonds zeggen: Adjuus, schurk!"

Jobst werd nu wat dichter bij gehaald, en ook zijn aangezicht werd niet weinig gekust en gestreeld, en er kwam geen einde aan de overdrevenste dankbetuigingen, hoewel hij meermalen zeide:

»Kindertjes, houdt op; jelui breekt mijn endje pijp nog stuk, en dan neem ik mijn woord terug. Laat me nu toch met rust." Hij was geheel buiten adem, toen zij hem eindelijk loslieten. Toen hij weg wilde gaan, zeide hij nog: »Nu, Christiaan, als ik je vóór je afreis niet meer mocht zien, dan wil ik je hiermeê adjuus zeggen. Houd je braaf en dapper, jongen! 't Soldatenleven, dat zeg ik je, dat is een leven, daar

haalt niets bij! Als ze mij dit been maar niet zoo mishandeld hadden, Christiaan! dat verzeker ik je, dan liep ik nog met een koevoet door de wereld rond; er gaat niets boven 't soldatenleven!" en de oogen van Jobst schitterden in geestverrukking. »Kindertjes, toen ik nog zoo in die jaren was, — lieve hemel! wat was toen de wereld voor mij! Als Blucher zei: »Voorwaarts, kinderen!" hoe klopte ons dan het hart in 't lijf, hoe vlogen dan de beenen! En toen bij Waterloo — — ja! 'k zie het al, dat is voor jelui vervelend, dat wil je liever niet hooren; maar wie in dien tijd geleefd heeft, die krijgt andere gedachten er bij, als iemand daarvan vertelt."

»Ja," sprak Hanne hierop, »Jobst! een ander maal zult ge ons dat alles ook nogmaals vertellen, al hebt ge 't ons ook al honderdmaal verteld; maar vandaag niet."

»Ja, jelui bent echt verliefd gespuis, en 't spijt me eigenlijk, dat ik me met jelui bemoeid heb."

»Jobst, daar zijn we u voorzeker heel dankbaar voor; als 't zoo ver komt, dat ik werkelijk met mijne Hanne kan trouwen, dan zult ge tot aan uw einde bij ons wonen, en ge zult ons alle dagen uwe levensgeschiedenis vertellen, en dan zult ge zien, dat geen mensch beter toelustert, dan wij beiden, Hanne en ik." — Het aanhalen en liefkozen begon nu van voren afaan, zoodat Jobst weêr in angst kwam, dat zijn endje pijp zou breken, en zeide: »Nu, ga met God, Christiaan!" Plotseling keerde hij zich om en hompelde weg; maar toen hij een eind ver gegaan was, bleef hij op eens stilstaan, sloeg zich drie-maal met zijn vuist voor 't hoofd en zeide bij zich zelve:

»Wat heb ik gedaan? Dat volkje heeft zoo waar mijn hoofd op hol gebracht! 't Is tegen mijn principe, dat ik eene vrijerij begunstig; hoe kom ik tot die domheid!

Dat goddelooze volk! — Ik had Christiaan liever een verstandigen raad moeten geven. Ja! nu is 't al te laat; ik heb nu eenmaal mijn woord gegeven, en 't is een kameel, die zijn woord niet houdt.” Knorrig op zich zelve, hinkte hij verder.

Er was een zonnestraal in 't hart gevallen van onze beide verliefden, en die zonnestraal gaf nieuwen moed; voor 't oogenblik was het schreien en klagen gedaan; zij wisten, wat Jobst beloofde, daarin hield hij ook woord, en zij waren jong genoeg, om den goeden wil al dadelijk voor de daad aan te zien en stelden zich al voor, hoe mooi alles in de toekomst worden zou; hoe zij Hanne's ouders en den ouden Jobst te goed zouden doen en verplegen, als zij beiden maar eerst op den Bliessaatschen hof het bestuur voerden. Daar Hanne het eenige kind en Christiaan een arme drommel was, zoo werd natuurlijk het goed op Hanne's naam geschreven, en Christiaan moest het besturen; Hanne's ouders konden zich dan bij hunne kinderen kosteloos laten verplegen, want die hadden nu waarlijk al lang genoeg hun plicht in de wereld gedaan; zij hadden lang genoeg gewerkt en gezwoegd, zoodat zij nu ook wel mochten uitrusten. —

Ach! het zijn zulke kostelijke, heerlijke oogenblikken, wanneer men jong is, en men stelt zich dan de toekomst in zulke schoone, bekoorlijke droombeelden voor. Het hart wordt verruimd, het hart gaat open; de Engelen dalen uit den hemel in het geopende hart neder, en zweven dan weêr opwaarts, en de aarde verzinkt onder onze voeten. Men voelt zich in de oneindigheid wegdragen en zit, — bij voorbeeld, — in een geheel onbekend land op het balcon van een kasteel of op iets anders, en ziet in eene schoone, eeuwigdurende lente;

de bloemen bloeien, de vogels zingen, en in het kasteel schittert alles van goud en pracht; — en dan trapt iemand ons zoo maar eens heel onverwachts op de teenen; dat doet pijn, als men likdoorns heeft, en . . . . pof! daar valt men uit den hemel van 't balcon van het kasteel, en daar staat men met omgekeerde zakken en een ledige porte-monnaie. Zóó is 't gewoonlijk: wie het allerminste heeft, die droomt zich het allerrijkste; waarom zou hij ook niet? men kan 't immers hebben, en om een beetje is het niet de moeite waard, er meê te beginnen.

Onze beide vrienden werden dien morgen door niemand op de teenen getrapt; zij droomden lang en ongestoord en verdiepten zich in hun geluk, waarbij de kussen maar altijd zoo door de lucht klonken. Langzamerhand kwamen zij terug op deze aarde; doch daar ging het lamenteeren weêr aan den gang, want zij moesten voor vandaag afscheid nemen.

»En nu nog maar éénmaal,» zeide Hanne, »nog maar één eenige maal zal ik je zien, en dan wie weet in hoelang niet.»

En het oogenblik, waarin zij hem nog eens zien zou, kwam spoedig genoeg. Daar stonden zij nu weder, aan het eind van het dorp; zij, met de slip van haar boezelaar voor de oogen, en hij, met het kleine valiesje onder den arm en een witten stok in de hand. Achter uit zijn jaszak keken heel vrijpostig de beide einden van een paar stevige metworsten uit, die Hanne hem nog toegereikt had. Hanne was anders een recht vroom meisje en deed geen onrecht; maar voor haar vrijer beschouwde zij 't stelen niet als zonde en had zij hare moeder deze beide vrijpostige worsten, achter in Christiaans zak, uit den rook weggekaapt.

»Christiaan,» zei Hanne schreiende, »als ik toch maar meê kon gaan; al kon ik je ook niet spreken, als ik je nu en dan maar eens zag; zien zou 'k je erg graag, al was 't alle dag maar ééns. — Christiaan, zeg, hoe ver is het wel van hier?»

»O!» antwoordde Christiaan, »Hanne, dat kan ik je niet zeggen; zooveel is zeker, in één dag krijg ik 't niet klaar.»

»Och, heere jeminé! als je dan onderweg maar niks overkomt! Waar wil je dan van nacht blijven? Christiaan, wat moet ik toch veel angst om jou uitstaan!»

»Hanne, hoe praat je toch zóó. — Kijk, ik ben toch geen kind meer en ik kan best twee kerels aan; wat zou mij toch overkomen? En dan, wie niks heeft, dien neemt niemand iets af!»

»Zoo! de worst heb je toch?»

»Ja, de worst; dat zou 't eenige wezen, wat iemand me kon afnemen, en waar andere menschen wat aan hebben konden, maar verder ook niks; het hemd en 't paar sokken, die ik in mijn valiesje heb, die kunnen toch geen mensch meer gelukkig maken.»

»Ja, maar zeg mij toch, waar wil je dan van nacht blijven? Je kunt toch niet onder den blooten hemel slapen?»

»Och neen, Hanne, maar er zijn nog wel goede menschen in de wereld. Als ze mij in de herberg niet willen opnemen, dan slaap ik op stroo in een schuur, wat ik al zoo menigen nacht gedaan heb; wees dus maar niet ongerust.»

»'t Is toch verschrikkelijk voor mij, als ik van avond naar bed ga, en ik moet dan denken, dat jij bij wildvreemde menschen op stroo zoudt liggen; neen, dat zal je niet! Daar! hier heb je nog een paar groschen;

hoor je, Christiaan! slaap nu ook in de herberg en in een fatsoenlijk bed. Hoe zou je anders gezond naar de stad komen, als je den heelen nacht zoo op stroo half wakker hadt gelegen?"

Bij deze woorden haalde Hanne van onder haar boezelaar een klein gestreept beursje voor den dag, dat zij Christiaan in de hand drukte, die het in zijn zak liet glijden en zeide:

»Hanne! wat ben je toch een kostelijk meisje! Als ik je toch alles maar weêr kan vergoeden."

»Och, praat daar niet van, dat komt later; en ik wou zoo graag meer doen, als jij maar niet weg moest."

»Ja, Hanne, 't is ook geen kleinigheid, dat ik van jou weg moet gaan; ik zal stellig dien heelen soldatenboel niet in 't hoofd krijgen, enkel omdat ik altijd aan jou moet denken."

»Och, hemeltje! dan stoppen ze je nog in de kast! Neen, Christiaan, denk dan maar liever een beetje minder aan mij en pas ordentelijk op, dat je den heelen boel goed in je hoofd krijgt, en dat ze je niet opsluiten. Hoor je wel, Christiaan?"

»Ja, maar hoe kan ik dan minder aan je denken? Wil jij dan ook niet altijd zonder ophouden aan mij denken, Hanne?"

»Wel zeker, Christiaan, zonder ophouden, altijd; bij iederen steek, dien ik brei; bij iederen aardappel, dien ik schil; bij alles, Christiaan, denk ik altijd alleen aan jou!"

»Nu dan, — vaarwel, Hanne!"

»Christiaan! Och, 'k wou, dat je maar hier mocht blijven!"

»Hanne, wat niet te veranderen is, daar is niks aan te doen; kijk! ik bleef ook liever hier. — Vaarwel!"

»Ach God!" — En nu begon de arme Hanne weêr bitter te schreien, zoodat het was, om een steenen hart

te breken. 't Is ook een hard, heel hard oogenblik, wanneer twee menschen, die elkaâr liefhebben, zoo voor de laatste maal bij elkander staan, en het vaarwel uitgesproken moet worden; o! dat doet het hart inéénkrimpen, en de gansche ziel wordt geschokt. Maar als er geen lijden en scheiden was, dan kenden wij ook de genoegens niet van 't wederzien, en die zijn toch zoo zoet, zoo zoet als kandijsuiker.

Licht en schaduw moeten er zijn, heeft onze lieve Heer gedacht, toen Hij alles, wat wij thans aanstaren, zoo geschapen heeft, dat wij het maar niet begrijpen kunnen, hoe het toch mogelijk is, dat alles zoo schoon wezen kan, en alles zóó uit het niet is voortgebracht. Ja, bij die gedachte staan onze gedachten stil, en ons wordt een plank voorgeschoven, daar wij niet door heen kunnen zien, al houden wij ook duizend brillen en neusknijsers voor de oogen. — Licht en schaduw moeten er zijn, anders wordt het den menschen te eentonig, heeft onze goede God gedacht en heeft er over gepeinsd, wat Hij al zoo voor schaduwen maken zou, en toen, behalve de ledige geldbeurzen, die ook eene zeer donkere schaduwzijde van 't leven zijn, — het scheiden nog uitgevonden. En zoo lang een mensch de smart van het scheiden nog niet ondervonden heeft, heeft hij ook in zijn leven nog niemand recht lief gehad; want door de scheiding gevoelt men eerst recht, hoe innig en hartelijk de een den ander liefheeft, zoodat men zich wel een teen zou laten afbijten, om hem maar één eenigen keer te zien. Ja, maar wat niet gaat, dat gaat niet!

Hanne's boezelaar en zakdoek kon men wel uitwringen, toen Christiaan zich eindelijk, eindelijk losrukte, nadat hij haar nog een langen, stevigen kus op den mond had gedrukt, en met een hart, zoo zwaar, alsof

't wel duizend pond woog, nu werkelijk van haar wegging.

»Daar gaat hij heen!» zeide Hanne, met een gezicht als fijngewreven appelmoes, »daar gaat hij heen, de wijde wereld in. Adjuus! Vaarwel!»

Christiaan keerde zich nog eens om en zwaaide met zijn pet en riep voor de laatste maal: »Adjuus, Hanne!» De wind droeg dien uitroep nog maar even tot Hanne's oor; zij wuifde met haar zakdoek, terwijl zij ook nogmaals met eene gebroken stem: »Adjuus, Christiaan!» riep.

»'t Afscheid valt je zeker heel hard? Hahaha!» grinnikte eene stem achter onze Hanne, die zich verschrikt omdraaide en in het schamper lachende aangezicht van de kleine tante Lijsje zag.

Hanne voelde den spot diep in haar hart; zij wist echter, dat het maar pure nijd was van die oude vrijster, omdat zij was blijven zitten, en dat haar aangezicht er nu zoodanig uitzag, dat iemand nauwelijks voor drie achtsten meer op haar verliefd worden kon.

»Wel, nu zal die domme verliefdheid toch wel gedaan raken?» zeide dat oude, kleine wezen op krijschenden toon. Hanne, dat onschuldige kind, dat met een rein hart beminde, zóó rein als een nieuw en ongebruikt servet, kon die woorden niet verdragen; zij keerde zich om, zonder iets te antwoorden, maar zij schreide bitter.

Christiaan stond nu nog daarginder, ver weg en wenkte haar een laatst »vaarwel! vaarwel!» toe. Maar Hanne zag niets meer, hare oogen waren vol tranen, en haar hart was vol kommer; zij ging en wist niet waarheen; zij dacht en wist niet wat; haar hart dreigde te breken, en 't kon niet. Ach! zóó was zij nog nooit gestemd geweest; de wereld kwam haar zoo ledig voor, als eene wijde ton, waarin zij naar beneden keek; zij

kon den bodem niet zien, alles was zwart, alles akelig en eenzaam; nergens was eene schemering van licht; de hoop scheen uit de wereld verjaagd te wezen.

Doch bij tante Lijsje was 't helder, die zag meer dan andere menschen; haar kleine, roodgerande oogen schitterden als een paar glimwormpjes; en half overluid pratende, met hare handen gesticuleerende, gelijk kosten Susemihl, ging zij regelrecht naar de hofsteê van oom Bliesaat. Daar vertelde zij nu met verschillende bijvoegsels, wat zij zoo even had bijgewoond, wat zij gezien had, en hoe 't mogelijk was, dat een schijnbaar zoo vroom en onschuldig kind, als Hanne, zóó wezen kon, en zich door een armen knecht zoo kon laten kussen en om hem schreien kon, om zoo'n knecht, zoo'n kalen, armen knecht! — Wat had dat kleine, vinnige ding een pret, toen zij bemerkte, dat Hanne's moeder er ook kriegelig door werd, en het zeer onaangenaam vond, dat hare dochter zulk een vrijer aan de hand had; zij wist het trouwens lang, want er bleef voor haar niets verborgen; maar telkens, wanneer zij er weder van hoorde, veroorzaakte het haar nieuwe ergernis. Na een weinig nadenken van tante Lena was toch in de vertelling van tante Lijsje een kleine troost gelegen, waar die oude vrijster, die vermaak had gevonden in 't leed van een ander, alles behalve blij om was. Die troost bestond hierin, dat nu die kale boerenjongen het dorp uit was, en misschien voor langen tijd; intusschen kon hij licht hier of dáár een ander meisje opdoen; zij wist toch, dat zulke jonge knapen veel van de verandering houden, en er zich geen zier aan storen, of een arm meisje zich tehuis kwelt en half dood schreit; hij kon wel iemand anders vinden, en dan zou Hanne het ook wel te boven komen; zóó erg zou 't wel met

het sterven van verdriet niet wezen. Al wordt een hart ook tot het uiterste gepijnigd, — breken, geheel breken doet het toch niet; er mag een kleine scheur in komen, maar mettertijd heelt die toch wel weêr en is op 't laatst vaak volstrekt niet meer te zien.

Toen Hanne dus na lang ronddolen eindelijk tehuis kwam en er nog geheel verbijsterd en aangedaan uitzag, kon hare moeder haar ook niet hard beknorren; zij zeide slechts: »Hanne, Hanne, wat doe je me een verdriet! Zie, ge zijt nog een onnoozel kind; je weet nog niet, wat voor je eigen bestwil noodig is; maar ik, als oudere en verstandige vrouw, ik zie in, wat goed voor je is; ik wil zorgen, dat je een man krijgt, waar je het je leven lang goed bij hebben zult; je moet maar naar mij luisteren en doen, wat ik je raden zal. Kijk! Jochem Pott, dat is een bedaarde, eerlijke jongen; een beteren krijg je van je leven niet.»

»Moeder!» viel Hanne haar in de rede, »laat mij toch met rust en praat niet van Jochem Pott; die wil mij ook niet hebben; hij heeft al lang een goed oog op Jetje gehad; dat moet ge toch wel gemerkt hebben.»

»Wel zeker heb ik dat gemerkt, en ik weet ook nog meer; maar die vent is een schaapsk — — —» moeder Bliesaat verbeterde hare woorden, — »de vent is nog te jong, wou ik zeggen; hij ziet ook zijn eigen bestwil nog niet in; maar ik waak over hem ook en wil voor hem zorgen. Jelui past voor elkaâr; je zult nog eens een heel gelukkig paar worden, waaraan je vader en ik ons plezier hebben zullen.»

»Jochem is me veel te groote teemkous,» sprak Hanne, terwijl zij haar lief mondje scheef trok en terstond daarop een paar tranen in hare lieve blauwe oogen blonken, als een paar dauwdroppels op twee vergeet-mij-nietjes.

»Och wat! teemkous! Maak me nu niet boos, Hanne! Jij ziet het, zooals ik gezegd heb, nog zoo niet in; later zult ge mij nog bedanken, dat ik zoo goed voor je gezorgd heb.»

Hanne schreide. Tante Lijsje had daar al dien tijd gestaan, en nu eens op Hanne, dan weêr op tante Lena een vreeselijk kwaadaardigeu blik geworpen; dat had zij nog niet geweten, dat tante Lena als schoonzoon Jochem Pott uitverkoren had; dat was haar een heel groot nieuws en bracht haar gemoed zóó in oproerige beweging, dat zij bijna de spraak verloor en bleek van kwaadheid werd. Jochem Pott, — op hem wierp zij het laatste anker harer hoop, die zij in haar maagdelijk harte koesterde. Jochem Pott, — zóó dacht zij, — was de eenige, die, als nog ooit iemand het wagen mocht haar te trouwen, dit zou doen. Jochem Pott was dom en gemakkelijk te bepraten; zij had al verscheidene malen een balletje opgegooid, maar 't was, helaas! tot nog toe nooit door hem opgemerkt geworden; nu kwam dit er nog bij! Nu was 't hoog tijd, dat Jochem 't merkte; nu moest zij alle zeilen bijzetten, die zij maar kon grijpen en vatten, en zonder goeden dag te zeggen of een enkel woord te spreken, liep tante Lijsje de kamer uit, en het huis uit, regelrecht naar de woning van Jochem Pott. Heere jeminé! wat kon dat kleine ding haar beenen gooien, wat draafde zij, alsof achter haar alles in brand stond. En er brandde ook iets in haar, doch niet in haar hart; want uit werkelijke liefde was 't niet meer, dat ze trouwen wilde, 't was maar uit eerezucht, opdat er niet meer gezegd zou kunnen worden: »Kijk, die is blijven zitten!» — of: »Die is ook als eene oude vrijster gestorven!» — Dat

brandde in haar hoofd; de tijd drong en die zat haar op de hielen.

Bij Jochem Pott zag het er troosteloos uit; de arme jongen had sedert gisterenmorgen rust noch duur gehad; de wereld draaide nog altijd als een bromtol om hem in 't roud; hij was nog niet eens naar bed geweest; hij liep nog in zijne zondagskleëren door de kamer; den bloemruiker, die al danig verwelkt was, had hij nog voor de borst, terwijl hij zelf ook de ooren liet hangen. Hij had zonder ophouden gepraat en geredeneerd, zoodat zijn tong geheel droog werd, en van 't gesticuleeren waren zijne armen en beenen geheel lam geworden; in weerwil van dat alles, kon hij het toch niet op een stoel of in zijn bed uithouden; hij redeneerde nog steeds zachtkens bij zich zelve: »Wat denken die wel? Wat zijn die dan toch? Ik ben ook een mensch, en 'k ben een eerlijk mensch, al kan mijn woninkje ook niet met hun hofsteê vergeleken worden. Maar wat komt er dat op aan? Jetje is immers de eenige dochter, en de hofsteê blijft immers haar eigendom? Maar 't zijn slechte menschen, heel slechte menschen! 'k Wou, dat ze allemaal op den Bloksberg zaten, dan konden ze nog ver in de rondte uitkijken ook! Ja, loopt naar den drommel! Ik voel, dat ik kwaadaardig begin te worden. Ho! 'k lach wat in jelui! 'k Wou maar, dat er nog eens een tijd kwam, dat jelui wat in mijn huis te zoeken hadt; Heere, bewaar me! dan nam ik jelui bij de lurven en 'k smeed je de deur uit, zoodat jelui je kneukels in een zakdoek meê naar huis moest nemen!" — En, poef! daar vloog tante Lijsje met een zwaai de deur uit, boven op een mesthoop, die vóór 't huis lag; en daar zat zij nu, alsof zij de godin Diana, of iets dergelijks was, die dáár op dien mesthoop een standbeeld had.

Tante Lijsje was in aller ijl naar de woning van Jochem Pott gestedend en, daar al de deuren openstonden, ook aanstonds naar binnen gegaan. Jochem, die bij de laatste woorden weêr hardop was gaan praten, en armen en beenen ook weêr in beweging gebracht had, zag en hoorde, in zijne drift, niets; hij was geheel in de war geraakt door zijne declamatie, en had zóó, zonder dat hij 't wilde, tante Lijsje beet gekregen en zijne bedreiging aan haar ten uitvoer gebracht, uit pure verwarring.

Nu, toen tante Lijsje natuurlijk op den mesthoop vreeselijk begon te schreien, kwam Jochem weêr tot zich zelve, en hij zag, wat hij uitgericht had.

»Wel, Lijsje,» sprak hij, »wat hadt je me ook zoo in den weg te loopen! Neem 't mij maar niet kwalijk; ik meen het waarachtig niet zoo kwaad met je; jij kunt ten allen tijde mijn huis binnenkomen, ik zal je niet in boosheid er uit werken; ik meen de anderen maar!»

Tante Lijsje was vandaag volstrekt niet kwalijknemend tegenover Jochem, ofschoon zij toch in 't eerste oogenblik verbleekt was; thans scharrelde zij, recht potsierlijk voor andere menschen, van haar voetstuk naar beneden en reikte Jochem de hand toe, terwijl zij zeide: »Jochem, ik neem 't je niks kwalijk, hoor je, beste jongen? niks niemendal! Ik meen 't al mijn leven zoo goed met jou; hoe zou ik jou iets kwalijk kunnen nemen?»

Jochem hoorde maar drommelsch weinig van alles, wat Lijsje tot hem sprak; zijne oogen staarden ver over dat kleine ding heen, en zijne gedachten waren al weêr bij Koolhaas en zijne familie, zoodat hij half overluide bij zich zelve zeide, toen Lijsje recht vriendelijk naar hem opzag:

»De valscheit kijkt haar uit de oogen!»

»Wat? Wat?» riep Lijsje nu, in drift opstuivende.

»Wel, ik meen jou niet; ik meen de anderen maar!»

»Mijn hemel, wat is dat dan? Wat wil je toch daarmee zeggen?»

»Och, niks bijzonders.»

»Och hemeltje lief! en wat zie je er eigenlijk raar uit? Wat beduidt die ruiker, en je zondagskleëren?»

»Och, niks bijzonders.»

»'t Ziet er net uit, alsof hij uit vrijen gaat,» zei tante bij zich zelve; zij wist nog niets van 't geen Jochem gisteren was overkomen. »Jochem, ga toch zitten,» zeide zij nu hardop, en zij trok hem op een stoel neder, terwijl zij een anderen daar dicht bij schoof, waarop zij zelve plaats nam. »Ga zitten, lieve schat; 't schijnt, dat je iets onaangenaams overkomen is; vertrouw het mij toe; zie je, ik heb een hart, dat met je voelt en voor je klopt!»

De hengel was heel groot en kon ook niet wel onopgemerkt blijven, maar bij Jochem was 't heden erg drabbig, troebel water; 't scheen hem iets heel natuurlijks te zijn, dat haar hart voor hem klopte; zij waren toch nog min of meer familie; daarom antwoordde hij ook maar zoo los weg:

»Ach, praat daar verder maar niet van.»

Wel neen, alles behalve! Lijsje praatte daar verder wèl van; zij voegde er nog bij:

»Jochem, als de menschen je slecht behandeld hebben, — Jochem, kijk! — dan ben ik je toch altijd trouw; ik wil je troosten en alles weêr goed maken aan je. Zeg, wat is je overkomen? Waar ben je heen geweest?»

Na lang vragen, — want Lijsje was er vreeselijk nieuwsgierig naar, — deelde Jochem haar eindelijk mede, waar

hij gisteren geweest was, wat men hem gezegd had en in 't geheel hoe 't hem gegaan was.

Lijsje was bij dit verhaal nu bleek, dan rood geworden; er kwam voor haar nu ook nog een bui op van Jochems kant, waarvan zij niet 't minste vermoeden had gehad. Indien zij bij de koffievizite niet door louter angst achter de kachel gekropen was, had zij heel duidelijk moeten merken, hoe 't met Jochem gesteld was, en dan zou het haar nu niet zoo verrast hebben. Maar Lijsje verloor den moed niet en opnieuw begon zij:

»Kijk, Jochem! hoe heb je nu ook zóó iets kunnen denken? Die menschen zijn immers veel te opgeblazen en willen te veel in de hoogte, om hunne dochter met jou te laten trouwen; en dan ook, kijk eens! wat doe je ook naar eene andere om te zien, die volstrekt niet voor je deugt, als een getrouw hart je de hand toereikt?»

»Wat?» zeide Jochem en keek eensklaps om, »heeft Hanne soms een goed oog op mij?»

Lijsje werd opnieuw bleek; Hanne was immers hare vijandin, of bijna, ten minste, en Jochem dacht het eerst aan Hanne en niet aan haar, terwijl zij het hem toch zoo klaar en duidelijk maakte. Als zij 't zelve maar geweten had, hoe leelijk hare kleinheid haar maakte, zou zij niets gezegd hebben; maar 't ging haar gelijk alle menschen: al is men ook nog zoo leelijk, zoo wil men dat toch zelf niet bekennen.

»Och! Hanne,» zeide zij, »Hanne denkt volstrekt niet aan jou; die heeft het oog op heel iemand anders en neemt jou van haar leven niet, maar — —» Lijsje bleef steken; 't wilde er niet zoo recht uit. »Maar, zie —» »Wat zie?» vroeg Jochem, die al weêr met zijne gedachten bij Koolhaas was.

»Zie! ik meen 't oprecht met je!»

»Och ja, zwijg daar maar stil van, 'k geloof het wel.» — Dat was al weêr om bleek te worden voor tante Lijsje. Er ging iets heel bijzonders in Jochem om; zijne oogen schitterden en zijn aangezicht zag er veel vriendelijker uit; op eens sprong hij overeind en zeide hardop:

»En zij moet toch de mijne worden! Jetje heeft geen schuld; de ouders moeten overgehaald worden.»

»Heere jeminé!» 't Zweet begon tante Lijsje in groote droppels uit te breken. »Neen! heb ik ooit zóó'n mensch gezien!» zeide zij bij zich zelve; zij trok Jochem weêr van achteren op zijn stoel neêr en sloeg haren arm om zijn hals, waarbij zij op de teenen moest gaan staan.

»Jochem,» sprak zij, »Jochem, je begrijpt me vandaag in 't geheel niet.»

»Neen,» hernam Jochem zonder daar veel bij te denken, en hij trachtte zich van haren arm te bevrijden.

»Maar, Jochem, je moet me begrijpen; zie, ik ben pas zes-en-dertig jaar oud — —» Zij keek beschaamd vóór zich, wat haar ook tamelijk wel gelukte, daar men slechts de scheiding van het haar te zien kreeg, en die toch maar in geval van hoogen nood rood wordt; zij dacht, terwijl zij zich zoo beschaamd voordeed: noodleugens zijn niet verboden. — »Zie,» vervolgde zij thans, »en ik kan koken en braden, wat je maar verlangt, en zoo heel min ben ik toch ook niet. En, daar jij nu zoo alleen in de wereld staat, en ik ook; bij Koolhaas willen ze toch niks van je weten, — wij zouden 't met ons beiden goed kunnen vinden.»

Nu begon langzamerhand een licht voor onzen Jochem op te gaan.

»Wat? Hoe?» zeide hij, en hij stond weêr op van zijn stoel. »Wat meent ge, Lijsje?»

»Ik heb nu mijne meening gezegd. — Je hoeft je voor mij niet te schamen — —»

Jochems verstand stond stil; hij wist zich werkelijk hiervan geen begrip te maken.

»Zeg?» vroeg Lijsje nu vrijmoediger; »zeg, hoe denkt ge daarover?»

Daar stond Jochem en staarde met zijne waterachtige oogen tante Lijsje aan, als een kraai, die iets blinkends ziet liggen, en eindelijk kwamen de woorden er bij hem uit:

»Wat zal ik daar veel bijzonders op zeggen?»

»Dus zijt ge 't met mij eens, mijn schat?»

Thans rezen Jochem de haren te berge. Eerst de geschiedenis met de Koolhazèn en nu met tante Lijsje; als 't zóó voort bleef gaan, moest hij noodwendig gek worden, dat kon niet anders. Hij was ongeveer zoo te moede, als Hanne dezen morgen; ook hij zag in een groote ton, waarin niets te zien was, of 't was alles vreeselijk zwart.

Lijsje wilde juist weér op hem toestuiven, toen tot zijn geluk de deur geopend werd, en de groote roode neus van Jobst blonk door de reet. Wanneer het ongeluk den mensch geheel dreigt te overweldigen, dan komt gewoonlijk onze lieve Heer ter goeder ure tuschenbeiden.

»De koekoek haal je, Jochem! daar sta je zoo waar nog in dezelfde uniform van gisteren, of begin je al weér van voren af aan, jou goddelooze kerel? En wat drommel! wat zie je er verbouwereerd uit, alsof de wolf met al je schapen aan den haal is gegaan. Haha-ha! Je bent een gek en anders niks; hadt je gisterenmorgen mijn raad gevolgd, en was je dien weg niet opgegaan, dan zou je vandaag wel anders gestemd we-

zen. Nu, 't kan je geen kwaad, je hebt nu de wereld toch ook een beetje leeren kennen. — Kijk, kijk! daar is Lijsje ook, 'k heb haar, God dam! heel en al over 't hoofd gezien."

Lijsje moest natuurlijk over deze onoplettendheid al weêr bleek worden; en toen Jobst liet merken, dat hij plan had, heden bij Jochem te blijven, — want hij haalde, zonder dat Jochem 't hem verzocht, de borrelflesch, worst, brood en boter uit de hoekkast, en noodigde Jochem en Lijsje uit, juist alsof hij hier tehuis behoorde, om te gaan zitten en toe te tasten, — trok Lijsje zich terug, terwijl zij zeide:

»k Dank u, 'k heb geen tijd meer." Zij droop af, als een poedel, die uit het water komt; groen en geel van boosheid. Buiten de deur schold ze gruwelijk op Jobst, dat die daar nu ook juist op in moest komen, toen zij bijna gewonnen spel had gehad, en zij schold ook op Jochem, dat hij zoo dom was, en de hand niet had aangenomen, die zij hem toegereikt had; nú was toch haar werk van dezen morgen bijna tevergeefs, en het had haar zooveel moeite gekost!

Jobst at eerst met recht veel smaak en hield nog een lange preek voor Jochem over den ongehuwden en den gehuwden staat, wat Jochem evenwel niet goed wilde begrijpen; hij meende, zooals al de anderen, dat een mensch eten, drinken, werken en trouwen moet; Jetje kon toch eenmaal zijne vrouw nog wel worden, en daarbij beet hij in de ham, dat het vet er afvloog.

»Wat wou toch dat oude, kleine ding hier uitvoeren?" vroeg Jobst, daar hij merkte, dat al zijn preeken toch niet helpen kon en hij zich nu ook al een heele poos enkel met het ontbijt had bezig gehouden, dat zoo bijzonder naar zijn smaak was.

»Och, niks bijzonders,» hernam Jochem.

Nu was het een klein gebrek van Jobst, dat hij een beetje nieuwsgierig was, en 't scheen hem wel de moeite waard, er achter te komen, wat tante Lijsje had willen hebben, daar Jochem er zoo verward had uitgezien, toen hij binnenkwam. Jochem had het gebrek, dat hij niets verzwijgen kon, en hij kwam dus weldra met de zaak voor den dag.

»De koekoek haal je!» riep Jobst lachende uit; hij sprong van zijn stoel op en hield zijn buik vast, zóó belachelijk kwam 't hem voor. »Je krijgt kans om te trouwen van alle kanten; en als jij met tante Lijsje trouwt, dan neem ik de oude vrouw Kool met het halve oog ook nog!»

Jobst begon nu te vertellen, welke plannen moeder Bliesaat met Jochem had, en hij vermaande hem streng zich daarmee volstrekt niet in te laten, als tante Lena er hem over spreken zou. Want, al zou Jochem ook zin in Hanne hebben, kon hij die toch van zijn leven niet krijgen, daar hij, Jobst, daartegen zou opkomen en zich, nu hij zijn woord gegeven had, liever wou laten ophangen, dan het te moeten aanzien, dat Hanne met iemand anders dan met haar Christiaan zou trouwen.

»Die hebben mij nu hun vertrouwen geschonken,» zeide hij, »en wie mij eenmaal zijn vertrouwen schenkt, voor dien loop ik liever door 't vuur, dan dat ik als een laaghartige kerel vóór hem zou willen staan.»

Jochem moest nu heilig beloven, niet alleen geen begeerig oog op Hanne te zullen slaan, maar ook Jobst in alle opzichten behulpzaam te zullen zijn, opdat zijne beschermelingen hun doel mochten bereiken. Daarna hompelde Jobst, terwijl hij eerst nog voor zich een

stuk metworst in papier gewikkeld had, zonder er toe uitgenoodigd te zijn, vergenoegd heen.

Zoodra Jochem alleen was, begon hij weêr heen en weder te loopen, en zich 't hoofd te breken, wat hij moest beginnen, opdat Jetje eenmaal toch nog de zijne zou kunnen worden. Eindelijk kwam hij op het denkbeeld, domine Eerbaar om raad te vragen, en met die gedachte vervuld, ging hij nu op 't voeteneinde van zijn bed zitten en dommelde zacht en kalm in. In die dommeling kwamen hem de liefelijkste beelden voor den geest; hij zag zich zelve met Jetje onder den grooten lindeboom zitten, die vóór het huis van Koolhaas stond, en om hem heen speelden een stuk of zes vlaskopjes, die als de orgelpijpen op elkaâr volgden. Ja, waarlijk! daar speelden ook eenigen om hem heen, maar 't waren geen vlaskopjes; 't waren grijzen met lange staarten. Jochem zat op 't laatst ook werkelijk ergens onder; hij was door dat dommelen en droomen aan 't schommelen geraakt, van 't voeteneinde afgegleden en zat nu, in eene vreeselijk ongemakkelijke houding onder de tafel, die bij 't bed stond; hij had daarbij iets omgestooten, maar hij was rustig blijven dommelen en droomen, en wij willen hem het geluk gunnen, dat hem daar in den droom toelachte.

Hoe menigeen is slechts gelukkig in die paar uren, waarin hij droomt; zoodra hij ontwaakt, begint zijn lijden opnieuw; daarom moge ieder mensch den slaap van een ander eerbiedigen!

VIERDE HOOFDSTUK.

Naar Schwerin. — 't Voorname gerecht, en Susemihl's meening over het woord »mejufvrouw.» — Waarom de lieden van de brandspruit op de been komen, en Susemihl met Columbus te vergelijken is. — Twee landslieden. — Susemihl verdwijnt en zijne vrouw legt eene gelofte af.

»Naar Schwerin!» was 't parool op de hofsteê van Koolhaas. Johan sprong als een eekhoorn om de oude, gedrochtelijke koets rond, en spoelde die af en schuurde, wat hij maar kon en de oude kast kon uithouden; toen dit geschied was, werden de beide vossen mooi glad geroskamd, zoodat zij hinnikten van pret. 't Moest alles netjes en fijn wezen, want men ging naar Schwerin.

Tante Sophie had daardoor hare geheele ziekte, die drie dagen moest duren, vergeten; zij was nog denzelfden middag opgestaan, om naar de ham en de worst te zien, die haar lieve man zou medenemen; hij moest toch onderweg wat te eten hebben, en geen landman verzuimt het, om zich op deze wijze te voorzien, als hij op reis gaat.

Oom Hendrik, de hoofdpersoon bij dit alles, ging slechts door huis en hof, en oefende er zich in, hoe men in Schwerin loopen moest en hoe het hoofd in de

hoogte gestoken moest worden. De dienstmeisjes hadden het druk met kleëren uitkloppen en afborstelen en laarzen poetsen, opdat alles gereed zou zijn, als de reis begon.

Jetje had eerst de lip laten hangen, toen zij hoorde, dat zij van moeder en van 't huis weg moest; zij was er geheel ontsteld door geweest, want zij had moeder lief nog nooit verlaten. Maar zij wist nog niet, wat het beteekent, vèr weg te zijn van moeders keuken en onder louter vreemde menschen; daarom had zij er zich weldra op verheugd en eene hooge borst opgezet, en kon nu den tijd haast niet afwachten, die verloopen moest, totdat haar vader terugkwam en zij zelve de reis kon aannemen; zij stapte nu ook met statigen tred door huis en hof rond, haren vader achterna; zij moest thans immers ook, als eene stadsdame de voornaamheid bestudeeren. Ja! 't was een mooie toestand bij oom Koolhaas. De knechts en arbeiders stonden stil in troepjes bij elkaâr; ze lachten om hun meester, deden zich wat te goed en lieten violen zorgen.

Susemihl echter kostte het veel strijd, eer zijne lieve wederhelft wilde toegeven, dat hij meê zou reizen naar Schwerin. Op de knieën had hij voor zijne Kunegunde gelegen, en gesmeekt en gebeden: »Kunegunde, beste, lieve schat! 'k zal ook wat voor je meêbrengen!»

»Och wat!» had zij gezegd; »daarmeê kunt ge kinderen wel paaien, maar mij niet; en dan, als jij wat meêbrengen wilt, moet ik je eerst geld daarvoor geven; en 't is zoo zeker, als het amen in de kerk, je krijgt geen rooden penning meê, want je weet er niet meê om te gaan.»

»Maar, Kunegunde! ik smEEK je, hoe zal er dat uitzien? Een mensch komt toch wel eens in een toestand, dat hij zijne hand in den zak moet steken, om dan met

een geldbeurs weêr te voorschijn te komen; bedenk toch eens, hoe 't er zou uitzien, als ik dan geen penning in mijn beurs had?"

»Dat raakt mij geen zier, hoe 't er zou uitzien; jij krijgt niks en daarmee basta! Als je nu toch op reis wilt gaan, goeje reis dan, hoor!" Met deze woorden draaide het lieve vrouwtje zich schielijk om en ging de kamer uit.

Daar stond de arme koster, als Jozef in den kuil; zijne armen hingen nu eens langs zijn lijf, en dan weêr sloeg hij de handen boven zijn hoofd in elkaar, uitroepende, — natuurlijk zachtjes, heel zachtjes, dat toch niemand het hooren kon: »O! wat ben ik een ongelukkig mensch, en wat ben ik, jaren geleden, een ezel geweest, om mij zóó aan banden te laten leggen, dat ik niet eens eene beurs uit den zak kan halen, waar iets in is!" Vervolgens begon hij met verschillende instrumenten aan secretaire en commode de sloten te probeeren, maar dat was vruchteloze moeite. Kunegunde hield alles, dat maar eenigzins gesloten kon worden, bestendig op slot, en droeg de sleutels in een lederen zak onder hare japon, die zij altijd eerst van onderen moest opnemen, als zij er wat uit krijgen wilde; nu, dat was toch voor Jozef Susemihl eene ontoegankelijke plek. Geld was voor hem niet anders te krijgen dan door Kunegunde's hand; ze nam altijd terstond, als 't vierendeeljaars om was, zijn traktement in ontvangst, en dan was het voor goed uit Jozefs oogen verdwenen.

Susemihl overlegde lang en breed, wat hij er toch aan doen zou; hij moest nu meê naar Schwerin, want dat was zulk eene heerlijke uitspanning voor hem. Als hij zoo eens, één of twee dagen, niet met zijne vrouw in aanraking kwam, was het hem een waar feest.

Eindelijk kwam hij met zijne overlegging zóó ver, dat hij besloot naar Koolhaas te gaan en dien in vertrouwen te zeggen, dat hij zich in geldelijke verlegenheid bevond en uit dien hoofde niet mede op reis kon gaan; hij wist recht goed, waarom die rijke, maar domme boer hem wou medenemen, dat die hem, om zoo te spreken, als zijn verstand wou gebruiken en daarom ook in geen geval zeggen zou: »Ja, mijnheer Susemihl, dan spijt het mij wel, dan moet ik alléén op reis gaan.» — Neen, hij zou zeggen: »Susemihl, dat komt er niet op aan; geld hebt gij niet noodig; wat gij verteert en noodig hebt, dat betaal ik.» En Susemihl ging regelrecht naar Hendrik toe en 't kwam ook precies zóó uit, als hij 't gedacht had. De rijke boer zeide:

»Wel, koster, wat denkt gij wel? Als ik u zelf verzoek, met mij eene reis te maken, dan zijt gij natuurlijkerwijze mijn verzochte gast; net als bij een smulpartij; en genoode gasten houdt men vrij onder fijn beschaafde menschen. Maak maar, dat gij zaterdagmorgen tegen acht uur hier zijt, dan zal 't er op los gaan.»

Zoo! nu was Susemihl van alle zorg ontheven; hij ging nu aanstonds naar zijne Kunegunde: »Hoor eens, zaterdagmorgen tegen acht uur zal 't er op los gaan, en geld heb ik niet van noode; Koolhaas zorgt voor alles. Zie je! daar kunt ge nog wat bij sparen, niet waar? En dan ben je immers ook niet boos meer?»

»Goeje reis!» zeide het vinnige schepsel kortaf, »maar dan hoef je ook niet weêrom te komen!»

Susemihl wist, dat dit zoo maar losweg gezegd werd, en hij trok het zich daarom ook niet erg aan; maar hij begon insgelijks alles schoon te maken en gereed

te leggen, wat hij op de reis noodig hebben kon.

En zóó kwam de zaterdag. Susemihl nam een roerend afscheid van zijne vrouw, die hem nog een kwaadaardigen blik meêgaf op weg. De oude knaap zag er wonderlijk genoeg uit; hij had een hoogen hoed op, dien ongetwijfeld zijn grootvader ook al gedragen had; van onderen smal en van boven breed en dan wat langharig, met een vrij breeden rand, aan beide zijden omgebogen, gelijk bij de ankerhanden. Bij dien hoed paste uitmuntend de blauwe rok met lange panden en koperen knopen; een wit vest en een nankingsche broek bedekten het overige van den koster, waarbij de breede katoenen das ook nog het hare deed, en de hoog opstaande halsboorden niet te vergeten! 't Geheel zag er allerkluchtigst uit en gaf hem het voorkomen van iets geleerds; en wie maar een beetje opmerkzaam was, kon het al aanstonds duidelijk zien, dat de man in die zonderlinge kleeding een dorpsschoolmeester zijn moest.

Johan zat al stijf en deftig op den bok, zoo goed als zijn gelapte, nieuwe livrei 't hem vergunde; aan beide zijden naast hem waren manden en kisten opgestapeld met spek en andere levensmiddelen. Hendrik had, in de plaats van zijn platgezeten cilinderhoed, een nieuwen aangeschaft; en hij was juist bezig, om zijne dochter een kus te geven en mevrouw zijne gemalin de hand te drukken, die hem daarop eene gelukkige reis en eene spoedige tehuiskomst wenschte, toen Susemihl met luchtigen tred en onder 't fluiten van een deuntje aankwam.

„Wel, mijnheer de koster,” zoo sprak Hendrik hem vriendelijk toe, „gij komt juist op uw tijd; stap maar terstond in 't rijtuig.” — Dat geschiedde nu ook en daarna kwam mijnheer Koolhaas met de breede onderlip en

den cilinderhoed, die in den nek zat. — »Zoo, nu adjuus, tot dinsdag. Voorwaarts, Johan!»

Daar rolde het waggelende gevaarte heen, en ieder, die er onderweg slechts een half oog op sloeg, kon dadelijk aan oom Hendriks lip, en aan Susemihl's halsboorden bemerken, dat in dit rijtuig iets buitengewoons gezeten was.

Zij hadden nog niet ver gereden, toen de maag van koster Susemihl zich gevoelig liet hooren. Geen wonder! hij had dien morgen gansch nuchter op weg moeten gaan, daar zijne lieve wederhelft toen nog zoo vreeselijk boos was geworden, en nu had zij absoluut geen koffie voor hem willen koken en, aangezien alles altijd achter 't slot was, kon hij zich zelven ook geen ontbijt verschaffen.

Hendrik bemerkte het knorren in Susemihl's maag, en wist, wat het te beteekenen had; hij riep Johan toe op te houden, en de manden met levensmiddelen werden van den bok genomen; 't gezelschap uit de voorname koets ging aan den rand van een sloot zitten en begon heel gezellig te ontbijten; Susemihl herleefde weder, zoodat hij recht fideel werd, toen daarna de reis weder voortgezet kon worden.

Op reis had juist niets plaats, dat bijzondere vermelding verdient; slechts een klein voorval, dat een beetje onaangenaam voor Susemihl was.

Toen namelijk de avond begon te vallen, — zij reden zeer op hun gemak, zachtjes aan, om de paarden te ontzien, zooals alle boeren doen, — besloten zij in Knuttendorp te blijven. Johan spande uit en begon de paarden te voëren; Hendrik en Susemihl dronken eerst nog eene flesch bier te zamen en legden zich vervol-

gens op één oor; beiden snorkten dan ook weldra, alsof tien houtzagers met eiken planken bezig waren. Zoo wat tegen twaalf uren werd het snorken van Susemihl wat zachter en onregelmatiger; men had het hem kunnen aanzien, dat hij aan het droomen was. Ja, hij droomde van verzoening met zijne lieve Kunegunde, en daarbij kwam hem de kleine hak van haar pantoffeltje zoo duidelijk voor oogen, alsof 't volstrekt geen droom was; daardoor verschrikte hij dermate, dat hij met kracht terugtrok, zooals hij 't ook altijd gewoon was. Dit terugtrekken was ook geen droom meer, of de droom was zoo levendig, dat Susemihl het in werkelijkheid uitvoerde; op zulk droomen was het oude, wormstekige ledikant niet berekend; krak! zei het, en — pardoes! was Susemihl met zijn middelstuk door de planken gevallen. Daar lag hij nu, met hoofd en beenen in de hoogte en 't andere naar beneden; Hendrik bromde eens even in den slaap door het gekraak, maar snorkte bedaard zijne melodie verder. De arme koster kon zich niet verroeren of bewegen; 't was hem volslagen onmogelijk, zich alléén uit zijn benauwdten toestand te bevrijden; en toen hij door veel spartelen een weinig gemakkelijker kwam te liggen, was 't altijd toch nog eene hoogst bezwaarlijke houding, zoodat zijne lendenen wel geheel verlamd moesten worden, als hij zoo moest liggen, tot het dag werd. En toch gaf 't hem veel troost, dat hij slechts gedroomd had, en hij zeide zacht in zich zelve: 't Is toch beter, in dit gebroken ledikant alléén, dan tehuis in een héél te zamen te slapen; en ik wil veel liever de pijn, die ik in mijne lendenen krijgen zal, uithouden, dan met een blauw oog op een zondag rondloopen." Het duurde lang, eer hij weder insliep, en den anderen morgen hadden Hendrik en Johan groote

moeite om den armen Susemihl uit het gebroken bed te sjoorren, en hem met opodeldok en zóó al wat in te wrijven, opdat het mogelijk mocht zijn, de reis voort te zetten.

Zoo kwam dan de hooge koets tegen den middag in Schwerin aan.

»Waar moet ik uitspannen?» vroeg Johan.

Susemihl dacht: »In de Drie Kreutzers in de Poortstraat; daar is 't goedkoop om te logeeren.»

»Wie komen daar zoo al?» vroeg Hendrik, zijne onderlip wat vooruitschuivende.

»O!» hernam Susemihl, »zoo van ons slag; landlui en —»

»Daar spannen wij niet uit, Susemihl! Noem een ander logement op; waar Jan en alle man verkeert, daar verkeert natuurlijkerwijze de rijke boer Koolhaas niet; waar barons en graven komen, dáár wil ik ook logeeren, want ik kan 't natuurlijkerwijze goed doen; ik kan 't betalen!»

»Nu, dan naar * * *, in de Slotstraat, maar daar is 't verduiveld fijn.»

»Des te beter,» sprak Hendrik, terwijl hij zich wat hooger uitrekte. »Ik kan mij gelijkstellen met graven en baronnen, en de mensch moet zich niet vernederen, als 't niet noodig is; hij moet natuurlijkerwijze opwaarts streven, altijd hooger op. — Johan! * * * in de Slotstraat.»

»Gij zijt,» zeide Susemihl, »op den rechten weg; ik heb ook zóó'n drang in mij om altijd naar boven, altijd voorwaarts te streven; maar mijne vrouw weet niet, hoe gauw ze mij altijd aan de panden van mijn jas zal pakken, om mij weér naar de laagte te trekken, zoodat ik niet recht vooruitkomen kan. Ik kan u zeggen, lieve mijnheer Koolhaas! 't is een waar kruis, wanneer de vrouw niet wil zoo als de man; 'k heb mij alle mogelijke

moeite gegeven, om haar een beetje hogere beschaving bij te brengen, maar al mijne moeite is vruchteloos; zij is te prozaïsch, gelijk de dichters zeggen."

»Ho! prrr!" riep Johan en de koets stond stil; te gelijker tijd begonnen vijf of zes »kellners" aan 't portier te trekken en maakten het open; zij kregen 't eerst Susemihl zachtjes bij de kleëren en trokken hem, hals over hoofd, het rijtuig uit, en toen kwam oom Hendrik aan de beurt. »Mijn hemel," dacht die, »dat is wel eene voorname behandeling," en hij trok zijn jas weër over de schouders, die zij hem bijna afgetrokken hadden door hunne groote gediensigheid. Een paar andere bedienden haalden de manden en kisten van den bok af; zij roken eens aan de deksels en trokken ondeugende gezichten.

»Susemihl!" zeide Hendrik zacht tot den koster, toen zij beiden van achteren en van voren in het hôtel gecomplimenteerd waren, »Susemihl! 't praten moet gij hier natuurlijkerwijze op u nemen, daar ik met het Hoogduitsch nog niet zoo recht voor den dag kan komen; en men moet hier toch natuurlijkerwijze Hoogduitsch spreken."

»Dat is zeker!" hernam Susemihl half overluid, om dadelijk te bewijzen, dat hij 't kon. »Kellner! eene kamer voor ons beiden! Niet waar, mijnheer Koolhaas, met ééne kamer kunnen wij 't wel doen?"

Mijnheer Koolhaas liet een onverstaanbaar »hm" en een verstaanbaar hoofdknikken vernemen.

De kellner kon wel merken, dat zijne gasten niet van de voornaamsten waren, al zag hij ook terstond, dat de man met de breede onderlip geen bedelaar was; hij bracht hen beiden naar de derde verdieping in de achterzijde van 't huis, op een zeer nette kamer met twee

bedden; de andere troep kellners, met kisten en manden, kwamen achteraan; zij glimlachten over de lange panden van Susemihl's rok, die hem bijna op de trappen nasleepten; voor hem was die mooie rok dan ook niet gemaakt. Jufvrouw Kunegunde dulde niet, dat hij zich wat nieuws van de el liet maken; dat kon heel goed gaan met een stuk kleëren van den uitdrager, en dat past juist niet altijd zóó, als 't wel moet. Susemihl was met deze zuinigheid ook tevreden; dat wil zeggen, hij moest.

Toen de kisten en manden in een hoek waren opgestapeld, trokken de andere bedienden weder af; doch die vooruitgegaan was en denkelijk de oberkellner zou wezen, bleef staan en vroeg met een diepe buiging: »Gelieven de heeren hier op hunne kamer te dineeren, of dineeren de heeren aan de table d'hôte?»

Susemihl liet onwillekeurig een blik vallen op de manden in den hoek, wendde zich daarna tot Hendrik en vroeg: »Niet waar? Wij eten aan de table d'hôte?»

Hendrik antwoordde weder door een onverstaanbaar »hm" en een verstaanbaar knikken, waarop de kellner zich verwijderde. »Susemihl!" vroeg Hendrik, toen de man de kamer uit was, »zeg eens, wat is dan eigenlijk, aan 't snavelschot eten? Wat wil de kellner daarmee zeggen?»

»Snavelschot niet, mijnheer Koolhaas; tafeldood zei hij; en, zie eens! dat is wat fijns, en daar gij toch zoo voor den vooruitgang zijt, moet ik het ook bepaald aanraden; het woord is, naar mijne meening, heel eenvoudig aldus te verstaan: tafel noemen de voorname lui eene zeer lange tafel, waar, om eens wat te zeggen, een stuk of twintig man aan zitten kunnen; — dood, nu! dood komt denkelijk daar vandaan, dat die twin-

tig man alles opruimen, wat op tafel komt; zij maken de gerechten dood; ziet gij? zóó wordt het woord tafeldood uitgelegd. Wij hebben hier nog rijkelijk van alles, wat uwe vrouw ons uit voorzorg meêgegeven heeft; maar mij dunkt, dat het er al te zonderling zou uitzien, als men gelijk een voornaam heer in zóó'n nobel logement zijn intrek heeft genomen en dan meêgebrachte zaken wou eten. Hoe denkt gij hierover?"

»Natuurlijkerwijze!" sprak Hendrik; »wij eten aan den tafeldood; de menschen zullen zien, dat ik 't betalen kan."

Toen de klok twaalf sloeg, marcheerden onze beide gasten naar beneden, de eetzaal in, en namen plaats. De tafeldood was eerst om drie uur. Een van de kellners reikte Hendrik dadelijk de spijskaart toe en bleef pal achter zijn stoel staan. Susemihl, die bespeurde, dat Hendrik niet best met het spellen terecht kon, zeide:

»Vergunt gij, dat ik het u voorlees?" En hij las voor:

»Bouillon met balletjes. — Gebraden varkensvleesch met Maagdeburger zuurkool. — Gebraden kalfsvleesch met kwetsen. — Patrijs met appelmoes. — Beafstake met eieren. Karper met peperwortelsaus. — Mm. — Gebraden haas met komkommers.. — Reeveleesch met kwetsen in 't zuur. — Gebraden gans met appelen en kwetsen. — Pruimenpodding. — Rijstpodding. —" en nog 't een en ander meer.

»Nu, 't is goed, breng ons dat," zeide Hendrik, die de spijskaart voor de keukenlijst aanzag, en in stilte al bij zich zelve gezegd had: »Mijn hemel, wat moeten die voorname lui een maag hebben."

»Ja! wat belijft u?" vroeg de kellner, zijn oor dicht bij Hendrik houdende.

»Wel, dat, wat daarop staat," antwoordde Hendrik.

»Dat alles?» vroeg de kellner, verbaasd.

»Alles!» hernam de rijke boer, en hij rekte zich uit, alsof hij zeggen wilde, wat hij ook werkelijk dacht: »Ik kan 't immers betalen.»

»De menschen hier in de stad,» zeide Hendrik zachtjes, toen de kellner heengegaan was, »eten toch vreeselijk omslachtig; als wij tehuis eens pruimen met meelballen eten, en een stuk spek daarbij en de melksoep met kleine balletjes vooraf, dan meenen wij, dat we al wonder wat fijns op tafel hebben, en hier houdt het op zijn best met honderd dingen op! — Zóó'n keukenlijst!» — Susemihl had dezelfde meening als Hendrik, — »voor ééne middag! Ja, 't is te veel!» — De koster lachte in zijn hart van plezier, en hij likte gedurig langs zijn gladgeschoren baard. Wat zou dat smaken! Wat zou hij zich nu eens recht, recht zat eten!

En weldra ging het er op los; een man of zes begonnen alles op tafel te brengen; 't hield maar niet op; de halve tafel was vol met borden, schotels, terrines en allerlei dingen; Susemihl kwam oogen te kort om al dat moois te bekijken, en zijn neus was niet groot en lang genoeg, om al den heerlijken reuk op te snuiven.

Hendrik zat daar en hij werd te moede, alsof zijn verstand op hol was gegaan; hoe moest dit alles naar binnen, en waar moest het blijven! — Eindelijk kwam hij toch weêr tot zich zelve en boog zich naar Susemihl heen en vroeg hem: »Ei, zeg eens, eten de groote lui dan allen zóó veel? 'k Geloof, dat wij daar toch niet tegen aan kunnen.»

»Ja,» antwoordde Susemihl, »dat volk kan wat bergen!» Hij was daarbij al aan den gang, om een hoen te trancheeren, en de saus liep hem langs zijn das.

»Komaan, de goede God moet me helpen!» sprak

Hendrik zuchtende, en terwijl hij zijne mouwen wat opsloeg; »dan willen we eens zien, hoe ver wij 't brengen kunnen.»

Aan de andere zijde van de tafel nam nu nog een jood plaats, die zich eene halve portie beafstake en een kwartje rooden wijn liet geven; de jood wierp telkens een afgunstigen blik op de twee Warsowers en sprak bij zich zelven: »Hoe hiet het? Die eten waarachtig voor tien!» — Schuins tegenover ging nu een heer met zijne vrouw en drie dochters zitten en begon ook te lepelen en zich wat te versterken, na de reis. De heer kwam met den jood in gesprek en praatte van land en landlieden, van geld en koers, en zoo al meer, waar dan wel van gepraat wordt. Hendrik en Susemihl zeiden hoegenaamd niets; zij stopten maar steeds hun mond vreeselijk vol; groote zweetdropels stonden oom Hendrik reeds op den neus en op 't voorhoofd, maar hij liet zich niet storen, want er waren nog zoo veel heerlijke dingen vóór hem, die opgeruimd moesten worden. De dames, die bij den heer behoorden, die schuins over Koolhaas zat, begonnen, toen zij beide mannen in 't oog hadden gekregen, heimelijk te lachen en haalden hare zakdoeken uit den zak om ze voor den mond te houden; en de jood zeide met een zijdeling-schen blik: »Die twee zullen nog duurtte in 't land brengen, als ze lang leven!» Thans wendde de heer zich tot Hendrik en vroeg hem: »Uwe familie is zeker nog niet bijeen?» — Hendrik keek op van zijn bord en trapte Susemihl op zijn voet, wat zooveel zeggen wilde als: »Koster, geef gij eens antwoord!» — Dat begreep Susemihl dan ook, nadat hij toch even onder de tafel had gekeken en zich overtuigd had, dat het werkelijk Hendrik geweest was, die hem op zijn voet getrapt had.

»Ja wèl, mijnheer; hoe meent gij dat?» gaf hij vervolgens ten antwoord.

»O! ik dacht het,» hernam de vreemde heer, »omdat ik zooveel gerechten en geen eters zie.»

»Wel zóó; ziet gij mij dan niet en dezen heer, naast mij? Wij doen immers ons best met eten, zooveel we maar kunnen.»

»Nu, 'k wensch u goeden appetijt!» zeide de ander en hield zich ook den zakdoek voor den mond.

»O! dank u! dien hebben wij,» antwoordde Susemihl en hij ging weêr dapper aan den gang met een stuk gebraden kalfsvleesch, zoodat de vonken er af vlogen.

Een half uur mochten zij nu zoo bezig geweest zijn; de jood was al lang weg; de dames aan de overzijde hadden messen en vorken nedergelegd en waren de kamer uitgelopen, om eens te kunnen uitlachen, zoolwel om Susemihl's kleeding, als wel voornamelijk over zijne manieren en zijne antwoorden. De heer stond ook op, zeggende: »Wel moge 't u bekomen!» — »Dank u!» — Daarop zeide Hendrik eindelijk, terwijl hij diep zuchtte en met beide handen over zijne maag wreef: »Neen, nu... nu kan 'k... niet... meer, en, al zien ze mij hier ook nog aan voor een onbeschaafd mensch, — ik kan 't niet helpen. Daar moet een mensch zich natuurlijkerwijze toch eerst aan gewennen, totdat hij een voornamen appetijt gekregen heeft. Ik kan 't niet helpen, puh!»

»Ja, ja,» sprak Susemihl; »ik kan nu zoo waar ook niets meer bergen; — als ik dat alles, wat hier nog overblijft, zóó tehuis had in een eigen kastje, waarvan mijne vrouw den sleutel niet had, wat zou ik mij dan nog menigen dag te goed doen; wat is 't jammer van al dat kostelijke eten!» Hij kon nog lang niet op-

houden om naar al dien overvloed te kijken, doch eindelijk was Hendrik van meening, dat het zachtjes aan ook tijd werd om aan opstaan te denken. »Bijna zou ik vergeten,» zeide hij, »voor welke zaak wij eigenlijk hier zijn. Och ja! 't is toch verbazend moeilijk, om zoo voornaam te wezen.»

»Dus nu moeten wij het instiuut gaan zoeken. Kellner, kom eens hier!» — De kellner kwam. »Waar ergens woont hier,» vroeg Susemihl, »zoo'n instituut, waar men zoo jonge meisjes heenbrengt? Van wege, dat zij daar een beetje beschaving genieten. — Betalen doen wij in ééns,» voegde hij er nog bij.

»Dadelijk, dadelijk, mijnheer!» zeide de kellner; hij liep weg en kwam terstond met een boek terug, wat Susemihl voor een huiselijk gebedenboek hield; de kellner begon het te doorbladeren en verscheidene instituten voor meisjes op te zoeken. Er werd besloten om naar mejufvrouw Feinstich in de Koningstraat te gaan, nadat de kellner nog stellig had verzekerd, dat zulks het grootste instituut was.

Maar jawel! Hendrik kon niet weêr van zijn stoel opkomen, zóó zeer had hij geladen, en 't ging vriend Susemihl niet veel beter. Nu, dat is een teeken van voornaamheid! Zachtjes aan, heel zachtjes aan kwamen zij weder op de been; en nu moest Johan inspannen, want het was volslagen onmogelijk om te voet te gaan.

Johan had zich in de keuken even zoo te goed gedaan, als zijn meester in de eetzaal; het duurde ook eerst eene heele poos, eer hij op stap kwam, en toen hij gereed was en de beide heeren in 't rijtuig zaten, zwaaide hij met zijn zweep, de pet van zijn hoofd, zoodat hij den bok weêr afmoest, om de pet uit de goot

op te rapen, en toen hij weêr zat, had hij de teugels laten vallen.

»Wat beteekent dat?» riep Hendrik hem knorrig uit het portier toe. »Naar de Koningstraat, bij jufvrouw Feinstich.»

»Ja, mijnheer,» zeide Johan heel scherp; hij had bij zijn middagmaal eene flesch wijn voor rekening van zijn heer gedronken; mijnheer zelf had niet eens aan drinken gedacht, bij al dat eten.

In dezen toestand kwamen zij dan eindelijk, na lang heen en weder rijden, — tweemaal waren zij hun hôtél weêr voorbijgekomen, — in de Koningstraat aan.

»Nu, koster,» zeide Hendrik, »gij weet, wat gij te zeggen hebt, »wat het kosten moet, is mij egaal; op geld hoef ik niet te zien.» — Dus ging men naar binnen.

»Goeden dag! Woont hier jufvrouw Feinstich?» vroeg Susemihl, om te weten, of hij terecht was, aan eene bejaarde dame, die in den gang stond.

»Om u te dienen,» antwoordde de dame.

»En is zij ook te spreken?»

»Om u te dienen!» sprak de oude dame weder.

»Wilt gij ons dan bij haar brengen?»

»Zij staat vóór u, mijne heeren. Wat is er van uw dienst?»

»Neen,» zeide Susemihl, eenigszins twijfelend, »neen, gij zijt dat zeker niet!»

»Zeker, mijnheer! Henriette Feinstich noemt men mij. Maar, misschien hebt gij u vergist — —»

»Hier is toch het instituut voor meisjes?»

»Inderdaad.»

»Wel, dan moet het hier toch ook wezen. Maar gij zijt het niet.»

»Maar, waarom niet?»

»Welnu, jufvrouw Feinstich heeft men ons gezegd.”
Hij legde een bijzonderen nadruk op het woord jufvrouw.

»Dat ben ik.”

Susemihl wist nu niet recht, wat hij zeggen zou. Neen! dacht hij bij zich zelve, 't is alles hier anders geworden, sinds ik niet hier geweest ben; nu noemt die oude Madam zich nog jufvrouw! Als alle jonge meisjes er hier zóó uitzien, wat zullen ze zich dan over Jetje verwonderen, als die eerst eens hier is. De goede man meende, dat de titel van jufvrouw alleen aan jonge dames toekwam; anders noemde men immers ook eene oude, ongetrouwde dame, die nooit een man gehad had, »Mamsél”; hij kon zich daarom maar niet begrijpen, dat die bejaarde dame jufvrouw Feinstich kon wezen. Nu, aan al het verwonderlijke in de natuur komt een einde, en koster Susemihl kwam ook weder tot zich zelve. Hendrik stond achter hem, gelijk een standbeeld van den eenen of anderen Romeinschen veldheer, maar meer geciviliseerd; 't hoofd statig opgericht, met de lip naar voren, zonder eenig geluid te geven; 't wou met het Hoogduitsch nog altijd niet gaan en verraden wilde hij zich niet. Hij nam zich echter voor, om zoodra zij weder tehuis waren, bij Susemihl les in de Hoogduitsche taal te nemen, daar hij toch later, wanneer Jetje hier was, dikwijls naar Schwerin zou reizen, en hij Susemihl altijd niet bij zich hebben kon.

»Ja,” sprak de koster, nadat hij zich lang genoeg verwonderd had, »dan zijn wij hier toch, waar we zijn moeten.” — De oude dame begon nu veel complimenten te maken en verzocht de beide heeren binnen te komen in hare receptiekamer, waar 't er zóó angstig nobel uitzag, dat Susemihl eerst met zijn zakdoek van

achteren langs zijn kleëren streek, eer hij zich op den stoel zette, die hem werd aangeboden.

Men werd het thans spoedig ééns over de zaak; Hendrik zou jaarlijks driehonderd daalders in drie termijnen betalen, waarmede hij dan ook genoegen nam en alles met zijn onverstaanbaar »hm" en zijn verstaanbaar knikken toestemde. Susemihl gaf daarna nog te kennen, dat het mijnheer Koolhaas op een paar hammen en eenige worsten niet zou aankomen, wat de dame met afgewend hoofd en eene spotachtige uitdrukking op 't gelaat, doch zeer vriendelijk, aanhoorde.

»Welnu, dan zal de jonge dame over drie weken tot u komen. Vaarwel, jufvrouw Feinstich, tot weêrziens!"

Hendrik maakte nu ruggelings, toen hij uit de kamer wilde gaan, ook eene beweging, waarbij hij echter bijna over den dorpel viel, daar die twee duim hooger was dan de vloer. — Voor de deur gekomen zijnde, waarheen jufvrouw Feinstich hen uitgeleide deed, was er van Johan met zijn paarden en wagen geen spoor te zien; hij had toch zoolang moeten wachten, eer de heeren het huis weder uitkwamen; dat had Hendrik hem toch ook gezegd. »Ja, waar was die ezel nu gebleven?"

»O!" sprak Susemihl, »hij zal zeker de paarden een beetje afstappen; we willen nog een oogenblikje wachten, dan zal hij wel aanstonds komen." En zij wachtten nog een half dozijn oogenblikjes; maar, wie niet met de koets aankwam, was Johan.

»Natuurlijkerwijze," zeide Hendrik zacht tot Susemihl, want de dame stond er nog bij, »moeten wij nu te voet ons hôtel weêr opzoeken, want dat duurt mij te lang."

»Ja, ons blijft niets anders over," hernam de koster, en nu werd nogmaals een buiging gemaakt, waarbij

Hendrik den dorpel goed in 't oog hield. Zij gingen nu samen heen, en jufvrouw Feinstich moest het uitbarsten van 't lachen, toen zij alleen was; zulk een kluchtigen indruk hadden die beide heeren op haar gemaakt. Vervolgens ging zij naar de schoolkamer, waar hare andere kweekelingen, allen aankomende jonge meisjes, zaten, aan wie zij vertelde, dat zij nog eene nieuwe medeleerlinge zouden krijgen. Zij maakte zich reeds eene voorstelling van de jonge jufvrouw, zooals zij dacht, dat die er zou uitzien, naar den koster en den stommen vader, gelijk zij hem noemde, te oordeelen; zij deed ook de bewegingen na van den koster, want die zat nooit rustig op zijn stoel, als hij wat vertelde; voornamelijk als 't eene belangrijke zaak was; hij maakte allerlei gekke bewegingen in de lucht en schoof steeds heen en weêr op zijn stoel, waarom hij van zijne lieve Kunegunde al menige oorvijg gekregen had, daar zij eene zuinige vrouw was, en dat geschuif alles behalve dienstig voor de stoelen en evenmin voor de broeken wezen kon; de koster kon het echter maar niet afleeren, ondanks zulke gevoelige vermaningen. — De bejaarde dame kon het zóó koddig nadoen, dat het in de schoolkamer recht vroolijk toeging, en de meisjes zich voor heden slechts in 't maken van allerlei bewegingen met de hand en in 't schuiven op de stoelen oefenden; 't was bovendien al gaan schemeren, zoodat er niet veel meer uitgevoerd kon worden.

Hendrik en Susemihl drentelden de straat op en neêr, heen en weêr, en zij liepen bijna alle straten tweemaal door; slechts die niet, die zij zochten. Van zulk drentelen wordt men hongerig en dorstig; honger bespeurden onze beide vrienden juist niet, maar de dorst liet zich des te meer gevoelen; zij moesten in 't een of ander

hôtel binnengaan, en Hendrik bestelde terstond eene flesch champagne, want Susemihl zeide, dat die soort van wijn de duurste was, en van het duurste moest Hendrik nemen.

De tweede flesch werd ook gebracht, en de derde was spoedig uit, want zulk een drank moet men toch loven, en Susemihl deed dit dan ook van ganscher harte; en bij dat loven moest dan immers ook geproefd worden, en zóó prezen en proefden zij de vierde flesch ook nog uit. Susemihl was tevens dadelijk bij de eerste flesch weêr aan 't gesticuleeren en aan 't schuiven op zijn stoel begonnen, zoodat de flesschen en glazen op de tafel moeite hadden, om te blijven staan; de koster zelf verloor op 't laatst zijn evenwicht en kwam met zijn zondagspak onverhoeds onder de tafel te land; hij werd echter door Hendrik, die na het genot van wijn of sterken drank steeds heel ernstig en knorrig werd, weder opgeholpen. Hij was er nu zeer vóór, dat zij hunne slaappleats zouden gaan opzoeken; een nachtwaker moest hen dan maar uit de verlegenheid helpen, anders zouden zij zeker niet terecht gekomen zijn. Terwijl Hendrik in zijn zak tastte, om den man voor zijne moeite een daalder te geven, — kleiner fooi gaf hij in de stad niet, — dribbelde Susemihl de trappen al op; hij hield daarbij armen en beenen wijd uiteen; het trappenklimmen maakte hem nog lichter in 't hoofd; hij wist, dat zij tamelijk hoog gelogeerd waren, doch de trappen had hij niet geteld; hierdoor kwam het, dat hij zoo hoog klom, als 't maar eenigermate gaan wilde. Zie zoo! nu stond hij daar voor eene deur, waar hij wou binnen gaan; maar ongelukkig voor hem, was 't er eene, die naar buiten ging; men kwam namelijk op die wijze in de dakgoot. Susemihl kroop —

want de deur was wat laag, — er uit! en toen hij, buiten gekomen zijnde, bemerkte, dat hij zeker verkeerd geloopt was, sprong die drommelsche deur weêr in 't slot, en er was van buiten geen sleutel noch klink; de deur was niet open te krijgen. Daar zit ge mooi, koster! Blaas nu eerst maar wat uit!

Hendrik strompelde ook den trap op, met de onderlip vooruit, toen de nachtwacht weggegaan was. »Drie verdiepingen,» bromde hij bij zich zelven; »dit zijn nu drie trappen.» Hij vatte, dit zeggende, de kruk eener deur, opende de kamer en ging naar binnen. »Natuurlijkerwijze,» zeide hij, toen hij binnen was, »natuurlijkerwijze, koster! Zulke menschen moet men nobel behandelen. — Nu, ligt gij er al in, zeg? Daar heeft die drommelsche kerel een licht neêrgezet en geen lucifers er bij, niet eens een tonderdoos; waarmeê moet een mensch dan licht aansteken? Dat kellnersvolkje schijnt vervloekt gespuis te wezen,» — pof! daar was hij naast een stoel gaan zitten; — »daar zit ik nu natuurlijkerwijze plat op den grond, en kan mijn laarzen niet eens van mijn voeten krijgen. — Wat drommel! Susemihl! waar zijt gij dan toch eigenlijk? Waarom geeft ge geen antwoord?» — Ja wel; Susemihl zat in de dakgoot en begon langzamerhand heel koud te worden.

Onder zijne knorrige alleenspraak had Hendrik zich nu zachtjes aan ontkleed en krabbelde het bed in. »Wat, Susemihl! hadden we van morgen geen twee bedden? En nu hebben die ellendige kellners, dat gemeene volk, ons bij elkander ingekwartierd en het ééne ledikant weggehaald! Dat is me een huishouden! — Nu, schuif maar een beetje op.» Dit zeggende, schoof hij zich mede in het ledikant voor één persoon. Die daar inlag, was

de jood van dien middag, die, bij zijn beafstake en zijn kwartje rooden wijn, Hendriks goeden eetlust had bewonderd en voor dure tijden bang geworden was; toen hij zich nu zoo voelde terugschuiven, werd hij natuurlijk wakker en sprong eensklaps overeind met een heidensch geschreeuw: »God zhel me bewaren! Daar breekt er een in!” Hendrik bespeurt, dat dit Susemihl’s stem niet is en dat Susemihl ook niet zóó’n langen baard droeg; hij springt ook op en roept in de ontsteltenis met alle macht: »Brand! Brand!” — »Dieven! Dieven!” schreeuwt de jood weder en hij grijpt Hendrik bij de keel. — »Brand! Brand!” schreeuwt Hendrik, terwijl hij zijne beide armen om den rug van den jood heenslaat, zoodat het kraakte. Zóó worstelden zij nu samen het bed uit, en kwamen midden in de kamer te land, terwijl zij beurtelings bleven schreeuwen: »Brand, brand!” — »Dieven, dieven!” — De jood geraakte daarbij in den grootsten angst en riep uit: »Waarachtig as God! hij wil me vermoorden; as ik een geruweneerd man ben!”

Hendriks geroep van brand was beneden in huis gehoord, en de huisknecht was aanstonds naar ’t brandspuithuisje geloopt, om de mannen, die bij de spuit behoorden, bij elkander te krijgen, eer de brand zich verder mocht uitstrekken. Door het gansche huis klonk het geroep; de meeste reizigers waren al naar bed gegaan en kwamen nu half gekleed te voorschijn; mannen, vrouwen en kinderen met hunne zaken, die ’t meeste waarde hadden, onder den arm; ’t werd een gedraaf en geloep, alles door elkander, zoodat geen mensch zijn eigen woorden verstaan kon; slechts den jood met zijn: »Waarachtig as God!” en Hen-

driks brandgeroep kon men tusschen al het spektakel hooren.

»Waar is de brand?» vraagt een brandspuitgast, die de trappen opvliegt en zich door het gewoel heendringt, terwijl hij de slang reeds in de hand achter zich medesleept. »Brand, brand!» zóó klinkt Hendriks stem al weder. In die kamer alzóó! De deur wordt dadelijk in duizend stukken geslagen en nu beginnen de kerels te pompen. Klets! daar stroomt de dikke straal de kamer binnen, waar die beide gasten nog in hun hemd over den vloer rondwentelen, en... brrr!... brrr!... zeggende, schudden zij zich van koude en laten elkander los.

»Wat betheekent dat?» vroeg de jood.

»Dat is eene geschiedenis!» zeide Hendrik en bekeek zich van alle kanten.

»Maar, wáár is dan toch de brand?» vroegen velen, die hunne bagage en kleedingstukken onder den arm hadden, en zich niet eens den tijd gunden, om het noodigste aan te trekken.

»Ja, wáár is de brand? Nergens!» zeide Hendrik.

»Die man is hier heimelijk binnengeslopen en in mijn bed gaan liggen, en daarom riep ik natuurlijkerwijze: brand! om hem kwijt te worden.»

Nu begonnen allen te lachen, slechts de jood niet; die was heel ernstig en vreeselijk kwaadaardig. »Hoe hiet dat?» zeide hij; »as ik niet ben geslopen in zijn bed; as ik logeer op N°. 18, an de straat, zwai trappen op; en as 't hier is N°. 18. Brrr!» Hij rilde nogmaals van wege de nattigheid, daar zijn linnengoed door en door nat was geworden, en dat is in een herfstnacht niet zeer aangenaam. »Voor wat schieten ze direct

met water?" pruttelde hij nog. »Kon je niet eerst ereis khijken, of het was geweest noodig?"

De schrik had Hendrik nu genoegzaam ontнуchterd, om hem te doen inzien, dat hij zelf van alles de schuld had, daar hij niet op de rechte kamer was aangekomen maar eene verdieping lager; hij begon zich dan ook te verontschuldigen, waarvan de jood echter niets weten wilde; hij nam Hendriks kleëren en gooide ze de kamer uit, en Hendrik zelf achterna, in zijne woede. Hendrik raapte zijn boeltje dan ook heel stilletjes op, hing het over zijn arm, nam zijn beide laarzen in de hand, en schaamde zich de oogen bijna uit het hoofd; vooreerst omdat de menschen nu gehoord hadden, dat hij geen Hoogduitsch spreken kon, en ten tweede, omdat men het hem toch als eene domheid moest aanrekenen, dat hij de kamer van andere menschen voor de zijne gehouden had. Met zulk een gevoel van beschaming klom hij nu nog een trap hooger en kroop verdrietig en ontstemd, zóó erg als een mensch maar zijn kan, in bed; hij zag volstrekt niet in de kamer rond; dit was hem te hinderlijk; zelfs Susemihl mocht hij niet onder de oogen komen, en hij verheugde zich uit dien hoofde zeer, dat die hoegenaamd niets zeide en waarschijnlijk al sliep, gelijk Hendrik meende.

In 't hôtel bleef het nog lang levendig; want die historie kwam toch iedereen recht kluchtig voor, behalve den jood, die van kleëren had moeten wisselen en daarna schielijk weder naar bed was gegaan, om niet verkouden te worden; — er werd nog menige flesch wijn in de eetzaal gedronken op het welzijn van den landman, die de gasten zulk een vroolijken avond had bezorgd. Ook de spuitgasten bestelden er eene, die op Hendriks rekening kwam; want zulk eene

dwaasheid moest toch van rechtswege met eene geldboete bestraft worden, en dan komt het op een handvol meer of minder niet aan.

Maar thans moeten wij Susemihl weder eens opzoeken; wij hebben hem in de goot laten zitten, waar hij dan ook gedurende den tijd, waarin de grap met den jood en Hendrik voorviel, rustig gebleven was. Het spektakel onder hem en het gevoel van koude, dat hem overkwam, hadden ook zijn roes een weinig verjaagd, zoodat hij nu duidelijker om zich heen kon zien en bemerkte, dat hij, tusschen twee huizen, boven in de open lucht zat. Daar nu de deur volstrekt niet weêr open te krijgen was, viel 't hem in, juist gelijk het Columbus was ingevallen, dat aan den overkant nog een land wezen moest, — wat voor Susemihl eene deur beteekende; — hij behoefde voor deze ontdekking de zee niet over te zwemmen, maar hij moest boven over de hanebalken kruipen; anders kon hij niet aan den overkant komen; aan deze zijde was verder geen luik of deur.

Susemihl begon dan ook zijne ontdekkingsreis en bereikte werkelijk het hoogste punt van het dak; hij was toen echter geheel buiten adem, zoodat hij hier eerst wat tot zich zelve komen moest.

»Och jeminé!» sprak hij overluid, »wanneer nu mijne Kunegunde mij hier zóó zag zitten, hoe zou dat afloopen, als ik weêr beneden kwam! — Als zij 't naderhand maar niet meer aan mijn broek kan zien, dat ik hier op het dak heb rondgekropen. Doch, wat zal ik daar aan doen? Als iemand ongeluk hebben moet, dan heeft hij ongeluk! Dat komt van dien vervloekten Slampanjer! De oude, vette Koolhaas ligt zeker nu al heel gerust in zijn warm bed, en ik moet hier rillen

van de kou en angstig hier zweven tusschen hemel en aarde." Zoo praatte hij in zich zelve en zat daar als een kikker in den maneschijn, en de maan scheen inderdaad en verlichtte hem op zijne ontdekkingsreis.

Terwijl hij daar zoo zat uit te blazen, ging aan den overkant zachtjes een dakvenstertje open, en aan dat venster komt, geheel in négligé, eene slanke, bleeke gedaante te voorschijn. »Lieve maan," zoo sprak zij met een zucht, »gij ziet zoo vriendelijk op mij neder. O! zie ook naar hem! Zie in zijn venstertje en zeg hem, dat ik nog trouw aan hem blijf denken, dat mijn hart nog brandt in vurige, oprechte liefde voor hem; zeg hem, dat ik zoo menigen traan gestort heb om zijnen wil, omdat hij zoo lang vertoeft, en ik mijne armen zoo dikwijls tevergeefs naar hem uitstrek, naar hem! — ach! en wáár zou hij nu toch wel wezen?"

»Daar zit hij immers!"

»Waar, waar?"

»Daarboven, op het dak!"

»Hij? Wie?"

't Was niet de geliefde van 't jonge, bleeke meisje daarboven; — neen, Susemihl! en de stem werd ook niet tot het bleeke meisje gericht; neen, 't was een ondeugende bengel, die tot een ander sprak, daar hij Susemihl uit zijn dakkamertje, aan de andere zijde, dicht bij 't bleeke meisje, bespeurd had, en nu meende, dat Susemihl daar in de hoogte als een slaapwandelaar rondliep; de jongen had zijn speelkameraad geroepen, om hem den slaapwandelaar te wijzen, die er nu nog niet dadelijk wijs uit worden kon. »Daar zit hij immers," sprak de eerste weder, »dáár, kijk toch, daarboven op dat dak, heelemaal op de punt!"

»Heere jeminé, ja; kijk eens, hoe hij daar zit, alsof hij te paard rijdt; maar, zeg eens, Frans! zou die man nu ook werkelijk slapen?»

»Wel zeker! Wie gaat toch anders 's nachts, als alle menschen slapen, boven op de hanebalken zitten?»

»Dus is dat een slaapwandelaar! Heere jeminé, dan moet ik mijne moeder toch eens gaan roepen.»

»En ik roep Frits.»

Dit gesprek had nu ook het bleeke meisje opmerkzaam gemaakt en ook zij vergat haren geliefde, verwonderde zich vreeselijk over den slaapwandelaar en riep ook hare moeder en haren broeder aan 't venster. Beneden, op de straat, gingen nog eenige lieden. »Kijkt eens naar boven!» riep Frans, die nu met Frits al weêr uit het venster zag. »Kijkt eens! Daarboven zit iemand, die in den slaap wandelt! Ik heb hem 't eerst gezien.»

»Mijn hemel, ja!»

»Heere, bewaar ons! Als hij er maar niet afvalt!»

»Ja, je moet hem maar niets toeroepen.»

Meer en meer menschen verzamelden zich; iedereen, die de straat doorkwam, bleef staan en zag met verbazing naar boven; en door al die beweging werden al de bureu wakker en keken uit de vensters naar het dak, sommigen zelfs met verrekijkers en vergrootglazen. »Wat zouden die toch te kijken hebben?» dacht Susemihl, die in 't allerminst niet vermoedde, dat het op hem gemunt was; hij kroop tot op 't uiterste punt, zoodat men hem nu nog des te beter in oogenschouw nemen kon.

In 't hôtel, waar bijna allen nog op waren wegens den eersten schrik, werd het nu ook weêr levendig en alles liep den trap op naar den zolder, om dáár uit het luik den slaapwandelaar te zien. De logementhouder

keek natuurlijk ook naar buiten, aan den kant, waar Susemihl zeer juist vermoed had, dat de ingang wezen moest. Zoodra die nu zijn hoofd naar buiten had gestoken, riep Susemihl hem toe: »Och, mijnheer, zeg mij toch eens, als 't u belieft, waarom de menschen allen zoo naar boven, naar uw huis kijken; is daar wat gebeurd?»

»Zijt gij bezeten?» riep de ander hem driftig toe. »Naar u kijkt het volk. Wat behoeft gij, in 's hemels naam, midden in den nacht boven op het dak van mijn huis te gaan zitten? Ik verzoek u, zulke grappen te laten! De menschen houden u voor een slaapwandelaar, voor een maanzieke, en gij bederft mijn dak ook nog met uwe zotternij!»

»Heere jeminé, mijn goede mijnheer,» antwoordde Susemihl vriendelijk, terwijl hij beproefde naar het zolderluik heen te glijden, »neem 't mij toch niet kwalijk, als ik u verzoeken mag; word toch maar niet dadelijk zoo boos; zie! alles gaat natuurlijk toe in de wereld; ja, 't gaat alles natuurlijk; daarover heb ik het met onzen domine, domine Eerbaar, al dikwijls aan den stok gehad. — Gij zult wel eens in de gelegenheid komen, om domine Eerbaar te leeren kennen; — ik zeg u, wonderen bestaan er niet, wat in de tegenwoordige eeuw ieder denkend mensch moest inzien, want — — —»

»Maak toch, dat gij naar beneden komt! Hoort gij niet, hoe het volk te werk gaat? Zóó iets voor mijn huis! Zulk een schandaal!»

»Ja, ik wou u maar zeggen, dat alles natuurlijk toegaat, en dat gij toch niet moet meenen, dat ik hier langs onnatuurlijke wegen boven op gekomen ben. Hoor maar eens, wat mij gepasseerd is!»

»Och, loop! maak maar, dat gij naar beneden komt!»

»Ja, met uwe permissie, als ik u niet zal trappen, moet gij uw hoofd een beetje rechts houden; — zoo! —” En aldus was Susemihl voor de toeschouwers verdwenen, en begon nu nog op den zolder aan den knorrigen logementhouder te verhalen, hoe hij in zulk een neteligen toestand geraakt was. De logementhouder sprak met een zeer wrevelig gezicht van een ander logement, zoo wat binnensmonds, en schoof onzen Columbus op N°. 68 bij den beschaamden Hendrik de kamer in, die overeind sprong en dacht: »Nu zullen ze zeker weêr beginnen te spuiten.” — Hij was echter niet weinig verwonderd te zien, dat het zijn reisgenoot was, die hem stoorde, en verheugde zich naderhand in stilte, dat die van zijn ongeval niets had ontdekt.

Susemihl daarentegen vertelde heel goedhartig, wat hem gebeurd was, want hij kon niets verzwijgen; 't moest er bij hem altijd alles uit; slechts dit nam hij zich stellig voor, om aan zijne Kunegunde geen enkel woord van dit voorval te zeggen, en hij verzocht Hendrik ook, dat hij er niet van spreken zou.

Na deze onaangenaamheden sliepen onze beide vrienden dien nacht zeer onrustig. Hendrik meende elk oogenblik den jood weder in zijne armen te hebben, en Susemihl zag steeds de hak van 't pantoffeltje zijner lieve vrouw, omdat zij het toch gewaar was geworden, dat hij als slaapwandelaar had rondgezworven.

Nu moeten wij nog zien, waar Johan eigenlijk gebleven is. Ja, Johan was door het ongewone drinken wat duizelig en moê geworden; en was 't te verwonderen, toen hij daar voor 't huis van jufvrouw Feinstich zoo lang stil moest houden, dat hij inge-

dommeld was? — Hij droomde van niets dan van wijnfleschen met afgeslagen halzen, die op lange, gedekte tafels op en neêr dansten. Terwijl hij zoo droomde, was een jongen de straat langs gekomen; jongens zijn altijd vol streken; zoodra hij zag, dat Johan sliep, maakte hij voor de groote oogen van de paarden eene beweging, zoo ongeveer alsof hij met de zweep zwaaide, en zeide: »Ju!» Dat lieten de oude, getrouwe dieren zich geen tweemaal zeggen en sukkelden op een draffe voort, de straat langs, een paar maal een hoek om en zoo tot buiten de poort; zij zouden nog wel, wie weet hoe ver, geloopt zijn, wanneer niet de soldaten met volle muziek waren aangekomen; zóó iets konden de Warsower knollen niet verdragen, want dat waren ze niet gewoon; hei! daar sprongen zij op de achterpooten, en toen zij merkten, dat de teugels slap hingen, toen ging het er op los in vollen draf over alles heen, wat hun in den weg kwam, alsof zij den zonnwagen in éénen dag om de aarde te trekken hadden; Johan, als Helios, was te zeer in zijn droom verdiept, om van dat alles iets te merken. Juist wil het rijtuig de kompagnie voorbijhollen, toen een jonge kerel uit het gelid springt en met vaste hand de teugels grijpt; de paarden staan stil, maar de koets verliest het evenwicht en zie!... daar ligt al de heerlijkheid! — Johan, de slapende Helios, vloog, alsof hij uit een mortier werd geschoten, pardoes in de half met water gevulde gracht. De glazen van de koets waren in duizend stukken en Johan was door en door nat. »Nu, kijk eens!» zeide hij, toen hij, door dien doop geheel ontnuchterd, uit de gracht opkrabbelde, »zóó kan een mensch terecht komen! Heere jeminé! Wel sakkerloot! Christiaan,

ben jij dat? En in zóó'n monteeing? Ben je dan soldaat?"

»Ja, zooals je ziet." — De jonge man, die de paarden had gegrepen, was niemand anders dan de brave Christiaan van onze lieve Hanne. Nu was men van weêrszijden niet weinig verwonderd, totdat zij elkander kortweg verteld hadden, hoe zij hier kwamen. De luitenant van de compagnie gaf aan een paar sterke kerels bevel, de koets weder overeind te brengen; Johan werd er weêr opgezet, om naar zijn hôtel terug te rijden en daarna, zooals hij Christiaan beloofde, hem in de herberg »de Hel" weêr op te zoeken, waar zij dan samen een poosje wilden praten van »stehuis," en een glas bier drinken. Johan bekreunde zich weinig om zijn meester; hij bracht de paarden in den stal en de koets in 't koetshuis, trok schoone, droge kleêren aan, die hij van den huisknecht leende en ging naar »de Hel," waar hij Christiaan dan ook reeds aantrof. Christiaan was anders een zeer oppassend mensch en ging nooit naar de herberg; vandaag echter, om Johan, om zijn landsman, maakte hij eene uitzondering.

»Wel," zeide Johan, toen zij gezeten waren, »jongen! wat staat je dat pak netjes; 'k wou dat ik er ook bij was."

»Wensch dat maar niet," sprak Christiaan; »'t is vooreerst een geplaag en een gedril, en bij slot van rekening niks als een speelwerk; neen! dat kan ik je verzekeren, Johan! ik zou heel gaarne die mooie spullen weêr uittrekken en vergenoegd weêr in mijn linnen kiel kruipen. 't Is toch heel wat meer plezier, als een mensch werkt, dan als hij speelt; daarvoor ben ik toch al te oud, en dan" — — hier zuchtte hij — »om

dan zóó ver van je meisje te wezen! Johan, niet waar? dat is ook geen kleinigheid.”

»Och wat, Christiaan, zet je toch dat meisje uit het hoofd; je krijgt ze toch van je leven niet; wat denk je wel, dat de oude Bliesaats hun eenig kind aan een knecht zullen geven?”

»Johan, ik weet het wel, dat het een heel ding is; maar als de één den ander zoo heel lief heeft, kijk! dan zou men wel meenen, dat de hemel er geel zal gaan uitzien, als men 't gaarne wil. Johan! doe jij me een plezier; als je tehuis komt, ga dan eens naar mijne Hanne en zeg haar, dat je me gesproken hebt, en dat het mij heel goed gaat; 't is eigenlijk wel niet waar, want het droge kommiesbrood smaakt me in 't geheel niet, en behalve dat, — — nu, dat mag zij niet weten, anders gaat ze nog maar meer over mij tobben; zeg haar alleen maar, dat het me goed gaat; dat ik haar hartelijk laat groeten en zij zich maar goed moet houden; er zal wel weêr eens een tijd komen, dat ik naar huis zal mogen gaan. — Maar zeg eens, wat voert jou heerschap hier eigenlijk uit?”

»Wel, wat weet ik het!” zeide Johan, terwijl hij zijn glas weder volschonk. »Ik moest van middag naar jufvrouw Stahlstich rijden; wat zij daar gedaan hebben, dat weet ik niet, en wij logeeren in *** in de Slotstraat.”

»Wel verduiveld! dat is een van de fijnste in de stad!”

»Ja, wij worden hoe langer hoe nobeler, dat mag je gerust gelooven.”

»Is de vrouw er ook bij?”

»Neen, maar wêl de koster.”

»Susemihl?”

»Ja.»

»Ei, ei, dan is 't zeker wel een heel gewichtige zaak?»

»Als ik me niet vergis, is 't om Jetje; die deern moet hooger op, ze zouden haar wel aan den man willen brengen hier in Schwerin. Maar ik weet het verder niet, en 't kan mij ook niet schelen; dat zijn mijn zaken niet.»

Onder dergelijke gesprekken verliep de tijd. Christiaan had permissie gevraagd, om tot twaalf uur uit te mogen blijven, omdat hij bezoek had gekregen. Johan bekommerde zich niet om den tijd; hij had de krib voor zijn paarden volgestopt; die zouden wel niet verhongeren, al kregen ze ook eens voor een enkelen keer niet alles, wat hun toekwam. Tegen twaalf uur gingen de beide vrienden dan ook weg; Christiaan was nog best te spreken, want zooals wij zeiden, hij was een zeer solied mensch; doch Johan had zich weder behoorlijk te goed gedaan, en in dien toestand kwam hij aan 't hôtel, waar nu alles weder in diepe rust was, — natuurlijk voor eene gesloten deur. »Dat is een mooie grap!» bromde hij in zich zelven, »daar sluiten ze een mensch de deur voor zijn neus dicht; en 't is hier niet, zooals bij ons tehuis, dat je over een heg kunt klauteren en zóó in 't venster klimmen.» In deze noodlottige omstandigheid ging hij dus op de stoep zitten, op de steenen trappen en dommelde daar weêr, evenals 's middags op den bok, zacht en zalig in; hij bleef er tot den volgenden morgen zitten, daar niemand verder verlangde binnengelaten te worden; en de nachtwacht, die in deze wijk behoorde, had van de fooi, hem door Hendrik gegeven, eens een vroolijken nacht willen hebben en zich

niet om zijne wacht bekommerd. Toen men nu Johan dáár vond, was hij geheel verkleumd en moest met warme kruiken te bed gebracht worden; hij kreeg daarenboven nog een mooien roffel van Hendrik over het wegrijden en over de gebroken glazen van de koets. Maar gedane zaken nemen geen keer! Soms kan men ze wel weêr goed maken, soms ook niet; wat hier nu weêr goed te maken was, werd gedaan; er kwamen nieuwe glazen in de koets. De' verkoudheid van Johan werd echter niet zoo gauw beter, en de wonderlijke gedachten, die de lieden in 't hôtel van onze Warsowers kregen, waren ook zoo gemakkelijk niet weg te nemen

Voor dezen dag, dien Hendrik nu nog besteden wilde om iets van de stad te zien, moest hij te voet gaan, en dit deed hij dan ook, waarbij natuurlijk Susemihl hem vergezellen moest, die overal goed den weg wist en bekend was. Iedereen lachte, als die twee mannen zich vertoonden; de jongens maakten elkander opmerkzaam en riepen: »Kijk, dat is de slaapwandelaar!» En dan liepen zij hen een poosje achterna, zoodat iedereen vernam, welk een dommen streek Susemihl den vorigen nacht had uitgevoerd.

»In 't hôtel eten wij vandaag niet,» zeide Hendrik zoo wat tegen den middag, »daar wij natuurlijkerwijze onze taak weêr niet gedaan zouden krijgen en men zou dan op 't laatst kunnen merken, dat wij toch zeer gewone burgermensen zijn; wij moeten ons tehuis eerst eens in dat sterk eten oefenen.»

»Wij hebben immers nog wat in de manden,» sprak Susemihl.

»Neen,» hernam Hendrik, »ook dat niet; wij kunnen ons daar in 't geheel over dag niet weêr laten zien; vooreerst om de domme streken, die wij beiden, ik

zoowel als gij, er uitgericht hebben; en ten tweede, omdat zij ons dan toch weêr aan tafel zouden krijgen; wij eten vandaag in een eenvoudiger logement; de menschen kennen ons toch hier niet."

Maar in dat eenvoudiger logement, waar zij aanlandden, kenden de menschen hen al tamelijk goed; één was er zelfs, die Susemihl aansprak en hem vroeg: »Wel, hebt gij dikwijls het ongeluk, om op de daken rond te kuieren?"

»Hoe zoo? Laat zulke praatjes maar!" antwoordde de koster heel onthutst, en Hendrik was vreeselijk knorrig over deze bekendheid; zij waren nu echter eenmaal hier en moesten er ook blijven, ofschoon zij zich nog menige scherpe aanmerking moesten getroosten. Hendrik bestelde het eten; »maar niet zoo heel veel" voegde hij er nog bij, uit angst, dat zij zich weder zouden verraden.

Zóó ging nu de namiddag voorbij, zonder dat er iets bijzonders gebeurde. 's Avonds gingen zij naar de komedie, maar 't beviel Hendrik niet, omdat ze daar zooveel bij zich zelf babbelden, wat toch eigenlijk slechts kinderen en gekken doen. Susemihl was integendeel geheel verdiept in het stuk, en hij nam zich voor, om er later ook zelf een te schrijven, daar hij al vroeger eenige sporen van poëtischen aanleg in zich bespeurd had; hij had ook al aanstonds een onderwerp voor den geest, wat zeer veel had van »de Maagd van Orleans," daar hij dit boek in eigendom bezat en 't al heel dikwijls had bestudeerd.

Na de komedie wilden zij nog eens naar 't logement, waar zij gegeten hadden, terugkeeren, maar zeer matig zijn, en niets dan een paar glazen bier drinken, opdat hun niet andermaal iets onaangenaams mocht overkomen.

't Was ook in zoo verre alles recht goed; doch nu ontstond er twist tusschen een paar schrijnwerkersgezellen, die geweldig met elkaâr aan den slag gingen; het overige gezelschap nam vóór en tegen partij en nu begon het van schelden in slaan en vechten over te gaan, zoodat de pooten van de stoelen in 't rond vlogen. Hendrik zeide hoegenaamd niets, doch hij had zijn cilinderhoed opgehouden, wat nu die twistzieke gasten scheen te hinderen, want de één gaf er met zijn vuist zulk een krachtigen slag op, dat de hoed terstond over de voorname onderlip heenstoof en de rand op de schouders van Hendrik kwam te zitten, die de grootste moeite had, om zich uit deze duisternis te redden.

Dit maakte Susemihl's drift gaande, en hij meende, dat hij, als Hendriks woordvoerder, daar iets van zeggen moest; hij sprong op een stoel en begon te praten over de schandelijkheid om brave, bedaarde lieden zóó te beschimpen, die niets met hun gekijf te maken hadden, en die er zich ook hoegenaamd niet meê bemoeien wilden! — Paf! daar lag Susemihl op den vloer, want twee lange kerels hadden hem te gelijker tijd aan de niet te korte panden van zijn rok gepakt, en trokken er nu zóódanig aan, dat hij natuurlijk de balans moest verliezen en met een zachten ruk op den grond kwam te zitten. Thans schenen die ellendige kerels het nog enkel op onze beide eerlijke Warsowers gemunt te hebben; zij vielen vreeselijk op Hendrik en Susemihl aan, totdat de wacht geroepen werd en er tusschenbeiden kwam, en de voornaamste twistzoekers en, bij ongeluk, ook onze onschuldige Susemihl, zonder veel beweging mede genomen werden. »Kinderen, menschen!» zeide de koster onderweg; »kinderen, menschen! Mijne heeren! ziet mij toch aan. Zie ik er uit, als ie-

mand, die kraakeel begint? Ik ben waarachtig de onschuldigste mensch van de wereld, laat mij toch loopen!"

»Voorwaarts!" was het korte antwoord, en een stoot met de kolf van 't geweer in den rug, noodzaakte hem de beenen naar zich toe te halen.

Hendrik was door de twistzoekers zóó toegetakeld, dat hij bont en blauw was, en door twee mannen naar zijn hôtel gebracht en te bed gelegd moest worden. Toen hij geheel tot zich zelve kwam en over alles nadacht, kwam hij tot het zeer juiste besluit, dat de menschen toch eene wonderlijke meening van hem krijgen moesten; en hij verdiepte zich in gissingen, waar de goede Susemihl toch gebleven mocht zijn; hij had er nog niets van gemerkt, dat die door de wacht weggebracht was geworden.

»Als die zotte vent maar niet weêr op het dak gaat zitten," zeide hij bij zich zelve, »dan zal 't nog wel schikken. — Och hemel! hoe moet het hier nog afloopen! Nu, ik zal 't alles goed onthouden." — Doch hij kon maar niet in slaap komen; hij moest steeds aan Susemihl denken, dat die er nu nog niet was en mogelijk weêr op het dak zat. »k Moet toch eens gaan kijken," sprak hij en krabbelde zijn bed uit, ondanks de pijn, die hij ten gevolge van de kloppartij gevoelde; hij geraakte ook op 't gevoel de kamer uit, den trap op, en vond werkelijk ook het luik, daar Susemihl gisteren was uitgekropen; heel, heel zachtjes maakt hij het luik open en roept: »Susemihl! — koster!" — Geen antwoord. Hij stapt met het linkerbeen naar buiten: »Koster, zijt ge daar?" — Nog kan hij 't geheele dak niet goed zien, en hij trekt dus ook het rechterbeen achterna, — pof! daar slaat die ellendige deur weêr dicht, juist als gisteren. — O jé, hoe was Hendrik te moede!

»Nee, kinderen, menschen, om zóó iets te moeten belevén, en dan in mijn hemd!» en 't was daarenboven infaam koud. 't Werd Hendrik groen en geel voor de oogen; hij dacht, dat hij zijn bewustzijn zou verliezen; hij dacht, dat hij natuurlijkerwijze plotseling eene beroerte zou krijgen; maar neen! — hij behield zijn bewustzijn en kreeg ook geen beroerte, en droomen deed hij ook niet, dat merkte hij aan 't klappertanden. Neen, neen, zóó iets is ongehoord! Wat moest er van hem worden, als hij hier gevonden werd? Wat was er aan te doen, om niet gevonden te worden? Niets, hoe genaamd niets, en blijven zitten kon hij ook niet; want dan was hij morgen dood, en dood blijven mocht hij niet van wege zijne vrouw en zijn kind; hij was om haar verplicht te blijven leven; er bleef alzoo niets anders over dan spektakel te maken. De ontdekkingsreis, die Susemihl had ondernomen, wou hij volstrekt niet probeeren; de menschen op de straat zouden zijn lijden niet eerst nog erger maken; want hij begreep terecht, dat zeker menigeen dien nacht eens naar boven zou zien; en inderdaad had ook het bleeke meisje hem daar in de goot zien zitten, toen zij, even vóór zij te bed ging, nog eens uit het venster zag. Hendrik begon dus in zijne radeloosheid met handen en voeten geweldig op het luik te trommelen, 't geen dan ook ten gevolge had, dat het geheele huis weêr in rep en roer kwam en alles naar den zolder liep.

Nu, zoo de logementhouder gisteren nog niet erg boos geweest was, heden was hij 't geducht! »Mijnheer!» zeide hij, toen hij Hendrik daar in dien benauwden toestand zag zitten, »morgen verlaat gij met uw reisgenoot mijn huis; gij zult mijn hôtél nog geheel in opspraak brengen, zoodat geen mensch hier

meer zal willen logeeren! Wat beduidt dit toch? Zijt gij uit een gekkenhuis weggelopen? Ik heb ongaarne iets met de politie te doen, anders zou ik u dadelijk laten arresteeren! Wat zoekt gij hier en in zóó'n kleeding?"

Hendrik wist hoegenaamd niets te antwoorden dan: »Mijnheer, excuus!" Hij was door en door verlegen, en stoof, zoo hard hij kon, de trappen af, naar zijne kamer, die hij schielijk achter zich dichtsloot. O! hoe was hij te moede; hoe was hij gestemd! Met zijn voor naamheid was hij nu geheel in 't water gevallen, en dat kwam alles alléén door dien verdraaiden koster; wat had die daar den vorigen nacht te maken? — 't Zou Hendrik zelf dan immers niet ingevallen zijn om naar het dak te kruipen, en hij zou niet in zoo'n ongelukigen toestand geraakt zijn.

Aan slapen viel natuurlijk niet meer te denken; langzaam, langzaam en onder doodsangsten ging de nacht voorbij; en toen de morgen aanbrak, verscheen er ook al een kellner met een servet onder den arm en eene rekening in de hand en verzocht Hendrik, het huis te verlaten. De rekening was even zoo deftig, als de logementhouder, en bedroeg alles te zamen niet meer dan vijftig daalders courant voor de beide dagen. Nu! zóó'n dineetje, zooals zij Zondag gebruikt hadden, loopt ook nog al op.

Gaarne en gewillig betaalde Hendrik, wat men van hem eischte, als hij het huis maar uit mocht komen. Voort maar! Voort maar! 't Was alsof alles achter hem in brand stond.

»Johan, schielijk, schielijk!"

»Ja, maar waar is Susemihl?"

»Och wat, voort maar; 't huis uit! hij kan achterna komen!»

Het duurde ook geen vijf minuten, of de hooge koets sukkelde voort.

»Gaan we regelrecht naar huis?» vroeg Johan, terwijl hij zich omkeerde en naar binnen in de koets schreeuwde, dat iedereen het hooren kon.

»Neen, naar een ander logement; maar waar menschen van onzen stand komen.»

»Komaan! dan maar voort!» — In de Drie Kreutzers werd weër afgeladen, enkel om nog op Susemihl te wachten; morgen zou men verder gaan. Hendrik wilde zich echter nergens meer laten zien; Johan moest met al zijn verkoudheid in de Slotstraat zich in den omtrek van 't hôtel ophouden, om, zoodra hij Susemihl zag, hem bericht te kunnen geven, waar Hendrik zich bevond.

Ja wel! — Susemihl was daar niet en kwam er niet.

»Och Heere!» zeide Johan bij zich zelve, »als de man maar niet onder een turfkar geraakt is.»

»Ik begrijp 't ook niet,» zei Hendrik, toen Johan zijne meening 's avonds tegen hem uitsprak, »morgen kunnen we niet meer naar hem wachten.»

»Maar wat zullen we zeggen,» vroeg Johan, »als wij zonder den koster tehuis komen? Zijne vrouw zal stellig op ons aanvliegen en ons de oogen uit het hoofd halen.»

»Ja, daar moeten wij 't natuurlijkerwijze op wagen. Susemihl is toch geen kind meer; hoe kan hij dan zóó verdwalen?»

De nacht ging voorbij, en wie den anderen morgen kwam, — Susemihl niet. »Ja,» sprak Hendrik, »Johan, je moet inspanssen; ik kan 't volstrekt niet hel-

pen." — Johan spande in, en holderdebolder sukkelde de koets de stad uit, den weg naar Warsow op.

Sophie had natuurlijk gisteren al gedurig uitgezien, of mijaheer haar echtgenoot nog niet kwam; en vrouw Susemihl was ook gekomen en had met een zeer kwaad-aardig gezicht gevraagd, of de heeren nog niet terug waren; dit was ééns; maar 't zou niet meer gebeuren, dat haar man meéging, als hij niet op zijn tijd weér tehuis kon wezen. Juist toen zij den volgenden dag nu weér vreeselijk knorrig naar huis wou gaan, ziedaar! daar kwam Johan met het rijtuig den hoek om. Terwijl de koets stil hield, zette vrouw Susemihl zich in postuur, met hare armen in de zijde, om haren man, zoodra hij uit den wagen klom, dadelijk recht lief te verwelkomen; maar wat werd haar gezicht lang en wat werd zij doodsbleek, toen Hendrik alléén te voorschijn kwam en niemand anders meer in de koets zat.

»Waar hebt gij mijn man gelaten?» snauwde zij Hendrik toe, zoodra zij een weinig tot bezinning gekomen was. »Waar is Susemihl?»

»Ja,» antwoordde Hendrik verlegen, en hij wist niet recht, wat hij zeggen moest, »ja! hij zal wel achterna komen.»

»Wat? Achterna komen? Hoe? Waarmeé? Waarom hebt gij hem niet meegebracht? Gij zijt verantwoordelijk voor mijn man; gij hebt hem verleid!»

»Wel ja! dat kan ik natuurlijkerwijze in 't geheel niet helpen, dat wij hem kwijt geraakt zijn.»

Thans vloog op ééns een denkbeeld door 't hoofd van de oude, knorrige vrouw; haar geweten begon haar te beschuldigen; als haar man nu op den loop was gegaan, omdat zij hem, — dit moest zij zich zelve in dit oogenblik bekennen, — niet altijd zóó behandelde, als 't

haar plicht was; als hij er nu met schrik aan gedacht had, weêr naar huis te moeten reizen, en hij nu eens verder het land in was gegaan, of wellicht zelfs naar Amerika? Deze gedachte deed een paar tranen in hare oogen komen, en zij begon vreeselijk te lamentee-ren: »Och hemel! och hemel! wat is dit, wat is dit! Nu komt hij zeker in 't geheel niet weêrom, en ik ben eene arme, verlatene vrouw! Zeg mij toch de waarheid, Koolhaas, ik smeeek er u om, zeg mij toch, waar is mijn man? Waarom komt hij niet met u terug?»

»Heere jeminé! Vrouw Susemihl, ik zeg u de waarheid, stellig en waarachtig; ik weet niet, waar hij is; hij is van mij afgeraakt, maandagavond, bij eene klop-partij, waar wij onschuldigerwijze in gekomen waren; en naderhand heb ik hem niet meer gezien.»

»Och, grootste goedheid!» begon nu de kostersvrouw te klagen; »och, goede God! dan hebben ze hem mis-schien wel doodgeslagen; hij is wel wat broos van gebeente! O, ik arme vrouw! Hij was zóó'n goed man, zóó door en door goed.» Dat zeide zij voor de eerste maal; ze had hem anders steeds voor een slechten ke-rel uitgescholden; maar zoo gaat het dikwijls; vóór den dood deugt de man geen zier; ná den dood is er nooit een beter man geweest dan de zalige afgestor-vene; — dan wil iedereen goedmaken, wat hij mis-dreven heeft, doch dan is 't vergeefsche moeite; wie dood is, bekreunt er zich niet meer om, wat de menschen doen en laten.

Nu, vrouw Susemihl beweede haren man, als eene eerzame weduwe, en was in weemoed en kommer ver-zonken; niemand mocht het gelukken, haar te troosten; bij zich zelve legde zij de gelofte af, om, wanneer hij werkelijk niet dood was, wanneer hij nog eens weder-

kwam, voor hem alsdan de beste vrouw van de wereld te zullen zijn, en alles te zullen bedenken, waarmede zij hem 't leven zou kunnen veraangenamen; — als hij toch maar wederkwam! — Naar Koolhaas ging zij niet weêr, want die was in haar oog de moordenaar van haren man; als die hem niet bepraat had, om meê te gaan, zou hem niets overkomen zijn. O! die arme vrouw!

VIJFDE HOOFDSTUK.

Een brief aan domine Eerbaar. — Susemihl onder de doornenheg, en hoe zijne vrouw hem ontvangt. — Jetje neemt afscheid. — Moeder bouwt luchtkasteelen en komt daarbij op een mestwagen te zitten. — Christiaan ziet in 't beloofde land, en als hij goed toekijkt, is 't een ledige mand.

Nog drie dagen verliepen, en nog altijd werd men niets van den koster gewaar; vrouw Susemihl was geheel in 't zwart gekleed en hare roodgeschreide oogen bewezen, dat zij toch werkelijk hart had voor haar man, wat anders iedereen betwijfeld had. — Daar kwam op den vierden dag een brief bij domine Eerbaar, en toen de domine dien opende, was het eerste, dat hem in 't oog viel, een vreeselijke inktvlak; daaronder stond:

»Lieve, hoogerwaardige domine Eerbaar!

Verbeeld u eens, hoe 't mij gaat! Grijp eens in uwen boezem en leg de hand eens op uw hart, of het niet van medelijden voor mij klopt, als ik u kom mededeelen, dat ik, de armste mensch onder de zon, ik, Jozef Susemihl, hier in Schwerin zit achter slot en grendel in een soort van hok, waar 't licht van boven komt. Dat ik hier zit met het onschuldigste hart van de we-

reld en mij niets kwaads bewust ben, kan ik bezwe-
ren; maar men heeft mij hierin gesmeten om reden,
dat ik schuldig zou wezen aan eene kloppartij, waarbij
er één de ooren afgetrokken zijn. Mijnheer Koolhaas
zal u daarover het noodige uitvoerig kunnen mededee-
len, want die zal wel weér uit zijn hoed onderuit ge-
komen zijn en heeft gezien, hoe het toeging; maar
wat mij het diepste krenkt, dat is, dat mijnheer Kool-
haas mij zoo schandelijk in den steek heeft gelaten, en
zich geen zier om mij bekommerd heeft. Nu wilde ik u
alleen maar verzoeken, lieve, hoogerwaarde dominé,
dat gij naar mijne vrouw wilt gaan en haar troosten;
maar zeg haar vooral, dat ik waarachtig onschuldig aan
de zaak ben, en als zij wenscht, dat ik weér het gul-
den daglicht zal mogen aanschouwen, om tot haar te
kunnen terugkeeren, dan moest ze zoo goed wezen en
mij vijf daalders zenden, die ik als eene vergoeding
voor 't zitten moet betalen; als ze zulks niet doet, dan
zou ik, haar echtgenoot, zooals ik ben, zes weken lang
moeten versmachten en dan ondertusschen zeker omko-
men, daar ik het zware brood niet verdragen kan, dat men
hier te eten krijgt; zij zal wel niets willen afschuiven,
maar lieve, hoogerwaardige domine! doe gij mij dan
het genoegen, om als de barmhartige Samaritaan te han-
delen, en het geld voor te schieten; ik wil alles in
dank afbetalen, als ik maar eerst weér tehuis ben; dat
komt alleen maar, omdat mijne vrouw mij geen geld
meê wou geven.

Nu, vaarwel, en doe de complimenten aan mijne
vrouw; ik verblijf in de diepste onderdanigheid

Uw toegenegene

Jozef Susemihl."

Naschrift.

»Zie toch goed toe, als gij bij mijne vrouw gaat, dat ze goed gehumeurd is; anders mocht gij iets onaangenaams met haar beleven; en dan, zeg van de vechtpartij ook maar niets, als zij het nog niet gehoord heeft.

Als boven.”

De domine kon er nu niet best buiten, vrouw Susemihl te gaan bezoeken en haar te berichten, dat haar man nog onder de levenden behoorde; hij ging dan ook aanstonds op weg.

Vrouw Susemihl zat juist voor haar latafel en had een pakje geel geworden brieven vóór zich liggen, en een vlok haar en nog allerlei andere rariteiten uit den tijd, toen [zij met haar Jozef nog verloofd was; het oude, kleine, vinnige vrouwtje had al hare vinnigheid vergeten; zij zag er zoo zachtmoedig en tevens zoo beschreid uit; de herinnering, opgewekt door die zaken uit den vroegeren tijd, had haar zeer aangedaan, en de toenmalige tijd kwam haar zoo schoon voor; zóó schoon als het voorjaar, wanneer de bloemen en bladeren en knoppen met het ééne oog de wereld inkijken en zachtkens vragen: kunnen we komen?

Toen de domine bij vrouw Susemihl binnenkwam, bedekte zij schielijk met haar boezelaar al de rariteiten en begon heel deftig te nijgen en ook te schreien; zij zocht namelijk daardoor aan de menschen te bewijzen, hoeveel zij van haar man hield en altijd gehouden had.

»Vrouw Susemihl,” zeide de domine, zóó opgeruimd, als het met zijn deftigen stand paste, »vrouw Susemihl, ik heb u eene blijde boodschap te brengen.”

»Van wien, domine?”

»Van uwen man!”

»Ach!” riep zij, en zij zou bijna achterover gevallen

zijn, als zij niet met den rug tegen de latafel had aangeleund. »Leeft hij nog?» stamelde zij en ze nam een zeer smachtend voorkomen aan.

»Ja,» zeide de domine, »vrouw Susemihl, uw man is frisch en gezond, en hij is slechts door een klein ongeval getroffen, dat, naar hij mij schrijft, geheel en al buiten zijne schuld is.»

»Schrijft hij? En mij, zijne vrouw, laat hij van droefheid omkomen! Waarom schrijft hij niet aan mij? Ik ben hem toch nader dan gij? Wat? 't Is toch een infame kerel!» — De vinnigheid kwam weêr op; zij nam bij de laatste woorden de rariteiten, schoof ze met beide handen bij elkaar en smeed ze zóó maar in hare latafel. — »'t Is ongehoord! Ik beweën hier dien kerel met een getrouw hart, en hij is zóó slecht en leeft nog! Hij leeft nog en laat niks, niemendal van zich hooren!»

»Vrouw Susemihl,» sprak de domine, om haar te doen bedaren, terwijl hij de hand op haar schouder legde, »gij ziet alles aanstonds van den donkersten kant aan en verbittert daardoor u zelve en uwen man het leven. Zoo ge mij bedaard wilt aanhooren, zult ge beter over hem denken. Zie! hij is geheel onschuldig in eene zaak gewikkeld geworden, wat iedereen kan gebeuren; hij is bij vergissing gearresteerd; bij het onderzoek zal 't aan getuigen hebben ontbroken, en uw man is veroordeeld tot eene geldboete van vijf daalders; daar gij nu geweigerd hadt hem geld mede te geven, heeft hij zich voorloopig aan de gevangenisstraf moeten onderwerpen. 't Is hem denkelijk niet mogelijk geweest, om vroeger iets van zich te laten hooren; het wordt niet dadelijk aan iederen gevangene vergund, brieven te verzenden; aan u waagde hij het nu eigenlijk niet

te schrijven, daar hij door uwe driftige handelwijze, ongelukkig, een kinderachtigen angst voor u heeft; derhalve koos hij mij om zijn voorspraak bij u te wezen, en als ge verstandig wilt zijn, vrouw Susemihl! doe dan uw man geen verwijtingen over iets, dat hij zelf niet helpen kan; — uw hart heeft u toch in deze dagen, die gij als eene beproeving kunt aanzien, gezegd, dat het warm voor hem klopt. Dus, geen verwijten! En wat is thans uw besluit ten opzichte der vijf daalders?”

»Zóó'n domkop! Zóó'n slaapmuts! — om zich daar door de politie te laten oppakken; dat is me toch van mijn leven nog niet voorgekomen, en zoo'n dommen streek moet ik nu weêr goedmaken? Hoor eens, domine! al zou de schande van mijn man op mij overgaan, — 'k laat hem zitten! 't Verwondert me geen spier, dat ze hem geplakt hebben. Onschuldig? Dat is niet waar; ik ken hem, hij moet overal zijn neus in steken, totdat hij zich brandt. Ik laat hem waarachtig zitten! Wat! denkt [hij, dat wij die vijf daalders zóó maar voor 't weggooien hebben? We moeten ons behelpen, domine; 't geld wast ons niet op den rug!”

»Maar, lieve vrouw Susemihl! bedenk toch, dat uw man niet kan blijven zitten! Wat zou dat ook eene schande voor u wezen; en behalve dat, begint aanstaanden woensdag de school weêr; dan moet hij onvoorwaardelijk op zijn post zijn, als hij zijn brood niet verliezen wil. — Gij waart toch zóó in smart verzonken, toen gij dacht uwen man verloren te hebben; waarom zoudt ge dan nu niet, door vreugde getroffen, gaarne die vijf daalders betalen, om hem weêr bij u te hebben? Lieve vrouw Susemihl, de dood is niet altijd zóó goedkoop als dezen keer; — ik zou niet gaarne gelooven, dat uwe tranen gehuicheld waren.”

»Neen, domine, dat waren ze ook niet; — hier zijn de vijf daalders.” — Zij kon het tegen zulk eene rede-
neering niet uithouden en legde derhalve, ofschoon zij
van innerlijke kwaadaardigheid beefde, met uiterlijke be-
daardheid het geld voor den domine neder.

»Wilt gij dat voor mij bezorgen?” vroeg zij, en hare
stem trilde.

»Gaarne!” hernam de predikant en hij vertrok met
het geld.

Toen echter de domine de deur uit was, begon de
gal bij ons liefstallig vrouwtje los te breken; de laatste
traan, die nog half verlegen op haar wang lag, werd
schielijk afgewischt, en toen kregen de onschuldige brie-
ven en rariteiten er van. »Jelui prullen en lorren zijt
allemaal leugens; niks als leugens van dien gemeenen
kerel; ik ben zeker dronken geweest, dat ik jelui be-
waard en er bij geschreid heb. Dáár, — dáár, — nu
zult ge niet meer liegen! Zóó! — — Zóó! —” Bij die
woorden scheurde zij de arme liefdebetuigingen en
liefdeblijken, die van ouderdom bijna uitéénvielen, aan
duizend stukken en stopte ze in de kachel, zoodat al
dat moois, als er voor de eerste maal was gestookt ge-
worden, den schoorsteen had kunnen uitvliegen. »Zie zoo!”
zeide zij, toen zij dit bezorgd had, »laat hij nu maar ko-
men! — Heere, bewaar me! ’kWil je niet voor niks betreurd
hebben; jij gemeene rakker, jij laat je als een vagebond
opsluiten? Je bemoeit je met een kloppartij en vergeet,
wat je voor een ambt bekleedt? — Die reis zal je slecht
bekomen! Pas op! pas op!”

Daarna stooft zij door huis en hof met loshangende
haren; zij smheet en raasde als iemand, die zijn beetje
verstand verloren heeft; de onschuldige kippen, die het
schrale voedsel uit den kalen grond zochten, kregen

van haar een schop, als ze haar te na kwamen; en het arme dienstmeisje, dat voor acht daalders loon alle huiselijke werkzaamheden moest verrichten, en het stuk land, dat bij de kosterswoning behoorde, nog daarenboven bewerken moest, werd in den rug geduwd en bij 't haar getrokken. Daar 't een vreeselijke stumperd was, liet het meisje zich alles welgevallen; dat is te zeggen, totdat het vierendeeljaars om was; langer hield de domste boerenmeid het niet bij vrouw Susemihl uit, zoodat de kostersvrouw bij alle meidenbesteedsters in geheel Mekklenburg bekend was, en het verbazend moeilijk viel, haar nog een levend schepsel te bezorgen, dat het bij haar wou probeeren.

Terwijl vrouw Susemihl aldus in leed en treurigheid verzonken was geweest, had Johan de groeten van Christiaan aan de lieve Hanne behoorlijk overgebracht; hij had, omdat hij 't zoo goed meende, alles aan Hanne verteld, wat Christiaan hem gezegd had; hij had niets verzwegen; ook niet, dat het droge kommiesbrood hem niet door de keel wou; Johan had gedacht, dat Hanne hem dan wat sturen kon, en daardoor Christiaan het beter zou hebben. Johan had het goed gemeend, maar die goede meening had toch op onze lieve kleine Hanne een droevigen indruk gemaakt; het smartte en bedroefde de trouwe ziel, dat het haar lieven Christiaan niet al te best ging, 't geen ze toch zoo gaarne gewenscht had. — Die domkop van een Johan! — Oom Jobst had maar werk om het goede deertje te troosten, en beloofde haar te willen zorgen, dat Christiaan, zoo dikwijls als 't mogelijk was, een pond boter, eenige eieren en een flink stuk ham gezonden zou worden, 't geen dan ook reeds den volgenden dag zou gebeuren.

Hanne moest een zeer mooien brief schrijven, den

eersten in haar leven, die dan ook aan den rand met een paar danige inktvlakken heel fraai versierd was; maar dat ziet de liefde over 't hoofd. Christiaan was de gelukkigste mensch van de wereld, toen de mand aankwam. — Johan was toch zóó dom niet, als hij er uitzag; hij had evenwel ook aan tante Lena, die hem naar alles uitvoerig gevraagd had, wat Hendrik in Schwerin had gedaan, zoo veel verteld, als hij wist; hoofdzakelijk hoe 't met Susemihl was toegegaan; dat die op het dak had gezeten en onderweg door het ledikant gezakt was; alles had hij haarklein verteld, ofschoon zijn meester het hem streng had verboden. Ja, Johan kon nu eenmaal volstrekt niets heet eten; en wie niet goed heet eten kan, die kan ook niet goed zwijgen, is een oud spreekwoord.

Nu, tante Lena kon, gelijk ons bekend is, ook niet goed heet eten; ten gevolge daarvan wist nu, nog eer de domine den brief had gekregen, het gansche dorp dan ook reeds, dat Susemihl verdwenen was, dat hij op het dak had gezeten, en alles wat hem verder was overkomen. 't Kon eindelijk ook niet missen, dat de historie van het slaapwandelen Kunegunde ter ooren kwam. »Nu, laat hem maar eerst hier wezen!» zeide zij. »Ik zal hem het slaapwandelen wel afleeren.» — Och, arme drommel, wat hebt ge voor eene vrouw! — Hij zat achter 't slot, en als hij vrijkwam, dan wachtte hem tehuis weder nieuw verdriet. Susemihl was eigenlijk te beklagen; 't was nog een geluk, dat hij zich zoo gemakkelijk over alles kon heenzetten en zeer vergeetachtig van aard was, anders had hij wel heel zwaarmoedig moeten worden door al wat hij beleefd en ondervonden had.

Wederom waren drie dagen verloopen, nadat domine Eerbaar den brief gekregen had, toen koster Susemihl

bij de rechtbank zijne geldboete van vijf daalders betaalde, en hij kon, nadat hij nog eene goede vermaning had gekregen, heengaan. Maar hoezeer moest hij nu weder bespeuren, dat zijne vrouw de kas hield; hij had eene ledige maag, en wat nog erger was, eene ledige beurs! En dan zes mijlen vóór zich, eer hij tehuis was, waar hij zich slechts half zou kunnen verzadigen. — 't Is toch wat te zeggen!' zeide hij bedroefd bij zich zelve, toen hij in het hôtel *** het bericht kreeg, dat mijnheer Koolhaas in de vorige week al vertrokken was, daar de eigenaar van 't hôtel hem niet langer had willen logeeren, en nu ook onzen armen Susemihl heel zachtjes op fatsoenlijke manier uit de deur drong. »t Is toch wat te zeggen! Hoe zal 't nu met mij, armen stumperd, gaan? Daar ziet men al weêr, wat de rijkdom doet; de dikke Koolhaas kan ongemoeid vertrekken, en ik, zoo'n magere kerel, moet zitten, en ik kan nu mijne maag wel op mijn rug pakken en dan als een uitgehongerde koster tehuis aankomen, waar ik zeker ook heel vriendelijk ontvangen zal worden.' Hij zuchtte diep.

»k Zal me van mijn leven niet meer met zóó iets bemoeien; hij moet zijne dochter maar alléén bezorgen, ik ga niet weêr met hem op reis! Heere jeminé! wat ben ik er ingeloopt! Zóó iets kon ook mij maar overkomen. Wat zal mijne Kunegunde wel zeggen, als ik nu tehuis kom? Van wege het lang uitblijven, en van wege de vijf daalders! Zij wil mij zeker bij de beenen in den schoorsteen ophangen!»

Met zulke gedachten vervuld, met het hoofd op de borst gezonken en de oogen naar den grond gericht, was hij, zonder het te merken, buiten de poort en op den landweg geraakt, die naar zijne woonplaats leidde; maar wat duurde de weg lang en — — o! wat knorde zijne

maag! Susemihl kwam op het denkbeeld om wat te leenen; hij moest dan zien, hoe hij 't weêr zou afbetalen. Maar wáár? Niemand leende hem wat, waar niemand hem kende. »'t Is ook al eene moeilijke zaak! Och wat!» — Hij begon eindelijk moed te vatten, — »God verlaat geen mensch, en zeker 't minst van allen iemand, die tot de geestelijkheid behoort!» waartoe hij zich wel degelijk rekende, en immers ook met recht; want zonder kosten is de domine maar half, wat hij zijn moet, en de kerk maar een gewoon huis.

»Ik ga naar mijn collega,» was het besluit, dat hij eindelijk nam, en in 't eerste dorp vroeg hij naar den koster, wien hij na eene lange inleiding beduidde, dat hij hem helpen moest. — Nu, er was dan ook nog wel wat eten overgebleven, en in een volgend dorp ging 't weêr zoo, totdat Susemihl eindelijk na drie dagen in den omtrek van Warsow aankwam, waar hij bekend was.

't Was zoo wat tegen den middag. »Neen,» sprak hij bij zich zelve, »op den klaarlichten middag kan ik het dorp niet inrukken; vooreerst zouden de kinderen met vingers op mij wijzen, en ten tweede is mijne Kunegunde dan altijd het kribbigst, en in zóó'n toestand kan ik haar waarachtig niet onder de oogen komen; 'k zal toch wel geen haar op mijn hoofd houden. Neen, ik zal me hier achter de heg in een hoekje zetten, waar 't niet tocht, en dan wachten tot schemeravond.»

Zóó gezegd, zóó gedaan; hij zette zich neêr, waar niemand hem bemerken kon, achter de doornenheg, en peinsde over zijn droevig lot; hoe 't hem altijd achtervolgde, en hoe hij toch alles met zijne Kunegunde weêr in orde maken zou.

Al meer en meer, maar langzaam, zeer langzaam

begon de zon aan den hemel te dalen ; en toch was voor onzen koster geen dag zoo schielijk verloopen als deze , en wederom , ook geen hem zóó lang gevallen ; lang duurde hem de tijd , als hij dacht : »hoe eerder er aan , des te eerder is 't gedaan!» namelijk aan de strafpredikatie , die zijne vrouw zou houden , en aan de pantoffel , die zij hem zou doen gevoelen ; kort scheen hem de tijd , als hij al het akelige van dat alles bedacht , en dat er nu niet veel , en toch ook weer zóó veel uren waren , totdat het gebeuren moest.

Zoo! — dáár verdween de laatste zonnestraal achter de andere doornheg. Een oogenblik verstomde alles op de aarde. Wanneer de zon opgaat en wanneer zij ondergaat , is de aandacht van al het aardsche zóó groot , dat de kleine , ongedurige winterkoninkjes zelfs stil zitten , en het muschje zijn gepiep staakt. — In dit oogenblik begon Susemihl diep te zuchten en zeide , terwijl hij opstond : »Zie zoo! nu maar voort! 't Helpt toch niet ; wat moet , dat moet ; en wat niet anders is , daar is niets aan te doen. Nu gaat mijne Kunegunde naar den stal , om de geit te melken , en als dat oude dier vandaag maar wat rijkelijk geven wil , dan is de zaak niet zoo erg als anders , dan is zij 't beste gehumeurd. Alzoo , voorwaarts , Jozef!» — En met dit kómmando ging hij regelrecht op het dorp aan ; maar steeds achter de schuren en huizen henen , opdat niemand hem mocht gewaarworden ; hij kwam dan ook werkelijk voor zijn huis aan. O , wat klopte zijn hart ; wat ging dat kleine ding te werk in zijne borst , en wat beefden zijne beenen ! Ja ! hij deed een zwaren gang. Zachtkens , heel zachtkens deed hij de huisdeur open , die maar áánstond ; op de teenen sloop hij over de deel , de schoolkamer voorbij , naar de woonkamer ; hij legde zijn oor

tegen 't sleutelgat, om zich te verzekeren, dat er niemand binnen was; neen, daar verroerde zich niets, slechts het getik van de staande klok hoorde hij; — zijne Kunegunde was in den stal. Susemihl vatte weêr moed en draaide de kruk van de deur ten halve om; toen keek hij voorzichtig eventjes om een hoekje, of er inderdaad niemand in de kamer was; — neen! — hij naar binnen; maar stilletjes, erg stilletjes; met vreezen en beven ging hij in den donkersten hoek bij de kachel zitten, waar zijne Kunegunde hem niet dadelijk bemerken kon, als zij binnenkwam. Hier zat hij nu weder in doodsangst, hoe 't zou afloopen, en vouwde zijne handen, opdat de geit toch maar rijkelijk melk zou geven.

Wat was dat? — Er werd een emmer driftig neêrgezet en een ketel in den hoek gesmeten. »Vervloekt gedierte! 't Vreet niet en 't zuipt niet! Geen wonder, dat het geen melk geeft. Johanna, waar zit je, ellendige deern? Ik zou je raden, wat beter op de geit te passen, gemeen wezen! — Als 't beest morgen niet meer melk geeft, dan kan jij je feliciteeren —”

»Och, jufvrouw, wat kan ik 't helpen, — —”

»Houd je mond! Jij moet er op passen, als de geit het voêr in den drek trapt en het dan niet meer vreten wil, dat je dan versch hooi in de ruif steekt; want vreten moet ze! Heb je me verstaan? — Is mijn man er nog niet, — die verwenschte kerel?”

»Heere, bewaar me!” sprak Susemihl zuchtend achter de kachel; »ze is al aan den gang; 'k wou, dat ik maar achter de heg was blijven zitten en in een steenklomp veranderd was. — Och heere jeminé!”

De deur werd opengerukt. — »Zes dagen zijn er nu al weêr om, sedert ik het geld weggegeven heb, en de

smeerlap komt nog niet!" Klets! daar gooide ze in hare woede een kopje van de tafel en trapte de scherven aan stuk. »Zóó wil ik hem ook trappen, totdat hij geen geluid meer kan geven!"

»Och grootste goedheid!" werd er achter de kachel met een diepen zucht gezegd, »hoe zal 't met mij gaan?"

»Om mij, zijne vrouw, hier zoo verlaten in de wereld te laten zitten! Zich niet om mij te bekommeren, geen zien! En die vervloekte geit! — 't Is om uit je vel te springen. 'k Verwonder me maar, dat mijn zenuwen dat kunnen uithouden."

»Och of ze 't maar niet konden uithouden!" dacht Susemihl, die achter zijn kachel inééngedoken zat, »och of ze 't maar niet konden uithouden en zij dan maar flauw viel!" — Hij wenschte anders niemand iets kwaads toe, maar in dit wanhopige oogenblik deed de angst voor 't geen hem zou overkomen, hem slechte gedachten koesteren, en toch dacht hij niet zoo slecht als 't oppervlakkig scheen; hij meende het zóó: als zijne Kunegunde flauw viel, zou hij haar met allerlei pogingen, om weder tot zich zelve te komen, kunnen bijstaan, en als ze dan weêr tot het bewustzijn terugkeerde, moest zij toch wel eenig gevoel van dankbaarheid koesteren, en dit gevoel zou dan hare drift doen bedaren. Maar neen, zij kreeg, helaas! geen flauwte, maar ze koelde hare woede nog aan allerlei onschuldige voorwerpen, zooals: kurketrekkers, schoenhorens en laarzentrekkers, totdat zij ten laatste aan de plek kwam, waar onze arme, ongelukkige koster zat, wien het reeds groen en geel voor de oogen begon te worden.

Toen Kunegunde haren man daar zag zitten, bleef zij van schrik en verbazing stokstijf en sprakeloos staan. »Nu gaat het er op los!" dacht Susemihl; »'k zal haar

nu maar vriendelijk te gemoet gaan; ontwijken kan ik haar nu niet meer. — Kunegunde!” — Kunegunde zeide niets en verroerde zich ook niet, maar hare kleine, donkere oogen wierpen vreeselijke, vurige blikken op den ineengekrompen echtgenoot. »Kunegunde!” sprak hij nogmaals en strekte, als tot verzoening, beide handen tot haar uit, »Kunegunde! ik heb geen schuld aan 't geen gebeurd is.”

Doch nu barstte het onweder los. 't Was zóó vreeselijk, dat het niet te beschrijven is. Was het onzen Susemihl reeds groen en geel voor de oogen geworden, thans scheen hem alles zwart; hij troostte zich echter in stilte en dacht: alles gaat voorbij; zóó is ze al menigmaal geweest; dit zal ook wel weêr overgaan. — Doch zoo gauw zou 't niet overgaan; Kunegunde stelde zich in zulke aangelegenheden niet tevreden met rede-neeringen of met woorden; de daden moesten ook helpen; en zij pakte eensklaps haren man bij de lurven en sloeg hem in 't gezicht, dat het vuur er uitvloog.

»Ellendige kerel! Gemeene kerel! Infame kerel! Begin jij met zulke histories? Ik zal je dat reizen naar de stad wel afleeren!” — Wip! daar had zij haar pantoffel al van haar lief voetje, en het hakje begon op Susemihl's bedekte en onbedekte lichaamsdeelen te werken, alsof hij een schoenzool was, die de schoenmaker eerst hard kloppen moest.

»Kind, beste kind!” riep Susemihl kermende, daar er nog maar geen einde aan scheen te komen, »kind lief! neem je in acht! Je zult er wat van krijgen; je zenuwen raken heelemaal in de war!” — Doch dat hoorde Kunegunde in haren bekeeringsijver niet eens; zij raas-

de en schold en schreeuwde, zoodat bijna het geheele dorp aan de vensters kwam staan kijken.

»Hoho!» zeide de kleine Jochem tot Karoline, »de koster wordt van 't slaapwandelaarspelen genezen!»

»Neen,» hernam Fritsje, »zijne oude klopt het stof van de reis maar uit zen jas!»

»Ja, en nou smeert ze hem zijn stijve kneukels nog een beetje in, die hij onder weg heeft gekregen.»

Eindelijk en ten laatste raakten Kunegunde's zenuwen toch in de war; zij liet haar pantoffel vallen en viel zelve achterover, maar met zóóveel overleg, dat zij in de lengte op de canapé neêrkwam.

»God dank!» sprak Susemihl met een diepen zucht, en hij streek zijn haar, dat in de war was geraakt, weêr achter de ooren. »God dank! Ja, 't is wel eene wijze inrichting van den goeden God, dat aan alles een einde komt; dat is eene kostelijke zaak!» — Hij greep, dit zeggende, toch aanstonds de karaf met water en begon op zijne Kunegunde, over wie hij zeer bezorgd was, te sprenkelen en te blazen. Hij wist, dat haar drift, als ze uit deze flauwte bijkwam, over was, en zij in eene stille, weemoedige stemming kwam; namelijk zoo lang als het duurde; langer niet. Zóó ging 't ook nu; zij sprak hoegenaamd niets meer; hij paste wel op, om iets te zeggen, en zoo verliep dan het overige van den dag in stillen vrede, na dien zwaren strijd. Juist gelijk de zon, wanneer die na een vreeselijk onweder nog eens uit de wolken te voorschijn komt, en alles zoo stil is en zich verheugt, dat het nu toch niet meer zoo warm is, — zóó zag het er bij onzen koster dien avond uit.

Bij de familie Koolhaas was er ook geweldig veel te

doen, maar een onweder was dáár niet. — Zes naaisters waren uit de stad ontboden, en die zaten nu te naaien en te pikken, zooveel zij maar konden, want Jetje moest toch naar de mode gekleed gaan en een volkomen uitzet hebben; bij jufvrouw Feinstich was 't drommelsch fijn, dat had Hendrik immers zelf gezien, en zijne dochter kon toch niet als eene boerin tusschen de jonge dames zitten; zij moest gekleed zijn zooals de anderen.

»Nu moeten we ons nog flink op 't Hoogduitsch toelleggen,» sprak Hendrik. »Zie je, Jetje, jij moogt natuurlijkerwijze niet verraden, dat je ouders maar platduitsch praten; zie je, ik heb er ook niks van laten blijken; aan mij hebben ze niks gemerkt. Ik weet natuurlijkerwijze, hoe 't wezen moet, al kan ik ook nog niet zoo met het Hoogduitsch terecht komen als onze koster. Die oude ezel moest nu ook zoo'n dommen streek begaan; hij zou ons provaatlessen gegeven hebben, maar nu laat zijne oude hem hier niet heengaan.»

»Och, vader,» antwoordde Jetje, »met het Hoogduitsch praten kunt ge mij gerust laten begaan; dat kan ik net zoo knap als de koster.»

»Ja,» zei Hendrik, »jij bent een flinke deern!» Moeder voegde er bij: »Dat leert men ook nog wel nader, als je eerst maar in de stad bent; en 't komt er geen zier op aan, al kennen wij, je ouders, dat ook niet; we zijn toch wat we zijn, al wonen we ook op het land. 'k Zou geen Hoogduitsch pratende dame aanraden, mij over de schouders aan te zien; ik ben even goed als eene gravin, of zoo iets van dien aard.»

»Nu,» zeide Hendrik, »beter is beter; we kunnen 't ons licht aanwennen.»

De zes naaisters mochten nu niets anders spreken

dan Hoogduitsch, ten einde de familie Koolhaas zich daar een beetje in zou oefenen. Nu, 't was ook heel mooi, als de naaisters zelve maar wat beter bedreven in de taal geweest waren en als de familie Koolhaas maar niet zulk een dikke hersenkast gehad had, waarin slechts met groote moeite iets kon ingepompt worden.

Middelerwijl ging de tijd schielijk voorbij. Jetje stak in de fijnste kleeding en kon opperbest voor eene freule doorgaan, indien men slechts niet naar de voeten keek, die wat rijkelijk uitgegroeid waren, wat voor eene adellijke dame niet past; hare lieve handjes waren ook niet voor glacé handschoenen berekend, maar voor gebreide wollen wanten; maar wat komt dit er op aan? wie kan iets tegen de natuur doen? Geen mensch! — Hoe grooter de voet is, des te steviger staat men; hoe grooter de hand, des te flinker pakt men alles aan, zoodat het eigenlijk geen gebrek is; maar nu en dan hindert het een mensch toch wel eens.

De dag kwam aan, waarop Jetje afscheid moest nemen van hare moeder en van huis en hof. Tranen met tuiten werden geschreid, die moeder lief met haar boezelaar, — Jetje met haar fijnen geborduurden zakdoek afdroogde. Vader, die, natuurlijkerwijze, zijne dochter naar Schwerin zou wegbrengen, stond er bij en stak zijn onderlip zoo deftig mogelijk vooruit. — Johan zat al weêr op den bok in zijne nauwe livrei en was recht in zijn schik, dat hij weêr eens naar Schwerin ging, waar 't voor hem een prettig leventje was. Onder den bok had Hanne Bliesaat in 't geheim eene stevige mand gezet, vol eieren, ham en boter gepakt, voor haren Christiaan; Johan zat als eene klokken over de mand en bewaakte die trouw; dat merkte niemand.

Rondom de koets, die voor de deur stond, had zich

het gansche dorp verzameld; dat wil zeggen, de oude vrouwen, de jongens en meisjes, die toch eens zien wilden, welk eene voorname dame Jetje nu was, en hoe 't haar stond.

»Houd je goed!» zeide moeder lief nog tot hare dochter, terwijl de tranen haar langs de wangen liepen. »Zie! ge zijt onze eenige vreugde en onze glorie; blijf dat ook verder; geef je in de stad niet met iedereen af; zoek altijd die soort van menschen uit, die bij ons passen. Versta je? En doe dan je best, of je ons een graaf, of een anderen edelman als schoonzoon kunt bezorgen; dan heb je onzen wensch vervuld; — zóó'n voorname koopman in de stad, is ook juist niet te vermaden; maar hoe hooger op, hoe beter; hoe voornamer je aanstaande man is, des te grooter plezier doe jij je ouders, en kijk! dat is toch ook maar de eenige reden, dat wij je naar de stad zenden, dat er een zal aanblijven. Jij hebt de jaren, en wij hebben het geld. En nu adjuus; reis met God!»

Daarop kuste zij hare dochter, dat het klapte, en Jetje zeide: »Moeder, gij zult plezier aan mij beleven. Vaarwel!»

»Adjuus, moeder!» sprak Hendrik ook, en de reis begon. »Hoera! Jetje adjuus! Lang leve Jetje!» riepen nu de vlasharige jongens en meisjes de koets achterna, tot dat die geheel uit het gezicht was. — Vrouw Koolhaas ging in de kamer, nam plaats op de glanslederen canapé en begon te droomen van tijden, die na deze komen zouden; zij zag hare dochter al aan den arm van een graaf de kamer binnentreden, en de graaf zeide: »Goeden dag, moeder!» en dan stond zij op en gaf dien voornamen heer ook een kus, omhelsde daarna hare dochter en zeide: »Dag, lieve dochter, mevrouw de

gravin! Neemt plaats, kinderen! hier, hier!" En dan had zij 't zóó druk, dat ze 't niemand zeggen kon. — Het ééne beeld verdrong het andere; zij zag vervolgens zich zelve in een hooggelegen kasteel zitten, gekleed in fluweel en zijde, als de schoonmoeder van den eigenaar van 't kasteel. De hofsteê was al lang verkocht, en zij woonde nu dáár bij hare kinderen in, daar mijnheer de schoonzoon niet had willen hebben, dat de ouders zijner vrouw als boeren in het dorp zouden wonen; er speelden rechts en links ook een paar kinderen, ook al in fluweel en zijde; dat waren de kleinkinderen; en al grooter en grooter werden die kleinkinderen, en ze gingen ten laatste als generaals en adjudanten, met lange sleepsabels vóór haar, hunne grootmoeder, op en neêr en zeiden dan — — —

»Vrouw, hoe zit gij daar zóó in gedachten? Gij ziet en hoort geen mensch!" — dat zeide geen kleinzoon uit de toekomst, maar de eerste boerenknecht van nu, die met zijn pokdalig gezicht en zijne smerige laarzen de kamer binnengestapt was, zonder dat tante Sophie het gemerkt had.

»Wat is dat voor een boel?" begon de eerste knecht weêr. »De baas zei gisteren, dat we mest moesten laden, en hij zei niet, waarheen we dien brengen moesten; nou hebben we den mest op de kar en de baas is weg; aan de vrouwen heeft hij ook geen werk aangeezen; als 't zóó blijft, dan zal 't wel mooi gaan."

»Dan moet je den mest maar weêr afladen, en de vrouwen moeten maar werk zoeken, waar 't is!" hernam de genadige vrouw knorrig. — 't Is dan ook al heel onaangenaam, als iemand zóó uit den liefelijksten droom van de wereld wordt gewekt en op een mestkar gezet wordt.

Brommende en knorrig, terwijl hij allerlei woorden tusschen de tanden pruttelde, verliet de knecht de kamer weder en ging vervolgens in 't hooi liggen, waar de andere knechts al lang in gelegen hadden.

»Als 't er zóó op de hofsteê uitziet, dan gaat het er den berg af!» zeide oom Jobst, toen hem dit verteld werd. »Ik ben bang, ik ben waarlijk bang, dat er nog eens een tijd zal komen, dat de geldbeurs slap wordt; dan hebben de handen het werken verleerd; wat moet er dan van worden?»

Ondertusschen kwamen vader en dochter in Schwerin aan; Johan kreeg bevel vlak voor 't huis van jufvrouw Feinstich op te houden, maar niet weêr op den bok in slaap te vallen; hij moest daar zoolang wachten, totdat Hendrik het huis weder uitkwam.

Jufvrouw Feinstich herkende onzen Hendrik aanstonds; zij begon zeer voornaam te nijgen en heette hare nieuwe scholierster welkom; zij verzocht beiden om in hare kamer te gaan, waar Hendrik zeer goed acht gaf op den dorpel.

»Wel,» zeide Jetje zachtjes tot haren vader, »wat is 't hier vreeselijk fijn en deftig; 't is mij hier haast, om verlegen te worden!»

»Dat zal natuurlijkerwijze wel wennen,» hernam Hendrik even zoo zacht; hij zeide heden anders ook niets, daar hij zich nog schaamde, met zijn Hoogduitsch voor den dag te komen. Jetje moest voorloopig maar voor hem spreken; doch Jetje zweeg ook geheel stil.

Jufvrouw Feinstich begon nu Jetje alles uit te leggen: hoe ze 't hier gewoon waren, en hoe alles ingericht was; welk onderwijs er werd gegeven, en dat de jonge dames 's namiddags altijd gingen wandelen, en zoo al meer. Zij wilde daarop hare nieuwe kweekelinge ook de ande-

re kamers laten zien en Jetje aan hare medeleerlingen voorstellen, alles in de grootste deftigheid; maar toen de deur openging, waar de andere aardige, aankomende meisjes zaten te borduren of te naaien, werd er op eens hartelijk gelachen; alle gezichtjes begonnen zich achter het werk te verbergen, en jufvrouw Feinstich zelve kon niet meer ernstig blijven; zij moest medelachen, want zij wist, wat het lachen van al de meisjes te beteekenen had.

De kleine nuffjes hadden er zich reeds op verheugd, het nieuwe kameraadje te leeren kennen; zij hadden zich in hare jeugdige verbeelding reeds allerlei voorstellingen gemaakt, hoe de nieuwe jonge jufvrouw zich zou houden, en wat zij aan zou hebben. Tegen de kleeding konden zij nu niet veel inbrengen, maar Jetje kwam met zulke potsierlijke buigingen, die geheel overeenstemden met hetgeen men verwacht had, de kamer binnen, dat de jonge wijsneusjes zich onmogelijk van 't lachen houden konden, en over Hendriks deftig voorkomen en zijn onderlip kon men ook juist niet schreien.

Jufvrouw Feinstich moest nu wel een strengen toon aannemen, om het gelach te doen ophouden; zij wist het echter zóó verstandig aan te leggen, dat Jetje en haar vader er hoegenaamd niets van bemerkten, dat men om hen lachte. Hendrik werd nu uitgenoodigd om koffie te blijven drinken, natuurlijk met Jetje en jufvrouw Feinstich alléén, in de mooie kamer. De leerlingen hadden hare eigene kamer, waar Jetje morgen ook met de anderen wezen zou; vandaag had zij nog het bijzonder voorrecht, om bij haar vader te zijn.

Vóór 't koffiedrinken betaalde Hendrik eerst, gelijk men had afgesproken, een derde van het schoolgeld vooruit. Toen jufvrouw Feinstich ingeschonken had, en Hen-

drik verzocht, zich zelf van suiker en melk te willen bedienen, kwam hij danig in verlegenheid. »Wat moet die zilveren tang op de suiker toch beteekenen?» dacht hij al bij zich zelve, toen hij ging zitten; nu zou die vraag opgelost worden. »Och! wat is 't gek, bij zulke voorname menschen,» dacht hij weêr; daarop nam hij 't grootste stuk suiker met de vijf vingers zijner linkerhand van het suikerschaaltje, klemde dat vervolgens tusschen de tang, die hij in zijne rechterhand hield, en gooide het zoo in zijn kopje; en Jetje, die goed had toegekeken, hoe haar vader het deed, volgde in alles nauwkeurig zijn voorbeeld.

Nog wonderlijker ging het Hendrik, toen jufvrouw Feinstich hem van alles begon te vragen, want zij had al spoedig gemerkt, dat Hendrik daar niet tegen opgewassen was. Hendrik moest nu antwoorden; hij vertrouwde zich zelve niet genoeg, om met zijn Hoogduitsch voor den dag te komen, en platduitsch te spreken, dat ging toch in 't geheel niet; wat moest die dame dan wel voor eene meening van hem krijgen! Hij antwoordde daarom steeds maar met »hm” en »neen”, waarbij hij dan knikte of 't hoofd schudde, zooals het te pas kwam; wat op die wijze niet wel beantwoord kon worden, dat moest Jetje doen, nadat de lieve vader zijn dochtertje zachtens op haar voet getrapt had.

Eindelijk was het koffiedrinken gedaan, dat voor Hendrik eene eeuwigheid scheen; — Jetje schikte er zich weldra in, gelijk, in 't geheel, de vrouwen zich gemakkelijk in alles schikken kunnen. Hendrik was blij, dat hij het huis uit kon gaan, ofschoon hij recht gaarne wat wilde profiteeren, om fijne manieren te krijgen; een weinig manieren had hij al geleerd, doch dat kon hij enkel bij domme lieden te pas brengen; hij nam der-

halve heden, nadat hij Jetje vaarwel gezegd en voor jufvrouw Feinstich eene zeer onhandige buiging gemaakt had, zijn intrek in »de Drie Kreutzers»; hij wilde daar slechts dien nacht slapen; den volgenden morgen zou hij weder huiswaarts keeren. Mettertijd, als Hendrik eens terugkwam, om zijne dochter te bezoeken, zou 't wel beter gaan; dan wilde hij ook weder in een voor- naam hôtel logeeren, maar zonder Susemihl, en dan vroegtijdig naar bed gaan, opdat hij niet weêr zoo ongelukkig mocht zijn en bij een jood in 't bed terecht komen.

Nadat Hendrik zich nu naar »de Drie Kreutzers» had begeven, zorgde Johan voor zijne paarden en voor de rammelkast; hij haalde vervolgens de mand met levensmiddelen van onder den bok te voorschijn, keek eens na, of de brief, dien Hanne hem gegeven had, nog in de voering van zijne jockey-pet zat, en begaf zich toen op weg naar de kazerne; hij vond zijn landsman ook terstond, en Christiaan zette een heel vergenoegd gezicht, toen hij den goeden, eerlijken Johan met de mand in 't oog kreeg. Ja, Christiaan zag in den stevigen, breedgeschouderden koetsier, met zijn dikken neus, zijn allerliefste schatje, zijne mooie Hanne, want Johan kwam hem zeker wel wat van haar brengen. Hanne's woorden, die haar lieve, kleine rozenmond had gesproken, zouden uit de breede lippen van Johan te voorschijn komen; en al klonk het ook als eene kerkklok, en niet als eene heldere, vroolijke schel, toch zou uit die woorden de geest zijner liefstallige Hanne tot hem spreken. Nu, de complimenten, en wat nog verder mondeling van haar kwam, had Christiaan ook spoedig met vurige blijdschap aangehoord; hij geraakte echter geheel buiten zich zelve, toen Johan den brief uit de voering van

zijn pet te voorschijn haalde. »Geef hier!» riep hij uit, en zijne oogen schitterden, gelijk die van een kat in den donker. Daarop wendde hij zich tot zijn sergeant en sprak: »Sergeant, och, kom eens eventjes hier, en wees zoo goed, mij dezen brief eens voor te lezen; en wees dan nogmaals zoo goed en ga zitten, en schrijf een paar regels tot antwoord; Johan, dien gij hier ziet, heeft wat meêgebracht, waardoor ik 't bij u goed maken kan!»

De sergeant rook al, wat in de mand was, en hij toonde zich aanstonds bereid, den wensch van zijn ondergeschikte te vervullen; hij brak den brief open en begon te lezen:

»Mijn beste schat en Christiaan!

Je kunt wel denken, dat de tijd mij hier lang valt, omdat jij, mijn beste schat, niet hier bent. Och, ik tel altijd de dagen, hoeveel 't er nog zijn, eer dat jij, beste schat, weêrom komt. 'k Vraag alle avond aan de maan en de sterren, hoe jij 't maakt, en dan kijken ze me zoo treurig aan, alsof ze zeggen wilden: 't gaat Christiaan slecht. En dan doe ik niks als schreien, en dat doe ik alle avonden, eer ik naar bed ga. Lieve Christiaan! — Moeder is nog altijd zoo hardvochtig; zij plaagt me nog altijd met Jochem Pott en wil van onze liefde niks niemendal hooren. Jobst heeft haar al eens daarover gekapitteld, en vader zegt ook al, dat het met mij en Jochem niks geeft; maar 't helpt alles niet. Jobst zegt, dat de tijd alles in orde maakt, en dat wij maar bedaard moeten wezen; hij zal 't wel weten te schikken, daar hij 't ons beloofd heeft. — Och, Christiaan! 't kost me zooveel tranen; dat kan je gelooven, want ik houd zooveel van je. Kijk toch ook niet naar andere meisjes in

de stad en blijf mij trouw; anders verdrink ik me, voordat ik sterf; Johan brengt ook wat meê voor je; 'k hoop, dat het je smaken zal; dan hoef je toch dat droge kommiesbrood niet te eten, wat me zeer spijt. Als ik weêr gelegenheid heb, dan stuur ik je meer; moeder weet het niet, maar Jobst weet het. Nu weet ik niks meer te schrijven; als je goede vrienden bent met je onderofficier, schrijf me dan ook terug, en Johan brengt mij dan je brief meê.

Je lieve en geliefde Hanne, die voor jou zou willen sterven."

Bij de voorlezing van dezen brief kreeg Christiaan de tranen in de oogen, zoodat hij ze telkens met de mouw van zijn linnen huis moest afwisschen. Johan zat met gevouwen handen en in zijne groote kalfsoogen dreven ook een paar dikke droppels, terwijl hij bij zich zelven dacht: »Dat is toch een mooi ding, als de ééne menschen ander zóó lief heeft; als 'k weêr tehuis kom, schaf ik me ook een meisje aan, al kost het me ook wat geld!"

»Doe mij nu, als 't u belieft, het genoeg," sprak Christiaan tot zijn sergeant, die reeds met het losmaken van het deksel der mand bezig was, »en ga zitten, om een paar woorden weêrom te schrijven; dan kan zij toch zien, dat ik nog aan haar denk; en schrijf ook, dat ik vriendelijk laat bedanken voor 't geen in de mand is. — Kom, Johan! nu willen wij samen een beetje rondrentelen, terwijl de sergeant gaat schrijven. En dan," sprak hij verder tot den onderofficier, »als gij geschreven hebt, kijk dan vast maar eens na in de mand, en snijd maar van 't een en ander wat af."

»Goed, goed!" hernam de sergeant; en hij ging zitten,

om den brief te schrijven, terwijl onze beide landslieden in de stad rondwandelden.

»Zeg, Christiaan,» vroeg Johan, toen zij op straat waren, »weet hij dan al, wat hij schrijven moet? Jij hadt het hem toch eerst wel mogen vóórzeggen!»

»O neen!» zei Christiaan, »dat 's niet noodig; hij heeft verstand van de briefschrijverij; hij zal wel weten, wat hij er in zet; gisteren heeft hij nog een brief voor Klaas oom geschreven, waarover wij ons allemaal verwonderd hebben. Laat dat maar loopen; straks zal hij ons den brief wel voorlezen!»

Dit gebeurde dan ook, toen de twee vrienden in de kazerne terugkwamen, en Johan moest bekennen, dat Christiaan 't zóó mooi toch niet had kunnen vóórzeggen. Hij stak den brief nu in zijn brieven tasch, namelijk in de voering van zijn pet, en ging met de beste wenschen en complimenten van Christiaan weder naar het logement »de Drie Kreutzers», terwijl hij stellig besloten had, zich ook een meisje aan te schaffen.

Thans wilde Christiaan zich eens een weinig te goed doen; hij had vooraf al eens even in de mand gekeken en gezien, dat er eieren, spek en ham en worst in lagen; zaken, die hij bijna in 't geheel niet meer kende, die hij sinds lang had moeten ontberen, en die toch eigenlijk voor een mensch geheel onontbeerlijk zijn, vooral voor een soldaat, wanneer die al de vermoeienissen zal uithouden, die van hem gevergd worden. Christiaan lachte in 't vooruitzicht van al die heerlijkheden; hij zou bij dezen maaltijd wel enkel ham, zonder brood er bij, willen eten. Het binnenste van de mand kwam hem voor als het beloofde land of zoo iets dergelijks. Hoe-ra! hij begon al te watertanden van plezier. Daar, in den hoek stond de mand; hij er naar toe, een stoel

gekregen, de mand tusschen zijne knieën geklemd, het zakmes opengeknipt en nu kon hij beginnen, — maar toen hij het deksel oplichtte, — — wat was dat? — De mand was vol geweest tot boven aan den rand, en nu — — nu lag er slechts oud, smerig papier, ledig stroo en een partij afgelikte worstevellen in? — Dat was toch een leelijke streek! En Christiaans vergenoegd gezicht werd zoo lang als een zeepbel, wanneer men hard blaast. — Wie had dat gedaan? Daar zat de sergeant, zijn briefschrijver, met nog drie collega's; zij wreven over hun maag en zaten te blazen van de warmte. Christiaan berichtte met vochtige oogen, wat hem overkomen was. — »Hoezoo?» zeide de verwaande onderofficier. »Hebt ge niet gezegd, dat ik 't geen in de mand was, nemen moest tot loon voor 't schrijven? 'k Heb nog een paar vrienden er op verzocht, en wat hebben wij lekker gesmuld van avond! Dat hadt ge mij moeten zeggen, dat ge er ook nog wat van hadt willen hebben.»

Zie zoo! — Daar stond Christiaan, alsof iemand hem een oorveeg had gegeven, zoodat zijne ooren suisden. 't Was vreeselijk brutaal van den kerel, en de arme jongen moest nog doodstil zwijgen, want die kerel was zijn superieur, en hij soldaat; — zoo hij maar een ander mensch geweest was, had hij niet behoeven te zwijgen, want een ander soort van menschen behoeft zich niet alles te laten welgevallen; maar een gemeen soldaat, dat is maar zoo wat. — Christiaan moest nu zijn droog kommiesbrood uit de kast krijgen; zijne bittere tranen vielen daarop en daarbij rook hij nog eens in de mand, die toch nog rook naar datgeen, wat er in geweest was. — Hij was een goed mensch; hij gunde iedereen gaarne iets, maar dit was toch al te onbeschaamd! Zoo gaat het echter dikwijls met de goedhar-

tigen; zij moeten het aanzien, dat andere lieden zich aan hunne zaken verzadigen en zelve moeten zij honger lijden; de wereld is nu eenmaal zóó.

»Wie niks hebben zal, die krijgt niks!» hiermede troostte Christiaan zich, en hij kauwde uit al zijne macht; totdat de slaap hem overmeesterde. De laatste brok bleef hem in de keel steken, en hij droomde van zijne Hanne en vergat de wereld en zijn eigen leed, en zweefde slechts rond in zijn geluk. Die droom was schoon, zoo schoon als een Meimorgen met zijne bloesems en zijn gezang. Ja! goede menschen droomen zacht, de slechten van strijd en gevaar; zoo hebben toch de eersten ook nog gelukkige uren op de wereld, al worden de uren op den dag maar al te vaak voor hen verbitterd. Wél beschouwd is alles toch maar een droom, of men daarbij rondloopt, dan of men op zijn rug ligt en slaapt.

ZESDE HOOFDSTUK.

Wat een slimme kerel de onderofficier was. — Jochem Pott als „ridder Toggenburg,” slechts met dit onderscheid, dat hij niet dood gaat; hij zoekt naar raad en terechtwijziging, en komt met de geleerdheid en een bebloeden neus naar huis, nadat Susemihl zijne levensgeschiedenis verteld heeft. — Hoe Jetje zich in het instituut gedraagt.

De rammelkast met den man met de onderlip kwam weder in Warsow aan. Tante Sophie ontving haren echtgenoot als eene dame van fatsoen, met het bloemengevaarte op het hoofd en den neus vooruit. Hendrik deelde haar mede, dat freule Jetje gelukkig in Schwerin was aangekomen en haar nieuw kwartier had betrokken. De beide ouders begonnen nu te zamen luchtkasteelen te bouwen, en de hoogmoedsduivel maakte zich hoe langer hoe meer meester van hen.

Johan bezorgde zijne boodschap bij Hanne recht nauwkeurig, en dat lieve meisje was buiten zich zelve van blijdschap, toen zij een levensteeken van haren Christiaan in de hand hield, ofschoon hij den brief niet eens had aangeraakt. »Ja,” sprak Johan, »dat is een brief, die op pooten staat; lees hem maar, dan zullen je de oogen wel overloopen.”

In aller ijl werd dan ook de brief opengescheurd, nadat Hanne Johan duizendmaal bedankt had, en hij heen-gegaan was met het bewustzijn in zijn hart, eene goede daad verricht te hebben. In den brief stond:

»Innig geliefde Hanne!

De drommel mag iedereen halen, die zegt, dat ik je niet liefheb! Meisje lief, bij al de kanonnen der Duit-sche armee, heb ik jou lief, en mijn hart klopt zóó voor je, als een heele troep trommels voor de kom-pagnie.” — —

»Och,” sprak Hanne bij zich zelve, terwijl zij den brief kuste, »hij is heelemaal als de soldaten geworden; van zulke dingen sprak hij vroeger in 't geheel niet; maar, hij is toch zoo goed!”

»En dan Hanne, als ik weêrom kom, dan ben ik weêr bij je, en dan zal het andere ook wel terechtkomen; de oude zal het dan wel toestaan, of anders laat ik alle heilige bommen en granaten op haar aanrukken!”

»Och, 'k geloof, dat hij daar nog bedorven zal worden; hij is al haast een heiden; zulke woorden nam hij vroeger nooit in den mond, en hij is anders altijd een goede, vrome jongen geweest; als die tijd maar om was!” De tranen liepen de lieve Hanne langs de wangen bij het denkbeeld, dat haar Christiaan een heiden geworden was; zij was zoo'n braaf meisje, de goede God leefde, naast hare ouders en Christiaan, in haar hart. Zij begon verder te lezen, nadat zij met haar boezelaar hare oogen afgewischt had:

»En nu, mijn beste hartediefje, weet ik niks meer te schrijven, als, vaarwel! en blijf trouw aan je hartelijk liefhebbenden Christiaan.”

Thans volgde een naschrift, dat de onderofficier onzen Christiaan niet had voorgelezen; want, zoo hij het gedaan had, zou Christiaan het daarmede niet geheel eens geweest zijn. Het luidde aldus:

»Levensmiddelen en spek zijn hier zeer zeldzame artikelen, voornamelijk als de beurs zoo nauw en altijd zoo plat is, als de mijne; daarom moet jij je gevoelens maar niet terughouden, lieve Hanne! en stuur jij maar, zoo dikwijls als je kunt, zoo'n kleine versnapering, als die vandaag aangekomen is. Alle hagels! dat verfrischt het hart van een mensch! Maar, hoor eens, Hanne! stuur het met de post en adresseer het aan den sergeant Kreihenbohm; dat is mijn vrind; als je 't niet aan hem stuurt, komt het in verkeerde handen en dan krijg ik er niks van, omdat er hier meer zijn, die Christiaan Vorwerk heeten.»

Dezelfde als boven.»

»God dam! Dat zou hem wel bevallen, dien slungel! 't Is goed, dat ik te rechter tijd hier achter de heg zat, om zóó'n brutalen knaap den mond te snoeren!»

Hanne was, doodelijk verschrikt, overeind gesprongen, toen Jobst met deze woorden eensklaps voor haar stond. Jobst had toevallig den geheelen brief aangehoord, daar Hanne hem niet gezien en den brief half overluid gelezen had. Geen woord was Jobst ontgaan.

»Maar, oom Jobst, waarom noemt ge dat brutaal?» vroeg Hanne, toen zij zich wat hersteld had. »'t Is toch niet brutaal, als hij mij om iets verzoekt, wat ik hem zoo graag wil geven, als ik 't maar altijd doen kon!»

»God dam!» hernam Jobst op knorrigen toon; »meisjes 'zijn meisjes; ze hebben lange haren en een klein verstand! — Dat zeg ik je, als jij wat wegstuurt, zon-

der het mij te zeggen, dan vertel ik alles aan je moeder en ik wil, behalve dat, mijn woord dan ook niet houden; dan bemoei ik me geen zier meer met jelui liefdehistories; 'k heb er toch al berouw van, dat ik 't gedaan heb."

»Maar, oom, wat heb ik u toch voor kwaad gedaan?" vroeg Hanne angstig; want Jobst zette een gezicht, alsof hij al een stuk of zes personen had opgegeten en met den zevenden wou beginnen. »Wat heb ik u gedaan, dat ge zoo boos zijt? En dat Christiaan dat schrijft, kan u immers ook niet zoo kwaadaardig maken?"

»Och loop, Christiaan! Christiaan is net zoo'n domme Klaas, als jij bent!" voer Jobst tegen het arme kind uit. »Kunt ge 't dan niet voelen en tasten, dat Christiaan aan dien heelen brief niks gedaan heeft, en dat die verdraaide sergeant, — God dam, als ik hem hier had, dan zou 'k hem leeren, van levensmiddelen en spek! — dat die verdraaide sergeant een schoft is? Die kerel wil jou bedriegen; maar, dat zeg ik je: als je wat wegstuurt aan dat adres, dan is 't afgedaan met ons beiden!"

Dit zeggende, hompelde hij heen, en Hanne stond daar, alsof zij uit den hemel gevallen was, en wist niet wat zij er van denken moest. Zoo even had haar hartje nog luide getint van vreugde en geluk, en nu klopte het van angst, en dat kon zij maar niet begrijpen; de angst was, gelijk een dikke nevel op een herfstdag, waar men wel een spijker kan inslaan om zijn hoed aan op te hangen; zij wist niet, waar zij 't zoeken zou, en stond daar met den brief in de hand, als iemand, die zijn doodvonnis gelezen heeft. Nu eens keek zij met het eene oog op den brief, gelijk een kanarievogel, die zijn stukje suiker heeft laten vallen, en dan keek zij weër naar de lucht met hare groote blauwe oogen, en ze zuchtte en

dacht aan niets, want zij kon hare gedachten niet behoorlijk verzamelen; die draaiden in haar klein hoofdje rond, gelijk zwaluwen voor eene regenbui. — Arme Hanne! — Daar kwam ook werkelijk eene regenbui; daar vielen de eerste druppelen reeds uit de blauwe stukjes, die zoozeer op den hemel geleken; na de eerste druppelen volgden er al meer, steeds schielijker op elkander; doch 't was maar een warme Meiregen, maar een klein buitje, dat weldra voorbijging; de hemel helderde weder op.

»Och,» dacht Hanne, »Jobst is een oude knorrepot, hij heeft geen gevoel; al heeft Christiaan dien brief ook niet geschreven, omdat hij niet schrijven kan, zoo heeft hij er toch het zijne aan gedaan, en hem voorgezeid en daarom ben ik toch heel blij met den brief; 't is het beste, wat ik in dit oogenblik aan mijn hart kan drukken!» — En dat deed zij dan ook. Zij drukte met beide handen het onschuldige papier aan het nog onschuldiger hart, en gaf vervolgens nogmaals een stevigen kus aan het schrift; hare oogen glinsterden, gedeeltelijk van blijdschap, en gedeeltelijk doordien er nog druppels in trilden, die door de zon beschenen werden en als een kleine regenboog in allerlei schoone kleuren blonken.

De boerenmeisjes kwamen met emmers en jukken van 't melken terug, en de knechts met harken en hooivorvan 't hooien, voorbij Hanne. Iedereen groette haar, en had haar een paar vriendelijke woorden te zeggen, want Hanne was in 't heele dorp bekend en bemind; alle jonge meisjes beklaagden haar echter, wegens de treurige vooruitzichten in Hanne's vrijerij.

Daar kwam Doortje Keller aan; zij had haar vrijer ook onder de soldaten, bij de dragonders. »Dag, Hanne,» zeide zij, »hoe gaat het?»

»Kijk, ben jij daar? Dag, Door!»

»Wel, hoe maakt het je jongen?»

»O! dank je, 'k heb straks een brief gekregen; hij is heel wel, maar dat nare kommiesbrood kan hij niet best verdragen.»

»Och ja! daar klaagt de mijne ook over; daarom spaar ik maar 't vleesch en de boter uit mijn mond voor hem, dat hij toch dat droge kommiesbrood maar niet hoeft te kauwen. Toekomstend zomer is zijn tijd om, Hanne, dan zal 't een leventje worden! Wat zeg je?»

»De mijne zal zeker nog langer moeten dienen?»

»Ja, die is ook pas later weggegaan; mijn goeje jongen is nou al twee en een half jaar weg. Nou, Hanne, jij weet het, wat ik in dien tijd uitgestaan heb; ik dacht, dat ik het in 't geheel niet zou uithouden, maar de mensch is zoo taai als kalfsleêr. Ik kan nou op zen best den tijd afwachten, dat hij weêr hier komt. Hij is zoo goed, de mijne!»

»Wel, de mijne is ook de goedheid zelf.»

»De mijne kijkt geen ander meisje aan, niet eens op zij!»

»De mijne ook niet; hij heeft het mij nog in dezen brief geschreven.»

»Mijn lieve" »en de mijne," en dan weêr de andere »mijne" en zóó »mijnden" de beide deerntjes over en weêr. Zij wilden steeds haar eigen liefde 't eerst en 't meest prijzen en roemen. Ja! 't is ook wel een zalig en gelukkig gesprek, wanneer men spreken mag van hem of van haar, die in ons hart begraven is. Wat boezemt ons wel in onze jonge jaren ooit meer belangstelling in, dan die ééne, die ééne? De wereld vergaat en de hemel verdwijnt; de zon en de maan en de sterren hebben geen glans, als het hart van dien éénen of die ééne gaat spreken.

Hanne en Doortje bleven nog lang aan 't vertellen, wat Christiaan en wat Frederik, de een al meer dan de ander, had gedaan, en wat hij gezegd had, en zoo al meer, zoodat de tijd verliep als per snelpost; de beide aardige meisjes, zoo frisch als rijpe, roode appeltjes, verschrikten dus ook niet weinig, toen zij eindelijk bemerkten, dat de zon al geheel ondergegaan was en het recht donker begon te worden. Zoo! nu kreeg Doortje knorren en Hanne mocht ook wel oppassen; doch wat beduidt dat? Knorren en brommen, ja zelfs slagen, kunnen zulke gelukkige oogenblikken, als die twee meisjes bij 't vertellen hadden gehad, niet bederven.

»Kom eens gauw weêr, Door!» riep Hanna haar nog na, »dan zullen we elkaâr weêr wat vertellen.»

»Ja!» riep Doortje haar uit de verte toe en haar aangezicht blonk van genoeg; »dan wil ik je den doek eens laten kijken, dien hij mij laatst, op mijn verjaardag gegeven heeft.»

Weg was zij, den hoek om. Hanne was insgelijks verdwenen, en op de plek, waar de beide lieve meisjes zoo even gestaan hadden, sprongen nu twee spitsmuisjes; ze likten elkaâr en speelden krijgertje; die plek scheen voor 't geluk te zijn. Er zijn plekjes, waar het geluk 't liefst woont, en andere, waar het ongeluk zich gaarne schijnt op te houden.

Thans moeten wij Jochem Pott weêr eens opzoeken, want hij behoort er toch bij, ofschoon hij wat dom is; de dommen moeten toch over 't algemeen de geschiedenis eerst eene hoogere vlucht doen nemen. De verstandigen leggen den grond, de dommen brengen het werk tot uitvoering, en zóó ontstaat de wereldgeschiedenis.

Jochem Pott had met de kleine tante Lijsje heel wat

te stellen gehad; dag aan dag was zij bij hem gekomen en had het hem zoo wat in verbloemde uitdrukkingen en langs omwegen te kennen gegeven, dat zij gaarne vrouw Pott wilde worden; maar Jochem was nu eenmaal te dom; zóó'n bloemrijke taal kon hij niet verstaan, en wanneer tante Lijsje somtijds vrij duidelijk sprak, zoodat een blindeman 't wel met een stok kon voelen, wat ze meende, dan was Jochem toch weér zoo wijs en begreep ook niets. — Jetje lag hem altijd nog in 't hoofd; daarmede was hij geheel en al vervuld, niettegenstaande men hem bij Koolhaas zoo schamper had afgewezen. Wien de liefde eenmaal overmeesterd heeft, die is er erg aan toe, die verliest er zijn hoofd geheel bij. Jochem waagde zich niet weder op de hofsteê van Koolhaas. De liefde beheerschte hem sterker dan te voren; hij scheen ook een inwendig gevoel te hebben, dat de liefde, die 'tmoelijkst is te verkrijgen, het zoetst is. Elken morgen sloop hij achter het huis van Koolhaas rond; hij verborg zich achter een vlierboschje, ging op een steen zitten en keek, evenals eertijds de ridder Toggenburg, steeds strak naar het huis en de kleine zolderraampjes; hij wist, dat dáár Jetjes slaapkamer was, en als hij dan eens een puntje van een neus of een hoofd zag, dan was hij dien geheelen dag de gelukkigste mensch van de wereld. Och! wat de verbeelding niet doet! Het puntje van neus of hoofd was volstrekt niet van Jetje geweest, maar van de eene of andere der naaisters, want die bewoonden die kamertjes, sedert zij in huis waren, terwijl Jetje nu beneden sliep. — Jochem was ook wel een weinig bijziende; hij stelde zich dan, in zijne verbeelding, het overige van Jetjes gelaat voor, en was gelukkig. Maar dat geluk hield op, toen Jetje vertrokken was.

Jochem zat, niettemin nog steeds naar 't venster te kijken; dat deed hem goed en de dagen gingen voorbij, de een gelijk de ander.

Tante Lijsje vatte nu weêr moed, maar tevergeefs; zij begon eindelijk in te zien, dat het haar niet zou gelukken, en terwijl zij van boosheid zoo blauw werd als een Italiaansche pruim, nam zij zich voor, om geen voet meer in 't huis van Jochem Pott te zetten. Nadat Jetje vertrokken was, liet Jochem zich nergens meer zien; hij dommelde zoo maar wat voort en peinsde en overlegde steeds, hoe hij 't zou moeten aanleggen, om Jetjes ouders voor zich te winnen; Jetje zelve zou, naar zijne meening, terstond bereid wezen, als hare ouders 't maar hebben wilden. Ieder mensch heeft zijne gedachten en zijne dwalingen; waarom dan Jochem Pott ook niet? Wanneer de ouders het ook zouden toegestaan hebben, zoo had Jetje zich zeker tot het uiterste toe verzet; want in Jetje woonde de hoogmoedsduivel het meest van allen, en in de stad werd het nu nog veel erger. Het denkbeeld, dat hij de ouders nog voor zich zou kunnen winnen, liet Jochem rust noch duur; hij kon die gedachte niet klein krijgen, 't was als een eiketak, waartoe hij geen zaag noch bijl had. Ten laatste kwam hij op den inval, om domine Eerbaar toch eens om raad te vragen; dat was immers een geleerd man, die moest in zulke zaken iemand kunnen terechthelpen.

Jochem kon niet lang overleggen; zoodra die gedachte bij hem was opgekomen, bracht hij ze ook ten uitvoer. »Goeden dag, domine!» zeide hij, en hij kwam met zijn rug 't eerst de kamer in.

»Goeden dag, vriend Pott!» hernam de goede, oude domine, en verzocht Jochem plaats te nemen, terwijl hij zelf in den hoek der canapé gemakkelijk ging zitten.

Jochem draaide zijn pet in de handen rond; hij draaide, en keek in de smerige pet, alsof 't zijn hersenkast was, die hij in de hand kon nemen, om beter zijn verstand te regelen.

»Nu, mijn lieve Pott,» sprak de domine, daar hij zag, dat Jochem niet recht aan den gang kon komen, »wat hebt ge op uw hart? Waarin kan ik u van dienst wezen?»

Jochem bleef altijd harder draaien en begon te zweeten, alsof hij aan het dorschen was; 't viel hem vreeselijk moeilijk, om eene behoorlijke mededeeling aan den predikant te doen, en hij geneerde zich ook half en half, om met zijne zaak voor den dag te komen.

»Nu, kom er maar voor uit, wat gij te zeggen hebt, Pott; ge behoeft u immers voor mij niet te schamen!» sprak de domine, om hem aan te moedigen.

»Och, domine,» begon Jochem eindelijk, »ik kwam maar, om u om raad te vragen. Neem 't mij toch niet kwalijk; 't is maar, dat ik u wou vragen, wat er wel aan te doen zou wezen, dat ik een beetje in de gunst van Koolhaas en zijne vrouw kwam, want ik ben —» Jochem werd bloedrood en hij bleef steken in zijne redeneering.

»Wel, wat dan? Ga je gang maar!»

»Ik ben,» stamelde Jochem, — »ik heb — — wat ik zeggen wou, ik houd zooveel van Jetje en 'k wou graag, dat ze mijn vrouw werd.» Klets, klets! daar vielen weêr groote zweetdruppels op den vloer, zooals op dien dag, toen hij om Jetjes hand aanzoek had gedaan. Zulke redeneeringen deden hem steeds vreeselijk aan.

Na die woorden van Jochem stond de domine op, en naar Jochem toegaande, legde hij hem zijne hand op

den schouder, terwijl hij zeide: »Pott, mijn goede Pott, hoe komt ge op die gedachte?»

»Wel, domine, 'k weet het niet.»

»Zet die gedachte uit je hoofd!»

»Och, domine, dat kan ik niet.»

»De Koolhazen willen hooger op. Hoogmoed komt voor den val, is een oud spreekwoord, en 't zal mij volstrekt niet verwonderen, als dat vroeger of later bij die menschen eens bewaarheid wordt. Mijn lieve Pott, men zegt wel eens, dat de mensch zijn ongeluk niet ontloopen kan. Dat is niet altijd waar; menig mensch heeft ook veel schuld aan zijn eigen ongeluk; en ik zeg u ronduit, dat zoudt gij ook hebben, als gij met Jetje woudt trouwen. Maar ik geloof, dat ge wel uw leven lang tevergeefs moeite om haar zoudt doen, gij zijt in hare oogen veel te gering; 't schijnt mij toe, dat zij niet minder dan een edelman neemt, wel te verstaan, als ze er een krijgen kan. Mij is 't hetzelfde; die menschen zijn niet meer te helpen, daarom ga ik er ook niet meer heen; maar gij, mijn lieve Pott, gij zijt nog te helpen en ik wil 't beproeven. Ik bid u, zoo dringend als ik maar kan, dat ge die gedachte uit uw hoofd zet: ga naar huis en aan uw werk. Werken brengt iemand op andere gedachten. Gij zult zien, dat gij er later nog blij om wezen zult, dat gij het meisje niet gekregen hebt, al meent gij nu, niet zonder haar te kunnen leven.»

»Nu, dan zeg ik u goên dag, domine.»

»Wilt gij mijn raad opvolgen, Pott?»

Jochem keek in zijn pet en begon weêr te draaien.

»Ik meen het goed met u, Pott; — houd u aan God, en ga aan uw werk, dan zal uw hart weêr gezond worden.»

»Nu, adjuus dan, domine!» sprak Jochem verlegen.

»Zeg mij eerst nog, of gij die zaak uit uw hoofd wilt zetten?»

Jochem was in tweestrijd; hij was 't in dit opzicht nog lang niet met zich zelve ééns; doch om den ouden domine tevreden te stellen, zeide hij: »Ja, domine, en ik bedank u ook wel!» en in een oogenblik was hij de deur uit. Buiten gekomen zijnde, veegde hij met de panden van zijn jas het zweet af en staarde met groote oogen naar den hemel, gelijk een kalf, dat met de pooten aan elkaâr gebonden, op een kruiwagen ligt; hij dacht hoegenaamd niets daarbij, en liep half droomende langs den weg, totdat hij te huis kwam. Hij kon 't niet laten, om nog een blik te slaan op het verlaten venster van Jetjes kamer, toen hij achter het huis heen moest gaan; die aanblik scheen hem weêr toe te roepen: »Neen, zij moet toch eenmaal de mijne worden.»

»Waar komt gij vandaan?» vroeg achter hem eene stem, die ieder kind kende, en die ook aan Jochem Pott als de stem van Susemihl niet vreemd was. »Waar komt gij vandaan, waarde mijnheer Pott, zeg?» 't Was koren op Susemihl's molen, als er twee jongelui wilden trouwen, omdat er bij zulke gelegenheden altijd wat voor den koster overschoot. »Dat is, zooals 't behoort!» was zijne meening; »'t is niet goed, dat de mensch alleen zij» staat er in den bijbel, — en dat is een waar woord, mijn goede vriend Pott; dat is een waar woord!»

»Ja!» zeide Jochem op lang uitgehaalden toon.

»Ga wat met mij meê, Pott; 'k moet gaan luiden».

Het was juist zaterdagnmiddag, en Susemihl moest den zondag inluiden. — »Wat hebt gij te verzuimen, mijn vriend? Kom, ga een beetje meê op den toren; daar hebt ge een heerlijk uitzicht, en wij kunnen te gelijk elkaâr wat vertellen.» — Dit zeggende, trok hij

Jochem aan de knopen van zijn jas, en Jochem volgde, daar hij bang was voor zijne knopen, en sprak geen enkel woord.

Zoo kwamen die beiden op den toren aan, Susemihl altijd vooruit, al pratende van het uitzicht en 't mooie weêr; en tevens met het plan om onzen Jochem eens goed uit te hooren, wie het was, die hij naar het altaar wenschte te leiden. Jochem kwam er dan ook weldra mede voor den dag, wie in zijn hart begraven was, en wat domine Eerbaar tot hem gezegd had.

»Och wat!» sprak Susemihl, »die oude man heeft geen gevoel meer voor de jeugd; hoe kan hij u dat afraden? De mensch moet zijn hart volgen; anders komt er niets goeds van; anders verzuurt en beschimmelt de heele kerel! Wat! dat zou een grap wezen, dat meisje te krijgen! Waarom zijt ge niet dadelijk bij mij gekomen? — Wat! — Ik wil u een goeden raad geven, en metterdaad behulpzaam zijn. Lieve mijnheer Pott, de wil des menschen moet als staal en ijzer wezen! Ziet gij; dat is een schoone spreuk, die moet gij kennen; wat gij wilt, dat moet ge willen; en daarmee punctum; zand er op gestrooid! Wanneer gij eenmaal Jetje Koolhaas tot vrouw hebben wilt, dan zullen zelfs de goden daartegen niets kunnen doen. Mijnheer Pott, ik beloof het u, gij zult ze hebben! Geduld maar! Geduld maar! Ga hier maar wat zitten, op dien balk, totdat ik uitgeluid heb; dan kom ik bij u zitten, en dan zullen wij de zaak behoorlijk overleggen.»

Nadat Susemihl dit gezegd had, en daarbij vreeselijk armen en beenen had bewogen, begon hij te luiden, en overlegde in stilte, wat er aan de zaak te doen zou zijn. — Plechtig klonk het klokgelui over de kale

velden, en verkondigde aan alles wat leeft, dat het morgen zondag zou zijn.

Jochem zat middelerwijl op den balk, hem door Susemihl aangewezen, en slingerde met zijne beenen, alsof hij de maat sloeg bij 't gelui der oude kerkklok, terwijl hij nu eens aan Jetje, en dan weêr aan niets hoegenaamd dacht.

De vijf minuten, die het luiden moest duren, waren spoedig verlopen; en eer de laatste toon nog door de lucht trilde, zat Susemihl al naast Jochem op den balk, en slingerde om het hardst ook met zijne beenen, alsof het naar de muziek ging en zij soldaten waren; ze slingerden zoo onophoudelijk, dat het wel scheen, of 't noodzakelijk bij hun gesprek behoorde.

»Weet gij wel”, begon Susemihl nu, nadat hij recht mooi in de maat was, »waarom vrouw Koolhaas u niet tot schoonzoon hebben wil?”

»Neen,” zei Jochem, en hij bewoog geen spier van zijn bovenlijf, maar slingerde, alsof hij razend was.

»Ja, ziet ge,” hervatte Susemihl, »dat is 't juist, omdat ge het niet weet, deswege alléén maar; dat is de *casus criticus!*”

Jochem sperde zijn mondwerk wagenwijd open, zag Susemihl met zijn kalfsoogen aan en vergat bijna te slingeren.

»Ja, ja!” vervolgde Susemihl, onder hevige gesticulaties, »ja, mijn lieve vrind Pott, wij moeten in de eerste plaats de vraag opwerpen: wat verlangt de familie Koolhaas van dengeen, aan wien zij hunne dochter tot vrouw geeft? — En wanneer wij ons zelve deze vraag beantwoord hebben, dan moeten wij vragen Kunt gij, gij zelf, in eigen persoon, mijnheer Pott, kunt gij aan al die eischen voldoen? Wat dunkt u?”

Jochem keek Susemihl aan, gelijk de os de nieuwe poort aanzag.

»Alzoo, de eerste vraag, van wege 't geen verlangd wordt, die kan ik u heel juist beantwoorden, omdat ik zeer veel omgang met die menschen gehad heb; maar nu is 't uit, sedert hij mij zoo schandelijk in den steek heeft gelaten. De eerste vraag laat zich aldus beantwoorden: Vrouw Koolhaas en haar man verlangen van hun schoonzoon vooreerst een zak met geld, die de toekomst nog wat meer dan onbezorgd maakt; in de tweede plaats moet hij zeer beschaafd zijn. Lieve mijnheer Pott, neem mij niet kwalijk, beide die zaken bezit gij niet; — uwe uitzichten zijn niet ruim genoeg, en uwe inzichten zijn te bekroppen. Neem 't mij toch maar niet kwalijk; ik zeg 't zóó als 't is. Mijn goede vrind Pott! ge zijt een heel verstandig mensch; ge zijt drommelsch verlicht; maar wat men in onze dagen beschaving noemt, — goede Pott! daarvan hebt ge niks geen begrip; ik kan 't ook niet helpen, al hebt ge ook bij mij op school gegaan; — ik heb mijne bepaalde voorschriften, en verder mag ik niet gaan, en daarin staat van hedendaagsche beschaving geen enkel woord. Maar nu, niettegenstaande gij aan de beide eischen niet voldoen kunt, laat ik den moed niet zinken, om in uwe zaak iets te kunnen uitrichten. Zie! het eerste is niet volstrekt noodzakelijk; want daarvan hebben de ouders immers genoeg; maar het tweede, daarvan hebben de ouders geen zier, dat moet de schoonzoon dus geheel hebben. Gij zijt nog jong, gij kunt nog leeren, en ik wil met plezier doen, wat ik kan, om u de noodige beschaving te bezorgen. Gij moet lezen; — de schriften lezen van de zoogenoemde classieke schrijvers, zooals b. v. »Sj e e k s b i e r,“ Schiller, Göthe,

Paul de Kock, en anderen meer. Ja, vrind Pott, gemakkelijk is 't niet, om zich in geestbeschaving te oefenen; maar de vruchten zijn naderhand zoet. Ga straks maar eens met mij naar huis; 'k zal u dadelijk een boek meêgeven, dat getiteld is »de Maagd van Orleans''; en als ge dat uit hebt, kunt ge wat anders krijgen; ik wil er niets voor hebben; want de beschaving van uw geest gaat mij ter harte; 't is zeker waar, mijnheer Pott!"

Gedurende deze redeneering slingerden de beenen uiterst mooi; Jochem sprak geen woord; Susemihl was nu recht aan de praat gekomen, en als dat het geval was, kwam er geen einde aan.

»Zie, waarde Pott! ik ben ook maar van geringe afkomst; ik ben ook nog niets bijzonders; maar ik kan met ieder fijn beschaaft mensch een gesprek voeren, en dat is, in onze dagen veel waard; even zooveel als geld en goed; wie beschaving bezit, gaat niet te gronde. Ziet ge! de grootvader mijner moeder was een tinnegieter; hij trouwde met een eenvoudig landmeisje uit Selchow; hij had werk genoeg, maar hij kwam niet verder dan hij was, omdat hij geene fijne beschaving had. De vader van mijn moeder, die een zoon van haar grootvader was, kwam bij een kaarsenmaker in de leer; mijne voorouders hebben 't nog al ver in al die zaken gebracht. Nu, — de kaarsenmaker werd eindelijk mijn grootvader; en hij scharrelde zóó al voort, tot aan zijn zalig uiteinde, hij had niks, en kreeg niks. Mijn vader is een klokkengieter geweest; dat mag wel de reden zijn, dat in mij de zucht naar beschaving is opgekomen. Zie, vrind Pott, de klok, die ge straks gehoord hebt, in 't geheel alle klokken brengen verlichting in de wereld; ze gaan den domine vóór en verkondigen het licht, dat die heeren maar al te vaak, doordien zij er allerlei traan en vet

bij doen, somber en flauw maken. Wij kosters echter, komen 't eerst; en wat ik ook zeggen wou, 'k was op zijn best geboren, toen ik al naar een boek greep, dat ik in mijn mond stak. »Hoho!» moet mijn vader toen gezegd hebben, »de jongen begint vroeg naar de wetenschap te verlangen; van hem kan nog eens wat worden!» — In mijn verdere kinderjaren waren de boeken mijn eenig plezier, mijn speelgoed, mijn alles; — ja! 'k zou 't ver hebben kunnen brengen, als mijn oude de middelen maar gehad had, om mij behoorlijk alles te laten leeren. Mijnheer Pott, dan zat ik hier nu niet op dezen balk, met mijn beenen te slingeren! Maar, wat zal men er aan doen, als iemand niet voor 't geluk in de wieg is gelegd! — Ik werd hoe langer hoe grooter, maar wat zwakkelijk; overal waar ik kwam, zeiden ze: dáár is de kleermaker; en van veel wenschen en vermoeden en praten werd eindelijk en inderdaad waarheid. Ik kwam bij een kleermaker in de leer, toen ik lidmaat geworden was; doch naald en draad wilden mij niet behagen; ik had de wetenschap te veel in mijn hoofd. Ik ging op den loop. Ja, lieve Pott! waar men niet voor geboren is, daarvoor deugt men niet, daar komt nooit van zen leven iets goeds uit voort. Mijn vader gaf mij een geducht pak slagen, toen ik hem vertelde, dat ik van 't snijdersambacht niks wou weten; die slagen hielpen geen zier; 'k wou absoluut niet weêr naar mijn baas gaan; 't ambacht van kleermaker lag me zóó zwaar in mijn maag, als ongare groene erwten. Nu moest ik een besluit nemen, om wat anders te leeren, waarmee ik mijn brood zou kunnen verdienen, en ik kwam op de gedachte, schoolmeester te worden, om aldus de wetenschap terdeeg te kunnen uitpluizen. 'k Werd kweekeling bij den toenmaligen koster Zuurdeeg, waar 't mij

evenwel ook niet zeer behaagde, omdat ik in 't voorjaar moest spitten, 's zomers wieden, in 't najaar aardappelen rooien en 's winters zwavelstokken snijden, daar koster Zuurdeeg er nog zoo'n kleine nering bijdeed en zijne zwavelstokken zelf maakte; dat is te zeggen, ik moest ze snijden. Nu, zulke wetenschappen waren ook juist niet naar mijn zin; dat kunt ge wel nagaan, mijn lieve vriend Pott; desniettegenstaande bleef ik daar drie jaar, omdat koster Zuurdeeg eene allerliefste dochter had, een aardig, mooi kind, dat Olga heette. Mijnheer Pott! ik weet niet, in hoeverre gij op Jetje Koolhaas verliefd zijt, en of het uwe eerste liefde is; als dat zoo is, dan zult ge wel kunnen weten en gevoelen, waarom ik drie jaren lang zwavelstokken heb gesneden en honger geleden heb, als een kerkrot. Olga was het centrum, waarnaar mijn hart streefde; zij was de magneet, die mij geheel en alleen aantrok. De eerste liefde is vreeselijk zoet, maar ze is ook vreeselijk bitter; vreugde en smart wisselen daarbij af; nu eens gevoelt men zich zóó gelukkig, alsof men barsten zou; dan wêer ongelukkig, als zou men vergaan; nu, gij weet het immers, mijnheer Pott! gij weet het immers!"

Mijnheer Pott had het slingeren met de beenen reeds gestaakt en zijne oogen vielen elk oogenblik toe; hij hoorde den koster nog wel praten, maar dat praten kwam hem voor, alsof een geheele zwerm bijen hem om de ooren gonsde, wier taal hij niet recht verstond; slechts als de koster zijn naam noemde, luisterde hij nauwkeuriger toe en knikte dan eens even, alsof hij zeggen wilde: »Ja, dat is zoo!" — Daarop dommelde hij echter wêer in; 't was dan ook een zeer warme najaarsdag, en Jochem had heden al zooveel nagedacht; van 't denken

wordt de mensch evenzoo moê als van 't werken; 't was dus geen wonder, dat zijne oogen toevielen.

Susemihl merkte niet, dat Jochems hoofd zoo zwaar werd; hij vertelde bedaard verder en hield zich aan de spreuk: »Men moet niets ten halve laten steken, maar wat men eenmaal begonnen heeft, ook ten einde brengen, al is 't nog zoo moeilijk.»

»Olga hield mij dus terug, dat wil zeggen, niet met handen en voeten, gelijk men 't noemt, neen! dat niet, want zij wou niets van mij weten, maar toch, toch kon ik haar niet uit mijne gedachten zetten. In dien tijd begou ik ook verzen te maken, 'k schreef heele vellen vol gedichten, alle heel mooi, en Olga was altijd de as, waar alles om draaide; maar zij wou toch niets van mij weten; dat doet dubbel pijn, en ik zou er haast toe gekomen zijn, mij van kant te maken, wanneer Olga's vader mij niet krachtdadig over mijne verliefdheid gekapitteld en mij voorgehouden had, dat ik, voor zóó iets, nog veel te jong was. Olga had hem mijne gedichten laten zien, waarover hij verschrikkelijk te werk ging; hij zeide, dat ik liever de zwavelstokken, allen gelijk, en niet dik en dun, en kort en lang, alles door elkâar snijden moest, dan zulke dwaasheden uitrichten; de verzen waren — — nu! 'k mag het woord niet uitspreken, dat hij gebruikte. Zijne woorden hadden toch zooveel uitgewerkt, dat ik meer begon na te denken, wat er eigenlijk van mij worden moest; want met zwavelstokken snijden en aardappelen rooien kon ik toch niet altijd mijn brood verdienen. Ik hield zulks Zuurdeeg voor, en hij beloofde toen ook, voor mij te zullen zorgen; hij deed het ook werkelijk, om mij maar weg te krijgen; niet, omdat hij mij niet gebruiken kon, neen! maar vanwege de rust zijner Olga.»

»Nadat ik nu zoo terloops nog het een en ander

had geleerd, kwam ik in Schwerin bij een ouden rentenier, die twee zoons en twee dochters had, als huisonderwijzer; ik moest de kinderen leeren spellen en ook zachtjes aan in 't lezen en schrijven oefenen. Dat ging alles in zooverre heel goed, maar, mijn lieve Pott!" — Jochem knikte — »de liefde heeft mij altijd in 't ongeluk gestort, ook hier; de rentenier moest, behalve die vier kinderen nog eene dochter hebben, die zeventien jaar oud, en van zijne eerste vrouw was. Hij was voor de tweede maal getrouwd; of ik hem zoo iets zou nadoen, dat weet ik tot op dit oogenblik nog niet. Nu goed, waarde vrind! door dat zeventienjarige juffertje vergat ik Olga van koster Zuurdeeg, en in mijn hart begon een ander vuur evenzoo geweldig te ontbranden, als voor de eerste maal; alle aderen, alle zenuwen in mij gloeiden en verzengden voor Isabella. Och, mijnheer Pott! dat was een meisje, als een fijne tafelappel, om er in te bijten; 'k had dus ook wel van steen moeten wezen, zoo ik niet iets in mij had bespeurd, dat mij Isabella als een engel deed voorzweven, 't zij ik waakte of droomde. Na de verbijstering, die op de verbazing van den eersten aanblik volgde, was mijne geheele ziel er meê vervuld, om Isabella te bezingen in gedichten, die somtijds zeven vellen schrijfpapier vulden, want ik was verduiveld sterk in de dichtkunst, maar toch bracht ze mij geen geluk aan. Het eerste dichtstuk, dat ik Isabella door den staljongen toezond, kwam al aanstonds den rentenier in handen; en het gevolg daarvan was, dat ik hals over kop het huis uitkwam. Daar stond ik nu, mijnheer Pott, daar stond ik nu, als iemand, wien onverwachts een emmer ijskoud water over 't lijf werd gegoten. Isabella was voor mij verloren, en ik voor Isabella. Daar mijn getuigschrift ook tamelijk slecht

uitviel, kostte het mij veel moeite, eene andere betrekking als onderwijzer te krijgen; doch de goede God verlaat geen mensch, die nog een beetje geest en vernuft onder zijn hoed heeft zitten. Ik kwam bij eene jonge weduwe, om hare eenige dochter van zeven jaar op te voeden. Ach, ware ik nooit in dat huis gekomen, lieve mijnheer Pott!"

Jochem knikte weder, maar zonder de oogen op te slaan; Susemihl hield die gesloten oogen voor een bewijs van aandachtig toeluisteren; Jochem verstond nogtans geen woord; ten laatste was 't ook niet eens meer, alsof een bijenzwerm in zijne ooren gonsde. 't Was zulk een drukkende lucht en zoo bedompt in dien ouden, bouwvalligen toren, en Susemihl's levensgeschiedenis had zoo weinig aantrekkelijks voor Jochem; de gedachte over zijne beschaving vervulde hem zeker ook geheel en al, zoodat hij zich om de buitenwereld niet veel kon bekommeren.

»Houd mij toch niet voor een slechten kerel" — ging Susemihl voort, — »ik kan 't waarachtig niet helpen; hoezeer ik mijn hart ook met beide handen en met al mijne geestkracht tegen hield, — ik werd verliefd, niet op de zevenjarige dochter, — neen! op de jonge, mooie achtentwintigjarige weduwe; zoo mooi, mijnheer Pott! — als de Venus, die in den tuin van den domine staat; maar zij had niet zulke bolle wangen, en kledde zich ook wat fatsoenlijker. Nu, genoeg! ik kon niet over mijn hart gebieden; lang liep ik onder de vreeselijkste kwellingen rond; haar in gedichten te bezingen, waagde ik niet weder, daar het steeds mijn ongeluk geweest was. Ik brandde inwendig, alsof een heel voer hout aan 't smeulen geraakt was; hoe vaak had ik gewenscht haar te openbaren, wat in mijn hart omging, om rust

te krijgen; maar haar ernstig voorkomen en hare voorname manieren hielden mij steeds terug, tot op zekeren schoonen avond, toen ik de jonge weduwe wat moest voorlezen, wat dikwijls in de avonduren mijne bezigheid was, en wat ik natuurlijk ontzaglijk graag deed, omdat ik daarbij toch dicht bij haar zitten kon. Dien avond waren wij alleen; Fanny was bij eene vriendin op theevisite verzocht. Och, mijnheer Pott, wat heb ik toen ondervonden, toen ik het boek opensloeg, — 't waren de »Verborgenheden van Parijs»; ik beefde aan handen en voeten, en mijn hart kon men hooren kloppen, wat de jonge weduwe zeker voor het tikken van mijn horloge hield, want ik droeg toen altijd een fijn horlogebandje met een gouden slootje; een horloge had ik echter van mijn leven nog niet gehad; aan 't bandje droeg ik een vier-groschenstuk, dat niet meer gangbaar was; en met een gaatje er in. Nu, ik begon te lezen; met bevende stem; lang kon ik 't niet uithouden; het licht verblindde mij; de letters dansten mij voor de oogen, als een troep matrozen, die door elkâar sprongen. Och loop! dacht ik op eens, waarom zal ik me zoo kwellen? ik moet zekerheid hebben; ik smijt het boek weg, val voor haar op de knieën, strek mijne handen naar haar omhoog en roep uit, terwijl ik haar met mijne zalige oogen aanzie: »Johanna!» — want zóó heette zij — »Johanna, ik bemin u!» — Gij moogt dat alles volstrekt niet aan mijne vrouw overbrengen, lieve vrind Pott; want dan zou ik er van lusten; haar durf ik mijn levensgeschiedenis niet vertellen, om den vrede in mijn huis te bewaren, die toch al onzeker genoeg is. — Alzoo: »Johanna, ik bemin u!» — dat riep ik zeker wel een beetje hard uit; zij gaf een gil en vloog van haar stoel op, alsof die vol naalden zat, met de punten naar boven; toen ik rondzag,

was zij de kamer al uit, en ik zag haar langen zijden sleep nog maar door den gang zweven, terwijl de deur dicht viel. Daar lag ik nu op mijne beide knieën, alsof ik Turksch koren wou maaien; ik keek in de leêge kamer rond, als iemand, die uit een droom ontwaakt, en 'k zou er veel voor gegeven hebben, zoo 't maar een droom geweest was. Daags daarna, — de vrouw kreeg ik niet meer te zien, — bracht de knecht mij schriftelijk mijn ontslag. Daar stond ik nu al weêr in de wijde wereld met mij zelven alleen. De liefde had mij weder genoodzaakt het huis te verlaten. Och, ik geloof, dat ik tot allerlei lijden geboren ben, lieve mijnheer Pott! — 't Is in de wereld al raar met mij gegaan!"

De lieve mijnheer Pott sliep; Susemihl was echter veel te veel verdiept in zijne levensgeschiedenis, om dit te bemerken; hij vertelde recht gezellig voort:

»Maar mijne beschaving heeft mij het leed minder doen achten; mijne beschaving heeft mij weêr brood verschaft. Ik werd aangesteld als ondermeester, ik kreeg dertig daalders traktement, en eten en drinken bovendien; te gelijker tijd maakte ik ook weêr kennis met een mooi, jong meisje, wat nu mijne vrouw is." — — Susemihl zuchtte. — »Zij was zoo schoon, als een rozeknop, die op het punt is open te gaan; zoo liefelijk als een Meimorgen, zoo vlug als een ree en zoo scherp als een eekhorentje. Mijne vroegere liefdegeschiedenissen moest ik vergeten, want die waren vruchteloos en onnut; en ik kon ze vergeten, ten gevolge mijner geestbeschaving! — Na dit vergeten was 't nauwelijks anders te verwachten, dan dat ik nu weêr ernstig verliefd werd op Kunegunde, mijne tegenwoordige vrouw. Menigmaal mocht ik wel wenschen, dat ik haar nooit gezien had en nooit in hare nabijheid was gekomen; maar, dan denk ik altijd

weêr, als een goed Christen: wat God te zamen voegt, mag de mensch niet scheiden; en wat eenmaal voor den mensch bestemd is, dat overkomt hem, al zou hij zelfs nooit geboren worden. Nu, ik beleef toch ook soms nog gelukkige uren met mijne Kunegunde; voornamelijk, als zij eens heel erg driftig geweest is; dan is ze een tijd lang zoo zacht als een lam, en ik kan dan niet over haar klagen. Ze heeft ongelukkig een heel driftigen aard, die eerst na onze bruiloft gekomen is; ik heb er ten minste vroeger niets van gemerkt; zij moet al heel dikwijls eens uitrazen; maar dan houd ik me altijd maar doodstil, omdat ik weet: na regen volgt zonneschijn. Ach, de eerste liefde was zoet, maar deze laatste krachtig en bedaard; de eerste was opbruisend als wit bier, de laatste doet den mensch goed! Nu kwam de dichterlijke geest weêr over mij, ik kon 't rijmen niet laten, en 't ging nu ook veel beter dan vroeger; mijn toestand van beschaving was al meer en meer toegenomen. 'k Weet al die zaken nog uit het hoofd, en 'k zou een heelen dag kunnen bezig zijn, als ik ze alle voor u wou opzeggen; maar één wil ik u toch laten hooren. Als gij later soms eens een gedicht noodig mocht hebben, kom dan maar bij mij; dan maak ik er een op uw Jetje, naar een van de mijne; we hebben maar enkel den naam te veranderen. Let eens goed op! 't Beste begint dus: — Sussemihl zette zich nu heel deftig in postuur en breidde zijne armen wijd uit, terwijl hij als een domine naar den hemel keek en met eene veranderde stem begon op te zeggen: — Jochem sliep —

»Een bloempje bloeit er op het veld,
Het kelkje is nat van morgendauw;

Het knopje is o! zoo lieflijk blauw,
O! bloempje, bloempje op 't groene veld!

En sinds ik 't bloempje daar zag staan
Is 't ook met mijne rust gedaan;
'k Weet niet waarheen, 'k weet niet waarin,
Dat bloempje gaat niet uit den zin."

't Moest eigenlijk wezen: »dat bloempje gaat mij niet uit den zin"; — maar iedere zaak heeft hare wetten; dat heeft de Hanoversche minister Malori onder zijn portret geschreven, en de man heeft gelijk; ook de verzenmakerij heeft hare wetten. Ik moest het woordje »mij" weglaten, om de maat niet te beleedigen. 't Gaat toch zóó wèl, en 't klinkt toch heel aardig; men kan zich best verbeelden, dat het er tusschen staat. Nu komt het laatste couplet, dat de kroon spant:

»En kent gij nu het bloempje mijn?
Het bloempje, zeg, zoo teêr, zoo fijn?
Let wel, o mensch! zoo spreekt mijn mond:
Dat bloempje, — het heet Kune—"

Pardoes! — daar lag Jochem Pott voorover. — Susemihl's laatste syllabe »gond" bleef hem in de keel steken; Jochem lag daar als een kikker in den manschijn, met zijn aangezicht bijna op den grond, en hij liet een wonderlijk geluid hooren.

»Heere jeminé, mensch!" riep Susemihl, toen hij wat van den schrik bekomen was, en van den balk afklauterde, waar Jochem al slapend was afgegleden: »Heere jeminé! mensch! wat voert gij toch voor malle grappen uit?"

»Ja,» zei Jochem, zich op zijne knieën oprichtende, en terwijl hij met beide handen zijn neus vasthield, »'k moet daar zeker afgevallen zijn!»

Susemihl liet zich nu niet langer storen, hij krabbelde weêr op den balk en vertelde zijne levensgeschiedenis verder.

»Dat is nu maar één gedicht; ik zeg u, lieve mijnheer Pott! zoo had ik er voor elken dag in 't jaar een bij de hand en mijne Kunegunde nam ze steeds dankbaar aan. Och! zij was zoo dankbaar en zoo vertrouwelijk en kon zoo lief vleien; ze was uitermate vriendelijk, wanneer ik kwam, en treurig, wanneer ik vertrok, gelijk een ooievaar, die niet meê kan trekken, als de andere wegvliegen, wel te verstaan, dat wat alles zoo vóór de bruiloft. De tijden veranderen; dat is een oud spreekwoord; den derden dag na de bruiloft trok zij de pantoffel al van haar lief klein voetje en hield mij die voor de oogen, en met hare vleierei was 't uit. Ik zag nu mijn domheid in; 'k had mijne vrouw vóór de bruiloft in alles toegegeven en verwend. Onthoud dus die les, mijn waarde Pott! eene vrouw moet gij vóór de bruiloft zóó opvoeden, als gij haar nà de bruiloft hebben wilt; doet gij dat niet, dan gaat het u juist zooals mij, en gij kunt later niets doen dan stilzwijgen. —

Bloedt uw neus?»

»Een beetje,» antwoordde Jochem, die nog altijd op de knieën lag, steeds zijn neus snoot, en het bloed, dat er zoo maar tappelings uitliep, met zijn zakdoek opving.

»Heere, bewaar me! Gij hebt toch uw heelen neus niet aan stuk gevallen? Kom eens hier, dat het niet nog erger wordt.» Bij deze woorden hiep Susemihl Jochem overeind en knoopte hem den zakdoek, dien

hij in de hand had, om zijn neus; vervolgens bond hij zijn eigen zakdoek daarover heen en achter aan 't hoofd vast, zoodat Jochem ternauwernood over dit wonderlijke verband kon heenzien. Onder het verbinden verhaalde Susemihl steeds dapper voort, wat hem al in zijn huwelijk was overkomen; dat zijne vrouw dien avond, toen hij van zijne reis was teruggekeerd, in flauwte gevallen was, maar hoegenaamd niets meer gezegd had; den anderen dag was alles al langzamerhand weêr vergeten. — »Ja,» sprak hij, »alle hartewonden worden geheeld en alle oneffenheden komen mettertijd terecht; ik leef nu weêr met mijne vrouw als Adam en Eva in 't paradijs, ten minste als er niets tusschenbeiden komt; van morgen is ze goed opgestaan, en ik heb er op gelet, zij is met haar rechtervoet 't eerst uit bed gestapt; als zij er 't eerst met haar linkervoet uit komt, is 't een stellig teeken, dat wij over dag nog eene booze bui krijgen. — Nu, kom aan, vriend Pott! ik zal u nu de Maagd van Orleans geven; studeer er maar vlijtig in, en oefen u dan een beetje in 't praten, gelijk een zeker wijze dit oudtijds gedaan heeft; steek een keisteentje onder uwe tong; die wijze man stotterde; dat doet gij niet, maar 't is toch zeer aan te raden; dus, een steentje onder de tong en daarmee loopt gij dan tegen een berg op; daar hier geen natuurlijke berg is, zoo kunt ge uw kunstmatigen berg, uw mesthoop achter de schuur, daartoe gebruiken; dan moet gij daar hardop voor u zelve opzeggen, wat gij in het boek gelezen hebt. De wijze man is ook nog aan 't strand der zee gaan staan en heeft tegen het bruisen der golven in geschreeuwd, om een goed redenaar te worden. Alles laat zich bewerkstelligen, als men zich in alles maar weet te helpen;

laat door uw knecht den stuifmolen ook draaien; dat rammelt niet gering, en lees dan uit het boek vóór, dat men uw lezen boven het gerommel van den stuifmolen verstaan kan; dan zult gij eens zien, dat gij naderhand uw woord kunt doen als een professor.”

Onze beide vrienden waren onder deze terechtwijzing den toren afgeklimmen en hadden het huis van Susemihl bereikt. De Maagd van Orleans was weldra uit de bibliotheek des kosters gevonden, en werd Jochem onder den arm gestoken. Jochem was geheel duizelig van 't slapen, 't vallen en 't vertellen van Susemihl; hij wist niet eens recht, waarom hij dien morgen was uitgegaan en wat hij eigenlijk wilde; eerst toen Susemihl hem vaarwel had gezegd, en hij met zijn bezeerden neus, en met het boek onder den arm naar huis stevende, viel 't hem in, dat hij uit dit boek de kunst moest leeren, zich bij Jetje en hare ouders aange-naam te maken.

Wij willen hem thans eerst een weinig alléén laten studeeren, want zóó iets gaat in 't begin wel wat gebrekkig, en is vervelend voor iemand, die het aanhoort. Wij gaan intusschen eens zien, hoe Jetje het maakt.

De mensch gewent zich aan alles: aan anderen omgang, aan andere zeden en gewoonten; en bijzonder een jong meisje weet zich in zulke zaken gemakkelijk te schikken, wanneer het eerste gevoel van heimwee overwonnen is. Ook Jetje; — den eersten dag had haar hart wel een weinig naar Warsow getrokken; er waren wel, in 't geheim, een paar tranen langs hare wangen gedruppeld, doch het had niet lang geduurd, of 't was reeds overwonnen; zij ging nu reeds trotsch en deftig tusschen de andere jonge dames rond, alsof zij de voornaamste van allen was; zij voelde, dat zij

eene geheel andere houding moest aannemen, maar de juiste maat was niet gemakkelijk te vinden. Jetje ging in haar wezen de rechte maat een beetje te buiten, doch zij hield zulks voor goed. Zij merkte hoegenaamd niet, dat de andere meisjes haar uitlachten en bespotten; zij vond aan zich zelve niets belachelijks, en al gedroeg zij zich ook nog zoo dom en onhandig, zoo meende zij toch, dat zij het overeenkomstig haren stand heel best gemaakt had.

Juffrouw Feinstich had de uiterste moeite om Jetje zelfs maar het allernoodigste in te stampen, opdat zij met de anderen te gelijk vooruit kon komen in 't leeren. Jetje had slechts gebrekkig lezen en schrijven geleerd, eigenlijk maar spellen en inktvlakken maken; haar schrift zag er uit, alsof men een dozijn kraaien in den inkt gestoken en vervolgens op het papier gezet had. Nu, dat moest toch beter worden; en dan nog al het andere: geographie, orthographie, en wat al meer voor »phie"; muziek en vreemde talen; alles moest er nog in, waarvan Jetje niet 't minste begrip had. Juffrouw Feinstich wierp vaak knorrig het boek weg, als 't volstrekt niet lukken wou, waarom Jetje dan lachte en zeide, dat zij immers geen kind meer was, en dit huis niet als eene gewone school aanzag: wat zij niet leerde, dat wist ze dan maar niet, en dat deed er ook niets toe; zij zou toch wel door de wereld komen! — Op die wijze was 't zeer natuurlijk, dat Jetje steeds de domste was en bleef, en dat de andere nuffjes altijd reden genoeg vonden om de landgravin, gelijk zij Jetje noemden, te plagen en te foppen, 't geen zij dan niet eens merkte; en, indien zij 't soms eens merkte, dan was zij toch niet tegen die vlugge tongen opgewassen.

Een groot gedeelte van den dag werd in het instituut

gebruikt, om zich te kleeden en op te schikken, en Jetje had steeds het langst werk. 't Gaat gewoonlijk zoo: als iemand vooruitkomt, of van buiten, in de stad wil komen, dan maakt zich de ijdelheid 't eerste meester van hem, en hij weet dan niet, hoe fijn en hoe mooi alles hem wel staan zou, al moeten andere menschen hem vaak hardop uitlachen. Zóó wist Jetje zich ook op te tuigen met alles, wat de mode maar bedenken kon; jammer maar, dat zij geen begrip had, om het op de rechte wijze aan te wenden en zij dus aanleiding gaf, dat men haar bespote, wáár zij zich ook vertoonde. Iederen middag na het eten werd er eene wandeling gedaan, om behoorlijk voor de spijsvertering te zorgen. De jonge dames gingen dan altijd als de ganzen, de eene achter de andere, en juffrouw Feinstich als de klokken vooruit. Buiten de poort, waar dan de velden en akkers bezichtigd werden, begon men ook wel eens een weinig te botaniseeren, wat echter grootendeels slechts in 't voorjaar gebeurde, wanneer de »*Anemone nemorosa*'' en de boterbloemen te voorschijn komen; naderhand waren er te veel soorten, dan kon men 't niet volhouden, en het botaniseeren werd gestaakt, totdat het weder lente werd, wanneer het van voren af aan met de anemonen en boterbloemen begon.

Wanneer de meisjes nu over een stuk land gingen, waarop niet veel meer stond, was Jetje steeds verbazend knap, en verklaarde dan ongevraagd, wat pootrapen, beetwortelen, enz. enz. waren. Hare jonge vroolijke schoolkameraden vroegen haar dan ook telkens weêr om inlichting, al had zij ook wel honderdmaal de beetwortelen aangewezen; Jetje deed het altijd weêr van voren af aan met eene zeer voorname houding en stem; zij hield zich zelve ten laatste voor de eerste

van 't gansche instituut, daar allen steeds om haar heen stonden en met ernstige gezichten tot haar spraken; achter haren rug echter, moesten de anderen zich halfdood lachen, om hare domheid en haren hoogmoed. Jetje werd dan ook zeer natuurlijk als afleider gebruikt van alle dwaasheden, die in 't instituut voorvielen, waartoe zij zelve dagelijks ten minste een dozijn bijdroeg.

Naast juffrouw Feinstich woonde de baron van Poedelmutts, — zóó noemden de kleine nuffes hem, — hij heette eigenlijk baron von Ludewitz. Die baron was een jong, knap man met een allerlieftsten snorrebaard van vijf-en-dertig haartjes in zeven rijen. Op zoo'n jongen man, die daarenboven eene slanke gestalte heeft, wordt ieder jong meisje aanstonds verliefd, en zoo ging het ook met al de jonge dames van het instituut. Als juffrouw Feinstich er niet bij was, werd er verteld, waar de eene of andere hem gezien had, hoe hij haar had gegroet, want dit deed hij als buurman; en dan verhaalden zij, wat de baron áán gehad had, en ach! hoe keurig 't hem stond, hoe allerlieft! — en de ééne maakte de andere knorrig en jaloersch, en toch waren 't eigenlijk nog maar kinderen; doch zóó iets zit er soms al vroeg in. Wie bovendien eens door den baron in de wang geknepen werd, die kon ternauwernood op school blijven, zoo werd zij geplaagd en bespot, enkel omdat de baron de anderen niet geknepen had. Ons Jetje kende den baron nog niet, maar zij deed wat zij kon, om hem te leeren kennen; uren lang stond zij vaak aan 't venster, en dan kwam die drommelsche kerel juist niet voorbij; en was zij dan weggegaan, zoo had eene andere hem gezien. Op zekeren dag was zij eindelijk zoo gelukkig, maar zij geraakte min of meer over den rechten persoon in twijfel; zij had twee heeren

zien uitgaan en tehuis komen; beiden even fijn gekleed; de één zag er wel een beetje ouder uit dan de ander, maar toch nog jong. Jetje werd, om zeker te zijn, aanstonds op beiden verliefd en vertelde naderhand ook, dat ze hem gezien had; de anderen plaagden er haar mede, zeggende, dat het eene goede partij voor haar wezen zou, omdat zij zoo bedreven was in de landhuishoudkunde; de baron kon dan met haar op zijn landgoed gaan wonen en zijn inspector afdanken; dat was immers jaarlijks zóó en zóóveel geld uitgehaald; en wat die jonge, vroolijke deerntjes nog meer uitkraamden. Jetje nam het, gelijk van zelf spreekt, als ernst op; wel! waarom zou zij niet met een baron kunnen trouwen? — 't Zou heel natuurlijk kunnen toegaan; naar hare meening was zij er vrij wat beter voor geschikt dan iemand anders.

Eenmaal had Jetje het geluk mijnheer den baron te spreken; zij had juist aan de deur gestaan; — juffrouw Feinstich was niet tehuis; — toen was één van de beide heeren, die in elk geval de baron wezen moest, ook aan de deur gekomen; hij had haar vriendelijk gegroet met eene diepe buiging en haar vervolgens steeds zoo van ter zijde aangekeken; Jetje had vriendelijk terug gegroet en genegen en zóó van onder op met een scheef hoofd naar hem gegluurd, gelijk zij dit van hare kameraadjes gezien had, die het deden, als zij er zeer smachtend wilden uitzien. Nu, met zulk een blik, en in die houding had zij zoo lang uitgezien, totdat de baron werkelijk nader kwam en met haar begon te spreken; eerst van 't weêr, zooals de meeste men-dit doen, en naderhand van wat anders; Jetje had steeds zachtjes en half zuchtende met »ja" of »neen" geantwoord, evenals de andere meisjes zich daarin oefenden.

De baron was toen vrijmoediger geworden, hij had eindelijk zelfs zijn arm om haar middel gelegd en haar terdege in de wangen geknepen; toen was er iemand aangekomen en mijnheer de baron had nog gezegd, dat hij hoopte haar weder te zullen zien, en gevraagd, of zij plezier had morgenavond een beetje met hem te gaan wandelen. »Ach ja!» had Jetje dadelijk gezegd en hem van ter zijde weêr scheef aangekeken. Toen de baron voor dien dag heen gegaan was, had haar hart geklopt, alsof er steenbikkers in aan 't werk waren. Den anderen avond waren zij werkelijk te zamen gaan wandelen; juffrouw Feinstich had aan Jetje vergunning moeten geven om uit te gaan. Och! wat was Jetje gelukkig geweest; wat de baron al gezegd en wat hij haar verteld had, daarvan had zij heel weinig verstaan; zij dacht er slechts aan, hoeveel opzien het zou baren in haar dorp, wanneer er verteld werd: Jetje is met den baron van Poedelmuts verloofd, en wat haar vader en moeder zeggen zouden, als zij hun dit geluk mededeelde.

De avond was omgevlogen; den volgenden morgen kon Jetje haar geluk niet meer zwijgen, zij moest alles vertellen en haar hart lucht geven; — zij vertelde dus met veel omhaal, hoe zij met den baron bekend was geworden, en dat zij te zamen gewandeld hadden; en och! hoe innig lief mijnheer de baron geweest was, en wat hij al gezegd had; — 't meeste daarvan loog zij; — en vandaag, zoo had hij gezegd, hoopte hij haar weder te zien. De andere jonge meisjes werden jaloersch en konden volstrekt niet begrijpen, dat de baron zóó aardig jegens de »landgravin» had kunnen wezen; zij hielden 't er allen voor, dat zij toch veel mooier waren en veel meer aantrekkingskracht hadden

dan die boerin; en zij ergerden zich allen aan Jetjes geluk, zoodat zij uit jaloezie spitse neuzen kregen, met witte punten er aan.

Jetje vertelde altijd voort, niemand antwoordde meer, en zij namen allen het stellige besluit, den baron nooit van haar leven meer aan te zien; hij was toch maar een allerellendigste kerel! — — Daar ging de deur open en er kwam nog een der schoolmeisjes naar binnen stuiven; een aardig, vroolijk kind met kuiltjes in de wangen en in de kin; de lokken slingerden haar zoo maar wild om 't hoofd, en toch stond het haar zoo goed en zag zij er zoo lief meê uit, alsof 't niet anders zijn kon.

»Kinderen!» riep dit kleine ding al, eer zij nog in de kamer was, »kinderen, wordt eens heel jaloersch! Ei! ei! ik heb gisteravond naast Poedelmutts, in de komedie gezeten — sliep uit! en nou is 't met ons klaar; hij heeft mij eene liefdesverklaring gedaan met een voetval; kijkt, zóó!» — En nu deed zij zulks na met allerlei pantomimes. — »En toen heb ik hem natuurlijk dadelijk maar een kus gegeven, dat de heele komedie gedreund heeft! Ei, ei! maar 't is niet waar, meisjes! je moet het niet gelooven, gezien heb ik hem in de komedie; dat is waar, maar gekust heb ik hem niet. Wat was de man weêr beelderig lief aangekleed; 't kwam mij altijd voor, alsof hij zoo aanstonds het tooneel zou betreden en voor Clarigo spelen moest; zoo allerliefst! ach!»

»Annette, je jukt!» antwoordde nu een der meisjes. »Juffrouw Koolhaas is met hem uit wandelen geweest in den tijd, dat jij in de komedie waart; hoe de man daartoe komt, gaat mijn begrip te boven.»

»Ja,» sprak Jetje op nadrukkelijken toon, »'t is waar.»

»Och,» hervatte Annette, »was dat de baron, met

wien gij door de allee hebt gewandeld? Ik heb u wel gezien, daar ik eerst laat naar de komedie gegaan ben."

»Dat was de baron!" zeide Jetje, en wierp met veel beweging het hoofd in den nek.

»Ha ha ha!" riep Annette lachende uit; zij klapte zonder ophouden in hare kleine, blanke handen en sprong als een kangaroo van den éénen hoek naar den anderen. »Dat is een mooie baron! — Zegt hij dat zelf? Ha ha ha! Kinders, weet jelui, wie dat was?"

»Wie dan?" riepen een half dozijn stemmen te gelijk en de meisjes verheugden zich al, dat de baron toch geen slecht mensch was en niet op zóó'n onbeschaafde boerin verliefd was geworden; nu konden zij toch weêr hoop voeden.

»Het was," sprak Annette, hare woorden zeer lang uithalende, — »het was mijnheer van Poedelmutz zijn — koetsier!"

Maar thans had men het lachen moeten hooren, waarin het gansche gezelschap der meisjes uitbarstte, en het plagen, uitsliepen en sarren, zoodat het geheele huis dreunde; juffrouw Feinstich moest er bijkomen, dat er toch geen ongeluk gebeurde, want het huis was al bijzonder bouwvallig. Jetje wist zich niet te bergen; zij trokken haar telkens bij de kleêren en dansten om haar in 't rond, waarbij zij allerlei zotte grimassen maakten; — geheel en al onthutst liep zij naar hare kamer, die zij afsloot.

Het duurde lang, eer zij zich weêr kon laten zien, en toen zij eindelijk te voorschijn kwam, werd er gedurig weêr gelachen en gefluisterd, als men haar maar zag. Zij ging natuurlijk ook niet weder met den baron wandelen, maar zij zou spoedig een anderen vrijer vinden, met wien 't werkelijk min of meer ernst was.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Een vreemdeling, en hoe men hem noemde. — Jobst krijgt schik in zijn leven. — Socrates de jongere, of Jochem Pott. — Jetje is verloofd en Susemihl verzoent zich met de familie Koolhaas om eene gewichtige reden; hij geeft naderhand onderwijs in 't Hoogduitsch. — Hanne weent. — Hugo Blankenfisch, de aanstaande schoonzoon.

Op de meeste dorpen valt niet veel bijzonders voor, maar wanneer er eens iets voorvalt, dan is er ook wat aan de hand; als 't gansche dorp dan het nieuws niet binnen een kwartier weet, moet de wereld wel een geheel anderen draai genomen hebben, òf de inwoners zijn juist aan 't binnenhalen van de rogge.

De bladeren waren al grootendeels van de takken afgevallen; de velden lagen kaal, en alles in 't ronde bood dien somberen aanblik, dien de Novembermaand ons gewoonlijk vertoont. Op zekeren morgen had het sterk gerijpt, en de lucht was helder en blauw. Vader Bold, die altijd het eerst hinder had van de kou, had zijne dikke, grijze wanten al aan en zijn pelsmuts op, die hij zeker nog uit den Franschen tijd bewaarde, want ze had veel overeenkomst met een grenadiers-berenmuts uit den

toenmaligen tijd; hij trok ze zóó ver over neus en ooren, dat hij zeker wel menigen boom zou omverge-loopen hebben, zoo de boomen niet vaster gestaan hadden dan hij.

Op zulk een kouden morgen was het, toen op ééns in Warsow een geloop en gedraaf bemerkt werd en alles zich heendrong naar eene plaats op het dorp, waar men elkander op de teenen en tegen de schenen trapte, om ook goed te kunnen zien. Ja, er was dan ook wel iets bijzonders te zien; midden in den kring der nieuwsgierigen had zich iets op een steen neergezet, dat even lang als breed was; het gedrocht was door twee sterke mannen op een soort van draagbaar daarheen getransporteerd. De beide mannen zaten naast hunnen last en hijgden naar lucht, gelijk jachthonden, met de tong uit den mond. Het dikke schepsel snoof en blies, als een spoorwagen, die het oogenblik afwacht, waarin hij moet wegvliegen.

»O! wat een kerel!» riep de kleine Karel Smit verwonderd uit, toen hij zich door de menigte had heengedrongen. »O jé!» — en nu drong hij weêr achteruit en toen ging het geroep aan den gang: »Frits Vogel, kom eens gauw hier, jongen, wat een kerel! Kijk dáár! Jochem Beerboom, kom toch gauw! Hannes Bolt, wil je eens wat zien? O! jongens, kijkt maar eens, wat heit die vent een buik! Neen! zóó een heb 'k ook nog nooit gezien!»

»Wel drommels, wat moet die kunnen eten!» zeide de barbier Langdarm, die zoo mager was als een boonestaak.

Ja, dat was een kerel! — Toen hij een weinig uitgeblazen had, liet hij zich met eene erg heesche stem, die klonk, alsof ze uit een groote bierton kwam, hooren:

»God dank, dat we hier zijn! Och! — dáár! deelt dat samen!» — Dit zeggende, gooide hij den beiden mannen, die hem gedragen hadden, een volle geldbeurs toe, maar zóó onverschillig, alsof hij wormstekige erwten wegsmeet.

»Ja», sprak hij, zich tot de nieuwsgierigen keerende, »ik kan dat drommelsche rijden niet verdragen; ik heb, God dank! een aardige corpulentie, die mij nu en dan zeer in den weg is, God dank! — Pu! — Ik zou bezwijken, als 'k een half uur in een rijtuig onderweg moest wezen!»

Vader Bold trok zijn muts van de kou nog wat dieper over de ooren, en de man, die daar op den steen zat, had zijne gansche borst al bloot, en knoopte, daar hij erg zweette, ook zijn vest nog los, en begon weêr te blazen, dat de grond er van schudde.

»Zeg eens, mijn jongen!» sprak de dikke man, na eenige oogenblikken, tot Jochem Klusman, die met een open mond het wonder aanstaarde, »geef jij me eens een flinke kluit aarde aan, die jij in je twee handen kunt houden, — pu! — 'k Heb, God dank! vroeger wel eens gelezen, dat sommige menschen, als ze na langen tijd — pu! — weêr voor de eerste maal, God dank! in hun vaderland aankomen, pu! — zich neêr-wierpen, om den ouden, geliefden bekenden grond te kussen. Pu! — Ik heb, God dank, ook nog een heele portie liefde in me voor mijn vaderland en 'k wou 't nu ook graag kussen, — pu! — van blijdschap, dat ik het, God dank, na dertig jaar weêrzie. — Pu! — — Maar ik ben wat dik en ik kan niet makkelijk op den grond neêrvallen; jelui zoudt mij met je allen niet weêr kunnen oplichten; daarom wou ik — pu! — — dat je me een kluit zou geven, dat ik daar een kus

op kan drukken, dan heb ik toch mijn hartewensch vervuld. Pu!"

Aanstands waren meer dan tien handen bereid, om den vreemdeling genoeg te doen; Jochem Klusman echter was de vlugste; hij had een stevige kluit aarde in zijn beide vuisten en hield die den dikken man onder den neus; ijlings drukte die er een kus op, wat een geluid gaf, alsof iemand met een ledige wanschop op 't water slaat; zijn lief mondwerk was geheel vuil geworden, doch dit hinderde den goeden man in 't minst niet, 't had hem enkel wat vermoeid, zoodat zijn gezicht donkerblauw werd; was hij anders in zijn gewonen toestand, dan had hij eene kleur, die niet recht te beschrijven is, want het waren allerlei schaakeeringen, geel, groen, blauw en rood.

»God dam!" wat is hier te doen?" hoorde men Jobst vragen, die ook kwam aanhompelen, toen 't heele dorp al op die plek was. »Laat me toch eens dóór! Jelui verspert waarachtig den heelen landweg."

»Ja wel!" zeide de oude verkleumde Bold, «ga maar wat dichterbij en bekijk dien kerel maar eens goed. Heere jeminé! wat is dat een vent!"

Jobst werkte zich nu aan den éénen kant met de hand, en aan den anderen met zijn houten been door 't gedrang; zóó kwam hij naderbij, en vlak vóór den dikkerd. »De koekoek haal je!" barsste hij eensklaps uit en hij liet van verrassing zijn krukstok vallen: — »Anton! — wáár heeft de drommel jou vandaan gehaald, en hier gebracht?"

De dikke Anton, dien naam behield de man later steeds; wanneer er van hem gepraat werd, was 't altijd: »de dikke Anton heeft dit of dat gezegd," en zoo voorts. — Nu, de dikke Anton vouwde de handen over

zijne maag, wat maar eventjes en op zijn best lukte, en hij sloeg zijne kleine oogen verbaasd op. »God dank! — Jobst! —» dat was alles, wat hij kon uitbrengen, maar de tranen begonnen langs zijne vette wangen te loopen.

De omstanders sperden nu oogen en mond en nog meer open, dan te voren. Geen mensch kon 't klein krijgen, hoe 't mogelijk was, dat die twee mannen elkander kenden, óf, hoe het zelfs in 't geheel mogelijk was, dat zóó'n dikke, vreemde man bekenden hebben kon.

»God dam,» zoo nam Jobst weêr het woord, »mensch, waar kom jij vandaan?» Hij greep, dit zeggende, de handen van den dikken Anton en drukte ze zóó geweldig, dat de ander hardop begon te schreeuwen.

»Pu! — Laat — pu — laat dat maar blijven! Pu! Je maakt, dat ik geen lucht of adem kan krijgen. Ik kan al die beweeglijkheden niet meer verdragen!»

»Ja, je hebt een ongemakkelijken buik gekregen, sinds we elkaar 't laatst gezien hebben,» antwoordde Jobst, »je hadt er vroeger al aanleg toe; in jou laarzen konden altijd best twee voeten van onze soort steken; nu geloof ik, dat er wel voor vier plaats in is!»

De dikke Anton lachte, dat de steen waggelde, waarop hij zat; dat deed hem plezier, en hij had het altijd gaarne gehad, als iemand zijne zwaarlijvigheid roemde, ofschoon ze hem drommelsch lastig was.

»Zeg, vleeschklomp! hoe komt ge toch naar Warsow?»

»Laat me toch met rust, en vraag niet zoo veel!» zeide de dikke Anton. »Ik ben God dank, nog dood áf van de reis; dat is een verduivelde toer geweest! God dank! dat ik 't niet nog eens hoef te doen; 'k zou anders onderweg stellig bezwijken; 't verwondert me al genoeg, dat ik nog levend ben aangekomen. — Pu! — dat waren vermoeiende dagen!»

»Kom! ga dan meê,” hernam Jobst; »bij mij kunt ge wat op je verhaal komen, en me naderhand alles vertellen, waarom je met zooveel levensgevaar die reis ondernomen hebt.”

»Komaan,” zeide de dikkerd, steunende, »geef me je arm: neen, laat het maar — jij hebt genoeg met je zelf te doen; pu! — als twee andere mannen zoo goed wilden zijn, om me eens te helpen, dat ik overeind kan komen. Pu! Ik verlang, God dank, niks voor niemandal.”

Twee stevige mannen waren dan ook bij de hand en namen hem onder de armen; Jobst strompelde vooruit, het gansche dorp volgde; zóó ging de stoet langzaam en niet zonder moeite naar 't huisje van Jobst, waar de dikke Anton met veel bezwaar en inspanning en stooten en duwen, de deur ingeschoven werd. Dat was een pretje voor de jongens! — »Hoera, de dikke Anton zal leven!” Zóó ging het onophoudelijk voort, allen achter den stoet; en de vrouwen, vooral tante Lena, konden maar niet tot bedaren komen, daar niemand wist te zeggen, wie, en van waar die vreemde man eigenlijk was, en wat hij hier kwam doen. Susemihl profeteerde, dat hij zegen over het dorp zou brengen omdat zijn aangezicht zoo blonk, alsof het door een stralenkrans was omgeven; 't kon mogelijk wel een der heilige mannen uit vroegeren tijd wezen, die van wege den ouderdom zóó in de breedte was uitgezet.

»Laat de vreemde menschen buiten blijven,” sprak de dikke Anton, toen hij gelukkig op eene bank nedergezet was.

»Gaat naar huis!” kommandeerde Jobst en hij dreef met zijn krukstok de nieuwsgierigen de deur uit en sloot de deur dicht; doch door al de vensterruiten,

die in de kleine woning waren, keek een hoofd naar binnen, om het wonderdier, den dikken Anton, te zien.

't Eerste wat men in geheel Mekkenburg iemand aanbiedt, die ons komt bezoeken, is een borrel, en dat is eene kostelijke mode; zoo'n flinke slok vervroolijkt, verwarmt en sterkt, als men zich moê geloopt heeft. Het eerste werk van Jobst was daarom ook, dat hij de flesch uit de kast kreeg en inschonk. De borrel ging naar binnen, als een druppel, die op een heeten steen valt.

»Pu!» zei Anton, »geef me nog een slok; zóó'n klein glaasje voel ik, God dank, in 't geheel niet, waar 't blijft. Gezondheid! — Zoo Jobst! ga nu zitten, — pu! — dan wil ik je haarklein vertellen, waarom ik hier ben, en wat me naar hier gedreven heeft.»

Jobst ging zitten, nadat hij ook eerst, om Anton gezelschap te houden, twee borrels gebruikt had, en Anton begon nu te vertellen; hij sprak evenwel zóó zachtjes, dat het niet, door de ruiten heen, naar buiten drong, niet eens door 't sleutelgat, waar wij ons oor tegen aangelegd hadden, om te luisteren, want Jobst had, op verlangen van Anton, aan niemand vergund, om binnen te blijven. 't Geheele verhaal is daardoor voor ons verloren gegaan; maar als 't later nog eens te pas komt, zal de dikke Anton alles nog wel eens vertellen, al valt het hem ook heel moeilijk, zoodat hij haast bij ieder woord naar versche lucht moet snakken. Wij, die thans buiten de deur, door 't sleutelgat loerden, hebben slechts gezien, dat Jobst steeds vergenoegder werd, hoe verder de dikke Anton vertelde, en dat hij eindelijk overeind sprong en op zijn houten been begon te dansen, dat het een aard had, en zoo prettig in zijn handen wreef, als hij 't enkel bij de allergrootste blijdschap placht te doen; daarop gaven de beide oude

mannen elkaâr de hand, dat het klapte, en drukten en schudden elkaâr, zóó, als men pruimeboomen schudt; Anton begon daardoor weer te blazen, om er benauwd van te worden, terwijl de tranen hem langs 't gezicht liepen. Jobst werd hoe langer hoe meer opgewonden; hij scheen van plezier niet te weten, wat hij doen zou; hij liet den dikken Anton zitten, waar hij zat, en draafde met zijn anderhalve been naar oom en tante Bliesaat, drukte hun beiden de handen, dat zij 't uitschreeuwden, maar hij zeide hoegenaamd niets. Hij liep ook naar Hanne, die in de schuur aan 't opruimen was, en zeide tot haar, terwijl hij haar bijna een kus had gegeven, als zij niet schielijk haar hoofd ter zijde gebogen had: »Hanne, weet je wat? Neen, neen, je weet niks en je moogt ook niks weten! Derentje lief! op jou bruiloft wil 'k nog eens dansen, dat alles er van dreunen zal!» — Weg was hij, — en al weêr bij den dikken Anton; hij zette nu brood, boter en ham op de tafel; goot den brandewijn in 't zoutvat en doopte de ham in 't borrelglas; hij was geheel buiten zich zelve van louter blijdschap. En Anton blies, wischte zich de zweetdruppels af, en zeide gedurig: »God dank, dat ik dat weêr goed maken kan!» en daarbij at hij voor tien man.

Zoo verliep er vrij wat tijd, zonder dat men omtrent Anton iets naders gewaar werd; de vrouwen hadden al hare navorschingen gestaakt. Hoezeer men 't Jobst ook lastig maakte, liet hij zich toch niet over de zaak uit; hij zeide slechts: »Jelui zult dat alles nog vroeg genoeg hooren. Alles te weten, daar krijgt een mensch maar hoofdpijn van!» — Dan had hij weêr in zijn handen gewreven, en was jegens Hanne heel uitgelaten, en tegen tante Lena bijna lomp, als er soms eens van

gepraat werd, dat Hanne voor Jochem Pott bestemd was; moeder wilde daar nog in 't geheel niet van afzien, hoezeer Hanne ook schreide en plechtig verklaarde, dat zij zich nooit gelukkig zou kunnen gevoelen en in de kerk flink weg: »neen!» in plaats van: »ja!» zeggen zou; zij wou nog veel liever in een klooster gaan, als zij maar wist, waar er een te vinden was. »Heb maar geduld, Hanne,» zoo troostte Jobst haar dan weder; »de tijd maakt alles anders en goed; ik zeg je, dat wij met ons beiden nog eens heel vroolijk op jou bruiloft dansen; dien saaien Jochem krijg jij niet, al ging je moeder ook op haar hoofd staan; maar ik weet, dat het zoo ver niet komt; ze zal vóór dien tijd wel van gedachte veranderen.» — Na zulk eene troostrede begon tante Lena dan weder erg op Jobst te kijken, dat die haar kind ook nog tegen haar opzette, en zij zeide, dat hij zijn neus volstrekt niet in hare familiezaken behoefde te steken, en zich maar om zich zelve bekommeren moest. Zij werd daarbij dan zoo driftig, dat de linten van haar muts begonnen te dansen, en oom Frits had werk, om haar te doen bedaren en te zeggen: »Nu, nu, moedertje, wees maar stil; dat komt alles nog terecht.»

»Neen, neen!» was dan haar antwoord; »jij zit daar altijd maar als een echte Jan salie; dat komt niet terecht! Met Jan en alle man laat ik mijne dochter niet trouwen. Wij, als ouders, moeten er voor zorgen, dat zij den rechten man krijgt. Zij maalt nog wel altijd over dien kalen Christiaan, maar dien moet ze zich maar voor goed uit het hoofd zetten; daar komt niks niemendal van. Die jongen heeft immers niks; die zou zeker ons boeltje ook nog wel willen verteren? Wat weet zoo iemand er van, om een hofsteê, zooals de

onze, goed te besturen? — Neen, neen, ik weet wat ik doe en wat goed voor mijn dochter is. Jochem Pott is de beste man; behalve dat hij ook nog begint, allerlei grillen in 't hoofd te krijgen; maar dat zal later wel overgaan!"

Ja! wie niet wist, wat Susemihl Jochem Pott verteld had en welken raad die hem had gegeven, kon licht denken, dat Jochen Pott krankzinnig geworden was; in elk geval had hij gekke grillen in 't hoofd gekregen. Toen hij met »de Maagd van Orleans" tehuis kwam, ging hij terstond zitten, zonder op zijn bezerden neus en het hinderlijke verband acht te slaan, en begon onmiddellijk te studeeren; hij kreeg evenwel maar bitter weinig in zijn hoofd, wat hij wel bemerkte; — daarop herinnerde hij zich den tweeden raad van Susemihl; hij nam een grooten keisteen achter zijn kiezen en begon tegen zijn meshoop op te loopen, terwijl hij luidkeels uitriep: »Johanna gaat, en nimmer keert zij weder!" — Als hij boven op gekomen was, draaide hij zich om, liep weêr naar beneden en brulde: »Vaartwel, gij bergen" enz. Het middeltje met den stuifmolen wilde hij liefst niet probeeren, omdat hem daarbij iemand helpen moest, wat hem toch min of meer geneerde.

Toen tante Lijsje hem daar zoo zag heen en weder loopen en hem hoorde declameeren, was zij heel blij en dankte den hemel, omdat zij toch geen krankzinnige tot man had gekregen; neen! liever in 't geheel geen man, dan zóó een, die zijne zinnen niet bij elkaâr heeft. Zij wist niet, dat Jochem zijn vijf zinnen op die manier nog meer opscherpen wou en ze meer bij elkaâr wilde brengen. 't Heeft hem echter niets geholpen; behalve dat hij daarna meer honger kreeg en goed slapen kon; nu,

hij had dus zoo toch nog iets voor zijne moeite. Susemihl was den volgenden dag ook al gekomen, om te zien, hoe ver zijn leerling het nu al gebracht had en hij bracht nog een boek voor Jochem meê, »De verborgenheden van Londen.» Susemihl wees Jochem het tweede hoofdstuk van 't vierde deel aan, om, zoo hij zich weêr bij de familie Koolhaas mocht vervoegen, juist zulk eene houding aan te nemen, als Briam dit doet tegenover zijn broeder White Manor; evenzoo trotsch en onverschrokken; 't zou hem dan zonder twijfel alles gelukken, anders wou Susemihl geen koster meer zijn. Nadat Susemihl heengegaan was, begon Jochem weêr met de beschaving van zijn geest; hij sliep gerust, en de dag ging ongemerkt voorbij, en Jochem werd . . . hoe langer, hoe dommer.

Buiten op het land is het, wanneer de slooten en grachten bevroren zijn en de sneeuw den weg hier en daar heeft versperd, verbazend stil en eenzaam; 't is daar dan zoo rustig, dat men haast meenen zou, dat mensch en dier, alles, den winterslaap sliep, gelijk de kikvorschen, om uit te rusten van den zwaren arbeid, die in 't voorjaar opnieuw begint. 't Zou ook werkelijk zijn om in te slapen van verveling en eentonigheid, zoo er nu en dan niet iets gebeurde, wat de gemoederen in beweging bracht en waar over gepraat kon worden. Menig landman heeft eene eigenaardige wijze van rede-neeren; hij kan zijn buurman honderdmaal iets vertellen, zonder er een woord bij te voegen of aan 't verhaal eene andere wending te geven, en zonder dat het in zijn eigen oog iets ouds wordt; zijn buurman luistert er aandachtig naar en antwoordt ook honderdmaal hetzelfde, zonder ooit te zeggen: »Ik weet het wel; ge hebt het mij al eens verteld.» — Ja, als de menschen

't op die wijze niet een weinigje lang uithaalden, gelijk ook hunne spraak is, waarmede zouden ze elkaâr dan des winters aan den praat houden, want zóó heel dikwijls gebeurt er niets bijzonders.

In Warsow was het ook geruimen tijd stil en een-tonig geweest, en de sneeuw lag op veld en huis; men zag slechts aan den rook, die naar boven trok, dat er nog leven in de huizen was, toen er op ééns van huis tot huis verteld werd: »Jetje Koolhaas gaat met een rijken koopman in Schwerin trouwen!» Eene boerendochter met een rijken koopman, dat was werkelijk wat nieuws; daar kon over gepraat worden, en daar moest ook over gepraat worden; dat was hoofdzakelijk iets voor de vrouwen, en de linten van tante Lena's muts gingen daarbij steeds op en neêr. Tante Sophie, die anders in 't geheel niet meer met hare burens omging, daar die allen niet meer met haar in rang gelijk stonden, zooals zij zeide, had toch zelve dit blijde nieuws op verschillende plaatsen verteld. Jetje was op een bal geweest, waar niets dan voorname lieden, officieren en eerste kooplieden kwamen; zij was door een jongen man uitgenoodigd, dien zij anders volstrekt niet gekend had; zij had bijna den heelen avond met dien heer gedanst; hij had haar dan ook 's nachts tehuis gebracht, was den volgenden morgen weêr gekomen om te vragen, hoe 't haar ging, en had bij die gelegenheid een grooten, keurigen bloemruiker meêgebracht. De beide jonge lieden hadden elkander al meer en meer leeren kennen; hij was de eenige zoon van den rijksten koopman in de gansche stad; in 't klein kon men volstrekt niets bij hem krijgen; 't ging alles maar in 't groot; zes huizen waren zijn eigendom, en drie schepen had hij op zee.

Tante Sophie zou, wel is waar, gaarne gezien hebben, dat hij een graaf of een baron geweest was; maar, een koopman met zulke aanzienlijke bezittingen was toch ook niet te versmaden; een titel kon men zich ook nog wel voor geld aanschaffen; dat liet zich alles later wel vinden.

De jonge man had in een brief aan de ouders om de hand van Jetje aanzoek gedaan; een vriend van hem had dien brief gebracht en verhaald, hoe rijk hij was, en op welk eene groote schaal de zaken gedreven werden; hoe veel menschen daardoor hun brood hadden, en wat niet al; en zijn vriend meende het zoo eerlijk en trouw, hij zou de ongelukkigste mensch op de wereld worden, als hij het jawoord niet kreeg. Verblind door al die heerlijkheden, hadden de beide ouders dan ook aanstonds ja gezegd, en de vriend had beloofd, dat de minnaar nu ook spoedig zelf eens zou komen, om zijne aanstaande schoonouders te leeren kennen. Hendriks hoogmoed werd er danig door geprikkeld, en hij wist maar niet, wat hij zich al niet verbeelden kon; hij kwam zich zelven voor, alsof hij geheele landen en koninkrijken te vergeven had; hij trok sinds dien tijd bestendig zijn zondagskleëren aan en droeg ook halsboordjes; anders, meende hij, kon hij zich nu niet laten zien; er kon immers wel eens onverwachts een bekende van zijn aanstaanden schoonzoon komen; en indien hij er dan maar als een gewone boer uitzag, zou het een slechten indruk maken; een goeden indruk moest hij maken, en zijne vrouw ook; dat weten wij al van vroeger.

Nu kwam Susemihl ook weêr opdagen, want nu was het tijd, weêr goede vrienden te worden, om toch ook op de bruiloft te komen; zóó iets was voor Susemihl

't grootste buitenkansje, omdat hij bij zulk eene gelegenheid behoorlijk wat te eten kreeg, en niet behoefde op te houden, als 't hem juist zoo lekker smaakte; hij kwam dus ook met zijn rok en witte zeemlederen handschoenen en feliciteerde op zeer deftige wijze. Dat beviel tante Sophie; zij liet nu aanstonds het ontbijt opzetten, waar hij de vorige maal zoo naar verlangd had, toen oom Hendrik hem in de koets had afgehaald om te raden en te overleggen van wege Jetjes verdere opvoeding. Bij dit ontbijt werd alle vijandschap vergeten en er werd ook nog vergeten, dat Jochem Pott bestond; die zich nog steeds met de Maagd van Orleans bezig hield en zich met zijne geestbeschaving kwelde; hij had ze nu toch niet meer van noode, want nu kon geen beschaving of voornaamheid van manieren de zaak meer veranderen; Jetje had haar jawoord gegeven en daarmee hield elk ander aanzoek op. Toen het bericht van Jetjes verloving ook Jochem eindelijk ter ooren kwam, trok hij bijna al zijn vlashaar uit en smeed de Maagd van Orleans, mitsgaders de Verborgenheden van Londen kwaadaardig in een hoek, zoodat ze geheel uiteen vielen; vervolgens nam hij zich plechtig voor, zich de vrouwspersonen geheel en al uit het hoofd te zetten, want ze waren allen niks waard!

Tante Lena kwam Jetjes verloving recht van pas; thans hoopte zij, Jochem eerder aan den leiband te krijgen, en zij verzuimde niet, naar hem toe te gaan en hem voor te houden, welke mooie uitzichten hij had, als hij 't maar recht wou inzien. Jochem was echter volstrekt niet te bewegen; hij antwoordde weder, gelijk altijd: »Wel, wat zal ik daar veel bijzonders van zeggen!» Hij drukte zijn hoofd tegen de vensters en keek naar buiten, liet tante Lena staan, totdat het

haar al te erg werd en zij knorrig naar huis ging, met een vreeselijken hekel aan Jobst; zij hield het er stellig voor, dat die er achter zat en Jochem opstookte, daar hij er zooveel tegen had, dat Jochem haar schoonzoon werd en steeds over dien kalen Christiaan begon te praten, dien zij toch eens voor al, niet hebben wilde.

Bij tante Sophie werd het nu eene ontzettende drukte; allerlei werklieden liepen 't huis uit en in; er werden behangsels tegen de muren aangeplakt met gouden randen er om; te voren was 't altijd mooi genoeg geweest, als ze maar knap met kalk en een beetje oker er door, waren besmeerd geworden. In de vensters, waarin kleine ruitjes stonden, in lood gevat, kwamen groote ruiten van spiegelglas, en de latten werden fijn, geelachtig grijs geverfd. De wasdoeken canapé, die anders maar ééns in de week werd opgewreven, moest die marteling nu dagelijks ondergaan. Er werd ook een logeerkamer gereed gemaakt, opdat alles toch goed in orde mocht zijn, wanneer mijnheer de aanstaande schoonzoon kwam. Er ontbrak nog maar aan, dat tante Sophie eene zwartzijden japon aan had.

Zoo naderde het Kerstfeest, en er kwam uit de stad een brief aan den Heer H. Koolhaas, waarin Jetje schreef, dat zij de week vóór Kerstmis komen zou; dan begon de vacantie; haar aanstaande zou met Nieuwejaar komen, om haar af te halen. Nu begon het eerst eene beweging te worden; tante Sophie draafde van 's morgens tot 's avonds door 't huis rond; zij stootte hier iets omver en wierp daar iets aan stuk, louter van ongedurigheid; hare gedachten waren altijd bij haar aanstaanden schoonzoon, en hoe 't wel wezen zou, als hare dochter weldra de vrouw van zulk een voornaam koopman zou zijn. Ach! 't waren zalige gedachten voor eene moeder.

Hendrik zat intusschen den meesten tijd bij den koster en bestudeerde met geweld de Hoogduitsche taal, want hij kon toch bij zijn aanstaanden schoonzoon niet met zijn gewone, lompe platduitsche spraak voor den dag komen; dat ging niet!

Voor Susemihl was 't geen gemakkelijke taak, daar de rijke boer, die al dicht bij de vijftig was en in 't geheel vrij zwak van begrip, ook hier volstrekt niet achter komen kon; voornamelijk met het gebruik der naamvallen vond onze koster, dat hij al heel dwaas te werk ging.

»Dat hindert me,» zeide hij, »waarde mijnheer Koolhaas, gij moet in den derden naamval aan mij en in den vierden mij zeggen.»

»Wat is dat, — een naamval?»

»Een naamval is een geval,» hernam Susemihl; »dat is b. v. als iets zoo valt; men noemt het zóó, — als men zóó b. v. hier of daar eens een grap er onder gooit; en wat men gooit, dat valt.»

»Ja wel,» antwoordde Hendrik, die 't nu begrepen scheen te hebben. Susemihl bracht het thans op een ander onderwerp en liet de naamvallen links liggen.

»'t Is,» zeide hij, »de beste leermethode, als men maar met menschen omgaat, die niets anders spreken dan Hoogduitsch: dan leert men 't gauw en zuiver praten. Ik heb 't in drie weken geleerd en niemand zal aan mij kunnen bemerken, of ik in 't Hoogduitsch geboren ben, óf in 't platduitsch. Zie! mijnheer Koolhaas, zoo gaat het ook met andere talen; b. v. het Engelsch; dat leert men maar zuiver spreken, wanneer men zich bij de Engelschen ophoudt, bij voorbeeld in Londen of Parijs.»

»Natuurlijkerwijze,» zeide Hendrik.

»Nu, mijnheer Koolhaas, spreek dan eens wat!»

»Wel, wat dan?»

»O! 't is maar voor de aardigheid; maar flink uit de borst, wat u zoo al in den zin komt.»

Wie Susemihl zoo hoorde spreken, kon spoedig bemerken, dat hij zelf het met de taal en de naamvallen niet zoo nauw nam; hij gebruikte gewoonlijk een anderen naamval dan Hendrik, en hierdoor klonk het niet altijd goed in zijne ooren; en 't moest in zijne ooren toch goed klinken: hij was immers de geleerdste van de twee.

Hendrik begon nu ook te spreken:

»k Weet maar niet recht, wat ik spreken moet; er valt iemand niet altijd zoo dadelijk wat in.»

»Kijk, lieve mijnheer Koolhaas, dat is immers al wat. Flink vooruit maar! Geneer u toch niet voor mij; de fouten verbetert de tijd en al doende leert men. Vlug voor de vuist maar! Spreek b. v. eens over het vee of over de aardappels.»

»Ja,” hernam Hendrik, »wat zal ik over 't vee en over de aardappels zeggen? De aardappels zijn in den kelder en het vee staat in den stal, goed geborgen.»

Zoo ging het den éénen dag voor, den ander na; Susemihl had er veel moeite van, maar hij deed het gaarne, want er schoot wat op over; — Hendrik bracht of zond hem, daar hij zelf het toch niet dragen kon, nu eens een ham, dan eens een stuk spek en ook wel eens een worst; zoo iets was altijd best te gebruiken, en als hij het dan eens trof, dat zijne vrouw toevallig niet tehuis was, wanneer die presenten gebracht werden, verstopte hij ze in 't kippenhok achter een oude kist, waarvan hij wist, dat Kunegunde er niet bij kon komen; hij zelf moest altijd de eieren naar beneden

halen; natuurlijk stond zij dan achter hem om op te passen, dat er door onvoorzichtigheid geen in zijne maag gleeed, in plaats van in 't mandje.

De zondag vóór Kerstmis was gekomen. Vroeg in den morgen reeds, toen 't nog stikdonker was, prikte tante Sophie al in hare staatsiekleëren, om hare dochter, die nu eene geheel andere dame was, dan toen wij haar 't eerst zagen, te ontvangen; zij zou in elk geval met den pöswagen komen, die om elf uren door Warsow reed. Ook Hendrik kwam bijtijds met zijn onderlip te voorschijn, en toen hij koffie gedronken had, ging hij deftig voor 't raam staan, met de armen op zijn rug; hij keek naar buiten, of er nog niets te zien was, en overhoorde zich zelve eenige woorden, die hij nog niet vast in 't hoofd had; Jetje zou toch stellig ook geen platduitsch meer verstaan.

Alles in 't gansche huis was geschrobd en geschuurd, en 't witte zand wel een hand dik op de planken gestrooid, tot naar buiten op de straat, gelijk het wel eens bij doopfeesten gebruikelijk is, om den domine te doen weten, in welk huis hij doopen moet. Het dienstmeisje had een nieuw kleedje en eene nieuwe muts gekregen, dat zij alles vandaag voor 't eerst moest aantrekken, en Johan een nieuwe nankingsche broek, in de plaats van zijne bontgelapte jockey-broek aan. Alles was netjes, alles nobel; zelfs het varkenshok was mooi opgeverfd; de paarden kregen vandaag niets dan onvermengde, beste haver.

Eindelijk, eindelijk! Hendrik had zich bijna blind gekeken, — daar kwam de postwagen den hoek om achter 't huis van Bolt. »Johan! »riep Hendrik, »Johan, op je post!» — Johan, die juist in de keuken zat en zijn tweede ontbijt gebruikte, slikte inderhaast een heel

stuk metworst, met alles er bij, naar beneden, veegde zijn mond met een handdoek af en was in drie sprongen het huis uit en in ééns bij den postwagen, die juist stil hield. Met zeer veel gratie, — want Johan was immers al een paar keeren in de stad geweest, — rukte hij het portier open, en haalde een paar hoededoozen uit den wagen te voorschijn. Hendrik stak zijn vuist ook naar binnen, en zijn vuist werd aangevat door eene hand met een handschoen; en met den neus vooruit, wipte Jetje uit het rijtuig, zonder op Johan, die zijn mooiste honneurs maakte, acht te slaan. Zij wierp haren vader slechts een vluchtigen blik toe, dien hij inzoog, gelijk eene bij den honig; daarop viel zij hare moeder om den hals, maar eene rechte vreugde blonk niet op haar ge-laai; zij was eerst een vierendeeljaars in de stad geweest, maar zij had zich de koude manieren reeds eigen gemaakt der voorname lieden; zij had het recht goed geleerd; haar aangezicht kwam volstrekt niet in andere plooiën; en indien 't maar niet zoo rood en ruw geweest was, had men er lang naar kunnen raden, of zij werkelijk een landmeisje, of eene dame uit de stad was.

De beide ouders blonken van welgevallen bij 't zien van hun dochtertje en draaiden steeds om haar heen; zij liefkoosden haar en konden hunne verwondering niet genoeg uitspreken, dat alles haar zoo goed stond, dat zij zoo gegroeid was, wat Hugo al niet gezegd had, en zóó al meer; zij verzochten haar, dat zij op de canapé plaats zou nemen, maar Jetje verzette zich met kracht daartegen.

»Mijn hemel! hoe kunt gij denken, dat ik op zóó'n canapé zal gaan zitten? Denkt gij, dat ik mijn japon bederven wil? Louise! leg eens een kussen voor mij

op dien stoel, Zoo! — Neen, die meubels moet gij ook laten veranderen, die ontsieren de heele kamer; en foei! hand op den vloer! hoe gemeen! De vloer moet glad gemaakt en gevernist worden; wat zal mijn Hugo zeggen, als hij dit ziet!”

Hare ouders werden geheel en al verbluft; zij meenden, dat zij hun best zoo gedaan hadden en nu moest hun eigen dochter het zoo slecht vinden; Hendrik herstelde zich echter en zeide:

»Mijn kind, 't zal alles gemaakt worden naar je zin, wees maar stil; nog eer je Hugo hier komt; zeg maar, hoe jij 't hebben wilt; ik zal geen geld sparen; 't moet hier natuurlijkerwijze alles nobel zijn.»

»Hm”, hervatte Jetje, »'t is toch in de stad een heel ander leven; ik geloof niet, dat ik mij aan 't buitenleven meer zou kunnen wennen. 'k Heb 't ook, God dank! niet noodig, en als ik ooit buiten ga wonen, is het op een groot landgoed; Hugo wil er een koopen, als we getrouwd zijn. — Och, dat behangsel is heel gemeen; neen! dat is in 't geheel niet maar mijn smaak, veel te ouderwetsch!”

»Nu kom, je moet niet op alles wat te zeggen hebben,” zeide tante Sophie knorrig.

»Laat ze maar,” viel Hendrik haar in de rede, »laat ze maar wat te zeggen hebben; ik zie daaruit, dat ze niet voor niemandal in de stad geweest is, ze heeft den fijnen smaak beet gekregen.” Dit zeggende ging hij met zijn onderlip vooruit, de handen gekruist op zijn rug houdende, door de kamer op en neder en bleef telkens, als hij voorbij Jetje kwam, stilstaan, om zich aan den aanblik zijner voorname en beschaafde dochter te verkwikken.

»Zeg nu eens,” vroeg hij, na een korte pauze, terwijl Jetje voortdurend aan heur haren had geplukt en

glad gekamd, langs hare japon gestreken en in den spiegel gekeken had, »zeg eens, Henriëtte, is die Hugo toch wel een flinke, brave kerel, dat hij jou niks wijs maakt en je naderhand laat zitten?»

»Vader!» snauwde Jetje hem toe, en zij draaide zich voor den spiegel om, »gij zult toch niet van mij denken, dat ik met Jan en alle man kennis gemaakt heb, en niet goed toezien zou, met wien ik te doen heb? Hugo is een voortreffelijk mensch; er bestaat geen vlijtiger en degelijker koopman, dan hij is, en ik verzoek vriendelijk, dat gij geen vooroordeel tegen hem opvat!»

»Nou! ik vraag 't zoo maar; 'k heb hem immers in 't geheel nog niet gezien. Natuurlijkerwijze heb ik wel vertrouwen in je, en 'k geloof graag, dat je geen betere keus hadt kunnen doen.»

»Eet nu eerst eens wat; kom zitten, Jetje, kom!» zeide tante Sophie, nadat zij de geheele tafel vol had laten zetten met alles, wat keuken en kelder maar konden opleveren; doch toen Jetje ging zitten, trok zij den neus op, wendde haar hoofd een weinig ter zijde en wist niet recht, of zij iets zou gebruiken of niet.

»Eet toch wat, mijn kind!» sprak Hendrik, om haar aan te moedigen.

»'k Weet niet,» antwoordde Jetje, »'t smaakt me in de stad veel beter; 't brood is er veel fijner en de worst delicateser.»

Moeder zou bijna weêr knorrig geworden zijn; maar Hendrik hield haar met zijne oogen in bedwang, en zij werd ook niet boos; zij zeide slechts op bedrukten toon:

»Maar Jetje, wij hebben 't hier, op onze dorpen, nu eenmaal niet beter.»

»Ja, op de dorpen is alles vreeselijk onbeschaafd. Zeg eens, gaat gij al weêr met de Bliesaats om?»

»Heer bewaar me!» riep hare moeder; »met dat volk houden we ons volstrekt niet meer op.»

»Dat wou 'k ook al zeggen; die menschen zijn te onbeschaafd en te ruw; als ik die meid eens zie, zal ik 't haar wel laten voelen, hoezeer ik ze veracht; 't spijt me waarlijk, dat we zóó ná in de familie er meê zijn.»

»Kind,» hernam Hendrik, »dat doet er niks toe; familie of niet, als de menschen niet bij elkaâr passen, dan passen zij natuurlijkerwijze niet bij elkaâr, dan houdt de familiebetrekking op.»

»Ja, 'k zou me waarlijk moeten schamen, wanneer ik zulke menschen aan mijn Hugo, als mijne familie moest voorstellen. Hugo's familie, — dat zijn heel andere lieden; hij heeft er mij, wel is waar, nog niet aan voorgesteld; hij zegt, dat hij hen met mij wil verrassen heel kort vóór onze bruiloft; ik wou ook zelve liever nog een beetje beter manieren krijgen; mijne opvoeding is vroeger te veel verwaarloosd, ik moet nog veel inhalen, hoewel ik al veel geleerd heb in dien korten tijd.»

»Dat zie ik,» zei Hendrik, »men zou je op zen best herkennen.»

Zóó ging het nu dien dag steeds voort; Jetje maakte op alles aanmerkingen; Hendrik bewonderde; tante Sophie zwoegde en klaagde; en de meiden en knechts stonden met open monden bij elkander, wanneer zij Jetje eens even te zien kregen. »Jongens!» sprak Klaas, »wat is dat een meid geworden! 'k Geloof, dat die nog eens met een graaf komt aanzetten. Kijkt eens, hoe zij draait!»

De beide volgende dagen moest Jetje eens door het dorp gaan wandelen, al was 't ook juist geen weêr daarvoor; de menschen moesten het toch zien, dat zij overgekomen was, en hoe zij er uitzag. De meesten

schudden het hoofd en Jobst zeide: »Als dat maar niet een verkeerd einde neemt; die appel komt mij wormstekig voor, wat blief je?» — De dikke Anton zei: »Pu! 't staat haar alles, God dank! heel mooi en goed, maar de kern deugt niet.»

Jetje kwam op hare wandeling ook voorbij de hofsteê van Bliesaat, waar zij eene nog trotscher houding aannam dan elders; Hanne kwam juist van den overbuurman Keller; zij had Doortje eens bezocht en de beide meisjes hadden van haar vrijers gepraat en van tijd tot tijd ook een beetje geschreid. Het bloed vloog onze goede, onschuldige Hanne naar de wangen, toen zij die deftige Jetje zag aankomen; zij wist niet recht, wat ze doen zou; gauw voorbijloopen, of naar Jetje toegaan en haar de hand geven? Wat kunnen de kinderen het helpen, dat de ouders ongenoegen gehad hebben? — Hanne had een te goed en braaf hart; zij ging naar Jetje toe, reikte haar de hand en zeide: »Dag Jetje! — wel, hoe gaat het je?» Daarbij speelde er om haren mond zulk een allerliefst, vriendelijk lachje, dat zeker iederen romanridder aanstonds zou geboeid hebben; Jetje was echter te zeer van den hoogmoedsduivel bezeten, zoodat zij dien liefelijken glimlach in 't geheel niet bemerkte, want anders zou zij hare hand wel in die van Hanne gelegd hebben. Neen, zij stiet die hand terug en ging met een schamperen lach onze arme, trouwe Hanne voorbij, die van schrik over deze behandeling bleef staan, alsof haar een emmer water over 't hoofd was gegoten. Hanne had een geruimen tijd noodig, eer zij geheel tot zich zelve kwam, en in stilte kon schreien over de ruwe bejegening, haar aangedaan; — zij was te goed, om kwaad met kwaad te vergelden, of om Jetje een hard woord achter na te

roepen; zij gevoelde zich niet in staat, om de trotsche Jetje hard te vallen, hoezeer die haar ook gegriefd had! Zij ging stil naar hare kamer, totdat het bittere gevoel van smart een weinig bedaard was; Jetje, daarentegen, begaf zich met het bewustzijn, eene goede daad volbracht te hebben, naar huis, wierp zich dwars over een paar stoelen neder, en wist van hoogmoed en verveling niet, hoe zij den dag zou doorbrengen.

Tante Sophie en oom Hendrik hadden thans de handen weêr vol, om het huis in te richten, zooals Jetje het verlangde; de aanstaande schoonzoon mocht toch maar niets vinden, dat hem onaangenaam kon wezen, en met al die beschikkingen verliep de dag. Het Kerstfeest ging ook voorbij, zooals 't begonnen was, stil en eentonig; bij koopman Knapmaat werd gedanst; doch daar kon onze familie Koolhaas niet heengaan; dat was onmogelijk, dat ging niet: dáár danste iedereen, en »de genadige freule» had dan nog wel in verzoeking kunnen komen, om met haren koetsier Johan te dansen; Johan met zijn mooie livrei was daar altijd een van de eersten en had maar werk om al de vragen omtrent juffrouw Jetje te beantwoorden. Johan deed alles in dit opzicht nog wat meer uitkomen; hij loog er nog wat bij en was er trotsch op, dat hij zoo van nabij met iemand bekend was, van wie door allen met verbazing werd gesproken.

Weldra was nu ook de dag dáár, waarop Hendrik met de onderlip zijn schoonzoon zou leeren kennen. De postwagen kwam en hield vóór de deur stil; in een wip sprong een jonge man er uit met een zwarten, mooi gedraaiden snorrebaard, zwart krulhaar en vurige zwarte oogen; — aan zijn beenen, die overigens heel lang en dun waren, had hij een paar hooge rijlaarzen,

alsof de man enkel te Warsow gekomen was, om door 't water te loopen. Veel bagage had mijnheer de aanstaande schoonzoon niet bij zich; hij had alles aan, wat hij noodig had. Den wagen uitspringen en Jetje omhelzen was één; de beide ouders staarden hem met gevouwen handen en open mond aan, want hun schoonzoon maakte dadelijk een uiterst gunstigen indruk, waar tante Sophie bijzonder op lette.

»Dit is mijn vader,» zeide Jetje, na de eerste verwelkoming, »en dit is mijne moeder!»

»Ei, ei!» hernam de jonge man, terwijl hij den ouders zijne hand reikte. »'t is mij uiterst aangenaam, mijne, aanstaande ouders te leeren kennen. Henriëtte en mijn vriend hebben mij reeds de verzekering gegeven, dat ik eene plaats in uw hart gevonden heb; ik zal alles aanwenden, om u nu ook te toonen, dat ik dit geluk waardig ben!»

»Ei, ei!» zeide Hendrik nu ook, die gevoelde, dat het zijne beurt was, om iets te zeggen; hij kon echter niet recht iets bedenken, dat goed paste; waardoor hij vreeselijk rood van verlegenheid werd; ten laatste kwam er toch nog uit: »Kom nu binnen!»

Tante Sophie begon te nijgen; maar ook zij kon niet recht de woorden vinden, zoodat Jetje voor hare ouders in de bres moest springen.

»Lieve Hugo,» sprak zij, »je moet het hier met alles nu maar voor lief nemen, zoo als 't hier is; je weet wel, dat men buiten, op een dorp, 't niet zóó hebben kan, als in de stad; en indien mijn ouders je niet zóó ontvangen, als je van andere menschen gewoon zijt, moet je maar denken, dat zij hier genoodzaakt zijn om altijd maar met gemeene menschen om te gaan, en dus

niet gewend, om met lieden van jou stand te spreken; maar hun hart is goed."

»Lieve kind! beste schatje!» antwoordde Hugo, »ik heb je immers al zoo dikwijls gezegd, dat ik niet op de uiterlijke omgeving, maar wèl op het innerlijke, let, op de kern. Kom, lieve moeder, ik noem u nu al zoo en hoop, dat gij er niets tegen hebt." — Tante neeg weer. — »k Heb mij, altijd voorgesteld in u reeds eene veel oudere dame te zullen zien; gij ziet er, voor uwe jaren, waarlijk nog heel frisch en jong uit."

»Och ja," zeide Sophie, die van lieverlede al wat vrijmoediger werd, »de buitenlucht doet daar veel toe!" Tante neeg wederom en liep de kamer uit, om ver- verschingen te doen binnen brengen, want haar schoon- zoon moest zich wat te goed doen. »Wat is hij knap, wat is hij knap!" zeide zij, buiten de kamer, tot zich zelve; hij had al aanstonds haar hart gestolen, door die kleine vleierij; bij Hendrik viel het hem ook niet moeilijk; hij behoefde hem slechts voor te liegen, dat men zelfs in Schwerin van zijn rijkdom gesproken en gezegd had, dat hij een zeer voornaam heer moest zijn, 't geen hij nu ook bevestigd vond.

Hugo kende zijne lieden op den eersten blik en wist terstond, van welke zijde hij hen moest aanvatten. Zoodra hij wist, dat de familie met hem ingenomen was, begon hij van zijn geld en goed te pochen en vertelde, hoe hij dat alles wou inrichten, als Jetje zijne vrouw was, wat niet heel lang meer zou duren, na- tuurlijk, wanneer hare ouders er niets tegen hadden. Dan zou 't zijn liefste wensch zijn, dat de ouders mede naar de stad trokken; dit goed konden zij immers ver- pachten of verkoopen, als zij wilden; en dan zouden zij in zijn huis een geheelen vleugel alléén bewonen; hij

wou dat zoo gemakkelijk mogelijk laten inrichten en wat niet al meer doen. Dat behaagde dan ook onzen Hendrik en vooral Sophie buitengemeen; zij hadden toch in geen geval meer noodig, zich met den landbouw te bemoeien; zij konden immers van hun geld leven, en in de stad waren zij dan toch altijd onder beschaafde menschen. Hendrik begon reeds eene voorloopige berekening te maken, wat zijn huis en hof waard was; en Sophie zag zich zelve in hare verbeelding al weder op een balkon zitten hoog verheven boven de menschen, die over de straten gingen. Jetjes geluk was grenzenloos.

De dag ging spoedig om; Hugo wist voortdurend wat te vertellen, en toen het tijd was, om naar bed te gaan, kon men nog niet besluiten »goeden nacht” te zeggen. Overmorgenochtend moest Hugo al weêr weg, daar zijne zaken hem niet toelieten langer afwezig te zijn; daarom moest men ook zoo lang mogelijk van den tijd genieten; en laat in den nacht zocht ieder eerst zijn leger op. Den volgenden morgen zaten moeder en dochter al tijdig bij elkaâr; zij overlegden, wat zij op de bruiloft, die tegen Pinksteren bepaald was, zouden aantrekken, en wie er zouden uitgenoodigd worden. In Warsow werd natuurlijk niemand waardig gekeurd; want de menschen waren allen te gemeen, gelijk Jetje zich uitdrukte; en daar de bruiloft toch in Schwerin gevierd zou worden, zou ook wel niemand de reis willen ondernemen,

Na het ontbijt, dat onze vier vrienden gezamenlijk gebruikten, verzocht Hugo, dat Hendrik met hem naar de logeerkamer zou gaan; hij zette een stoel voor hem neder en ging zelf vlak vóór Hendrik zitten; hij begon nu een heel onverschillig gesprek, eerst over 't weder,

vervolgens vroeg hij, zoo eens terloops, hoeveel morgens land Hendrik bezat, en kreeg dan ook zonder veel moeite te weten, hoe rijk Hendrik was, en hoe hij zijn geld belegd had. Hendrik vertelde altijd met veel gebaren en trekken van de onderlip, opdat Hugo ook zou begrijpen, dat hij niet mak was.

»Hm,» was Hugo's meening, »dat geld kon meer interest opbrengen, veel meer, en toch secuur belegd zijn; grond en land brengen wèl veel op, maar 't kapitaal, dat daarin steekt, kon beter gebruikt worden.»

»Ja maar,» bracht Hendrik hiertegen in, »als 't koren goed uitvalt, dan brengt het land al aardig wat op, en menigeen is door den landbouw een rijk man geworden.»

Hugo stemde dit wel toe; maar wanneer hij zooveel geld, als het land waard was, in handen had en daarmee in zijn zaak kon werken, dan bracht het toch nog oneindig meer op; en hij praatte nog allerlei mooie dingen, wel twee uren lang, totdat Hendrik zoo overtuigd was, dat hij eigenlijk een pak slaag zou moeten hebben, indien hij zich nog langer met den landbouw bezig hield en zijn geld niet aan Hugo gaf. opdat die het in zijne groote handelszaken zou omzetten; 't was immers dubbel zeker: vooreerst door de groote huizen en de schepen op zee, en ten tweede werd hij immers zijn schoonzoon, de man van zijn eigen kind; die zou hem toch, als vader, niet bedriegen, en zoo hij hem bedroog, dan bedroog hij toch zich zelven ook. Dus, zeker was 't.

En toen Hugo nu weêr begon van hem mede te nemen, en dat zij allen in één huis zouden wonen, — toen kon Hendrik zich in 't geheel niet meer bedwingen en drong den aanstaanden schoonzoon zijn kapitaal letterlijk

op; hij gaf hem obligaties, die hij in een verborgen lade van zijn lessenaar had: hij gaf hem eene volmacht ter incasseering van andere gelden, die hier en daar uitstonden, en was ten laatste nog recht in zijn schik, dat hij van al zijn mooie geld af was: hij voelde zich daardoor werkelijk verlicht. Hugo sloeg een onverschilligen blik op de obligaties, alsof die volstrekt geene waarde voor hem hadden, of alsof 't stalen voor broekstof waren; hij stak ze in zijne brievenstasch, en daarna ging men weder naar de groote kamer. Niemand was dien dag vergenoegder, dan Hendrik; die zich zelve nu als een groot koopman voorkwam, die drie schepen op zee had; want Hugo had hem gezegd, dat hij nu de compagnon in zijne zaken geworden was.

»Henriëtte,» zeide Hendrik, toen hij een oogenblik met zijne dochter alleen was, »Henriëtte, 'k ben trotsch op je; toen je geboren werdt, heb ik me drommelsch boos gemaakt, omdat je geen jongen waart, want ik had naar een zoon verlangd, die mijn naam zou dragen en die in later tijd natuurlijkerwijze mijn huis en hof zou erven en besturen, 't Speet me natuurlijkerwijze verduiveld, zooals ik gezegd heb; en 'k heb nog dikwijls, toen jij al grooter werdt met een nijldigen blik naar je gekeken en bij mij zelve gezegd: natuurlijkerwijze, waarvoor is zij goed? Maar nu vraag ik je vergeving voor al de zondige gedachten, die ik over je gehad heb: hoor Henriëtte! dat moet je me vergeven. Ik zie nu natuurlijkerwijze in, dat een meisje haar vader ook veel blijdschap kan veroorzaken, en soms nog meer dan een jongen. 'k Ben er trotsch op, dat ik jou mijn dochter noemen mag.»

»Ik heb u niets te vergeven, vader,» hernam Jetje; »uwe knorrigheid heeft mij niet gehinderd, en het doet

me veel plezier, dat gij inziet, en ik het u toonen kan, dat ik toch nog ergens goed voor ben!”

Fluks draaide zij zich om en liet haren vader staan; 't was haar pijnlijk, om met den ouden man te praten, hij sprak zoo onjuist en bezat ook zoo weinig beschaving. — 't Was toch haar vader! — Doch Hendrik bemerkte het niet, hoe vinnig en scherp zij hem antwoordde; hij had zijn leedwezen, dat hij geen zoon had, immers al lang vergeten, en zag nu, zijne dochter aanziende, als het ware in een gouden beker, waarvan de glans hem verblindde.

Thans naderde het oogenblik van 't afscheid al weder. Eerst wacht men steeds op de aankomst en men kan den tijd nauwelijks afwachten; is het dan zóó ver, dan heeft men nog niet recht tijd gehad, om zich over het komen te verheugen, en het weggaan is dan alweder voor de deur. Hugo moest beloven, heel spoedig eens te zullen wederkomen. Jetje zou recht vlijtig zijn, en met Paschen zouden zij dan te zamen, ten minste de feestdagen in Warsow vieren. Hugo gaf zijne aanstaande schoonouders zelfs een kus, waardoor zij van pure zaligheid geen grond meer onder hunne voeten voelden. Tante begon weêr te nijgen; Hendrik stond blootshoofds bij 't portier en hielp zijne kinderen eigenhandig in den postwagen; Johan moest achter hem staan en zijn hoed vasthouden.

»Ju! ju!» daar rolden de lieve jonge lui henen, en de obligaties van Hendrik er bij.

Waar het hart vol van is, loopt de mond van over. Ofschoon tante Sophie hare burens in 't geheel niet meer kende, — want die menschen waren haar te gering, dan dat zij zich vernederen kon, met hen om te gaan, — moest zij nu toch iemand hebben, aan wien zij haar

geluk vertellen kon, en die hare dochter bewonderen moest. Zij verwaardigde zich dus, om zoodra zij maar den een of ander uit het dorp gewaar werd, van hare dochter te spreken, en dan was steeds het derde woord: »Mijnheer Hugo Blankenfisch, mijn aanstaande schoonzoon!» Hendrik ging het evenzoo; ook hij moest zijn hart lucht geven; en, wie 't maar hooren wilde, die hoorde, dat hij nu compagnon was van 't grootste handelshuis op de heele wereld!

Zoo iets nu is kostelijk geschikt om op een dorp verder verteld te worden, en 't was een goed tijdverdrijf voor de vervelende winterdagen. Voor sommigen was het, trouwens, heel verdrietig om aan te hooren, daar zij liever zich zelven zulk een geluk gunden, dan iemand anders. Sommigen lachten er om en meenden, dat Hendrik zich maar niet al te erg moest opblazen; 't zou hem anders nog kunnen gaan, als den kikvorsch. Vooral de oude lieden schudden het hoofd en zeiden: »Als dat maar een goed einde neemt; ieder moet weten, wat hij doet; ieder heeft zijn eigen wil, en zoo als 't komt, zoo komt het. Naar dat het zaad is, is de vrucht. Iedereen houdt datgeen voor 't beste, wat hij zelf zaait; komt dan de herfst, zoo moet hij ook tevreden wezen met datgeen, wat hij inoogst.»

ACHTSTE HOOFDSTUK.

De dikke Anton koopt een boerenplaats en oom Jobst gaat op reis. — De jood Rosenstaub. — Hendrik onderteekent. — O! lieve voorjaartijd! — Wederzien. — De geschiedenis van den dikken Anton wordt opgehelderd. — De eene blijdschap na de andere. — Lucht! Lucht! — Oom Frits wendt eene poging aan tot verzoening, maar moet onverrichter zake terugkeeren. — Nu kan 't er op los gaan!

Afwisseling maakt het leven eerst recht aangenaam. Daarom heeft onze goede God het zoo ingericht, dat de mensch vaak met allerlei lasten gekweld wordt; hij moet op betere tijden hopen, en die hoop geeft hem moed om te leven. Zoo komt ook de winter met zijne koude en onaangename dagen, opdat men zou mogen hopen op 't voorjaar en op den warmen zonneschijn. Ook in Warsow, waar de familie Koolhaas in dezen laatsten winter zooveel opzien had verwekt, werd op het voorjaar gehoopt, en die kleine, aardige jongen liet niet op zich wachten. Ijs en sneeuw moesten zich langzamerhand door de zon doen opslorpen, die in alle hoeken doordrong, totdat er niets meer op te slorpen was. De ploeg sneed weér door den akker en de boer begon zoo zachtjes aan al eens te zweeten. — Daar kwam op ééns weder wat, om over te praten, te vertellen en zich te verwonderen, ofschoon daartoe verbazend weinig

tijd was; maar de zaak was van zoo groot belang, dat de ploeg om die reden dikwijls moest stilstaan, als hij juist aan 't voetpad wou omdraaien. De boerenmeid vergat door die zaak het melken, en dan trapte de koe in den emmer, zoodat de melk door den geheelen stal rondliep.

De dikke Anton was de oorzaak van al dit gebabbel en gepraat. Vlak naast de hofstede van Bliesaat lag de boerenplaats van Klaas Kloos, die bekend was als de grootste in heel Warsow. Koolhaas had het meeste geld; Kloos het meeste land; maar Klaas Kloos had er geen schik in; zijne vrouw was drie jaar na de bruiloft gestorven, kinderen hadden zij niet gehad en hij had altijd aan de borst geleden. Sommigen zeiden, dat hij zijne gezonde borst, in zijn jonge jaren, bij de pretjes had laten zitten; hij hijgde en steunde, en wanneer de oostenwind woei, hoorde men hem altijd hoesten, als men dicht bij zijn erf kwam. Zoo had hij toch nog tamelijk lang voortgesukkeld, tot in dezen laatsten winter; hij werd toen door eene verkoudheid zoo hevig aangestast, dat hij er eindelijk aan bezweek.

De dood van den éénen mensch is het leven van den ander. »God dank!» had Anton met zijn heesche stem gezegd, toen hij het hoorde; »dat komt nu eens heel mooi! — pu!» — Hij meende met zijn »God dank» niet, dat het zoo goed was, dat Klaas Kloos was gestorven, want hij had een veel te goed hart, om zoo iets te wenschen; hij meende met dit »God dank» eigenlijk hoegenaamd niets, 't moest maar blijdschap zijn, omdat hij nu zijn wensch vervuld zag; hij kon nu die boerenplaats koopen, waarover hij al lang gedacht had; maar wat hem, tot nu toe, nog steeds was mislukt.

De erfgenamen van Klaas Kloos woonden in de stad en verstonden niets van den landbouw; zij konden dus niets beters doen, dan den boedel te verkoopen en het geld in den zak te steken. Anton bood aanstonds een zeer hoogen prijs, waar geen mensch tegen opbieden kon; hij deed dit enkel, om niet nog langer te moeten wachten, totdat het iemand anders inviel om te sterven of om zijn boedel te verkoopen; het wachten was hem evenzoo lastig, als het zich bemoeien met de eene of andere zaak. Jobst speelde bij den handel natuurlijk voor boekhouder; hij hompelde herwaarts en derwaarts en bracht alles in orde; hij huurde daglooners, die het land en den tuin in orde moesten maken, en liet metselaars en timmerlieden komen, die het huis, van binneu, naar zijne aanwijzing moesten inrichten. Aan de achterzijde werden nog een paar kamers aangebouwd, met deuren, waar wel drie mannen naast elkaâr tegelijk konden binnegaan; 't zag er uit, alsof twee oude lieden daar hunne laatste levensjaren stilletjes wilden doorbrengen. 't Werd alles netjes ingericht en gemakkelijk tevens; en dat was het wat de menschen in Warsow maar niet begrijpen konden en wat hun veel hoofdbrekens veroorzaakte bij 't ploegen en bij 't melken.

— Wat wou die dikke man daar toch meê doen? Hij had kind noch kraai; hij was al oud en kon iederen dag opstappen; daarentoven had hij kisten en kasten vol geld; zoodat hij, al leefde hij nog honderd jaar, toch geen hark of spade behoefde aan te raken; die man was nu zoo onzinnig om eene boerenplaats te koopen; neen! wat te gek is, is te gek! en niemand wist nog eens, wie hij was, of waar hij vandaan kwam. Van Jobst kon men volstrekt niets te weten krijgen; en toch zag iedereen 't hem aan, dat hij alles wist; hij

at en dronk en sliep immers bij den dikken Anton en was diens factotum. Tante Bliesaat zelfs, die anders toch altijd alles wist te ontdekken, kon hiervan ook niets begrijpen; zij sprak, uit dien hoofde, ook geen woord meer met Jobst; hij was haar te vinnig en had bovendien Jochem Pott ook al aangestoken met zijn laffen haat tegen de vrouwen, zoodat er met hem ook niets meer te beginnen was. Jobst lachte om hare boosheid en zeide: »Tante Lena zal nog wel eens heel goed op mij worden, en als zij niet met mij, op Hanne's bruiloft danst, dan mag ik een mol wezen!»

»Dat is hij toch al!» sprak tante Lena dan. »Als hij geen mol was, zou hij zijn mond wel opendoen en uitsluitel geven, wanneer men hem ergens naar vraagt.» Maar, dat hielp niets; Jobst zeide toch geen woord, en Anton zat te blazen, dat de vensters dreunden.

Toen nu alles gereed was en Antons boerenplaats nog maar behoefde metterwoon betrokken te worden; — potten en pannen, ketels en emmers, borden en schotels, dat hing en stond alles op zijn plaats; in de keuken en in de kamers waren de mooiste meubelen en zaken, zelfs schilderijen in gouden lijsten hingen aan den muur; de menschen, die er zouden wonen, behoefden maar over den drempel te stappen en hun huishouden te bebeginnen; — toen ging oom Jobst eensklaps op reis; ook nu wist niemand waarheen; Tante Lijsje, dat oude, kleine ding, had hem in den postwagen zien klimmen en hem gevraagd, waar hij heen ging. Daarop had die oude kerel, met zijn ééne been, gezegd, dat hij hier of daar een vrijer voor haar wou opzoeken, opdat zij niet als eene oude vrijster zou sterven; hij had het portier vervolgens dichtgemaakt; de postwagen

was weggereden en Tante Lijsje was natuurlijk doodsbleek van kwaadaardigheid geworden.

Detlef Snak had gezien, dat Jobst zijne zakken vol geld had gehad; 't kwam er bovenuit kijken en de zakken stonden wijd open; op zijn vragen had Jobst geantwoord: »Je zult het nog vroeg genoeg gewaar worden.» Ja! wat moest men nu van dit alles denken? Wat beduidt dat en wat beteekent dat? De dikke Anton had zich gedurende de reis van Jobst opgesloten, om door geen mensch overvallen te worden, want zoo iemand er maar een weinig op aangedrongen had, zou hij er het geheim gauw genoeg uit gekregen hebben; 't zou Anton wel te benauwd geworden zijn en hij zou uit angst voor zijn leven alles verteld hebben. Jobst had levensmiddelen voor acht dagen voor hem gereed gezet: gebrek behoefde hij dus niet te lijden.

Na verloop van acht dagen, was Jobst ook weêr terug. Detlef Snak had nu opgemerkt, dat zijne zakken ledig geworden waren. Doch Jobst was vroolijker dan anders; hij maakte gekheid met alle meisjes, die hij ontmoette, alsof hij nog maar even twintig jaar was; hij plaagde tante Lijsje, zoodat die voortdurend bleek zag, en hij beloofde Hanne elken dag zijne hulp, dat zij haren Christiaan mocht krijgen, wat die echter volstrekt niet begrijpen kon, daar hij steeds meer zijn best deed om hare moeder knorrig te maken.

Zoo verliepen er weder een paar weken en het Paascheest begon te naderen. Bij Koolhaas aan huis was 't weer vreeselijk druk, want mijnheer Blankenfisch en jufvrouw Jetje zouden overkomen. Jetje was nu nog veel fijner in haar voorkomen geworden; zij zag werkelijk bleek, gelijk de allerdeftigste dames; en zij sprak nu ook nog heel anders dan met Kerstmis; ook veel

voornamer. De kleêren, die zij vroeger medegenomen had, kon zij niet eens meer als morgenjaponnen gebruiken; die waren veel te min; 't ging nu niet anders meer, dan in zijde en fluweel. Zij was niet uitgepraat over al de bals en komedies, en wat zij verder nog bijgewoond had, en over alles, wat zij van haar Hugo present had gekregen. Jetje was dan ook zoo opgeschikt en met gouden versiersels overladen, dat haar ouders bijna verblind werden door al den glans en de pracht; en daarbij had Jetje zoo iets aan zich, dat de geheele kamer lekker rook, als ze de deur maar inkwam. Wel, wel! wat was 't een knap meisje geworden! Zij ging ditmaal ook volstrekt niet door het dorp, om zich te laten zien. Och, wat! boeren, of die haar zagen, of niet, dat kon haar niet schelen; zij vertoonde zich tegenwoordig maar aan gravinnen en vorsten, en deed daarvoor in hare kleeding niet onder. Ja! en van zulk een meisje was Hendrik de vader en Sophie de moeder! Wie dat begrijpen kan, die kan ook begrijpen, hoe 't er in vaders en moeders hersenkast uitzag op dit Paaschfeest.

Hugo was weder de spraakzaamste en vriendelijkste mensch van de wereld: hij vertelde Hendrik hoeveel zijn geld al opgebracht had en wat hij daarmee had gedaan; hij sprak van een nieuw magazijn, dat hij zou laten bouwen, daar hij te weinig ruimte had, om al de waren, die dagelijks voor hem aankwamen, te bergen; hij had er evenwel maar spijt van, dat hij op dit oogenblik het werkvolk niet dadelijk kon betalen, omdat zijn geld overal in de wereld rouleerde en hij heden slechts een vijfduizend daalders in huis had, die hij echter voor het bouwen niet mocht aanraken; zoo-veel moest ten minste in de zaak altijd bij de hand wezen.

»Beter,» ging hij voort, »is 't natuurlijk, zoo ik het werkvolk dadelijk betalen kan, om het huis op een bepaalden tijd geheel gereed te hebben. Hoe schielijker het gebouwd wordt, des te meer voordeel brengt het den ondernemer aan. Ik wil u, lieve vader, eigenlijk niet om meerdere sommen verzoeken, hoewel gij hetzelfde voordeel zoudt hebben, als ik; gij zijt immers deelgenoot van de zaak. Zooals ik zeg, ik zou u volstrekt niet willen lastig vallen, mij geld voor te schieten; intusschen — — — indien gij toevallig kapitaal hebt liggen, zoudt gij 't in geen geval voordeeliger kunnen beleggen, dan door mij in mijne nieuwe onderneming te helpen.»

»Natuurlijkerwijze,» — zeide Hendrik — »heb ik nu niets meer liggen; 't spijt mij; maar, weet ge wat, mijn lieve zoon? De jood Rosenstaub in Telgenstädt, die leent mij wat, als ik het verlang; hij moet geld bezorgen; wij geven hem zekerheid op mijn huis en hof; dus ziet ge, zóó kunt ge gaan 'bouwen; 't is immers mijn voordeel ook.»

»Wel zeker!» was Hugo's bevestigend antwoord. En de lieve Hugo praatte onzen Hendrik nog allerlei gouden bergen voor, totdat hij met hem op weg was naar Telgenstädt.

Rosenstaub, de jood, was een klein kereltje, wien de begeerte naar blinkend metaal uit de oogen straalde, terwijl hij tegelijk iets huichelachtigs had; zijn lange, magere vingers stonden geheel krom, van 't geld tellen; de duim en de voorste vinger zaten altijd dicht op elkaâr. Toen onze beide vrienden binnentraden, zat dit wezen op den rand van een open kist of koffer, en woelde tusschen staatspapieren en schuldbekentenissen rond, alsof hij lompen sorteerde; schielijk sloot hij het deksel

toe, zoodra hij de binnenkomenden gewaar werd; hij maakte eene diepe buiging en nam zijn fluweelen klotje, dat hij gewoonlijk op 't hoofd droeg, onder den arm. Dat kereltje was al zoo op alles gevat, dat hij aanstonds bemerkte, wat er aan de hand was, en hij vroeg dan op haastigen toon:

»Waarmeê kan ik u dienen?»

»Met tweeduizend daalders!» antwoordde Hendrik op trotschen toon.

»Hm"! hernam het manneke.

»Ja, mijnheer Rosenstaub," ging Hendrik voort; »gij moet ons tweeduizend daalders leenen op mijn huis en hof; wij zijn in verlegenheid."

»Hm," was wederom het antwoord; »tegen vijftig percent ben ik tot menheers dienst."

»Vijftig percent?" riep Hugo; »dat is te veel; 't is ongepermitteerd, zoo'n hoogen interest te nemen!"

»Hm, 't spijt me wel! Waarachtig as God! as de tijden erg slecht zijn! Waarvan mot ik leven?"

»Twintig percent," stelde Hugo hem voor; — »'t is genoeg, meer dan genoeg!"

»Heb ik toch gezeid, vijftig; en wat ik heb gezeid, heb ik gezeid!" 't Kleine kereltje keerde zijn bezoekers den rug toe en begon tusschen zijne boeken rond te snuffelen, alsof hij geheel alleen in de kamer was.

»Nu," sprak Hendrik; »geef 't geld maar hier, mijnheer Rosenstaub; gij zult de vijftig percent hebben, haast u maar een beetje."

Rosenstaub maakte zijn koffer weder open en kreeg er verscheidene papieren uit, die te zamen tweeduizend daalders moesten uitmaken. Hugo onderzoekt de papieren en ze werden in orde bevonden. Er werd een stuk opgemaakt, waardoor Hendrik de verplichting op zich

nam, om op zekeren bepaalden datum het geld weêr af te betalen; hij onderteekende zulks met drie kruisjes, waaronder het joodje schreef: »'t mot hieten: »Hendrik Koolhaas, uit Warsaw.”

»Steek het nu maar op!” sprak Hendrik tot zijn aanstaanden schoonzoon; daarna zeide hij weder tot den jood: »Wanneer mijn aanstaande schoonzoon, deze heer, dien ge hier ziet, mijnheer Hugo Blankenfisch, eens wat noodig heeft, leen hem dan maar gerust; ik betaal alles!”

Rosenstaub maakte eene buiging en de beide compagnons uit Schwerin trokken af en keerden naar huis terug.

Het Paaschfeest ging op de gewone wijze voorbij, en bij Koolhaas in huis werd het weder stiller; op 't land van Koolhaas ging het echter des te luidruchtiger toe; — knechts, meiden en daglooners hadden geen opzicht, want het gebeurde slechts éénmaal in de week, dat Hendrik zelf naar 't land ging om eens na te zien; zij konden dus den meesten tijd doen, waar ze lust aan hadden; en waar ze 't meeste lust aan hadden, was allerlei gekheid te maken; 't werk was maar een bijzaak; 't waren toch ook meest jonge lieden.

Het was een uiterst vruchtbaar jaar; op den eersten Mei kon zich een haas al in de rogge verschuilen, zonder dat hij behoefde neder te hurken. Daar, op een zondagmorgen — — lieve lezer of lezeres! hebt gij wel eens een zondagmorgen, buiten op 't land, ver van de stad, zien aanbreken? Velen hebben 't nooit gezien; velen, al zijn zij er ook toe in de gelegenheid geweest, hebben toch dien tijd verslapen en begonnen eerst van zondagsmiddags af iets te gevoelen. De lieve stedeling luiert maar al te gaarne in de veëren en verslaapt nog een derde gedeelte méér van 't leven, dan noodig is!

Een voorjaars-zondagmorgen! Hoe gaarne mocht ik u beschrijven hoe het dan in mijn hart gesteld is; hoe gaarne mocht ik andere menschen doen gevoelen, wat ik gevoel; maar ik ben daar niet toe in staat. Geen woord vermag de natuur naar waarde te beschrijven; geen toon kan zoo de ziel wegsleepen, en geen penseel zoo de kleuren wedergeven, als de natuur ons aanlacht en tot ons spreekt, wanneer het eerste morgenrood aan den duisteren hemel begint te schitteren en de vogeltjes beginnen te piepen en te fluiten; eerst zachtkens, heel zachtkens, en dan al harder, steeds vroolijker, alsof zij 't voelden, hoe schoon, hoe oneindig schoon de lieve aarde is. Alles, wat maar een bekje heeft, zingt en fluit; zelfs sinjeur Musch, die eigenlijk al heel weinig muzikale talenten bezit, doet zijn uiterste best, als 't er op aan komt, zijn morgengebed te tijlpen; wat gaat het kleine kopje heen en weêr, en zijn kleine pootjes trippelen van tak tot tak. Hoog in de lucht stijgt de leeuwerik de zon te gemoet, en zingt o! zoo liefelijk, zijn allerschoonste lied. En toch, bij al dien jubel, bij al dat gezang, is het zoo stil, zoo plechtig stil; — de mensch met al het spektakel, dat hij maakt, is nog niet daarbij; die staat niet zoo vroeg op; en vandaag is 't immers ook zondag; vandaag rust de ploeg en slaapt de zweep.

Steeds lichter en lichter wordt het, en tevens ook levendiger. Eensklaps, dáár in 't oosten, welk een aanblik! Als louter goud, door den heerlijksten stralenkrans omgeven, ziet de zon over de velden en kleurt het jonge loof met haren gloed. Hoe vol majesteit! Majesteit? Neen! dat is eene uitdrukking, die men ook voor menschenlijke heerlijkheid gebruikt; — die is te zwak, om het goddelijke te vermelden. Ach, welk een

nietig wezen is de mensch toch, tegenover den Heer, onzen God! Hoe klein, hoe gering moet hier iedereen zich gevoelen, die nog maar een greintje gevoel in zijne borst heeft; de ergste zondaar moet hij zulk een aanblik zeggen: »Ja, Een is er toch, dáár boven, óf, waar Hij zich elders moge bevinden, die dat alles geschapen heeft en dat regeert; geheel alleen uit zich zelf is dat toch zoo niet?»

Ja, wanneer ieder mensch slechts nu en dan de zon op een schoonen voorjaarsmorgen zag opgaan, — zeer zeker, zouden er dan niet half zooveel slechte menschen op de wereld zijn; zulk een aanblik verleent aan den diepst gezonken mensch weder een beter gevoel; — maar, maar, zij zien het niet; zij snorken achter hun dikke muren; en als zij langzamerhand opstaan, zijn zij dommelig in 't hoofd, knorrig en onvergenoegd. Onvergenoegdheid wekt ruwheid, en de zin voor 't ware, schoone en goede gaat verloren; het ééne kwaad komt uit het andere voort en ten laatste wordt de mensch geheel slecht. O! menschen! staat toch op, staat vroeg op, en gaat dáárheen, — dicht bij 't bosch, waar gij aan den éénen kant een blik hebt over 't vrije veld, en aan de andere zijde in het donkere woud; wanneer gij dan niet gelukkig en tevreden gestemd wordt, wil ik een schaapskop wezen en mijn leven lang niets, behalve vleesch en groenten eten!

Hoe prachtig! Aan ieder blad, aan iederen grashalm zitten honderden van dauwdruppels en in elken dauwdruppel spiegelt zich de zon honderdmaal met al haar schoone regenboogkleuren, en over het geheel is de heerlijke, heldere blauwe hemel uitgespreid! Zou men daar niet wegzinken in een zalig gevoel? — — Nu is de zon volkomen opgegaan. Toen zij zich vertooude in

't eerste oogenblik, zwegen al de kleine boschzangers eerbiedig stil, doodstil; van tijd tot tijd slechts zegt er eens een: »piep!» en een ander zegt wederom: »piep!» wat zooveel als: »kijk! kijk!» beteekenen moet. Doch nu begint Hans Roodborst en Frits Vlasvink weêr uit volle borst te musiceeren; Klaas Kwikstaart en sinjeur Musch wiegen zich en springen van tak tot tak; de koekoek roept door 't bosch, alsof hij zeggen woû: »k Ben ook hier en ik ben de bassist in 't zangeren-koor.» — Christiaan Pimpelmees snort tegen een ouden vermolmden eiketak en doet zich als trosslagger kennen; mijnheer Langbeen wiegelt den kop heen en weêr en, op één been staande, slaat hij de maat en heisa! hebt gij 't ooit zóó gezien? Daar valt het heele orkest in, zoodat men zijn eigen woorden niet verstaan kan. Maar toch was 't zoo aardig, zoo feestelijk, want het was zondagmorgen. — —

De lente lacht,
O, welk een pracht
In weiden en op velden!
Gods aarde is schoon,
Oneindig schoon,
't Moet al Zijn lof vermelden!

Zoo klinkt het op eens door het bosch; het schein eene meisjesstem te wezen, want zoo zuiver en zoo helder zingt geen manspersoon, al was hij ook de eerste tenorist van de beste zangvereeniging. Ja, 't was eene meisjesstem, en dat meisje was onze lieve Hanne; zij had haar verlangen niet kunnen bedwingen om heden morgen naar buiten te gaan; haar kamertje was haar te benauwd geworden; zij wist zelve niet, hoe zij zoo vreemd te moede was; zij was treurig en toch verge-

noegd, en de zon had haar in 't harte geschenen; nu moest zij haar hart lucht geven door gezang. Zoodra de eerste reine tonen, zoo helder als een klok, uit de ruime borst ten hemel stegen, hadden de kleine zangers zich weêr stil gehouden; — die hooren 't aanstonds, als een andere toon zich met hun gezang vermengt; — zij luisterden, wie het wezen kon, die het waagde hun concert te beschimpen; toen ze er echter achter kwamen, dat het een liefstallig, onschuldig jong meisje was, dat het de lieve Hanne was, toen vielen zij met alle kracht in, als ware het voor 't vaderland, bij 't geen volgde:

Gelijk de bloesemknop,
 Zóó leeft het hart weêr op,
 En 't juicht en is verblijd;
 Wat lust, wat heerlijkheid
 Is overal verspreid,
 O! lieve voorjaartijd!

»Koekoek!» zegt de baszanger en vliegt op een anderen tak; de kapelmeester vergeet de maat te slaan en begint luidkeels te jubelen, en gaat bij afwisseling nu op 't ééne dan op 't andere been staan. Heididdideldom! O! lieve voorjaartijd! herhaalt het gansche concert, en de echo weërkaatst even vroolijk: »O! lieve voorjaartijd!»

»Och ja!» zeide Hanne zachtkens, »als 't altijd toch maar voorjaar was; als de mensch toch niet zoo oud en gebrekkig werd, dat zou toch veel beter wezen. Maar neen, 'k ben toch een domme deern; wat weet ik daarvan? 'k zal toch onzen Lieven Heer niet gaan voorschrijven, wat Hij doen moet? Neen, 't is alles zóó wijs en met zóóveel overleg ingericht, dat geen mensch daaraan nog wat veranderen of verbeteren kan. Als we niet

oud en afgestompt werden, hoe hard zou 't ons dan niet worden, als de dood komt? Maar zóó wordt hij ons licht; menigeen moet al vroeg sterven, als hij nog frisch en gezond is, dat is zeker onverklaarbaar, maar 't is niet te veranderen. Ja, als ik zoo vroeg sterven moest, dan geloof ik, dat ik in 't water zou springen, om toch mijn dood niet te beleven!"

Zonder op dezen kleinen misslag in hare gedachten acht te slaan, begon Hanne nu bloemen te plukken aan den slootkant, en wáár die eerste kinderen der zon anders nog te zien waren; toen zij er tamelijk veel bij elkaár had, ging zij onder een zwaren eikeboom zitten en nu werd er een krans gevlochten. Zij dacht daarbij nu eens aan haren lieven Christiaan, en dan weder begon zij, opgetogen door den heerlijken morgen, helder uit de borst te zingen, zoodat haar stem door 't gansche bosch weêrklonk; dan draaide zij haar hoofdje naar de ééne, dan naar de andere zijde, om te zien of de krans ook van alle kanten heel mooi werd.

De heldere, zuivere toon, waarin Hanne haar hart lucht gaf, werd opgemerkt door een jong man, die haastig en met buitengewoon opgeruimd gelaat door 't bosch wilde gaan. De jonge man verliet den rechten weg, wat hij eigenlijk niet had moeten doen, als hij naar zijn geweten geluisterd had; hij volgde de richting, waar Hanne zat, en stond eensklaps dicht voor haar, slechts door een wilden rozestruik van haar gescheiden; hij keek door de takken, en — — — — alsof hij een stoot in den rug had gekregen, stak hij zijn hoofd naar voren, waardoor hij zijn neus aan bloed reet, maar, daar gaf hij geen acht op. Heisa! daar ging hij door de struiken en »Hanne!" riep Christiaan uit, want hij was 't, die

van het rechte pad was afgeweken, om het meisje te zien, dat zoo mooi zingen kon. »Hanne!» riep hij luidkeels uit, zoodat de boschzangers, kikvorschen, ratten en muizen, en Hanne, tegelijk, verschrikt opsprongen.

Hanne meende, dat zij geheel alléén was, en nu stond op ééns Christiaan, haar alles, in levenden lijve vóór haar! Zij wist niet, of zij slechts droomde, of, wat haar overkwam; zij grabbelde schielijk ter zijde, om te voelen, of zij ook een stuk van een bedsteê kon merken; maar neen! Christiaan had haar ook al zoo in zijne armen gedrukt en zoo'n stevigen kus gegeven, dat zij, wanneer ze werkelijk gedroomd had, toch uit dien droom had moeten ontwaken

»Christiaan!» zeide Hanne, terwijl zij diep adem haalde, nu ze inzag, dat hij 't inderdaad was; »Christiaan, waar komt ge vandaan? Wat heb je me verschrikt!»

»Ja, Hanne; 't spijt mij zelf al, dat ik je zoo verschrikt en opgejaagd heb; maar, Hanne, ik wist zoo waar niet, wat ik deed; 'k was heelemaal de kluts kwijt, toen ik jou daar zoo onverwacht voor mij zag zitten. Hoe gaat het je? zeg hoe gaat het je, mijn lieve, allerbeste Hanne?» En hij drukte het meisje weder aan zijn hart, dat hare ribben bijna kraakten.

»Och hemel!» zeide Hanne, »wat ben ik blij, dat ik je weêrzie, Christiaan; 'k ben dikwijls erg treurig geweest, en 'k had altijd zoo met jou te doen, dat jij het droge kommiesbrood moest eten; 'k zou je wel graag alle dag wat gestuurd hebben; maar, je weet wel, moeder is er nog altijd tegen; ik kon 't niet doen!»

»Och Hanne! beste, lieve meid! een mensch went aan alles; 'k heb 't naderhand met plezier gegeten, en zie je! als je maar honger hebt, dan glijdt het ook al door

de keel.

»Och neen! maar zeg me toch eens, hoe komt het, dat je zoo in ééns hier bent. Blijf je dan ook nou voor goed hier, zeg, Christiaan?» Dit zeggende, zag Hanne hem met een paar oogen aan, waarin al de zaligheid van een hart vol liefde was te lezen. »Niet waar, Christiaan, je blijft hier?»

»Hanne,» antwoordde Christiaan, »ik weet wat ze met mij van zins zijn te doen; of een van de voorname officieren 't zoo goed met mij meent, of, dat ze mij niet gebruiken kunnen, — 'k ben anders toch zóó onhandig niet, — maar genoeg! — ze hebben me mijn ontslag gegeven, en gezegd, dat ik naar huis kon gaan, en dat mijn dienstdtijd om was. Hoe 't in mekaar zit, dat weet ik niet, en 't kan mij ook niet veel schelen.»

»Och hemeltje lief! kijk, Christiaan! 'k heb altijd zoo gebeden, dat de goede God je toch gauw weér mocht laten komen, en nu heeft Hij 't zeker ook wel gedaan.»

»Ja,» hernam Christiaan, »als die er wat aan doen kan; ik weet het niet; maar 't is mij heel aangenaam, dat het zóó gegaan is. Wat denk je, Hanne? nou zal 't andere ook wel terecht komen. 'k Ga vandaag nog naar je moeder, en dan willen wij haar samen bidden en smeeken en haar hart week maken, dan zal ze wel ja zeggen; je vader is er immers toch in 't geheel niet tegen.»

»O neen! die is er juist niet tegen, maar hij zegt: als moeder 't niet hebben wil, dan kan ik er niets aan doen.»

»En wat zegt Jobst dan?»

»Och, die heeft moeder heel boos gemaakt met zijn domme aardigheden; hij is in den laatsten tijd, sinds de dikke Anton in het dorp is gekomen, meer dan half

gek; van hem hebben we niks meer te hopen."

»Wat is die dikke Anton voor een vent?"

»Och, dat is zoo'n oude, dikke man, die niet eens door de kamerdeur kan komen, en hij blaast, als een snorkende os; hij heeft de hofsteê van buurman Kloos gekocht; ik weet niet, wat hij daarmee wil uitvoeren; Jobst zegt het ook niet; uit die twee kan geen mensch wijs worden."

»Dat is zeker een rare kerel?"

»Ja, 't is een oude baktrog, zegt oom Möller altijd, die intusschen zelf ook niet heel mager is."

»Laat hij wezen, wat hij wil, Hanne! met hem hebben wij niks te maken. Meid lief! 'k zou je wel willen opeten, zóó ben ik in mijn schik, dat ik je weêr zien kan; en, al is 't dan ook maar alléén 's zondags, dan gaat de week toch nog wel ééns zoo gauw om, dan wanneer men altijd moet denken: over twee jaar zult ge haar wel eens weêr zien. Och Hanne! — dan kruipt de tijd!"

»Ja, Christiaan, dat heb ik ook gemerkt. Mijn beste jongen! je bent zoo waar bleek geworden; wees maar stil, je zult er nou wel anders gaan uitzien. Als moeder eerst maar niet meer tegen ons is."

»Kom, Hanne, we moeten maar dadelijk naar haar toe gaan; ik heb danig veel courage gekregen in de stad."

»Och ja; ik ben maar bang, dat zij lomp tegen jou is, en als jij dan ook driftig wordt, dan is 't heelemaal uit."

»Nee, Hanne, maak je niet ongerust; 'k zal alles geduldig aanhooren en er niks tegen zeggen; kom!"

Christiaan drukte Hanne den krans, dien zij intusschen klaar gekregen had, op het blonde haar; en het harte vol hoop, de geheele, wijde wereld vóór zich, gingen zij arm in arm het voetpad langs, naar Warsow. Toen zij het erf van Bliesaat al zien konden, zeide Christiaan eensklaps:

»Zie eens, daar komt Jobst al bij jelui de deur uit; ik dacht, dat hij kwade vrienden met je moeder was?»

»Och, hij komt toch altijd nog; zóó erg is 't juist niet, maar, wat hij er nu al zoo vroeg gedaan heeft, dat kan ik niet begrijpen.»

»Ho! Jobst!» riep Christiaan nu, die van louter pret niet wist, waar hem 't hoofd stond. »Goeden morgen, Jobst! oude jongen, hoe maak jij 't?»

»Goddam, Christiaan! kijk eens aan, ben jij daar?»

Jobst was zoo flink ter been, alsof hij van zijn leven geen krukken had noodig gehad; hij lachte, dat zijn geheele aangezicht blonk, toen hij Christiaan zijne oude, vereelte hand toestak. »Wel, kerel, dat heb je mooi getroffen!» voegde hij er nog bij.

»Wat dan?» vroeg Christiaan.

»O! niks, niemendal; 'k wil niet voorbarig wezen; ik meen, dat jij 't mooi getroffen hebt, dat je juist je lieve Hanne 't eerst hebt ontmoet, toen je zoo eensklaps weêr terug zijt gekomen; zóó'n geluk hebben alle menschen niet!»

»Ja, ik voorspel mij zelven daar ook wat goeds van,» zei Christiaan, en hij kneep Hanne in haar arm, dat zij een harden schreeuw gaf.

»De koekoek haal' je!» riep Jobst uit. »Je zult vandaag ook nog geluk hebben! Pas maar op, en denk er aan, wat ik je gezegd heb. Laat Hanne nou maar los en ga met mij meê; 'k wou je wat laten zien.»

»Neen, Jobst; eerst ga ik met Hanne naar hare moeder; en ik zal voor haar op de knieën vallen, dat zij ons hare toestemming geeft.»

»Och loop!» hernam Jobst, die door de tegenspraak van Christiaan half knorrig werd; »de eene mensch moet nooit voor den ander op de knieën vallen; die eer komt

alleen onzen lieven Heer toe. Kom, ga meê, zeg ik je; dat andere komt naderhand te recht. Laat Hanne maar los!”

»Toe, ga maar eerst met oom Jobst meê,” verzocht Hanne nu ook, die steeds in alles inschikkelijk was, »je kunt immers strakjes toch komen; moeder zal op zijn best nog op zijn.”

»Ja, op is zij al,” sprak Jobst, en hij wreef zich in de handen. »Hahaha! of ze ook gauw het bed kon uitspringen, toen ik haar die tijding bracht!”

»Welke tijding?”

»Dat zal je straks wel hooren, straks! Ga eerst maar meê; ga jij maar naar binnen, Hanne, dan zult ge 't wel gauw hooren, van welke tijding ik spreek.”

»'t Is toch geen kwaad?” vroeg Hanne, die al bang begon te worden. De vrouwen denken altijd dadelijk aan iets kwaads, als er van eene tijding gesproken wordt.

»Neen, iets kwaads is 't niet!” riep Jobst vroolijk uit en hij zwaaide met zijn krukstok in 't rond. »'t Is iets heel goeds, en 't gaat jou nâ genoeg aan, meidlief!”

Hanne werd bloedrood, maar zij kon volstrekt niet begrijpen, wat Jobst meende. De oude man was in den laatsten tijd steeds zoo geheimzinnig; 't moest werkelijk niet recht pluis met hem wezen. Zij ging toch heel nieuwsgierig de hofsteê op, nadat Christiaan beloofd had, dat hij haar zou volgen. De beide mannen vervolgden thans hun weg, naar de woning van Jobst, en konden den dikken Anton van verre al hooren blazen.

»Zeg eens, Christiaan,” vroeg Jobst onderweg, »heb jij niet, hier of daar in de wereld nog een oom, een broêr van je vader, zeg?”

»Dat ik weet, niet,” antwoordde Christiaan; »mijn

vader heeft daarvan nooit iets gezegd; dat zal zeker niet zoo wezen."

»En toch is 't zoo! Kijk," — Jobst duwde de deur open, — »dáár zit hij."

Christiaan keek Jobst aan, hij keek den dikken Anton aan, en hij bekeek zich zelven van alle kanten. Dat was die oude man, waarvan Hanne hem al gesproken had, en die dikke ton zou zijn oom wezen? Dat kon hij nog maar zóó niet gelooven; hij had er echter juist niet tegen, daar hij al wist, dat die oom hem uit den nood zou kunnen helpen en dus kwam 't recht van pas.

»Maar — —" zeide hij.

»Goddam, als ik 't je zeg!" sprak Jobst, driftig wordende; »ga maar naar je oom toe en omhels hem, en kijk hem niet aan, zoo als de os de nieuwe poort!"

»God dank!" zóó nam nu Anton het woord; »mijn jongen, kom nader! — Pu! — kom hier en kus me op mijn rechter wang; in de linker heb ik 't rhumatiek. Pu!" »Maar — —" begon Christiaan weder, wien 't nog voor de oogen schemerde, »gij vergist u zeker in mij?"

»Wat, schaaopskop! vergissen?" barstte Jobst uit; »k heb jou al gekend, toen je nog in 't geheel niet geboren waart; en 'k heb je vader heel best gekend, en 'k heb dezen man, die hier zit, gekend als je vaders broër en mijn besten vriend. Maar deze kerel is toen uitgeknepen, en dezen winter is de oude knaap weër te voorschijn gekomen; maar, ik heb hem op 't eerste oogenblik herkend, en anders geen mensch, en ga nou maar bij hem, en doe wat hij je gezegd heeft."

»Komaan dan maar!" riep Christiaan, en viel op zijn nieuwen oom aan en drukte en kuste hem, zoodat die luidkeels begon te schreeuwen:

»God dank! houd op! houd op! Pu! — ik stik, ik stik,

— — Pu! — Kind — je moet — pu — bedenken, dat ik wat zwaarlijvig ben, — pu! en dikke menschen kunnen dat vele aanpakken niet verdragen. Pu! — Ga wat zitten!”

Christiaan deed dit, en Jobst ging ook zitten, dwars op een stoel en liet zijn houten been stijf vooruit staan.

»Wel, oom,” sprak Christiaan lachende, »vertel mij nu eens, hoe ik er aan kom, op ééns het plezier te beleven, een oom te leeren kennen, van wien ik mijn heele leven niks geweten heb.”

»Ja — pu — ik zal 't vertellen. 't Valt me wel wat moeilijk; Jobst kan me helpen. Pu! — Kijk, jongen! vóór omtrent vijf-en-dertig jaar — pu! — stierf je grootvader, en wij zijn beiden jongens.”

»Jou vader en hij,” voegde Jobst hiertusschen in.

»Ja; wij kregen ruzie om het beetje prullen — pu! — die vader nagelaten had; vader had begeerd, dat wij ze in gelijke deelen zouden verdeelen; ik was — — pu! — — slecht en verlangde als de oudste —”

»Je vader was de jongste,” vulde Jobst aan.

»Ja, pu — 'k verlangde als de oudste, een dubbel aandeel. 't Was slecht van mij, en ik heb daarvoor, God dank! veel moeten lijden. Wij werden vreeselijk oneenig, en 't werd hoe langer hoe erger, zoodat we eindelijk een doodelijken haat tegen elkaar hadden, — pu! — om zoo'n nietige zaak, en ik had schuld. — Wij procedeerden en het proces kostte het dubbele, — pu! — van 't geen de heele boel waard was; pu! — dat hadden wij er van. Daarop ging ik de wijde wereld in. Wij woonden in Hilgenstadt, dat zult ge u ook nog wel herinneren, waar Jobst vandaan is; wij hebben als jongens met elkaar gespeeld en elkaar vaak afgeranseld. Jou vader is naderhand hier gaan wonen, zooals Jobst mij verteld heeft; maar 't is hem altijd slecht gegaan.

Pu! — en ik had aan alles schuld, en mij ging het beter: ik ging als landverhuizer naar Amerika, kocht daar een stuk land, en ik heb, God dank, dáár aardig wat verdiend. Pu! — 'k Heb later van daaruit eens geprobeerd, mij met mijn broêr te verzoenen; die brief is echter niet beantwoord, waaruit ik moest opmaken, — pu! — dat Karel niet wou. Dat speet me geducht, want ik zou zoo graag weêr in vrede geleefd hebben; mijn geweten had mij al menigen nacht uit den slaap gehouden.”

»Daar zie jij eigenlijk niet naar uit,“ merkte Jobst hierop aan.

»God dank niet! neen! maar 't is de waarheid. Nu, kort en goed! getrouwd ben ik nooit geweest, kinderen heb ik niet. Toen ik zag, dat ik genoeg had, om van te leven, kon ik — pu! — 't verlangen niet meer wederstaan, om mijn vaderland eens weêr te zien, mijn broeder op te zoeken en, als 't mogelijk was, mij nog met hem te verzoenen; maar ik heb hem niet terug gevonden.” Toen hij dit zeide, liepen de tranen hem langs zijn dikke wangen; hij was licht geneigd tot schreien. »Maar nu ben ik zoo blij,“ ging hij voort, »dat ik toch iemand — pu! — Jobst, vertel jij 't Christiaan nu maar verder, ik kan geen lucht meer krijgen.”

Jobst zette zich in postuur en rekte zich deftig uit, alsof hij een gerichtspersoon was, die een vonnis wil gaan voorlezen.

»Ja, Christiaan!” sprak hij, »denk nou maar eens, wat er nog komt. Hou je maar, met je beide handen, achter aan de leuning van je stoel vast, dat je niet op je neus valt, zoo als Jochem Pott bij 't onderwijs van Susemihl, en luister dan heel goed toe. Want dat hadt ge ook niet gedroomd, dat je vandaag zult hoo-

ren. Jongen! als ik in jou huid stak, ik sprong, de koekoek haal me, er uit en 'k liep van plezier zóó lang het dorp rond, totdat ik mijn hielen verloor. Je moet onder een goed hemelteeken geboren zijn, anders is 't volstrekt niet mogelijk, dat het jou zóó goed gaan kan! Wel, Goddam, waarom zit je zóó te kijken als een opgezette papegaai en spalkt ge uw mond wijd open? Mij dunkt je moest niet weten, hoe je 't hadt van blijdschap! Wat blief je!"

»Wel, Jobst, vertel dan eerst toch, wat er aan de hand is!"

»Ja, zoo, heb ik je dat dan nog niet gezegd? Zie je! van louter blijdschap vergeet ik de hoofdzaak geheel en al. Zie, Christiaan! toen je oom, deze dikke Anton, hier kwam, zat hij vóóraan in het dorp op den grooten steen, aan de rechterhand, te blazen en te steunen als eene stoommachine, en heel Warsow stond om hem in 't rond, met open mond hem aan te kijken, zooals jij nu doet; neem 't mij niet kwalijk; maar 't is waar. Ik kwam daar ook toevallig bij en zag dadelijk wie er was komen aanwaaien. Anton moest met mij meê; hij heeft zijn buik nog geschaafd, toen ze hem hier door de deur hebben geschoven. Goddam! val je nou nog niet van je stoel?"

»Wel, Jobst. dat is toch zoo wonderlijk niet?"

»Wat! niet? Ja zoo! 't mooiste komt pas. Luister goed! Wij waren oude vrienden en hebben hier alles zoo gemakkelijk ingericht, als 't kon; Anton bracht genoeg meê om van te leven. Wij leefden dezen winter van eten en drinken, en maakten plannen, daar jou hoofd van duizelen zal. Klaas Kloos, die oude rochelput, ging dood; — je kunt hem later ook eens gaan bezoeken, --- dat 's te zeggen, zijn graf, want aan hem hebt

ge veel te danken; je hebt immers vroeger ook bij hem gediend. Zie je! — die ging dood, en je oom kocht de boerenplaats; merk je niks? Ik reisde naar Schwering en kocht een plaatsvervanger voor je; voor geld kan men den duivel laten dansen. Ik maakte alles in 't geheim in orde; kocht ze allen, voor zoover dat noodig was, met geld om, omdat jij er niks van te weten zou krijgen, want, daar hadden we aardigheid in.” »Jobst! Oom! Juweel van een kerel!” riep Christiaan nu opspringende uit; hij omarmde Jobst en danste met hem rond, vervolgens liep hij naar den dikken Anton, die hem met handen en voeten afweerde: »Schei uit! schei uit! — Pu! — 't is om te stikken!”

»Luister verder,” begon Jobst weder; »we zijn er nog niet. Je oom, die dikke prop, heeft de boerderij gekocht, opdat jij dat boeltje zoudt besturen, en hij wil geen anderen interest hebben, dan dat hij bij je mag inwonen op zijn ouden dag; en — nu, 't andere komt terecht!”

»Lucht! Lucht!” schreeuwde Anton, en hij blies, en hijgde, als overkokend water. »Lucht!”

Christiaan was namelijk weêr op hem aangevallen en drukte en kuste hem, alsof hij zijne Hanne voor zich had; plotseling echter liet hij hem los, hij was heel bleek geworden en vroeg:

»Jobst, je maakt me immers niks wijs? Houdt gij mij samen soms ook voor den gek? Ik ben een arme drommel; men kan mij gemakkelijk beet nemen.”

»De koekoek haal je! Jongen, hou je ons voor windbuilen en leugenaars? Dat zou ik je niet raden!”

»Neen, God dank niet! 't is de zuivere waarheid,” sprak de dikke Anton, tot bevestiging van 't geen Jobst zeide; »maar, laat me met rust, en omhels me niet

meer; — hei! — heere jeminé! — Pu! — Blijf daar!”
 »Oom! ik zie u voor den verstandigsten man op de heele wereld aan!” riep Christiaan uit; toen pakte hij Jobst weêr beet en danste met hem de kamer op en neêr.
 »Jobst, ge zult alle beiden, tot aan je dood, bij ons inwonen! Hoera! en zóó iets vertelde Hanna mij niet? Hoe kan dat toch wezen?”

»Laat me los, laat me los!” zoo verzocht Jobst nu ook; »’t is of je iemand vermoorden wilt!”

»Zóó iets kan Hanne zoo koelbloedig verzwijgen! Daar vertelt ze mij niks van?”

»Jongen! wij hadden zóó’n pret in dat alles, en waren bang, dat zij soms ons plezier zou bederven. Daarom hebben wij alles verzwegen tot op dezen dag. Toen jij Hanne straks ontmoet hebt, wist zij ook nog nergens van; alléén maar dat Anton haar buurman zou worden; dat Anton jou oom is, wist ze niet. Ga er nu maar heen; nu weet zij alles al, en tante Lena en oom Frits zijn er best meê te vreden. Daar alles in orde is, zal vandaag over veertien dagen de bruiloft wezen; en, Goddam! wat zeg je nou?”

Christiaan begon weêr met Jobst te dansen, en de dikke Anton weerde steeds af, dat zij hem toch niet te na mochten komen, en hij zou moeten stikken.

»Christiaan,” sprak Jobst thans nog, »jongen! ik ben er altijd zeer tegen geweest, tegen het trouwen in ’t algemeen, en ’k heb het er ook nog niet op begrepen; maar, zie je! — ’k had het jelui toen eenmaal beloofd en wat ik beloof, dat doe ik. Je oom is net van pas uit Amerika gekomen, om mij te helpen, maar ’k zou ’t ook wel zonder hem in orde gekregen hebben.”

Christiaan had de kruk van de deur al in de hand, toen Jobst aan den laatsten zin begon; nu was hij al

een goed eind op weg; in 't voortloopen riep hij nog: »Ik kom terug; dan zal ik u beiden bedanken; eerst moet ik naar Hanne!» Hij vloog als de wind de straat over en bij Bliesaat het huis in. Daar zaten oom Frits en tante Lena; zij hadden den arm om elkander geslagen en schreiden tegen elkander op; vóór hen lag Hanne op de knieën, zij hield weêr beide ouders omvat, en schreide ook, zoo hard ze kon. Doch bij alle drie waren 't geen tranen, omdat hun een ongeluk overkomen was, — neen! — maar, omdat het hart zoo vol was en zij geen woorden konden vinden, om uit te drukken, hoe gelukkig zij zich gevoelden.

»Hanne!» riep Christiaan, terwijl hij de kamer binnenstoot, zonder goeden dag of goeden morgen te wenschen: »Hanne! meidlief! waarom schreit ge? Lach toch, en wees blij! Waarom zou je schreien?»

»Och, Christiaan!» snikte Hanne, en hare oogen schitterden als een paar karbonkels, »och, Christiaan, wie had dat gedacht!»

»Geen mensch, Hanne! geen mensch! Oom en tante, niet waar? gij hebt er toch nu niets tegen?»

»Mijn zoon,» sprak oom Frits, »k heb je altijd gekend, als een braaf mensch, zooals je vader ook was; en, als 't alléén van mij had afgehangen, zou ik er al lang niets tegen gehad hebben, maar Lena.»

»Neen,» viel Lena hem in de rede, »k heb er niks meer tegen, hoegenaamd niks. Hier, Christiaan! de hand er op; je zult onze Hanne hebben, en over veertien dagen is de bruiloft!»

Nu werd er weêr omhelsd en door de kamer gedanst, zoodat tante Lijsje, die ook met een knorrig gezicht tegenwoordig was, maar weêr achter de kachel retireerde, om niet in 't gedrang te geraken. Christiaan

liep van den een naar den ander, en sprong over stoelen en tafels; hij wist van blijdschap en geluk niet wat hij beginnen zou, en toen oom Frits hem juist nog wat zeggen wou, was hij de deur al weêr uit, de straat over, en danste hij al weêr met den andenhalfbeenigen Jobst en deed zijn oom Anton weêr zweeten van angst door zijne uitgelatene vreugde over zijn geluk. — O! als een hart zoo vol is, wat is de wereld dan schoon! Het leelijkste is dan zoo mooi, als de zon, en er is niets, dat ons niet toelacht en niet met ons uitroept: hoe schoon, hoe schoon is 't op Gods lieve aarde! Zalig is de mensch, wiens harte recht dikwijls zóó vol is; hij kan dan eenmaal zeggen, als hij op zijn sterfbed ligt: „Ik ben tevreden, ik heb zooveel genoten!” Maar menig mensch moet zijn leven lang met moeite door de wereld komen, dag aan dag worstelend met kommer en zorgen, en wanneer hij meent: „nu zal 't mij eens gelukken,” dan — paf! slaat het onweder in, en de arme mensch staat weêr, waar hij te voren stond; hij moge 't beste hart van de wereld hebben, maar toch gelukt hem niets. Wat heeft hij ten slotte aan zijn leven gehad? — Ook niets; hij heeft in 't geheel niet geleefd; slechts kommer en leed gekend; als hij de oogen sluit, krijgt hij een schop vol aarde op 't hoofd; de wind waait zachtkens over zijn graf en niemand weet, of vraagt er naar, wat die mensch uitgestaan heeft, die daar begraven ligt. Wat was nu het doel van zulk een aanzijn? Dat weet geen mensch. — Wanneer toch de gelukkigen het bedenken wilden, dat hij, die ongelukkig is en om een aalmoes vraagt, van de natuur evenzoo goed het recht ontving om gelukkig te worden als zij, en dat zij evenzoo licht ook zoo ongelukkig konden wezen, — dan zou menige nood niet zoo bitter zijn en menig leven zou

kamer en blymoediger wezen; — maar de gelukkigen vergeten al te licht, dat zij ook menschen zijn, en dat ook hun lot nog zou kunnen veranderen. Dat is wel treurig!

God dank! kunnen wij, met oom Anton Vorwerk zeggen, God dank! Christiaan heeft dat nooit vergeten.

Mijne lezers zullen zich nu licht kunnen voorstellen, welk een leven en beweging het thans bij oom Frits werd; ook dáár zaten nu dag en nacht, een stuk of tien naaisters, en naaiden, wat zij maar konden; want Hanne's uitzet was nog niet gemaakt en moest in veertien dagen gereed zijn.

Tante Lena drentelde 't gansche huis door, van den eenen hoek naar den anderen, en gaf hare bevelen, hoe alles op 't bruiloftsmaal moest ingericht worden. Oom Frits had op 't veld de handen vol; hij moest nu, af en aan, ook op het land bij zijn buurman het oog houden, wat hem thans evenzeer ter harte ging, als zijn eigen; 't kwam nu toch spoedig 't één bij 't andere, en Christiaan, die zoo werkzaam was, als een mier, moest nog hulp hebben bij 't besturen; hij was nog te jong en had daarin nog niet genoeg ondervinding. Dat beviel oom Frits, hij was in zijn element, evenals zijne Lena.

Hanne's hoofdje was, door het onverwachte geluk, geheel op hol; zij liep van 't eene huis in het andere, en als zij de deur uitkwam, wist zij niet meer, wat zij er eigenlijk had willen doen; en toch had zij 't straks nog geweten.

Eens, op een avond, riep oom Frits zijne vrouw bij zich in de kamer; Christiaan en Hanne waren nog op hun hofsteê, waar oom Anton en oom Jobst nu al woonden in de achterkamer, met de breede kamerdeur. »Lena,»

zeide Frits, „ons geluk is nu ten top gestegen; al onze wenschen zien wij vervuld, en als wij vandaag of morgen komen te sterven, kunnen wij de wereld gerust en kalm verlaten, en behoeven ons op ons laatste leger niet met zorgen te kwellen. Maar, één ding is er, dat nog steeds eene leelijke schaduw werpt op ons geluk; dat moeten wij ook nog trachten te verwijderen; ik meen, dat wij ons weêr met Koolhaas en Sophie moeten verzoenen. Zij is toch mijn eigen zuster; wij hebben met niemand ongenoege, behalve met hen, en dat moest toch waarlijk heel anders wezen. Hoor eens, nu heb ik gedacht, dat ik er morgen eens wou heengaan en hun de hand gaan geven, om 't weêr bij te leggen en ze metéén te vragen op de bruiloft van onze kinderen. Hoe denkt jij er over?”

Tante Lena zette eerst een zuur gezicht, toen Frits van Koolhaas begon te spreken; zij was evenwel in den laatsten tijd ook wat weekhartiger geworden, en hernam dus:

„Je weet wel, Frits, dat ik zulke opgeblazen menschen niet goed kan uitstaan, maar ik wil je niet tegenhouden; ga er voor mijn part heen; 'k geloof niet, dat ze bij ons komen, want ze zijn, sinds Jetje dien vrijer heeft, nog veel trotscher geworden, dan te voren; ze zullen 't wis en zeker voor veel te gemeen houden, om bij ons op de bruiloft te komen.”

„'k Wil 't probeeren,” sprak Frits; „Jobst zal de andere gasten gaan verzoeken.”

Zooals gezegd was, trok Frits den volgenden morgen zijn beste kleêren aan, met een bloemruiker voor de borst, gelijk 't bij het noodigen ter bruiloft behoort. Hij ging nu naar Koolhaas; ze namen een zeer voorname houding aan, toen zij den ouden getrouwen Blic-

saat zagen aankomen; tante Sophie begon zelfs hatelijk te lachen. Maar Frits bleef bedaard en zeide op ernstigen toon:

»Sophie en Hendrik! ik kom jelui de hand aanbieden, dat wij weêr in vrede met elkaâr mogen leven; wij moesten ons allen schamen, daar we zoo in de familie zijn, dat we zóó tegenover elkaâr staan; komt! laat ons vergeten, wat er gebeurd is, en laat ons weêr goede vrienden zijn. Komt! geeft mij de hand! En dan wou 'k jelui te gelijk verzoeken op de bruiloft van onze Hanne, Zondag over acht dagen.»

Frits had, terwijl hij sprak, haar steeds zijne hand toegestoken; maar tante Sophie keerde zich barsch af, en Hendrik stond daar, met de onderlip vooruit en de handen op den rug en zeide koel: »Wij hebben niets meer met elkander te maken!» Hij draaide zich insgelijks om en liet onzen goeden Frits staan, alsof die een domme jongen was, die pas eene vermaning heeft gekregen. Desniettegenstaande beproefde Frits het nogmaals. »Sophie!» zeide hij, »ge zijt mijn eigen zuster; kunt ge dat voor den Heer uwen God verantwoorden, als je broêr je de hand tot verzoening toereikt, dat jij dan die hand van je afstoot? Bedenk toch, dat wij eenmaal beiden de wereld moeten verlaten; zou 't sterven niet zwaar vallen, als men tot zich zelve moest zeggen: »Ik heb maar één vijand, en dat is mijn broeder?»

»Mijn man heeft je gezegd, hoe wij er over denken; en daarmee, basta!» was het antwoord, dat driftig door Sophie uitgesproken werd.

»Nu, zie dan toe, hoe ge dat verantwoorden zult,» sprak Frits, en hij keerde bedroefd naar huis terug. »'k Heb het wel gedacht,» zeide tante Lena; »maar, wanneer mijn voorgevoel mij niet bedriegt, dan zal ze

nog eens naar ons toe komen, en ons de hand aanbieden; heb maar geduld." —

De dag kwam al nader, waarop Christiaan zijne Hanne geheel de zijne zou mogen noemen. De schuur bij oom Frits werd geheel opgeruimd en versierd. De schuur op Christiaans erf was grooter en paste nog wél zoo goed voor 't feest, maar tante Lena wilde niet toestaan, dat de bruiloft daar gevierd zou worden.

»De bruiloft van mijn ééinig kind», zeide zij, »wordt in mijn huis gevierd; daarvoor ben ik de moeder.»

Jobst zat midden op den vloer op eene omgekeerde meelton, met zijn houten been recht vóóruit; hij kommandeerde en redeneerde bij het ophangen der kranen en guirlandes als een oude wachtmeester; hij was niet weinig met zich zelve ingenomen, want naar zijne meening was hij de eenige, die de gansche zaak aan den gang had gebracht. »Ziezoo!» zeide hij den laatsten Zaterdagavond. »Ziezoo, nu kan 't er op losgaan!»

NEGENDE HOOFDSTUK.

Hoezee! 't Is bruiloft! — Een goed muzikant moet ook zonder snaren kunnen spelen. — Goddam! Jochem, je moet niet uit de maat raken! — De jeugd kent geen deugd. — Waarom Susemihl de tijd lang viel, en welk eene toespraak hij nà het eten hield. — Jochem met de bas houdt er niet van, als de boel waggelt. — Lucht! Lucht!

De zon ging op in al hare pracht en heerlijkheid en scheen met den eersten straal diep in een hart, waar die al lang op gewacht had; op den eersten straal volgden de anderen, en het hart werd vol, zóó vol, als zou 't bezwijken van louter lief en leed en wat niet al! Dat hart bevond zich in de borst der lieve Hanne; zij heette vandaag, voor de laatste maal als jong meisje, de lieve morgenzon welkom; wanneer die wederom opging, was Hanne eene jonge vrouw; — ach, daaraan dacht Hanne, en 't kostte haar een paar tranen; het was haar, alsof ze vóór een beschot stond, met eene deur; aan deze zijde waren niets dan bloemen en grasperken en boomen en schaduw; wat achter 't beschot was, wist zij niet. Vandaag moest zij door de deur stappen, dan sprong de deur weér dicht, juist zoo, als bij Hendrik en Susemihl in Schwerin; deze deur echter, werd nooit weér geopend; zij kan nooit teruggaan; en, och! 't was zoo mooi, zoo heerlijk aan dezen kant! Hanne had wel ge-

wild, dat er niets van komen mocht, of dat zij weg, vèr weg had kunnen loopen, dat men haar niet kon krijgen, om haar door de deur te schuiven en zij toch aan dezen kant kon blijven; en toch, zij had immers haren Christiaan zoo lief, meer dan vader en moeder; hij ging toch meê naar de andere zijde, en waar hij was, kon haar niets kwaads overkomen, dan zou alles daarginds ook wel heel goed wezen; dus maar gerust er door!

Hoeeze, 't is bruiloft! 't Gansche dorp was in rep en roer; de vrouwen hadden 't ontzettend druk, om elkaar nog 't een en ander mede te deelen, wat het bruidskleed gekost had, hoeveel gesteven rokken Hanne wel aankreeg, wie haar den krans zou opzetten, en zoo al meer. De jonge, ongetrouwde meisjes probeerden voor den spiegel met een krans van boterbloemen, hoe de bruidskrans haar wel staan zou, als de beurt eens aan haar kwam; zij kleedden zich daarbij netjes aan, want van avond werd er gedanst bij Bliesaat in de groote schuur; dan kan Doortje haren Hans, die 't nog niet recht begrijpen kon, dat zij hem graag mocht lijden, eens heel hartelijk omarmen; dansen moest hij vandaag natuurlijk met haar.

De schooljongens zochten elk een boom uit, op welks takken zij zitten konden, als de optocht naar de kerk ging, en waar zij het bruidspaar heel goed konden zien. Sommigen beproefden zelfs eens, of zij er wel goed tegenop konden komen, en of de boom niet al te dik was. »Jochem Bold,» zei Piet Bumann, »de boom is voor jou te dik; ik zal je een beetje optillen,» en hij neemt de mestvork en scheurt Jochems broek van boven tot onder in twee helsten. »Kijk eens aan!» zegt Klaas Drievoet; »nou zal jij mooi knorren krijgen.»

Zoo was iedereen in beweging; maar 't meest van allen, Jobst; hij zong en neuriede door 't huis rond, alsof hij de bruidegom was; hij beschouwde zich zelve vandaag niet als een gering persoon; hij was, integendeel, een hoofdpersoon bij 't feest: zonder hem zou er immers niets van de bruiloft gekomen zijn; zijn eikenhouten been werd heden in een hoek gezet en een mahoniehouten aangesespt, dat anders slechts op de zeven hooge feestdagen dienst deed. Vandaag stond hij wezenlijk voor den spiegel, wat anders ook niet gebeurde; hij kamde zijn haren naar voren en streek zijn ouden grijzen baard glad. »Goddam!» zeide hij, »als mijn baard en mijn wenkbrauwen niet zoo drommelsch grijs waren en mijn voorhoofd niet zoo vol rimpels was, dan zag ik er nog bijna uit als een jonge kerel!» Hij zette nu zijn muts met den bonten rand op, stak het korte pijpje in den mond, en de pruim tusschen zijn kiezen; de eene hand hield hij in den broekzak en in de andere had hij zijn krukstok en hij begon nu in het dorp rond te dreutelen en na te zien, of allen wel gereed waren.

De dikke Anton had het kwaad, het was eene zware taak voor hem; de bruiloft zou zijn dood wezen, sprak hij, en hij moest er toch bij zijn; hij zweette dus ook al van angst, nog eer het begonnen was.

Tegen half drie kwam Jobst weêr in 't huis van de bruid aan. »Wel,» zeide hij, »nu kan 't feest wel beginnen!»

»Och, heere jeminé!» riep tante Lena geheel verschrikt; »och, Jobst, verbeeld je eens, och heere jeminé, verbeeld je eens, daar hebben de muzikanten zóó op 't oogenblik laten zeggen, dat zij niet komen kunnen; nu, op 't laatste oogenblik! Jobst, wat zullen

we nu beginnen: zonder muziek kan 't nu in geen geval gaan! Frits is daardoor ook heelemaal de kluts kwijt."

»Goddam, neen!" hernam Jobst; »dat gaat niet. Eene bruiloft zonder muziek is als een hond zonder staart; dat gaat niet!"

»Ja, dat zegt Frits ook, en we hebben al bij den blinden Gottlieb gestuurd, dat die met zijn viool zou komen, maar hij heeft laten zeggen, dat hij niet spelen kon, want er waren maar drie snaren op zijn instrument."

»Och wat", zeide Jobst, »een goed muzikant moet ook zonder snaren kunnen spelen; 'k zal 't hem wel voordoen; 'k wil zelf naar hem toegaan, en dan moet Frederik Vagt hem met zijn klarinet begeleiden; Jochem Heinrichs strijkt daarbij over de bas, dan is 't voor dit geval al een heel goed orkest." Een, twee, drie! en daar was hij al terug, met zijn orkest. »Zie zoq!" sprak hij; »we zijn uit de verlegenheid gered."

»Ja maar," begon Frits nu te zeggen; »Jochem kan toch met die brombas niet meê, in den optocht; dan kan hij immers niet strijken."

»Neen," zei Jochem, »dan kan 'k niet spelen."

»Ja, en die twee anderen alléén, dat zal al te jammerlijk wezen, om aan te hooren, nog te meer omdat Gottfried maar drie kwart besnaard is."

»Och loop, malligheid!" viel Jobst hem in de rede; »jelui weet je ook van je leven niet te helpen; ik zeg maar, dat komt er van, als de menschen niet uit moeders keuken weggeweest zijn; 't gaat alles wel, als 't maar hij 't rechte endje wordt aangepakt. In 't Oostenrijksche land wordt de groote Turksche trom op een wagen gereden, waar een hond voor gespannen wordt, omdat het ding te groot is, en geen ordentelijk mensch het maar halfweg zou kunnen dragen; — waarom zouden wij

den bas ook niet op een wagen kunnen zetten, en er een hond voorspannen? De Turksche trom is de grootmoeder van de knuppelmuziek, de bas is de grootvader van de strijkmuziek; er bestaat alzoo tusschen die beiden een nauwe betrekking, en bijgevolg gaat het z66 ook wel!"

Volgens de beschikking van Jobst werd dus nu de groote hond Sultan voor Witten's handwagen gespannen; op den wagen plaatste men een st66el, en daarop moest Jochem, met zijn instrument, gaan zitten, en nu ging 't aan den gang. De muziek speelde voor 't huis eerst iets vroolijks, totdat het bruidspaar en de volgende personen zich beho66rlijk gerangschikt hadden.

De stoet zette zich in beweging. Geheel v666raan dro66gen vier stevige mannen, op een66e so66rt van berrie, die geheel bekranst en beha66ngen was, den dikken Anton, die zelf ook een guirlande om zijn fijn figuurtje en om zijn hals had; op zijn ho66d stak een groote tak van een berkeboom ¹⁾ die in dat jaar reeds veertien dagen v666r Pinksteren groen was; v666r zijne borst had hij een ruiker, die best voor een sfincken, grooten heibezem kon doorgaan. Antons gezicht blonk in alle mogelijke kleuren, alsof 't met varkensvet ter eere van dezen plechtigen dag was ingewreven; 't kwam echter alleen door 't zweeten van angst voor zijn leven. Maar door dien angst heen verspreidde zich t666ch nu en dan ook een66e uitdrukking van vrede, want hij had de innige overtuiging, dat hij een goed werk had verricht. Tusschen-

1). Het is wellicht aan eenigen der lezers onbekend, dat in geheel Mekkenburg de gewoonte bestaat, tegen het Pinksterfeest de huizen met het eerste groen der berkeboomen te versieren,

Vert.

beiden beproefde hij eens naar 't lieve bruidspaar om te zien, doch dit gelukte hem slecht, tengevolge zijner zwaarlijvigheid. Van verre had men kunnen meenen, wanneer men niet wist, wat er aan de hand was, dat ze dáár aankwamen met een opgesierde Pinksterroos; maar van nabij bekeken, was het oom Vorwark, de dikke Anton.

Achter Anton kwam Jobst aanhompelen; hij sloeg met zijn stok de maat bij de muziek.

De kleine Jochem Bold had een flink pak slaag gekregen van zijne moeder, wat eigenlijk Piet Bumann had moeten hebben. Jochem had zoolang in zijn hemd aan de kamerdeur gestaan, totdat moeder het ongeluk hersteld had; en nu zat die ondeugende guit toch boven in den dikken boom en zwaaide met zijn pet in de lucht rond. De jonge meisjes wuifden met hare zakdoeken, alsof zij Hanne vaarwel wilden toeroepen: »Vaarwel! o! zalige tijd der jeugd!»

Hanne gloeide als een pioenroos tot achter de ooren; zij knikte nu en dan de eene of andere bekende met haar onschuldig, bedeesd gezichtje toe; zij was te moede, alsof zij wel in den grond had willen zinken of zich verstoppen moest, en ze wist niet waarom; zij had wel willen omkeeren en ging toch steeds voortwaarts. Christiaans oogen schitterden, alsof hij die, gelijk een paar koperen knoopen, opzettelijk voor 't feest had opgepoetst, op zijn rond gelaat lag voortdurend een glimlach verspreid; en, alsof hij voor zijn Groothertog moest marcheeren, zóó lichtte hij de beenen op en zóó zette hij ze ook bijna in de maat weêr neder; met de rechterhand slingerde hij, alsof hij mosschen wou weggagen; met de linker drukte hij zijne Hanne zóó stevig, dat zij 't uitschreeuwde en zeide: »Christiaan, je zult mijn ring nog plat drukken.»

Daarvoor was ze vreeselijk bang, en als zij hare hand maar even vrij kon krijgen, gluurde zij met een half oog naar dat gouden ding, alsof dat haar geheele geluk bij elkaâr moest houden.

Zoo kwam de stoet in de nabijheid van 't erf van den dorscher Möller; dáár had een klein ongeval plaats; de groote Newfoundlandsche hond, die voor de deur aan den ketting lag, begon op eens een spektakel te maken; 't kwam hem denkelijk wat heel koddig voor, dat Bliessaats Sultan voor een wagen gespannen was; hij maakte een leven, alsof de wereld vergaan zou, en sarde onzen Sultan, totdat deze plotseling zijn post en zijne waardigheid vergat, en, — terwijl Jochem juist heel mooi aan den gang was, en er op los streek, alsof zijn instrument alles alleen moest doen, — terzijde sprong om den wijsneuzigen lawaaimaker terecht te zetten. — Poef! daar lag wagen, stoel, Jochem en zijn bas in de ergste modder, die er te vinden is; dat wil zeggen, — Jochem eigenlijk niet, want die viel met zijn liever, niet te noemen lichaamsdeel gelukkig of ongelukkig, naar dat men 't nemen wil, in zijn instrument en hield zijn beenen rechtstandig naar bovèn, zoodat het er uitzag, alsof een schip met twee masten daar in de modder en het slijk rondzwierf. 't Had den vorigen nacht sterk geregend; dan weet men wel hoe 't er in eene straat op een dorp uitziet, vooral als het daarenboven nog voorjaar is.

Alles kwam in beweging, en de oude vrouwen beschouwden dit geval als een slecht voorteeken voor 't jonge paar.

„Goddam!” zeide Jobst, die nog steeds krachtig aan het dirigeren was, daar hij nog niets van 't ongeluk

had gemerkt, »Goddam! Jochem, je moet niet uit de maat raken!»

»Wel ja,» zeide Jochem, »daar mag de drommel bij in de maat blijven!» Hij krabbelde weêr overeind en kwam er met den schrik af; zijn bas had echter een gat in de maag gekregen, dat, als de bas een mensch was geweest, zeer zeker den dood zou ten gevolge gehad hebben. Met het spelen was 't uit. Gelukkig was de stoet al tot dicht bij de kerk gekomen, want Möller woonde er vlak naast.

»Hoor jij eens,» zeide Jobst tot Jochem, »sterwijl wij in de kerk zijn, kunt ge dat ding bij den timmerman Lijmpot wel een beetje laten repareren, dat we toch op den terugwég weêr muziek hebben!»

»Ja, maar,» hernam Jochem, »op den wagen ga 'k niet meer zitten.»

»Och loop! dat komt straks terecht, haast je maar wat!»

Jochem ging dus naar den timmerman, en de anderen, zooveel er maar in konden, gingen in de kerk; oude en jonge vrouwen, honden en jongens, 't ging alles maar binnen. Op 't orgel zat onze lieve vriend Susemihl en speelde een koraal; hij zag er heel vergenoegd uit, want heden, dat wist hij, kon hij bij vader Bliesaat, zijn dorst eens behoorlijk stillen en zijne maag eens recht veel plezier aandoen. Vandaag kon zijn lieve Kunegunde er niets tegen hebben, als hij zich een beetje te buiten ging; bij andere gelegenheden, dat dit soms eens gebeurde, hield zij hem altijd de hak van haar pantoffeltje heel dicht voor de oogen; heden op dit bruiloftsmaal, wilde zij niets zeggen, dat had zij hem beloofd, namelijk, zoo hij zich overigens fatsoenlijk gedroeg.

't Moest dan ook zeker in dit gevoel van blijdschap gebeurd zijn, dat hij, toen hij het tweede vers van het

koraal »Ein feste Burg ist unser Gott» moest beginnen, bijna de melodie van een vroolijk liedje ging spelen; doch gelukkig werd hij nog intijds zijn misslag gewaar, alvorens domine Eerbaar het gemerkt had, en hij speelde, zooals 't behoorde, verder. Toen nu de domine, het bruidspaar en de getuigen hunne plaats behoorlijk hadden ingenomen, het eerste gezang uitgezongen was en Susemihl's naspel verstomde, was alles in blijde spanning, en iedereen wachtte op 't geen nu volgen zou. 't Was doodstil in de kerk; geen mensch verroerde zich; de oude vrouwen hielden 't hoofd ver naar voren, en de oude mannen sperden hun mond open, alsof er duiven in vliegen moesten; niemand liet eenig geluid vernemen. Slechts toen de kleine Klaas zachtjes tot den kleinen Piet zeide: »Kijk eens! Susemihl's gezicht kijkt achter de orgelpijpen uit, krek zóó, als de volle maan 's avonds door de takken kijkt,» toen begon de kleine Piet te lachen, maar hij kreeg van de oude vrouw Stute, die naast hem stond, een stomp in de zijde, dat de lust tot doorlachen hem spoedig verging.

»Geliefde gemeente!» zoo begon domine Eerbaar thans zijne toespraak, en dat kon hij gerust zeggen, want er ontbraken maar weinige leden aan; slechts wie niet meer hooren, zien of gaan kon, was tehuis gebleven, en natuurlijkerwijze ook de familië Koolhaas. »Geliefde gemeente! Nadat... maar, Jobst, weet gij dan niét, waar ge u bevindt; neem toch uwe muts af!»

»Goddam! domine, ja wel,» antwoordde Jobst, en hij trok de muts van zijn hoofd, die hij geheel in gedachten had opgehouden, 't geen zeker kwam, doordien hij slechts zelden ter kerk ging, om welke reden domine Eerbaar steeds min of meer een piek op hem had.

De domine begon nogmaals: »Geliefde gemeente!

Nadat de heer Christiaan Hendrik Vorwark en mejuffrouw Johanna Elizabeth Katharina Bliesat zich in deze kerk driemaal hebben doen afkondigen, — of, gelijk wij, eenvoudige landlieden, zeggen, zich van den preëkstoel hebben laten afroepen, en niemand daartegen iets heeft ingebracht, zijn zij heden, met hunne getuigen, alhier verschenen, om hun huwelijk door mij, den dienaar des Heeren, te laten inzegenen, en elkander de hand te reiken tot een gemeenschappelijk verbond in Jezus Christus onzen Heer, en de plechtige gelofte af te leggen, dit verbond te houden tot aan het einde huns levens.”

»Hapischa!” deed op eens de oude Hamann zich hooren. »Wel mag ’t je bekomen!” zei Reimers. De domine gaf nu een tekst op uit het boek Sirach, en hield eene lange predikatie over den echtelijken staat; wat daarin al kon voorkomen, en hoe zij dan in trouw verbonden moesten blijven aan elkander en moed houden, totdat het beter ging. En hij maakte het zóó aandoenlijk, dat al de oude vrouwen, die niet sliepen, en ook de dikke Anton, die altijd zeer licht aangedaan was, vele tranen plengden, die op den grond vielen, als de regen, die van een dak neêdroppelt. Zelfs Jobst, die anders voor zulke zaken zeer koud en ongevoelig was, wischte nu eens met zijn rechtermouw zijne oogen af en dan weêr met zijn linkermouw zijn neus.

Toen de domine zag, hoe aangedaan zijne geliefde gemeente was, trachtte hij het nog mooier te maken, en stortte, ter bevestiging zijner rede, ook zelf eenige tranen. Juist was hij hiermede aan den gang, toen eensklaps de kleine Jochem Bold hardop uitschreeuwde: »Auw! auw! schei uit, nare, domme jongen!” »Jongens, jongens!” klonk het van alle kanten; »jongens,

wilt ge wel eens stil wezen!" Maar Jochempje, met de nieuwe voering in zijn broek, barstte in zijn drift en door de pijn nog harder uit: »Och ja, maar Karel Holdorp prikt me den heelen tijd met een speld door mijn broek!" En dit zeggende, pakte hij in zijne knorrigheid zijn tegenpartij bij den kraag en wilde hem ook een klap geven, doch de dichtstbijstaande, verstandige menschen kwamen tusschenbeiden en brachten de onrustige knapen de kerk uit.

»Welk een stoornis!" sprak Jobst, terwijl hij eene versche pruim nam; »daardoor gaat al de stichting naar de maan! Die drommelsche jongens zullen van mijn leven niet weêr meê naar de kerk gaan!"

»Ja, ik zeg altijd maar," merkte Möller ook nog aan, »de jeugd kent geen deugd!"

»Och, zwijg gij maar stil!" viel Jobst hem in de rede, »van jou is ook niet veel goeds te vertellen; ik heb je eens als een kwajongen — — "

»Maar, Jobst!" vermaande de domine hem thans, die zelf buitendien al geheel van den tekst afgeraakt was, »gijlieden zijt waarlijk nog erger dan de kinderen!"

Innerlijk zeide Jobst tot zich zelve. »De man heeft gelijk." Hij was ook uiterlijk stil, doch terstond daarna zeide hij innerlijk wederom tot zich zelve: »Goddam! dat is de tweede keer al, dat hij mij vandaag tusschen zijn preek inwerkt; dat zal hij niet voor niemendal gedaan hebben; daarvoor speel ik hem naderhand weêr een poets."

Het zweet begon den ouden domine bijna van angst uit te breken, want nu was hij geheel en al met zijn preek in de war geraakt, en hoezeer hij zijne hersens ook mocht kwellen, hij kon niet meer aan den gang komen; de aandoenlijke toespraak was geheel bedor-

ven door die ondeugende jongens. Eerbaar vatte nu de beide handen van het bruidspaar, wisselde de ringen en zeide, dat zij elkander de hand moesten geven; daarna sprak hij den zegen uit over hunne verbintenis en voegde er ten laatste nog bij: »Zóó vast, als gij elkander thans bij de hand houdt, even zóó vast moge het verbond uwer liefde blijven, uw leven lang!»

Koster Susemihl trippelde op het orgel heen en weer; hij wreef zijn maag en bromde in zijn baard, dien hij als geestelijk persoon natuurlijk elken Zaterdag liet afknippen: »Dat duurt verduiveld lang; 'k begin zoodoende een gedachten honger te krijgen.» Hij had natuurlijk in anderhalven dag niets gegeten; Kunegunde had het namelijk niet willen hebben. »Dat kunnen wij wel sparen;» had zij gezegd; »op de bruiloft kunt ge dat weér dubbel en dwars inhalen en eten zoo veel je lust!»

Toen de domine nu eindelijk »Amen» zeide, gaf Susemihl zijn orgeltrapper een stomp in den rug, tot een teeken, dat zij nu weder aan de beurt waren, om de plechtigheid te besluiten. Hij speelde een vers van »Nun danket Alle Gott!», terwijl de gemeente de laatste tranen uit de oogen wischte; daarop stemden allen met het gezang in, en de oude vrouwen zetten hare monden zóó wijd open, dat men bang werd, of hare kakebeenen ook uit het lid zouden geraken, doch 't liep zonder ongelukken af.

Jobst was, zoodra de domine »Amen» had gezegd, naar buiten gegaan, om de muzikanten weder bijeen te brengen. De dikke Anton zeide: »God dank!» want het was hem al lang te benauid geweest, en hij vreesde bijna, dat hij niet meer levend uit de kerk zou komen, daar hij elk oogenblik gebrek aan lucht gevoelde.

Op Jochems instrument had de timmerman een groote pleister gelegd, en nu kon 't weêr van voren af aan beginnen. Maar, hoe dan? Jochem wou absoluut niet weêr op den wagen gaan zitten. »k Zou er nog eens zóó kunnen inloopen,» sprak hij, »en 't mocht de tweeda keer eens niet zoo gelukkig terecht komen; als ik mijn lenden brak en als een dood mensch tehuis kwam, dan zou mijn oudje mij, mijn hals wel omdraaien.»

»Wel, luister eens,» hernam Jobst; »zou 't misschien niet kunnen gaan, als iemand den grootvader op den rug neemt? Je zoudt dan wel een beetje dwars moeten loopen, maar dat komt er niet op aan.»

»Ja, we kunnen 't eerst eens probeeren.»

Zoo gezegd, zoo gedaan; Frits Wilck moest zijn rug er toe leenen, de has werd daarop gebonden; Jochem moest eens probeeren, en 't ging goed.

Ondertusschen was in de kerk het gezang geëindigd, en Susemihl had ook het nâspel besloten; hij had het kort gemaakt; »want» zei hij, »nu kan ik 't niet meer withouden!» Allen drongen thans nader, om het jonge echtpaar geluk te wenschen, waarbij Hanne weêr liever in den grond had willen zipken; dat vrome kind schaamde zich zoo, en zij wist niet waarom. Bij Christiaan scheelde het niet veel, of hij had, dáár in de kerk, met den ouden domine en met ieder die er bij was, willen walsen, zoo vergenoegd was hij gestemd, en toch liepen de tranen hem langs de wangen, als hij zijne lieve Hanna aanzag; dat waren tranen, die het gevoel van zijn overgroot geluk hem asperste. Als er toch maar in 't geheel geen andere tranen waren dan zulke!

Eindelijk, toen 't gelukwenschen gedaan was en de gemeente de kerk uitdrong, hoorde men eensklaps een zwaren knal, van nog twee andere gevolgd, zoodat

menigeen van schrik zijn knieën voelde knikken; 't was wederom het werk van Jobst; hij had één klein kanonetje weten te krijgen; »want,» zeide hij, »zulk een groot feest moet met kanonschoten opgeluisterd worden.» Zoodra hij dit bezorgd had, kwam hij in een galop, zoo goed als dit met zijn houten been ging, terug om zijn post als directeur bij de muzikanten weêr waar te nemen; hij zag er in 't gezicht uit, als een schoorsteenveger, van den kruitdamp. «Nu maar voorwaarts!» riep hij, zijn krukstok zwaaiende, en met een »hoera!» zette de stoet zich in beweging, om langs een kleinen omweg het huis van Bliesaat weder te bereiken; de dikke Anton ook nu weder voorop.

Muziek en hoera-geroep wisselden elkaâr af, en de jongens braken takken van de boomen en bestrooiden er den weg mede. Jochem moest, wel is waar, nog al erg scheef loopen, om over zijn bas te kunnen strijken; maar 't ging toch; slechts één klein ongeval had er plaats. Frits Wilck keerde zich, namelijk, eens schielijk om, daar hij tot Jochem zeggen wilde: »Zeg eens, je moet me niet gedurig zoo op mijn hielen trappen!» Jochem zag op dat oogenblik niet, dat, in plaats van den bas, het aangezicht van Frits aan de achterzijde zat, en hij streek vlak over zijn neus heen, toen hij de G-snaar pakken wou, 't geen een zeer benauwden toon uit de keel van Frits deed komen; die wilde nu den bas niet meer dragen, doch door de tusschenkomst van Jobst schikte hij zich weêr in 't geval, hield zijn zakdoek voor den neus, en verder ging het. Jochem zeide echter: »Neen, met zulke histories wil ik op een anderen tijd niet weêr te maken hebben.»

De stoet kwam aan de plaats zijner bestemming; de tafels waren al behoorlijk gedekt; het gebraden vleesch

en de aardappelen stonden er op te rooken, als een brandende veengrond; en daarachter zat koster Susemihl reeds; in de ééne hand de vork, in de andere het mes houdende, snoof hij voorloopig den wasem van 't gebraad, dat voor hem stond, op; hij bezat, ondanks zijn honger, nog wel zooveel fatsoen, dat hij niet wou beginnen te eten, alvorens al de anderen gezeten waren. »Komt maar een beetje gauw!» riep hij; »anders wordt het koud.» — Doch hier begon nu, tot zijn spijt, het feliciteeren en wenschen, bedanken, handen drukken en grappen maken, nogmaals, en het duurde een goed kwartier, totdat eindelijk! — eindelijk! 't gezelschap langzaam aan de tafels plaats nam; Jozef Susemihl slaakte een diepen zucht, alsof hem een steen van 't hart was gevallen.

Bovenaan de tafel zat het jonggehuwde paar; rechts oom Frits met een innig vergenoegd gelaat, links tante Lena, met de wuivende mutsenlinten; een weinig lager Anton Vorwark tusschen Lena en Susemihl; aan den anderen kant naast oom Frits, tante Lijsje en aan haar groene zijde domine Eerbaar; zóó ging het nu steeds verder bij afwisseling, alles naar behooren. Jobst had eigenlijk in 't geheel geen plaats; hij zat nu hier, dan daar; hij nam den post van schenker waar, kwam met wijn aandragen en zorgde, dat niemand te kort kwam; maar eer hij den wijn naar binnen bracht, dronk hij ééne flesch tot op den bodem toe ledig, ging met de ledige flesch naar de keuken en zeide tot Doortje: Zeg eens, Doortje, tap jij me die flesch eens vol azijn.”

»Wat wilt gij daarmee doen?»

»Dat gaat je niet aan; maak de flesch maar vol.»

Nadat dit geschied was, zette Jobst de flesch weér

in de mand, waarin ook de andere stonden, en bromde tusschen de tanden: »Mij tot tweemaal toe in zijne preek te brengen! 't Is drommelsch erg!» Hij ging heen en gaf aan ieder, wat hem toekwam.

Aan tafel hield de domine nu eerst weêr eene zeer mooie toespraak, die ik niet in staat ben, hier weder te geven, want ze was heel lang en mijn geheugen is alles behalve sterk. Susemihl had zich ook voorgenomen, iets te zeggen; hij had het nogtans nu nog veel te druk met eten en drinken. Goede hemel! laat iemand maar eens zesendertig uren vasten, dan kan hij begrijpen, hoe Susemihl ongeveer te moede was; men kan 't hem niet kwalijk nemen, dat hij nog stilzwijgt; want eer men behoorlijk verzadigd is, kan men toch geene krachtige taal doen hooren.

De domine besloot zijne toespraak natuurlijk met een heilwensch op het jonge paar, zooals dit behoort; allen stemden daarmede in; zelfs de dikke Anton, wien zóó iets heel moeilijk viel, stond op om te klinken, en het eerste glas tot op het laatste droppeltje te ledigen op het welzijn van 't jonge paar. De domine had zijn glas flink aan den mond gezet, en bijna tot op de helft in één teug uitgedronken, — hij was een goed wijndrinker, — toen hij op ééns het glas terugtrok, er met zijn neus in rondsnoof, een paar maal iets uitspuwde en een vreeselijk zuur gezicht trok, gelijk een gemarineerde haring. Jobst, die aan 't lager einde van de tafel stond, keek zoo wat schuins naar den anderen kant, en hij zag er zoo bijzonder plezierig uit; hij nam zijn glas en ging naar den domine, terwijl hij vroeg: »Wel, domine, hoe smaakt u de wijn?»

Domine Eerbaar zag hem eenigszins vreemd aan en

hernam: »O! voor een kenner zal dit zeker een recht goede wijn zijn, maar — — —»

»Maar ook voor iemand, die er geen kennis van heeft, is 't een zeer fatsoenlijke drank, wilt gij zeggen; ja wel, zoo is 't ook. Nu, domine, op uw welzijn!» en klink, klink! stootte hij met zijn glas tegen dat van den domine, en de domine dronk, omdat hij uit bescheidenheid niet zeggen wilde, wat hij dacht, zijn glas uit. Doch toen niemand er op lette, spuwde hij 't weêr uit en zette weêr een even zuur gezicht, als te voren.

Susemihl hield zijne flesch omhoog, bezag ze bij het invallend licht en zette ook een zuur gezicht, want tot zijn leedwezen was er geen droppel meer in; hij greep nog eens naar zijn ledig glas en beproefde, of er nog niet een klein beetje wou uitkomen. „Dat die flesschen ook zoo'n langen, nauwen hals hebben,” zeide hij brommende, bij zich zelven; »als dat gedeelte, wat hals is, ook nog buik was, dat zou mij best bevallen!» Terwijl hij zoo mompelde, zag hij eens naar Jobst, en vervolgens weêr naar zijn ledige flesch; doch bij dit alles ging hij dapper voort met eten. Jobst bemerkte weldra, wat den koster scheelde, en voldeed spoedig aan zijn verlangen.

Na verloop van eenigen tijd haalde Susemihl diep adem, trok zijn halsboorden een beetje in de hoogte, streek eens met beide handen langs zijn buik en hoestte een paar maal; men kon het hem aanzien, dat hij iets zeggen wilde; ten minste, dat iets buitengewoons bij hem moest omgaan; en, inderdaad, hij stond op — maar! — of nu de zwaar gevulde maag, dan wel het zware hoofd de schuld had, — zóó, als hij stond, viel hij al aanstonds weêr op zijn stoel neder.

»Mijne geëerde aanwezigen!» sprak hij, terwijl hij, ten tweeden male, met een kleinen zwaai opstond, zich met beide handen aan de tafel vast hield en nu ook werkelijk bleef staan. Domine Eerbaar wenkte hem toe, dat hij toch maar zwijgen moest, maar 't schemerde al sterk voor zijne oogen, zoodat hij dien wenk niet zag en met zijne toespraak aldus voortging:

»Wij zijn hier vereenigd om onzen honger — och — och — om, 'k wou zeggen, om de eerste uren van dit jeugdige huwelijk, volgens oud gebruik, in te wijden; reeds in overoude tijden was het de gewoonte, dat de lieve betrekkingen, bekenden, en ooms en tanten bij elkander kwamen, om te eten en te drinken en dat zij veel plezier hadden; en, mijne heeren en dames! dat is eene mooie gewoonte, dat is het; dewijl men zich dan eens behoorlijk zat — och — och — men kan dan eens behoorlijk alles uitspreken, hoe 't in ons hart gesteld is; men kan zijne wenschen daarbij eens recht uiten, dat kan men. De vriendschap wordt vaster geknoopt en laat eene schoone herinnering na, dat doet ze, voor de toekomst.»

Verscheidene stemmen riepen: »Bravo!» Dat streefde den koster, en terwijl zijn aangezicht blonk van genoegen, begon hij opnieuw:

»Ja, mijne geliefden! 't is een schoon gebruik, dat is het, en ik heb er een zeer bijzonder zwak voor, daar mijne vrouw alsdan ook gewoonlijk goed gehumeurd is, dewijl wij dan anderhalven dag te voren niets —» Zijn lief vrouwtje, dat naast hem zat, had al verscheidene malen aan zijn rok getrokken tot een teeken, dat hij zwijgen zou; bij 't laatste woord trok zij zóó hard, dat Susemihl op zijn stoel kwam te zitten, waarbij hij haar aanzag, en tamelijk overluid vroeg:

»Waarom trek je mij toch eigenlijk gedurig aan mijn rokspanden?»

»Lou je mond!» antwoordde Kunegunde zachtjes, maar met een blik, die Susemihl aankondigde, dat er een booze bui in aantocht was; hij liet zich echter heden niet tegenhouden, maar stond andermaal met een zwaai op en begon wederom; doch hij kwam tot zijn geluk op een ander thema.

»Ja, de engelen in den hemel,» zeide hij, »verheugen zich, als de menschen vroolijk zijn en tevreden, en daarom willen wij vroolijk zijn, dat willen wij; en God geve, dat wij over vijf en twintig jaar nogmaals op deze plek en om ditzelfde paar verzameld mogen zijn en vroolijk wezen op 't zilveren bruiloftsfeest, en andermaal op 't gouden bruiloftsfeest; en, wat mij betreft, dan nogmaals, wat mij betreft! En, kinderen! ik ben overtuigd, dat ben ik, dat deze mijn wensch, in aller aanwezigen harten weêrklank vindt; doch alvorens wij hier verzameld zijn, om de zilveren bruiloft te vieren, moeten we hier eerst nog een dozijn doopfeesten hebben!»

De kleine, vinnige Kunegunde trok weêr hard aan de slippen van zijn rok, maar Susemihl stoorde er zich niet aan. »Mijn vriend! Christiaan Vorwark,» sprak hij, »ik zie uw jongens al, voor het oog van mijn geest, als hoogopgegroeide, krachtige eikeboomen in 't Duitse vaderland staan; zij zullen eenmaal, als 't vaderland in gevaar is, bij de hand wezen en den vijand op zijn kop slaan, dat hem hooren en zien vergaet; zij zullen bijeen helpen dragen de steenen tot het groote gebouw, dat men Duitse eenheid noemt. Kinderen! vrienden! in de Duitse eenheid is een leelijke scheur; wij moesten toch allen ons best doen om die scheur

dicht te maken, al zijn we ook geen kleermakers van ons ambacht!"

Susemihl maakte geweldige bewegingen met armen en beenen, juist zooals men 't wel eens ziet bij de lessen in de gymnastiek; de oude Möller, die achter hem stond, daar hij zijne plaats aan tafel al verlaten had, trok nu den stoel van Susemihl achteruit, om hem gelegenheid te geven, dat hij zich beter bewegen kon.

»Wie niet Duitschgezind zijn," ging Susemihl voort, »die stellen onze natie voor, als een domme boerenjongen met eene slaapmuts over de ooren; en de Duitscher vindt dit behaaglijk en stelt zich zelve ook alzóó voor, tot zijn eigen schande. O! Duitscher, hoe diep zijt ge gezonken! Mijne heeren! Waarom stelt men onze natie voor met een slaapmuts? Omdat wij nooit van zijn leven onze oogen open hebben, als 'er tijd voor is; omdat wij te dom zijn aan te vallen, als er eene goede gelegenheid voorkomt; omdat wij te lui zijn, eene daad te verrichten! Met woorden doen we veel, maar niet met de daad!"

»Susemihl!" vermaande de domine hem; »vergeet u zelve niet, ga niet te ver!"

»Wat?" zoo liet zich thans aan het andere einde van de tafel eene stem hooren; »Wat? Zijn wij dom en lui? Wat meent hij? 'k Zou wel eens willen zien, wie vroeger opstaat, hij of wij? Zouden we ons zóó iets van den koster laten zeggen? Als wij al drie uren geploegd hebben, ligt hij nog in de veëren, en zóó'n vent wil hier komen vertellen, dat we dom en lui zijn?"

Verscheidene andere gasten begonnen op dezelfde wijze te spreken, daar de wijn, een voor hen ongewone drank, hun naar 't hoofd gestegen was. Zij wilden op den koster aanvallen. Toen hij het gevaar bemerkte,

riep hij: »Kinderen menschen! Ik meen jelui, brave landbouwers niet! Ik meen de stedelingen! Ik spreek in 't geheel niet van jelui dagelijksch werk, ik spreek — —”

»Nou, dat zouden we je ook niet raden, want daar hebt ge geen zier verstand van!” viel een ander hem in de rede, en te gelijker tijd kwam er van alle kanten beweging; de toespraak duurde allen te lang en niemand begreep er iets van. Susemihl zeide nog wat, maar hij verstond zijn eigen woorden niet. Eenigen begonnen te klinken, en vrouw Susemihl zeide achter zijn rug: »Als je nou niet haast uitscheidt, dan — pas maar eens op, als we straks alléén zijn!” Daarbij stompte zij hem al eens tusschen zijn ribben met haar vuistje, zoodat Susemihl eene destige buiging naar voren maakte; hij wilde toch eerst nog een toast uitbrengen, anders ging het toch niet; zonder dat zou 't immérs geene behoorlijke toespraak geweest zijn; hij nam dus zijn glas op, hield het in de hoogte en riep tusschen al het geschreeuw in: »Mijne heeren! wanneer het mij niet vergund is, mijne toespraak geheel uit te spreken, vergunt mij dan ten minste, dat ik mijn glas uitdrink op het welzijn van het jonge echtpaar, en laat mij u mogen uitnoodigen, geëerde aanwezigen! hetzelfde te doen. Alzoo, op het welzijn van 't jonge echtpaar, van de nakomelingschap en van de heele familie! hoera!” — »Hiep! hiep! hiep! hoera!” riep men nu van alle kanten, terwijl de glazen klonken en de muzikanten zich dapper deden hooren.

Susemihl was recht in zijn schik, dat zijne toespraak toch nog met zooveel hoera's geeindigd was, gelijk hij zich dit in de laatste veertien dagen steeds had voorgesteld; hij dronk, eenigszins waggelende, zijn glas uit en met glinsterende oogen ging hij zitten, en — — was ver-

dwenen. »Komaan!» zeide zijne Kunegunde, »wat zoek je daar onder de tafel?»

»Wel,» hernam hij, terwijl hij weêr overeind krabbelde; »je scharrelt daar zóó voor 't licht, dat ik naast mijn stoel ben gaan zitten.» De schuld lag echter geheel en al aan den dorscher Möller, die den stoel weggetrokken had.

Het gezelschap stond nu van tafel op, en verstrooide zich paarsgewijze of in groepen; de bejaarde vrouwen kwamen bij elkaâr en vertelden, hoe 't op haar eigen bruiloft was toegegaan, en wat haar in het huwelijk al overkomen was, goed en kwaad. De oude mannen begaven zich naar de groote kamer en kregen de kaarten; dat is 't eenige plezier voor zoo'n ouden landman; als die op een bruiloft niet een spelletje gedaan heeft, dan is er voor hem geen aardigheid hoegenaamd aan. De jonge meisjes waren aan 't redeneeren, wie van haar nu aan de beurt zou komen om te trouwen, en de jonge mannen zochten elk al een der meisjes voor zich uit. De mannen, tusschen de ouden en jongen in, keuvelden over dure tijden en slechte oogsten. De vrouwen van middelbaren leeftijd kritiseerden het eten, en deelden elkander eenige nieuwe manieren en recepten voor de kookkunst meê. Zóó hadden ze allen wat te doen.

»Komaan!» zeide Jobst, toen de lichten aangestoken waren, »nu naar de schuur; want ik zie 't wel, de jonge deertjes beginnen al te trippelen; ze kunnen 't haast niet meer afwachten; nou! nog maar een beetje geduld; jelui zult nog moê genoeg worden. — Maar, jelui, muzikanten! je moet een beetje hoog zitten, dan verdeelt de klank zich beter over de geheele ruimte.»

»Ja maar,» sprak Jochem met de bas; »'t moet niet weer zoo'n wrakke boel wezen.» Hij dacht aan dien

middag en wreef zijn lenden eens, die hij straks al met wat reuzel had ingesmeerd, want bij zijn val van den wagen was de huid er hier en daar afgeschaafd.

»We zullen 't wel praktisch inrichten,» antwoordde Jobst; »daar staan een paar leêge meeltonnen; die zetten we hier tegen den muur aan en leggen er een paar planken overheen; twee tafels daarvóór, de ééne op de andere, dat de hoogte goed uitkomt; dan is 't orkest even zoo goed, als dat ding in de danszaal van Lutmaat, en waggelen zal 't ook niet.»

»k Weet niet,» zei Jochem; »'t komt mij toch dromelsch gebrekkig voor.»

»Goddam!» riep Jobst, die bijna driftig werd over Jochems vrees; »waarheen wil je toch vallen, als je met je rug tegen den muur aanleunt? Maal maar niet langer, help maar flink aanpakken!» — En één, twee, drie, was 't orkest in orde. De muzikanten hielpen er elkander op en begon hunne instrumenten te stemmen. De viool van den blinden Gottlieb had, gelijk ons bekend is, slechts drie snaren; hij trachtte nu, door hooger te grijpen, de ontbrekende, de quint namelijk, toch te doen hooren. De klarinet van Frederik Vagt moest van middag kou gevat hebben, want daar kwam nu en dan een zeer gekke toon uit, en Frederik zeide: »Het ding is de kluts kwijt.»

Terwijl de muzikanten aan 't stemmen waren, noodigde Hans zijn Grietje, en Pieter zijne Stina ten dans, en wie 't allervlugste op de been was, dat was Christiaan, die met zijn jonge vrouw, onze lieve, bedeesde Hanne, in de voorste rij plaats nam. Toen alles gereed was, liet de muziek zich hooren, en Susemihl zeide: »De polonaise begint.» — De groote, mooi versierde schuur en de deel van het huis werden stapvoets be-

treden; rondom de kaartspelers in de groote kamer ging het heen, zelfs de keuken werd in 't voorbijgaan nog meêgenomen; waar de muziek niet doordrong, daar hielpen de heldere, vroolijke stemmen, en de jonge lieden juichten en wuifden met hunne zakdoeken en zij gooiden hun beenen in 't rond, als de bekende poppen die met touwtjes getrokken worden. Jobst was natuurlijk de voorste bij de polonaise, en had de moeder der bruid als zijne dame verkoren; 't zag er kluchtig uit, want tante Lena was van lieverlede zeer in omvang toegenomen, en wanneer zij liep, waggelde zij, gelijk eene behoorlijke St.-Maartensgans, altijd met het bovenlijf heen en weêr. Jobst was niet zoo corpulent; hij kon eerder mager genoemd worden; doch ten gevolge van zijn houten been, waggelde hij ook heen en weêr; en nu trof het juist altijd zóó, dat, wanneer tante zich naar de rechterzijde overboog, oom zulks aan de linkerhand deed, en bij het tweede tempo stootten beiden elkander bijna tegen 't hoofd. Nadat de polonaise ten einde was, en de eerste dans, namelijk een langzame wals, begon, walsten onze beide waggelende vrienden zoo goed als 't gaan wou; hij op één been, zij met beide beenen tegelijk; oom Frits bemoeide zich niet meer met dat gespring, zooals hij 't noemde. Later, toen de wals gedaan was, speelde Jobst voor dansmeester en zorgde, dat niemand uit de rij kwam met dansen, wat nu de vroolijke jonge lieden, om hem te plagen, opzettelijk deden; hen inhalen of tegenhouden kon hij niet; daarom dreigde hij met zijn krukstok, die hierdoor voortdurend door de lucht zweefde.

Zoo werd er bij afwisseling gedanst, en dan weêrens op de andere deel, waar Susemihl 't meest te vinden was, gegeten en gedronken. Oom Vorwark, de

dikke Anton, zat bij de muzikanten achter eene eikenhouten tafel, met een vaatje bier vóór zich; hij lachte, dat de geheele schuur dreunde, wanneer iemand hem eens vriendelijk toesprak, of als de jonge vrouw een kus op zijne dikke lippen drukte; maar bij al het lachen liepen hem toch telkens de tranen langs zijn wangen, want hij was zeer licht aangedaan; en hij verheugde zich zoo hartelijk in 't geluk van den zoon zijns broeders.

Voor de muzikanten werd het noodige eten en drinken gebracht en zij behoorden geen van drieën tot het matigheidsgenootschap, waarvan trouwens geen muzikant lid schijnt te wezen, al is 't ook geen Mekkenburger. 't Is ook niet te verwonderen, dat een mensch van al het strijken en blazen droog in de keel wordt. Frederiks klarinet piepte nog gedurig heel wonderlijk, nog erger dan bij 't stemmen, en Gottliebs viool kwam dan ook dikwijls met de onttrekende snaar in de war; zoodat, als Jochems bas met de pleister op de maag er niet geweest was, er van de maat niets terecht zou gekomen zijn; uit dien hoofde hield Jochem zijn instrument ook zeer in eere. »De bas komt met zijn zachtzinnigen toon zelden uit de maat. Langzaam gaat zeker, is een goed spreekwoord,» zeide hij. In de schuur bij Bliesaat ging het dien avond juist niet langzaam en zeker toe; vooral niet, als er een vroolijke galop of eene luchtige wals gespeeld werd. Dans en muziek werden bestendig door gejuich en hoera-roepen geaccompagneerd.

»Zóó'n bruiloft,» sprak de dikke Zeger, »bevalt me; dat is nog een bruiloft, die de moeite waard is!» — Bij die laatste woorden zwaaide Hans met zijn Grietje dicht achter hem rond en stootte met zijn rechterhak tegen Zegers linker scheenbeen, waardoor Zeger, Hans en Grietje, alle drie, eensklaps op den grond lagen,

met de beenen in de lucht, evenals Jochem het 's middags had gedaan. »Zóó is 't goed!» zeide Jobst; »als de beenen niet meer willen, danst dan maar op 't hoofd.» 't Was echter nog niet genoeg, dat die drie gevallen waren en op den grond lagen, neen! al wie nu in de nabijheid kwam moest er mede op, zoodat het ten laatste een aardige berg geworden was. »Kinderen, menschen!» riep de dikke Zeger, »dat kan ik niet meer uithouden; mijn buik! mijn buik!» En als Jobst niet aanstonds was toegesprongen en hem met hulp van Dellef Kroon bij de beenen had gekregen en van onder den berg had uitgetrokken, zou 't hem zeker het leven gekost hebben, of hij zou ten minste zoo plat gedrukt zijn geworden, als een pannekoek. Ja, zóó gaat het menigmaal, bij een bruiloft op het land!

In de groote kamer, waar aan verscheidene tafels »solo” gespeeld werd, gleed hier en daar een enkele gast van zijn stoel; anderen hadden 't hoofd op de tafel gelegd en waren zacht en zalig ingedommeld; sommigen hadden last van een onaangenaam gevoel in de maag; slechts de oude, echte solospelers, die al menigen storm beleefd hadden, zaten stijf en strak en lieten zich in hun spel niet storen. Maar die zitten, naar oud gebruik, ook soms nog na drie dagen en spelen solo op dezelfde plek, waar zij, den eersten dag na den eten, zijn gaan zitten.

Koster Susemihl, die zich, gelijk hierboven reeds vermeld werd, zeer dikwijls op de huisdeel had opgehouden om te eten en te drinken, was door 't gebruik van eenige volle flesschen, en het overschot, dat hij hier en daar vond staan, een weinig slaperig geworden; hij ging eens op den hof, om wat versche lucht te scheppen, waardoor hij meende weér frisch te zullen

worden. Nu moge de buitenlucht voor een zieke, die aan de beterhand is, misschien heel dienstig zijn, voor Susemihl was ze het niet; in plaats van opgewekt te worden, werd hij erg duizelig, en begon nog veel meer te waggelen. »Neen,» zeide hij half overluid, »k moet zeker, zachtjes aan, al oud worden; 't schijnt, dat ik zoo'n beetje drinken niet goed meer verdragen kan.» Maar hij had ten minste, niet al te fijn berekend, een halven stalemmer uitgedronken. — 'k Wil een oogenblikje op één oor gaan liggen, dat wil ik; misschien zal ik dan beter worden!» dacht hij; en hij gaat weêr naar binnen, grabbelt langs den muur rond, met zijn hoofd vooruit, vindt eene deur en maakt die open. Daar komt hem algezucht, gesteun en gesnork te gemoet. »Ho! ho!» denkt hij, »hier zijn al meer van de gasten gaan liggen, die hebben stellig den wijn ook niet goed kunnen verdragen; -- ja! 't is ook een ongewone drank!»

Hij ging nu op 't stroo liggen; een bed stond er niet; zoodra hij lag, sliep hij in, en snorkte met de anderen om 't hardst.

Thans moeten wij nog eens een oogenblik in de schuur gaan kijken. Daar hebben ondertusschen de jonge meisjes den krans van 't hoofd der jonge vrouw genomen en haar een mutsje opgezet; de jonge mannen plaagden Christiaan insgelijks braaf, waarover die allerlei zotte grappen uitvoerde. De meisjes trokken daarna, ieder zoo hard ze maar kon, aan den krans; wie hem kreeg, zou wis en zeker na deze bruiloft 't eerst gaan trouwen; zij kregen echter den krans geene van allen, ieder had er een gedeelte van afgetrokken.

Dat was een pret en een leven! Daarbij werd weêr niet weinig gejuicht en hoera geroepen, en allen dans-

ten zonder orde, zóó maar rechts en links over den vloer, naar de melodie: »Schept vreugde in 't leven!» Maar, toen het derde vers beginnen zou, zweeg de muziek eensklaps stil, en de stem van Jochem met de bas liet zich hooren: »Zie je wel? Dat heb ik wel gedacht!» — Wat was het dan? Het orkest had een stoot gekregen van 't vroolijke gezelschap en was ineengezonden! — Daar lagen muzikanten en instrumenten en flesschen en glazen, alles op een hoop! En geheel onderuit kermde eene flauwe, heesche stem: »Lucht! Lucht!» Dat was de stem van den dikken Anton; de heele geschiedenis was ongelukkig naar den kant gevallen, waar hij zat; 't kostte niet weinig moeite, om er hem levend onder uit te krijgen. »Och jé!» sprak de blinde Gottlieb; »een ongeluk komt toch zelden alleén; mijn viool heeft den rug gebroken».

»Dat is een erg ding!» zeide de oude Möller, en dat was 't ook. Met de muziek was 't uit, en dansen zonder muziek is narigheid.

Nu werden er allerlei grappen gemaakt, en menig jeugdig paar heeft elkaár daar zachtjes wat verteld, en in 't geheim elkaár aan 't hart gedrukt; als domine Eerbaar 't gezien had, zou hij 't niet toegestaan hebben; — ik heb 't gezien en er niets tegen gehad, want ik heb 't zelf ook gedaan.

Toen de zon opging, zag de plek, waar de vreugde dien nacht zoo recht uitgelaten had gehuisd, er zeer ongezellig en onplezierig uit: gebroken flesschen en glazen, halve stoelen en omvergeworpen tafels grijnsden u tegen, gelijk doodshoofden op een opgegraven kerkhof, die zeggen: »Ook wij hebben eenmaal onzen plicht gedaan!»

TIENDE HOOFDSTUK.

Een blik in Susemihl's schoolkamer. — Vrouw Susemihl als vliegende engel. — Waarom de koster op de heg moest gaan zitten, en welke meening de lieve schooljengd van hem krijgt. — Wat soort van brief Jetje schrijft en dat de oude Koolhaas en zijn vrouw daardoor vreeselijk gefopt worden. — Wij zijn verloren. — Hendrik zakt in elkander. — Het platduitsch komt weér in gebruik en er moet weér gewerkt worden.

»Lot is dood, Lot is dood,
Juultje die leit in de sloot;
Wat doet ze daar, wat doet — —”

»Schei uit, domkop! 'k zal 't aan mijnheer Susemihl zeggen!”

»O, zwijg jij maar stil; als hij 't wist, dat jij Lijsje Kröger haar vlechten hebt afgeknipt, zou jij er van lusten.”

»Hoera! Piet Pomp is van de bank gevallen!”

»Loop, jij hebt er me afgestooten; pas maar op, als ik je van avond achter den berg beet krijg!”

»Laat staan! schei uit! 'k Zal 't aan mijn oudsten broër zeggen, die zal je eens ongemakkelijk afranselen!”

»O, daar! daar! dat zal 'k zeggen! Jij hebt den riem in kleine stukjes gesneden; daarvoor zal, jij je portie wel krijgen.”

»Zoo? En jij hebt water gegoten in den koster zen pijp; denk je, dat ik 't niet gezien heb? Jij hoeft niks te verklikken.»

»Sliiep uit! Sliiep uit! Grietje heeft gisteren op 't stuik-bankje gezeten.»

»Ho, ho! kijk eens! daar gaat Jochem met zijn scheven neus voorbij! Hij heeft alweêr in de modder getrapt. Ho! Hoera!»

Zoo ging het in de schoolkamer van Susemihl, den koster, den dag na Christiaans bruiloft; 't ging trouwens iederen morgen vóór het begin van de leeruren, zoo; maar van morgen was het letterlijk niet om uit te houden; alles werd 't onderste boven gekeerd, en wat ooit door vindingrijke, gezonde boerenjongens van dwaze grappen bedacht kon worden, werd heden uitgevoerd.

Toen zij nu zoo recht aan den gang waren, en Frits Both juist de viool van den spijker had genomen, daarop begon te krassen en 't heele koor met allerlei vreeselijke variatiën inviel, werd de deur opengerukt en binnen kwam... vrouw Susemihl in volle woede; hare nachtmuts zat los op één oor; heur haren slingerden langs 't aangezicht, als de takken van een verdorden treurwilg; haar blauw flanellen onderrok reikte nauwelijks tot aan de knieën en was zeer schilderachtig met een paar franjes behangen; — kortom! de geheele verschijning deed meer aan ééne der drie heksen in Shakespeare's Macbeth denken, dan aan de eerbare kostersvrouw Susemihl; en toch was zij 't in eigen persoon. — Poef! daar stoof zij op Frits Both aan, trok hem de viool uit de hand en sloeg den jongen met dat oude ding op den rug, zoodat het weldra in tien stukken op den grond viel. »Daar,» zeide zij, »daar

ligt ze! infame, gemeene jongens! Goddelooze bengels! daar hebt ge de grap! Zóó'n viool kost vier daalders, en wij krijgen ze niet present. Waarom maakt jelui zoo 'n vreeselijk schandaal, en begint zulke dwaze streken. Wacht maar, 'k zal van jelui, die 't oudste bent, een boekje opendoen, bij den domine; dan kunt ge wis en zeker voor je straf nog een jaar langer school gaan! — Och neen, 'k wil den hemel liever danken, als ik jelui kwijt ben. Ik en mijn man, we zullen de tering nog krijgen van verdriet. — Zulke infame, goddelooze bengels! — Zulk roekeloos volk! Onze lieve Heer zal jelui er nog wel eenmaal voor straffen, dat jelui je ouders en je meester zooveel verdriet aandoet. Past maar op!"

De goede vrouw was gedurende die strafpredikatie rood en paars geworden, en toen zij wilde ophouden, vloog eensklaps een papieren balletje vlak op 't puntje van haar neus. Dit was niet met opzet; Christiaan Möller wou Fieken Stut raken; maar 't balletje vloog te ver en trof zoo ongelukkig als 't wezen kon; zoo vrouw Susemihl nog niet woedend was geweest, ware zij 't nu zonder twijfel geworden; met beide beenen te gelijk sprong zij op en stampte op den grond, dat de vensters rammelden. Ja, terwijl zij zulk eene ernstige strafpredikatie had gehouden, waarbij toch waarlijk iedereen schaamrood moest worden, voerden die drommelsche jongens nog nieuwe streken uit. Och! de jeugd kent geen deugd, dat is altijd al zoo geweest. — Menige knorrige kaalkop spert zijn mond, de hemel weet, hoe wijd open, als een toekomstige burger hem eens bij vergissing met zijn bal naar 't hoofd gooit; of wanneer een ander zijn draaitol langs zijne voeten laat dansen; hij scheldt en raast dan op het jonge, goddelooze volkje

en verwenscht er vaak de ouders nog bij; doch dat hij, die nu zoo kaal op 't hoofd is, nog veel erger en wilder als knaap is geweest, dat verzwijgt hij; dat heeft hij geheel en al vergeten. 't Is wonderlijk in de wereld; de ééne mensch gunt den ander zelfs de onschuldigste genoegens niet, als hij er niet aan kan meêdoen; of, zou het uit vergeetachtigheid komen? — Ja, daar heeft menigeen zeer veel last van; 't meest, als hij slecht bij kas is. — Of vrouw Susemihl 't in hare jeugd anders gemaakt heeft, dan de kleine oproermakers, die haar dien morgen omringden, is mij niet bekend geworden; 't is ook hetzelfde; zij heeft er recht op, om in haar eigen huis, de jongens te vermanen, en wanneer die haar dan papieren balletjes tegen den neus gooien, is 't ook zeer onaangenaam!

Vrouw Susemihl liep na zulk een betoon van minachting de schoolkamer uit; zij stooft door de keuken rond en er weêr uit; naar de woonkamer, de achterkamer, overal liep zij als een bromtol in 't rond, en barstte ten laatste uit in de woorden:

»Waar is mijn mam? Waar is mijn man? Mijn Jozef? Trina, waar is mijn man?»

Ja wel! Trina wist het niet.

»k Heb hem van morgen nog in 't geheel niet gezien.»

»Domme eend, jij ziet van je leven niks! Jozef! Jozef!»

Jozef hoorde 't niet. — Nu ging ze naar boven, naar den zolder; in al de hoeken werd rondgesnuffeld; neen, daar was hij niet; nu weêr naar beneden, rondom het huis, — in den stal — neen! — Jozef is nergens te zien, noch te hooren.

»Och, heere jemine! waar zou mijn man wezen? Waar zou hij toch wezen?»

»Wel,” zei Trina, »die is zeker nog op de bruiloft.”

»Dat zou 'k hem niet raden! Wat wou hij daar nog doen? — Kom, loop er dan maar eens heen, malle meid! Waarom sta je daar zoo te gapen? Daarmee komt hij niet!”

»Wel, wat moet ik er dan aan doen?”

»Domme deern, spreek me niet tegen, zeg ik je! — Loop maar gauw naar Blicsaat, om te kijken, of hij daar nog is. Als de domine merkt, dat hij zijn school verzuimd heeft, dan krijgen we een uitbrander; en als jij hem vindt, zeg hem dan maar, dat hij 't goed zal hebben, als hij tehuis komt. Ja! 'k zal me van zulke domme vlegels wat tegen mijn neus laten smijten! — Zoo'n leëglooper! — Wacht maar, laat hij maar hier komen!” En zoo bromde zij al verder voort, terwijl zij nu eens iets terecht zette en dan weêr iets anders omver wierp.

Trina liep op een draf naar 't huis van Blicsaat; 't was alles dáár nog stil; slechts in de ééne kamer zaten de oude, deftige boeren nog flink kaart te spelen, — solo met matadors, om een »groschen.”

»Waar is de koster?” vroeg Trina midden tusschen 't spel in. — »Waar is mijnheer Susemihl?”

»Op de flesch!” zeide de smid Koolbrand knorrig; »k Heb 't wel gedacht, dat ik het niet zou uithouden!”

»Waar is hij?”

»Hilbrecht heeft hem gewonnen.”

»Wat? Den koster gewonnen?”

»Den koster? Neen, den solo!”

»Och! help me dan toch eens terecht!”

»Terecht helpen? Wel meid! wat wou je dan eigenlijk?” Trina wist nu zelve niet, of zij niet recht wijs was, of dat het bij de kaartspelers niet pluis was; zij zag nu den één, dan den ander aan; zij keek in alle

hoeken, of mijnheer Susemihl nergens voor den dag kwam. Doch hij kwam niet.

»Weet dan niemand mij te zeggen,» vroeg zij nogmaals, half verward, »waar mijn mijnheer is?»

»Neen,» antwoordde de smid, die nu eerst begon te begrijpen, wat Trina eigenlijk hebben wilde, »neen! 'k heb hem hier wel eens zien ronddwalen; maar waar hij gebleven is, dat weet ik niet, mijn deerntje.»

»Komaan, al maar verder!» sprak de dorscher Möller. — »Ik heb de voorhand, en harten is troef!»

't Spel begon opnieuw, en Trina stond te kijken, als boter in de zon. »Och, och, met die kaartspelers is niks te beginnen!» zeide zij, en zij snuffelde in al de hoeken en gaten op de deel en in de schuur rond, of hij nergens zat; maar neen, hij was niet te vinden. Trina ging dus weder naar huis. Zoodra zij daar de kamerdeur in kwam, zag zij vrouw Susemihl, zoo lang als ze was, op den vloer liggen; ze had een aanval van kramp gekregen, door drift en ergernis. 't Koffieservies lag naast haar, bijna geheel in scherven, en van onder 't lieve vrouwtje kwam de oude, dikbuikige, omgevallen koperen waterketel uitkijken, die zijn inhoud vrij over den vloer liet loopen. Toen Trina dit alles zag, liep zij haastig naar de keuken, en loopen en bedenken was bij haar één; zij pakte schielijk een emmer vol water, ging weder in de kamer en — goot, pardoes! den emmer over 't hoofd der kostersvrouw uit, zoodat het water vol kracht weêr naar boven spoot. — Dat hielp; Kunegunde kwam tot het bewustzijn terug; zij krabbelde weder overeind en begon van voren af aan te schelden. Toen zij vernam, dat haar man nog niet te-huis was, vatte zij Trina bij haar groote ooren en ging zoo vreeselijk te werk, alsof het onschuldige dienst-

meisje schuld had aan de bruiloft van Christiaan Vorwark. Die bruiloft was de oorzaak van alles; zoo die er niet geweest was, waren de kopjes heel gebleven en de kamer zou niet kletsnat geworden zijn; dan was de koster ook tehuis geweest, — dan hadden die goddelooze jongens haar niet met papieren balletjes tegen haar neus gegoooid, terwijl zij bezig was dat ondeugende volk te vermanen; en als dat niet gebeurd was, zou al het andere ook niet gebeurd zijn; 't eene komt altijd uit het andere voort; uit een dommen jongen kan best nog een generaal met ridderorden voortkomen. Dus de bruiloft, die vervl. . . . . neen! die ellendige bruiloft! en nu was de koster nog niet tehuis.

»Kom, Trina, 'k wil zelve meêgaan, hij moet er toch nog wezen; hij zal immers niet in 't water gevallen zijn; hij had aan dien kant van het dorp niks te maken, maar hij is er dom genoeg toe, die rakker!»

Zoo gingen nu de beide vrouwen, de kleine vinnige en de lange domme, te zamen weg. Terwijl het hierboven vermelde voorviel, was het in het huis van oom Bliesaat al een weinig levendiger geworden; de knechts en de meiden wreven hun hoofd eens, want zoo'n bruiloftsfeest laat doorgaans een beetje hoofdpijn na.

Juist terwijl Frederik de deur wilde openen, om naar 't weder te zien, stoof vrouw Susemihl met zulk een vaart tegen hem aan, dat hij achterover op de deel neêrviel, en zij, die hiervan de oorzaak was, bovendien nog met haar hoofd in een melkemmer te land kwam, dien Doortje daar juist had neêrgezet. Heere jeminé, wat was 't een ongelukkige dag!

»Ja, zóó moet het maar gaan!» riep vrouw Susemihl, die weer overeind scharrelde. »Wie zet toch ook.

de melk hier midden in den weg, en staat dan achter de huisdeur zoo lui en lam te kijken?"

»Wel, wel," zeide Frederik, die wel op zijn rug, maar niet op zijn mond gevallen was; — »gij moest zelve ook maar eerst uwe oogen uitvegen, eer gij opstaat, dan kondt ge goed zien! Niemand heeft hier als een luiaard staan kijken, en als er een emmer met melk op de deel staat, gaat dit een ander niks niemendal aan!"

Vrouw Susemihl was gewoon, dat iedereen inschikkelijk was, wanneer zij iets zeide; zij was uit dien hoofde niet weinig verbaasd, dat Frederik zoo onverschrokken vóór haar ging staan en zoo'n antwoord gereed had; zij zweeg eerst doodstil en begon na een poosje te klagen en te verzoeken: »Och, help mij toch om mijn man te zoeken, mijn Jozef, jelui koster!"

Nu, zij was de kostersvrouw, en Frederik was in 't geheel niet kwalijknemend van aard; hij begon dus mede rond te snuffelen in alle hoeken en gaten, maar de koster wou nog steeds niet voor den dag komen; eindelijk echter, na verloop van ongeveer een kwartier, schreeuwde Frederik over de plaats: »Vrouw Susemihl, kom gauw hier, hier is hij!"

Vrouw Susemihl kwam, — zag — en werd versteend of in een zoutpilaar veranderd, gelijk de huisvrouw van Loth bij Sodom en Gomorra. »O! grootste goedheid!" barstte zij uit, toen zij een beetje tot zich zelve gekomen was, »wat is dit?" — — Ja, daar lag de koster en snorkte nog met de anderen om het hardst; en de anderen waren — — de kleine, onschuldige varkentjes!

Mijn heer Susemihl had, zooals wij reeds weten, naar een deur gezocht, om weêr tehuis te komen; hij had

ook eene deur gevonden, doch het was de deur van 't varkenshok geweest, en de snorkers waren de varkens.

Ja, wat is de menschelijke geest? De mensch verbeeldt zich, dat hij de macht over al het aardsche bezit, en een weinig te veel geestrijke drank overmeestert hem, en plaatst hem beneden het vee, zoodat hij al spoedig voor de gansche wereld tot schande wordt.

't Gaat hier op aarde soms wonderlijk toe.

Toen onze lieve Kunegunde den eersten schrik wat te boven kwam, zooals de ezel, als hij den berg over is, sloeg zij hare handen in elkaâr en begon te blazen gelijk een locomotief, wanneer de stoom op zij wordt uitgelaten. Zij pakte haren man bij de kleêren en schudde hem zoo krachtig een paar malen, dat hij begon te klappertanden en natuurlijk wel wakker worden moest, hoe diep hij ook ingeslapen was.

Zij begon nu niet alleen met woorden, maar ook handtastelijk op eene vreeselijke wijze den koster zijn kwaad onder 't oog te brengen; ik kan 't niet alles aan mijne lezers teruggeven; 't was een al te treurig naspel van de prettige bruiloft. Vermoeid van 't schelden en razen, riep zij eindelijk: »leere mijn tijd! wat is dat eene schande! Hoe kan ik mijn oogen ooit weêr vrij opslaan? Met vingers zullen ze op mij wijzen en roepen: dat is de vrouw van den koster, die in 't varkenshok gelegen heeft! O! o! wat ben jij voor een kerel, en wat richt jij veel onheil aan en wat zie je er uit! — Dat ik zóó iets beleven moet! Trina, hou me vast; ik val flauw! Ach!» Als Trina niet naar haar toegesprongen was, zou het lieve vrouwtje waarlijk op dezelfde plek zijn neêrgevallen, waar haar man pas opgestaan was. Wat was 't een ongelukkige dag!

Vrouw Susemihl kwam bij dergelijke gelegenheden steeds weêr spoedig tot bedaren, en zoo ging het ook ditmaal. Met schelden en kijden hield zij op, zij riep haren man nog slechts een paar woorden toe: »Maak gauw, dat je op school komt; die ellendige kwâjongens breken anders 't heele huis nog af.» — Fluks was zij verdwenen, om op een draf naar huis te loopen, waar zij in den gebrekkigen mandenleuningstoel neêrviel en toen was zij dien geheelen dag niet meer te genaken.

Susemihl bekeek zich zelven van alle zijden; van lieverlede begon het hem eerst duidelijk te worden, wat er eigenlijk aan de hand was en hoe hij in dien ongelukkigen toestand was geraakt; hij wreef eenige keeren langs zijn rug, waar de bezemsteel, door zijne Kunegunde gebruikt, op zijn rok witte, en op zijn rug blauwe strepen, ter herinnering aan den verlopen nacht, had afgeteekend. »Och Frederik!» zeide hij eindelijk, op verlegen toon, en hij zag heel bleek; »help mij eens om mij wat af te veggen; ik kan waarachtig zoo niet over de straat gaan. — Och! hoe kom ik toch zoo ongelukkig!»

Frederik hielp hem zoo goed het gaan wilde; doch hij bemerkte, dat het niet zoo gemakkelijk ging en dat de mooie blauwe rok van den koster er al te erg uitzag. »Neen, mijnheer,» sprak hij, »zóó gaat het niet; wacht maar eventjes, 'k haal gauw een emmer water.»

»Ja,» hernam Susemihl, »maar haast je wat; anders komt mijne oude zeker nog eens, om mij te halen, en dan ziet het er slecht voor mij uit.»

»O, mijnheer! dan zal ik u wel bijstaan; straks kon ik dat niet doen, omdat uwe vrouw gelijk had,» zeide Frederik. Hij liep heel vlug heen en was ook één, twee, drie met een emmer water terug en begon nu aan

't afspoelen, alsof iemand glazen wascht; en dat hielp dan ook. — De koster werd heel mooi schoon en glad, maar hij was door en door nat geworden, want Frederik had het water niet gespaard; hij zeide nu: »Mijnheer Susemihl, nu moest gij eigenlijk een halven dag op een heg gaan zitten; dan zoudt gij weêr droog worden, en al het onaangename zou door de frissche lucht heelemaal verdwijnen.»

»Mensch!» hervatte Susemihl; »daar heb ik geen tijd toe; 'k moet maken, dat ik in de school kom; mijn vrouw» — »Och kom! uwe vrouw,» viel Frederik hem in de rede, »wat die zegt, dat moet gij maar 't ééne oor in, en 't andere uit laten gaan; krek zoo als de jongens doen, met de lessen, die ze van u in den godsdienst krijgen.»

»Ja, dat is wel waar,» sprak Susemihl, »maar» — hier voelde hij met de rechterhand onder zijn rok en wreef zijn ruggegraat, — »zij spreekt tusschenbeiden maar al te begrijpelijk, zoodat ik 't wel onthouden moet.»

Eer Frederik nog een woord zeggen kon, was hij al in vollen draf op weg naar zijne schoolkamer.

Toen de koster de kamer binnenkwam, zaten al de ondeugende bengels in plaats van op de banken, op de tafels; en Frits Both, die de ergste wildzang van allen was, zat boven op den lessenaar van den onderwijzer. Allen beefden met handen en voeten, en trokken de leelijkste gezichten, die ooit door eene oude tooverheks gezet zijn; zij speelden: »Moeder Peters is ziek!» Dat is een onschuldig spel; ik heb 't menigmaal, toen ik al groot was, met groote menschen gespeeld; er wordt altijd geducht bij gelachen; 't is zeer onderhoudend en brengt de meeste panden in. Onze lieve dorpsjeugd ging daarbij maar een weinig te

luidruchtig te werk; tien huizen ver kon men 't al hooren, wat moeder Peters nu weêr mankeerde; doch zoodra mijnheer Susemihl de school inkwam, werd alles op eens doodstil en de jongens gleden de één na den ander zachtjes van de tafels naar beneden, en zett'en, zoodra zij weêr op de banken zaten, de ernstigste gezichten van de wereld, alsof er niets hoegenaamd was voorgevallen. De ondeugende knapen hadden meer ontzag voor hem dan voor haar, hoewel hij voor haar bijzonder bang was.

't Kleine gezelschap was nu stil; en nadat Susemihl eene lange strafpredikatie had gehouden over de goddeloosheid van hun gedrag, waarbij nu de één, dan de ander zijn buurman eens hier of daar recht geniepig kneep, nam het onderwijs een aanvang. Met het spellen ging 't al vrij gebrekkig, want mijnheer de schoolmeester was al te dikwijls zelf in de war; nu eens voelde hij aan zijn hoofd, waarin alles scheen rond te draaien; dan naar zijn maag, die begon te jeuken naar iets hartigs, en dan weêr naar zijn rug, die hem nog voortdurend zijn nachtverblijf herinnerde en de liefdevolle behandeling zijner lieve wederhelst. Door al die troosteloze gewaarwordingen geraakte hij telkens van de wijs, al waren de jongens ook nog zoo flink aan den gang gekomen.

Dit had nog niet heel lang geduurd, of de ondeugende guiten begonnen elkander aan te stooten, daar zij begrepen, dat het met Susemihl toch alles behalve zóó heel goed in orde was. Allerlei aanmerkingen fluisterde men daarbij, die wij maar niet willen herhalen, en het bleek ten laatste, dat Susemihl veel verstandiger gehandeld zou hebben, door den goeden raad van Frederik op te volgen, en op de heg te gaan zitten, ter op-

frissching. Zijne schooljongens zouden dan niet zulk een slechten dunk van hem gekregen hebben.

In Bliesaats huis werd het nu ook allengs levendiger, en langzamerhand kwamen allen voor den dag; kort vóór twaalfen zag men ook Jobst overeind komen; hij wreef zijn oogen uit en zeide brommende: »Goddam! 't is al klaarlichte dag!» streek vervolgens met alle vijf vingers te gelijk zijn haar glad, stak zijne pijp aan en nam een recht stevige pruim tusschen zijn kiezen, maar, een dubbele! om twee redenen; vooreerst, om het kloppen en draaien in zijn hoofd te doen bedaren; en ten tweede, omdat het vandaag toch ook een feestdag was, want zoo 'n bruiloft op het land is niet in één dag afgedaan.

»Kinderen!» zeide Jobst, toen hij geheel in de kleêren was; — »kinderen, we moesten nu eigenlijk het jonge paar een muzikalen morgengroet gaan brengen; maar onze muziekinstrumenten zijn in geen besten staat, en ook onze stemmen zullen na al ons feestvieren en drinken niet mooi uitkomen; 't zullen allen baszangers geworden zijn, en de tenors zijn op den hol gegaan, zoodat er niet veel van komen zal. Maar wat dan? Wij moeten toch toonen, dat wij beschaafde menschen zijn!»

»O!» hernam Klaas Ohm, »met onzen bas, dat zal niks geen kwaad kunnen; 'k heb in Schwerin eens een baszanger gehoord, die niks niemendal als bas zong, maar erg mooi, dat zeg ik je; we kunnen 't immers eens probeeren. Mij dunkt: »Was ist des Deutschen Vaterland?» dat zullen wij er allen nog wel tamelijk goed uitkrijgen.» »Nu, laat ons 't eens probeeren; alles hangt maar van 't probeeren af.»

't Ging evenwel al heel gebrekkig; als de één het vrij

goed deed, dan sloeg de stem van den ander over, en op 't laatst bij de woorden: »das soll es sein!" sloeg het gansche koor over, waardoor eene wonderlijke melodie ontstond.

»Neen," sprak Jobst, die een zeer muzikaal gehoor bezat, »neen! dat gaat niet, van ons zingen komt niks terecht! 'k Zal jelui eens wat zeggen; wij sturen er eenvoudig een deputatie heen om te vragen, of het jonge paar wèl gerust heeft; dat komt mij 't gemakkelijkste voor, en dan hebben we toch onzen plicht gedaan, als beschaafde menschen. Ik bied mij zelven dadelijk aan, om er bij te wezen."

Die raad werd aangenomen. Jobst, Klaas Ohm en de dikke Säger begaven zich op weg naar Christiaans pachthoeve, en volbrachten hunne taak ook zeer aardig, wat een goed ontbijt ten gevolge had, waaraan het jonge paar deel nam.

Tegen den avond van dien dag kwam het gezelschap van lieverlede weder bij Bliesaat bijéén, en de pret begon opnieuw; dat wil zeggen, zoo goed als 't gaan kon, en de vermoeide leden het nog konden uithouden. Het dansen begon ook weder. De blinde Gottlieb, die zoo gauw niet weêr eene viool had kunnen krijgen, had nu in plaats daarvan een handharmonika, en gelijk vaak van den nood eene deugd gemaakt wordt, zoo ging het ook hier.

Jochem wou maar volstrekt niet weêr op de stellige klimmen. »Al klinkt het ook niet goed," sprak hij, »ik begeef mij niet weêr in gevaar." — De muzikanten bleven dus op den grond zitten, en het duurde niet lang, of de vroolijkheid van den vorigen dag was opnieuw begonnen.

In de kamer zaten de kaartspelers nog even stijf

en deftig; slechts Susemihl ontbrak nog; zijn vinnig vrouwtje had volstrekt niet willen hebben, dat hij er heenging, en onze gehoorzame echtgenoot zag zich genoodzaakt haren zin te doen, indien hij niet het blauwe handschrift op zijn rug heden ten tweeden male lezen wilde.

»Wijfje lief,” had hij gezegd, »laat me gerust gaan; klokke tien ben ik even zoo nuchter weêr hier, als ik nu van je wegga, en jij kunt immers ook meêgaan.” Hij dacht echter te gelijker tijd: »’t Is altijd beter, als jij tehuis blijft.”

»Neen,” had zij geantwoord, »je hebt er genoeg van gehad. Je zult van me leven niet weêr in zóó ’n gezelschap komen, en daarmee punctum!”

Terwijl hij nu nog wat zeggen wilde, vloog zij in eens overeind en werd zoo rood als een kalkoensche haan. Wanneer dit tijdstip gekomen was, wist Susemihl, dat men geen gekheid met zijn vrouwtje moest maken; hij schikte zich dus in zijn leed en ging stil, zonder verder te morren, ’s namiddags, klokke zes, al naar bed.

Ook des donderdags begon de grap nog ééns; maar de pret was veel geringer; ’t ging als met de afnemende maan. De beenen wilden niet zoo recht meer, en de hoofdpijn nam toe; zelfs de kaartspelers meenden, dat het nu haast tijd werd, om op te houden.

»Jongens, kinderen,” zeide de smid Koolbrand; »mijn oogen vallen toe; als dit potje uit is, moesten we maar zachtjes aan naar huis gaan.” Dit gebeurde.

Zóó kwam er een einde aan deze bruiloft, en de gasten hebben naderhand nog dikwijls verklaard, dat zij van hun leven geen pleiziger bruiloftsfeest hadden bijgewoond, en oom Frits zeide: »’t Heeft mij wel veel geld

gekost, maar 't gezelschap is ook heel vroolijk geweest, ze zullen niet zeggen, dat ik het karig had aangelegd!"

Thans naderde het Pinksterfeest, dat voor Jetjes huwelijk bepaald was. Oom Hendrik en tante Sophie waren kant en klaar, om naar Schwerin te reizen. — Ba! zóó'n bruiloft als bij Bliesaat zou 't niet worden; zoo plomp, zoo ouderwetsch; — neen! prachtig zou 't wezen! Hugo had alles daartoe ingericht. Jetje woonde reeds sinds vier weken alléén op eene kamer, die Hugo betaalde; bij juffrouw Feinstich kon zij 't niet meer uithouden: die kwezelde ook te veel en wou altijd alles beter weten. Jetje had het waarlijk niet meer noodig, zich door andere menschen te laten terecht wijzen; zij was nu al zoo goed als mevrouw Blankenfisch, en ze kon anderen menschen bevelen geven, in plaats van gehoorzamen. Hugo had haar echter nog in 't geheel niet naar zijn huis geleid, en haar de lieden nog niet aangewezen, waarover zij te kommandeeren had; hij wilde haar dit genoeg besparen tot op den trouwdag. 't Huis had hij haar aangewezen, en het nieuwe gebouw ook, waarvoor Hendrik met Paschen het geld bij den jood had opgenomen; dat was prachtig; 't was bijna als een kasteel zoo groot, en alles was al keurig mooi in orde; gordijnen en bloemen zag men al voor de vensters. Och! wat moest het prettig wezen, om daar later in te wonen!

Juist toen Hendrik en Sophie in den meest overdreven opschik, die maar mogelijk was, in hunne koets wilden stappen, om te vertrekken, kwam er een brief; nog een brief van Jetje! Sophie zag het aan 't schrift; wat zou ze nog willen hebben? Had zij nog iets vergeten, wat hare ouders nog moesten meëbrengen? Haastig werd de brief opengescheurd en moeder lief begon te

spellen; zij was niet extra vlug in 't lezen en daarenboven was Jetjes schrift altijd vrij onleesbaar geweest; deze brief scheen in haast geschreven te zijn, en was bijna in 't geheel niet te ontcijferen.

»Moeder!» was het opschrift; niet ééns: »lieve moeder!» »Ik weet niet, waar ik mij bergen moet van verdriet», zoo luidde het verder; »Ilugo is sedert drie dagen niet bij mij geweest. Ik ging, niettegenstaande 't mij verboden was, naar zijn huis. Een bejaard heer stond in den gang en gaf mij ten antwoord, dat Ilugo bij hem als kantoorbediende was geweest tot vóór drie dagen; hij was toen plotseling verdwenen met zijn vriend, dien gij ook hebt leeren kennen. Te gelijker tijd waren tweehonderd daalders uit de kas weg, en die heer beweerde stellig, dat Ilugo zich dit geld onrechtmatig had toegeëigend en waarschijnlijk naar Amerika vertrokken was. Ik viel bewusteloos op den grond neêr. Het huis was dus volstrekt niet van hem; hij heeft ons belogen en bedrogen. O! die schandelijke bedrieger! Wat ben ik ongelukkig! Kom spoedig om uwe Henriëtte af te halen.» —

Dat was een slag! Beide ouders stonden, alsof iemand hen met een bijl voor 't hoofd had geslagen; alles draaide met hen rond, en zij moesten zich aan de tafel vasthouden, om niet te vallen.

O! heere jeminé!» barstte Sophie eindelijk uit; »wat is dat? wat is dat?»

»Ik ben een dood-ongelukkig man!» schreeuwde Hendrik, en hij strekte zijn handen naar den hemel uit, alsof hij bidden wilde, waaraan hij toch reeds in lang niet meer gedacht had. »k Ben een verloren man!» herhaalde hij, en hij vergat geheel en al, dat hij anders

zoo mooi hoogduitsch praatte. »Die man heeft mij en mijne familie te gronde gericht, als het zoo gesteld is.» »Wie weet, hoe 't alles is; hij komt misschien toch nog weêrom;» — op die wijze beproefde Sophie zich zelve en haren man te troosten. »Ga jij maar aanstonds in 't rijtuig zitten, en rijd er naar toe, Hendrik, ik zal nu wel hier blijven. Rijd er naar toe en zie zelf eens, en dan moeten wij er wat aan doen!» 't Kwam er bij haar ook alles heel plat uit, en zij had zich straks nog terdege in het hoogduitsch geoefend, dat zij vreeselijk radbraakte. Angst en schrik brachten haar terug in haren stand, waarboven zij zich zoo gaarne had willen verheffen.

»Johan! voorwaarts!» riep Hendrik en was met één sprong in het rijtuig; Johan moest op de paarden slaan, dat de haren er afvlogen en de damp er uitsloeg, alsof een veengrond brandt; en 't ging toch altijd onzen Hendrik nog te langzaam; 't was, alsof hij op spelden zat, of dat men onder de bank vuur aangelegd had. Nauwelijks hadden de paarden wat voeder gekregen, en Johan kon zich maar even een weinigje opfrissen, of 't ging al weêr verder over velden en wegen. Hendrik at of dronk niet; de mooie cilinderhoed zat hem diep in den nek, de onderlip hing ver naar beneden en zijne oogen puilden uit het hoofd, als bij een houten notenkraker. Met zulk een voorkomen kwam hij bij Jetje aan, die met een zakdoek voor 't gezicht, zoo lang zij was, op de canapé lag, met roodgeschreide of roodgewreven oogen.

»Waar is hij? Is hij niet weêrgekomen?» riep Hendrik, zoodra hij de kamer binnenkwam. »Wat? die vervloekte kerel!»

»Wij zijn verloren,» hernam Jetje op smachtenden

toon, zonder zich te verroeren of haren vader de hand te geven.

»Ach!» riep Hendrik, en hij zakte inéén; gelukkig stond er een stoel achter hem, anders zou hij op den grond neêrgekomen zijn. Jetje bleef bedaard liggen. Langzamerhand kwam Hendrik weder bij; alles draaide hem voor de oogen. Hij had er onderweg eerst recht over nagedacht, hoeveel hij zou missen, indien hij het antwoord kreeg, dat Jetje hem zoo even gegeven had; hij had al zijne krachten nog met geweld ingespannen, om het zoo lang uit te houden, totdat hij het antwoord wist, doch toen moesten ze hem begeven. — Zoodra hij weder in staat was zich op te richten, zeide hij langzaam en op doffen toon, alsof eene stem uit een graf kwam: »Breng mij naar dien heer, bij wien hij op 't kantoor geweest is.»

»'t Helpt niets,» antwoordde Jetje, zonder zich te verroeren.

»Ik moet hem spreken; breng er mij heen!»

Eindelijk schikte Jetje er zich in en richtte zich steunende en langzaam overeind. »Kom!» sprak zij, toen zij wel een half uur bezig was geweest om zich gereed te maken, terwijl Hendrik ineengekrompen in den hoek der canapé zat. Vader en dochter gingen stil naast elkander langs de straat; geen van beiden sprak een woord, en zóó traden zij het huis in, dat Hugo als het zijne hand aangewezen.

Nu had Jetje gevraagd, hoe de heer heette, aan wien het toebehoorde. Waarom had zij dit vroeger nooit gedaàn?

»Is mijnheer Blom te spreken?» vroeg zij aan een leerling, die juist den gang doorliep.

»Ja wel!» was het antwoord; »ga maar hier in de kamer, als 't u blieft!»

Mijnheer Blom was een bejaard man met sneeuwwit haar, en diepe rimpels in 't aangezicht: 't was hem aan te zien, dat hij gedurende zijn leven veel had nagedacht. Hij erkende Jetje op den eersten blik, en vooronderstelde heel juist, dat Hendrik haar vader was. »Neemt plaats,» sprak hij, terwijl hij twee stoelen verschoof.

»Ik kan wel raden, waarom gij tot mij komt,» zoo nam hij aanstonds het woord, daar hij zag, dat Hendrik over de zaak niet recht wist te beginnen. »Gij wilt naar Blankenfisch onderzoek doen, en gij zijt de vader van dit ongelukkige, jonge meisje, dat van dien schandelijke knaap de belofte had, dat hij haar zou trouwen.»

»Ja,» zeide Hendrik, »en die ons beiden bedrogen heeft.»

»Gij hebt hem immers geen geld geleend?» vroeg mijnheer Blom schielijk.

»Helaas, ja!» hernam Hendrik, zuchtende, en hij zag vóór zich, alsof hij groote schade geleden had, en dit was ook zoo.

»Ik hoop, dat het niet al te veel bedraagt,» zeide de heer Blom.

»Bijna alles, wat ik bezat!» bracht Hendrik er half schreiende uit. »k Heb dien man te veel vertrouwen geschonken; ik kon niet denken, dat hij zoo slecht was.»

»Ei, ei, beste vriend, wie zal toch in onze dagen, zelfs op 't eerlijkste gezicht een kapitaal wagen? Waarom hebt gij ook niet naar de omstandigheden en betrekkingen van dien jongen mensch onderzoek gedaan? Er is, tot mijn spijt, geen kans, hem in handen te krijgen; naar 't geen ik vandaag vernomen heb, is hij al op zee.»

Jetje schreide bitter. Hendrik stond op en sprak op benauwden, doffen toon: »Ik ben geruïneerd. Als Rosenstaub, de jood, slecht is, dan moet ik morgen als daglooner uit werken gaan; ik kan den wissel niet betalen, als hij komt.» —

De hoogmoed was in dit oogenblik geheel verdwenen; Hendrik stond daar als een arme zondaar, die om een penning komt bedelen. »Hoeveel bedraagt de som?» vroeg mijnheer Blom thans.

»Veertienduizend daalders,» antwoordde Hendrik, en de woorden bleven hem haast in de keel steken.

De heer Blom trad van schrik drie stappen achteruit. »Maar, hoe komt gij, in 's hemels wil, daartoe? Hoe kunt gij iemand, die u geen den minsten borgtocht kan aanbieden, zóóveel geld toevertrouwen?»

»Ik ben te dom geweest,» antwoordde Hendrik openhartig; »hij heeft mij met zijn mooie woorden overbluft. 'k Ben te dom geweest, om nog eerst eens naar hem te vragen; ik dacht, Jetje is toch hier, die kan wat op hem letten; en nu is het te laat; 't is niet meer te verhelpen.»

»Arme man!» zeide mijnheer Blom, en hij zag vóór zich neêr; hij kon Hendrik niet meer aanzien; hij beklagde hem zoozeer.

»Kom, Jetje!» sprak Hendrik na eene poos tot zijne dochter; — »daar is niks meer aan te doen; niet waar, mijnheer?»

»Ik weet geen raad; als hij eenmaal met het geld uit Duitschland weg is, zoo is hij veilig.»

»Dan zeg ik u goeden dag, mijnheer!» zeide Hendrik, en hij ging, niet met de lip vooruit, gelijk voorheen, maar met gebogen hoofd het huis uit en de straten langs. Hoe schielijk, o! hoe schielijk was 't met hem veranderd. Jetjes zaken werden ingepakt en den vol-

genden dag reed de hooge koets langzaam, alsof er een lijk in vervoerd werd, naar Warsow terug.

Nu viel er weder wat te praten; dat sprak van zelf. Johan wist van alles, en het ongeluk, dat iemand overkomt, wordt steeds spoediger en levendiger verteld, dan het geluk, dat hem te beurt valt. De oude vrouwen hadden het hierdoor zoo druk, dat haar mond er moê van werd; niet enkel wat ze wisten en gehoord hadden, werd verteld, neen! nog duizendmaal meer; ieder voegde er nog wat bij; en wat dan nog al vermoed werd, en wat er al niet uit ontstaan kon. Ja! er viel wel voor een heel jaar genoeg te babbelen.

De vermoedens werden echter nog sterker, toen het ruchtbaar werd, dat tante Sophie zooveel werk maakte van Jochem Pott; dat zij zelve naar hem toegegaan was en hem gezegd had, dat hij vroeger aanzoek gedaan had om hunne dochter. Toenmaals waren zij verblind geweest; nu hadden zij 't nog eens goed overlegd en begrepen, dat zij toch geen beteren schoonzoon konden krijgen, dan hij was. 't Was zonderling, om zich zóó te bedenken en het meisje zelf aan te bieden, niet waar? Kon zij niet wachten, totdat Jochem Pott of iemand anders kwam en om Jetjes hand vroeg? — Doch Jochem Pott was koppig geworden; hij was geheel en al veranderd, nadat hij de beschaving had leeren kennen; hij wilde van Jetje niets meer weten, en in 't geheel van de vrouwen niet; hij wou als vrijgezel sterven, en dit had hij zich zóó vast in 't hoofd gezet, dat tante Sophie onverrichter zake moest aftrekken, evenzeer als eertijds tante Lijsje.

Dat maakte tante Sophie radeloos, en Jetje zat altijd met haar zakdoek in de handen en wischte hare tranen af. Hendrik begon te werken, gelijk hij 't in lang niet gedaan

had ; maar 't was hem alles vreemd ; hij had alles vergeten en niets wilde hem meer gelukken ; zijn koren en veldvruchten stonden overal zoo schraal en vol onkruid , dat men niet zien kon , wat eigenlijk op het land gezaaid of geplant was ; 't zag er alles even slecht uit.

Er kwam geen woord meer over Hendriks lippen ; slechts wanneer hij Johan of Klaas , die nog bij hem gebleven waren , wat te zeggen had , sprak hij , en dan altijd heel zacht en verlegen , en hij had anders toch steeds zooveel beweging gemaakt en gepocht , zoodat iedereen 't had kunnen hooren , wien 't aanging en wien 't niet aanging. Zóó was in korten tijd alles met hem veranderd.

Van Hugo werd volstrekt niet meer gesproken , en Jetje begon langzamerhand ook weêr platduitsch te praten. De mooie zijden japonnen hingen in de kleêrkast , want bij het werken paste een katoenen kleedje toch beter , en door werken zou toch de familie nog 't eerst te helpen zijn ; doch wanneer 't eenmaal steil den berg afgaat , is het niet best meer tegen te houden.

ELFDE EN LAATSTE HOOFDSTUK.

Twee jaren later. — Waar is de kleine Christiaan? — Eet toch! — Jobst gaat uit vrijen. — Voorbereidingen tot Susemihl's zilveren bruiloft. — »Wir winden dir den Jungfernkranz.» — Susemihl houdt weér eene toespraak en zijne vrouw trekt hem weér aan de panden van zijn jas. — Kungeonde krijgt angst en de dikke Anton krijgt het laatste stootje. Daarmede loopt het verhaal ten einde.

»De tijd kruipt,» zegt het meisje, als zij wacht op de terugkomst van haren minnaar. De tijd kruipt, als eene slak, die haar huis op den rug voortsleept, en daardoor zeker slechts langzaam vooruitkomt; zoo langzaam, als de wijzer van de klok, wanneer men dien met het oog wil volgen, terwijl men er vóór zit, om hem gade te slaan; zoo langzaam, als de grashalm groeit, gaat de dag voorbij; de uren worden kleine eeuwicheden, en het hart dreigt te breken door vurig verlangen. Maar de tijd heeft twee aangezichten, evenals de oude god Janus; 't komt er slechts op aan, van welke zijde men hem beschouwt. Hier kruipt hij, dáár loopt hij; hij loopt met reuzenschreden, sneller nog dan de spoorwagen; niets is er, dat hem kan tegenhouden; zoo ras, als een kanonskogel vliegen kan, ijlt hij voort, als men uren te gemoet gaat, die men zoo gaarne geheel uit de wereld zou willen verbannen. En de tijd is ook omgevlogen, en dat is hij altijd, indien

men terug denkt, indien men zich 't een of ander herinnert, dat vroeger gebeurd is; gewoonlijk komt het ons dan voor, alsof 't gisteren had plaats gehad; en tóch zijn er vaak al vele jaren sedert dien tijd verloopen.

Harten en vensters open! De lente komt en wil naar binnen! De kruisbessenboompjes en de vlierstruiken worden groen; van onder 't gras kijkt heel bescheiden het lieve viooltje uit, alsof 't zich schaamde en bang was om naar den hemel te zien; — alsof 't zeggen wilde: »neen! laat mij met rust, 'k ben nog in négligé''; — en 't is toch zoo schoon en liefelijk! — Ach, als de schoonheid het maar nooit wist, dat zij aanwezig was, of de dwaze spiegels toch nooit waren uitgevonden, hoeveel liefelijker zou dan de schoonheid wezen! — Kastanje- en lindeboomen en de wilde pruimeboom, en wat niet al meer, alles herleeft en trekt een nieuw kleed aan; en de gele boterbloem, minder schoon en bescheiden dan het viooltje, kijkt vroolijk de wereld in. — Ik wil niet zeggen, dat de boterbloem een leelijke plant is; maar ze is niet zoo bescheiden; — 'k heb als kind vaak een ruiker van boterbloemen op mijn pet gestoken, en een krans van de in elkaâr geschoven stelen om mijn hals gehangen, en dan had ik, bij die versiering, een ongewone vlugheid en vroolijkheid van gang en beweging.

Daar is de eerste Mei! »Weet je 't wel? we zijn in Mei!'' Dat wil zeggen: »in die heerlijke, lieve maand Mei! Ja, nu is 't schoon; niet waar?'' — Daar was 't al weêr de laatste Mei, — men heeft het nog niet eens recht goed gezien, hoe mooi alles was; morgen wilde men er zich over verheugen; morgen kon men geen tijd vinden, en zóó is de liefelijkste maand van 't gansche jaar weder voorbijgegaan, alsof ze uit een »Z ü n d n a d e l''-geweer afgeschoten was. Nu, wij willen den zomer dan

nog goed gebruiken; de herfst zal ons niet zoo overrompelen! Doch wij menschen zijn wat langzaam, de tijd is veel vlugger. De herfst is ook al weër gekomen, en eer wij er erg in hebben, ja waarlijk! daar sneeuwt het al. Zóó gaat het altijd verder; 't voorjaar komt weder, zomer en winter gaan voorbij, en het duurt niet lang, of men draagt ons het huis uit, en werpt ons de zwarte, vochtige aarde op 't hoofd, zoodat men nooit meer tot bezinning kan komen. Andere menschen komen en woelen in onze zaken rond; zij bebouwen onze akkers, en paf! als looden soldaten die omvallen, zijn zij insgelijks verdwenen: zóó gaat het steeds voort. Vragen wij dan: waarom is dat en wat beteekent dat en wat heeft het eigenlijk ten doel? — Dan staat daar op een plank, waar wij niet over heen zien kunnen: »Dat gaat je hoe genaamd niets aan, domkop!»

Twee jaren waren verlopen sedert de laatste voorvallen te Warsow, die wij beschreven hebben. 't Was in de maand Juni en schemeravond; wij sloegen den hoek om, bij Steen's moeder, om 't eerst het jonge paar, Christiaan en zijne lieve vrouw, Hanne, te bezoeken. Kijk! daar lag het huis, nog juist zooals vroeger; doch vóór 't huis is nu een nette tuin; vroeger zag men daar een kleine mestvaalt, een gebroken wagenas, een halven harkstok, en zóó wat; thans zag het er recht gezellig en vriendelijk uit. Vóóraan, in den éénen hoek, was een priëel gemaakt; 't was nog slechts schraal met wilde wijngaardranken begroeid, maar 't zal nu, door den tijd, wel veel dichter geworden zijn. In 't priëel zaten drie volwassen menschen; in den één herkende men aan 't blazen en hijgen terstond den dikken Anton; hij zag er ook nog juist zóó uit, als voor twee jaar; 't aangezicht was even vet en de buik even rond; men

kon zien, dat hij geen zorgen kende, en dat het hem niet ontbrak aan zijn dagelijksch brood. Vóór hem, tusschen zijne knieën, kroop een klein jongske van een maand of vijftien in 't zaud rond, dat Anton door zijne zwaarlijvigheid niet zien kon; wanneer hij vóór zich zien wilde, moest hij eerst opstaan en zich met de handen aan de leuning van de bank vasthouden, om het evenwicht niet te verliezen.

In den anderen hoek van het priëel zat een krachtig man, in heldere hemdsmouwen; hij liet een klein meisje van ongeveer vijf maanden op zijn arm dansen, hij wierp het kind omhoog en ving het dan weder op, en 't kleine ding greep met hare kleine vingertjes steeds naar vaders gezicht en lachte daarbij als een verstandig mensch. Die man was Christiaan; zijne gelaatstrekken waren ook nog geheel dezelfde als vroeger; hij was echter een weinig gezetter geworden.

In 't midden der beide mannen zat Hanne, vlijtig bezig om de eerste erwten te doppen; die zouden den volgenden dag heerlijk smaken! Het doppen ging haar recht handig af, en zij keek er steeds naar, hoe Christiaan zich over de kleine verheugde en zeide nu en dan ook wel eens: »Pas op toch, dat je 't kind niet laat vallen!» — Men ziet het op den eersten blik, dat de beide kinderen als uit haar gezicht gesneden zijn.

Als Anton eenigermate goed ademen kon, vroeg hij telkens met zijne bekende, heesche stem: »Waar is de kleine Christiaan? Pu!»

»Oom, daar zit hij, vlak voor uw voeten!» antwoordde Hanne, en zij meende zich half dood te zullen lachen, wanneer oom zich dan weêr moeite gaf, om vóórover te kijken, en Christiaantje te zien, wat hem toch nooit gelukte.

Toen Hanne weder zoo recht aan 't lachen was,

kwamen wij van achter de heg, waar wij ons zoo lang verborgen hadden gehouden, te voorschijn. »Heere mijn tijd!» riep Hanne, opspringende; zij staakte haar lachen en kwam naar ons toe. »Waar aan hebben wij die eer te danken?»

»God dank!» zeide oom Vorwark, »nu komt er bezoek.»

»Goeden dag, mijnheer Fricke,» sprak Christiaan nu ook, terwijl hij, met zijn dochttertje op den arm, naar ons toekwam.

»Heere jeminé,» sprak Hanne weêr op den toon van verwondering; »en dan is dat zeker uwe jonge vrouw?» — »Ja,» antwoordde ik en 'k stelde mijne vrouw hun voor.

»Och, wat hebt ge een mooien hoed op!» riep Hanne nu uit, nader bijkomende; »en wat zit die japon u keurig netjes!»

»Vindt ge?» hernam mijne vrouw, met een recht vergenoegd gelaat, want het streelde haar, daar zij hare japonnen en hoeden altijd zelve maakt; eigenlijk moesten alle vrouwen dit doen, om de kwelling, die de mode hare arme mannen toch reeds aandoet, niet door de rekeningen der modemaaksters en naaisters nog te verdubbelen.

»Komt, gaat nu eerst eens zitten,» zeide Christiaan, terwijl hij schielijk de flesch ging halen om ons den eersten welkomstgroet toe te brengen.

»Lieve schat, daar mag je niet van drinken; 't is zoo kwaad voor je oogen,» zegt dan gewoonlijk, en ook ditmaal, mijne vrouw, en ze wilde het glas achteruit schuiven; maar dat is eene belediging, 't moet uitgedronken worden! Nu, gezondheid! 't Glas ging van hand tot hand; bij den dikken Anton werd het tweemaal gevuld; niet, omdat hij een drinkebroër was; neen, dat niet! maar zijne maag kon best voor drie

andere gerekend worden, zoodat hij er altijd nog bij te kort kwam.

Nu begon men te vertellen en te vragen, of die en die nog leefde, en hoe deze en gene het maakte; de vrouwen vroegen, wie al zoo getrouwd was, en hoe 't haar zelve in den echtstaat beviel, en zóó al meer. Doch het duurde niet lang, of Hanne liep weg, maar zij kwam spoedig terug met een fijn sneeuwwit tafellaken. De tafel werd gedekt; in 't midden stond een grootte schotel met worst en ham, in dikke stukken gesneden, een groot boerenbrood er naast en messen en vorken.

»Zoo, snijdt nu maar voor u zelve af en eet toch eens wat!” zei Hanne; en toen ging het er op los; van alle kanten werd eer gedaan aan de ham en de worst; want eten moet iedereen, die op 't land een bezoek brengt of hij trek heeft, of niet.

Zie! daar komt nog een kleine, tweejarige knaap aanloopen met gitzwart haar en donkere oogen. »Wel, dat gezicht komt me niet recht bekend voor; dat kan toch geen broërtje wezen van den kleinen Christiaan?

»Neen,” zeide Hanne, en zij streek het jongske met hare vlakke hand over 't hoofd; — »dat is Jetjes kind.”

»Jetje?” — »Ja, van Jetje Koolhaas; dat arme stumperd van een kind, — nu! eet toch wat, we hebben met-worst genoeg.” — »Waar is Jetje dan? Is zij getrouwd?” »Neen,” hernam Christiaan, en 't was blijkbaar, dat hij liever niet zulke vragen hoorde. »Zij werkt hier op de hofsteê. Zie maar! daar komt ze net met de emmers den hoek om; zij komt van 't melken.”

»Is dat Jetje? Wat is die vreeselijk veranderd!”

»Ja, 't heeft haar ook moeite genoeg gekost, — die overgang van een zijden japon in een eigengemaakt pakje, en van 't niks doen tot het werken”.

»De koekoek haal je!» Zóó klonk nu op ééns eene stem achter ons, en pomp, stomp! — pomp, stomp! — daar kwam Jobst aan; zijn heele gezicht had een koperachtigen gloed, wat denkelijk van de avondzon kwam, die juist op hem viel; zijn neus was nog een weinigje ronder geworden; anders was hij nog geheel dezelfde, ook het zwart gerookte stompje was als te voren.

»Wel, Jobst, we moesten toch eens komen nazien, of de worst wel goed gestopt is, en de ham niet bederft. Hoe gaat het je toch?»

»Goddam! hoe 't gaat? Dat schikt nog al; heel goed kan 'k juist niet zeggen; dat kan geen mensch, als hij al half in 't graf ligt.»

»Nu, zóóver is het toch nog niet!»

»Ja, 'k meen eigenlijk ook dit been maar.»

»O! zoo!»

»Kom, oom, ga nu zitten!» zeide Hanne, die een stoel uit de kamer gehaald had, »ga zitten en snijd je een lekker hompje worst af!»

»Pu!» begon thans Anton te zeggen; »ga toch de oudjes van hier naast ook halen; dan zijn we allemaal bij elkaâr. Pu!»

»Ja, lieve hemel, Christiaan, jij denkt ook nergens om!» hernam Hanne. »Jetje! kom, haal nog eens een paar stoelen hier, en kom dan ook buiten bij ons!» Doch Jetje, die juist vóór 't huis iets te doen had, toen Hanne haar dit toeriep, zag in 't geheel niet op; zij ging naar binnen, maar kwam niet weêr te voorschijn, en liet de stoelen door Klaas brengen.

»Neen,» zeide die, »ze heeft gezegd, dat ze er geen zin aan had; ze schaamt zich zeker.»

»Hoe maakt Hendrik het toch? Hebben uwe ouders daar nog ongenoegen meê?» vroeg ik. — »Och! hem gaat

het bitter treurig! Dat had vóór twee jaar ook geen mensch gedacht, die de familie kende, dat het er nog eens zóó meê gaan zou!" — »Hoe zóó?" — »Och! ik moet er niet aan denken, aan al dat verdriet. — Maar eet toch wat, als 't je belijft! Snijd toch een stuk af!"

»Goddam!" zoo nam Jobst nu het woord; »'k heb 't immers altijd gezegd: wie hoog klimt, die valt ook uit de hoogte, 't blaadje kan in één nacht omkeeren. Kijk daar eens!"

»Heere jeminé, dat hadden we niet kunnen denken! Hoe gaat het?" — »Goeden avond, samen." — »Wel! hoe lang is 't nu al geleden, dat wij mekaâr niet gezien hebben?"

»O! twee jaar! — Op Christiaans bruiloft hebben we immers samen nog gedanst?" — »Ja, ja, 't is wáár ook; wat gaat die tijd om! wat gaat die tijd gauw om!" riep tante Lena, die nu nooit anders dan grootmoeder genoemd werd. De mutselinten dansten nog altijd op en neêr, gelijk te voren; grootvader Frits was veel corpulenter geworden; hij nam, naar 't scheen, een goed voorbeeld aan Anton; zóó vèr als hij, kon hij 't evenwel niet meer brengen, dan had hij vroeger moeten beginnen.

»Komaan, gaat nu zitten!" verzocht Hanne weder. »Christiaan, och! haal jij nog eens een brood; de korst is te hard." — Christiaan was dadelijk bij de hand.

»Pu. 't wordt me hier zoo benauwd!" riep Anton en begon te blazen, om er bang van te worden. — Mijne vrouw kon het lachen niet inhouden; zij moet altijd lachen, als zij een woord hoort, dat niets van onze eigen taal heeft. — »Ik kan geen lucht krijgen."

»Trek de bank een beetje van de tafel af! Zoo! zit je nu beter, oom?"

»God dank!

Nu kwam het borrelglas weêr aan de beurt. »Man lief, gij moogt niet meer,” vermaande mij mijne vrouw; zij is altijd zoo bézorgd voor mijne oogen, want de dokter heeft mij alle sterke dranken verboden.

»Och, loop,” zeide Jobst; »zó'n kleintje doet hem geen kwaad. Gezondheid!”

»Nu, grootvader, grootmoeder, tast toe, en neemt toch wat!” verzocht Hanne al weêr, die steeds om de tafel rondliep, om na te zien, of allen wel behoorlijk aan 't eten waren.

»Neen, dank je, Hanne; we hebben pas gegeten.”

»Och, je kunt toch nog wel een stukje bergen!”

»Nou, komaan dan maar!”

»Wou oom Hendrik niet meêkomen?”

»Hoe kunt ge dat nog vragen? Hij trekt zich immers altijd terug.”

»Ja, van oom Hendrik gesproken! — Vertel mij toch eens, hoe het gekomen is; hij schijnt vreeselijk achteruit gegaan te zijn.”

»Gij weet toch,” zoo nam Jobst het woord, »dat die sinjeur Hugo op den loop is gegaan, en dat de hoogmoedsduivel Hendrik geheel verblind had, zoodat hij dien knaap al zijn geld had toevertrouwd?”

»Ja, en ook nog geld opnam voor het nieuwe huis.”

»Goddam! ja; en hij gaf dien kerel een volmacht, om op zijn naam geld te borgen bij dien ellendigen jood, als hij wat noodig had. Die man, met zijn krullekop, bedacht niet, dat hij eene heele familie in 't ongeluk stortte; hij zorgde maar, dat hij leven kon; om andere menschen bekommerde hij zich niet. Hij nam, zonder er Hendrik iets van te zeggen, nog meer geld op, bij

den jood; alles tegen wissels, en maakte zich toen bijtijds uit de voeten. 'k Wou, dat de haaien dien smeerlap opgeslokt hadden, ofschoon Hendrik voor zijn hoogmoed en domheid niet beter gestraft had kunnen worden; maar die gemeenheid, zie je, die was toch al te kras! Later heeft de vent zelfs een brief geschreven, dat het hem opperbest ging, en dat Hendriks geld hem goede diensten had gedaan; hij zou binnen kort overkomen om Jetje te halen. Die rakker zal er wel oppassen. — Toen de eerste wissel vervallen was, kon Hendrik nog wel betalen; hij verkocht twee van zijne beste paarden en had juist zijn koren aan den man gebracht, zoodat het daarmee net uitkwam. Maar toen de tweede wissel vertoond werd, ging het onzen Hendrik bitter slecht; daarvan was hem niets bekend; hij dacht nu verder stil en rustig te kunnen leven en zich in 't geval te schikken, want er was toch nu eenmaal niets aan te doen; — 't werken viel hem drommelsch zwaar, doch 't moest wel, al was 't een harde noot om te kraken! Nu kwam dit er bij: betalen moest hij, daar werd niets van teruggenomen; de jood had zijne onderteekening; hij had *A* gezegd en moest nu ook *B* zeggen. 't Geld kon evenwel niet bezorgd worden. De jood gaf hem nog een tijd van uitstel; en die tijd was verstreken; Hendrik had ondertusschen niets kunnen los maken; niemand wou hem wat leenen. Met het afgelopen uitstel, was ook nog een derde wissel vervallen, en Hendrik was op de flesch. De jood liet zijn huis en hof gerechtelijk verkoopen; en de man, die, een jaar geleden, zijn neus nog zóó hoog opstak, en die zeggen kon: wie heeft lust, zich met mij gelijk te stellen? — dat is te zeggen, onder ons, boeren-

menschen; — die man stond daar nu, met den bedelstaf in de hand. Zijne vrouw, die te voren niet met haar burenspreken kon, omdat zij te rijk was, stond aan zijne rechterhand naast hem, met een klein bundeltje onder den arm, waarin al wat zij nog bezat, was ingepakt. Aan den anderen kant stond de dochter, die eenmaal in fluweel en zijde, met goud en edelgesteenten had gepronkt; nu stond ze in een wollen rok; en op den arm hield ze een klein onschuldig kind.

Niemand wilde iets van de menschen weten, die daar zoo diep armoedig stonden, want die menschen hadden vroeger met niemand te doen willen hebben. Toen herinnerde de vrouw zich, dat ze nog een broeder had; dat had ze al geheel vergeten; en toen was die broer haar niet te gering; zij kon naar hem toe gaan en hem haar leed klagen en hem de hand tot verzoening toereiken; om zijne hand kon zij bedelen, die zij, een jaar geleden, nog teruggestooten had. — Goddam! — ik zou me waarachtig eerst bedacht hebben, wat te doen; maar Frits, — die was veel te goed; hij ruimde dadelijk een paar kamers in voor zijne zuster en hare familie, dat ze toch niet op de straat behoeften te blijven.

Niet lang daarna stierf Sophie; zij kon het niet te boven komen, dat de kinderen uit het dorp haar met de vingers nawezen en zeiden: »Kijk, dat is ze! Heb je ze gezien?» — Jetje is met haar kind hier bij Christiaan.

Hendrik werkt als daglooner bij Frits; hij bukt met zijn hoofd, dat heelemaal wit is geworden, bijna op den grond; zijn nek is door al 't verdriet en al de zorgen zoo krom gebogen, als een treurwilg. Zóó kan 't gaan; zóó kan een mensch te gronde gericht worden,

zonder dat hij er erg in heeft, en somtijds ook, zonder dat hij 't helpen kan."

Allen zwegen stil, toen Jobst uitgesproken had; ieder had zijne eigene gedachten over het treurig lot, dat velen te beurt valt. De vrouwen moesten hare oogen afwisschen, daar ze vochtig geworden waren. — 't Was voor dien avond met de vroolijkheid gedaan; dergelijke verhalen zijn niet geschikt voor een pleizierig gezelschap. Hanne noodigde de vrienden nog een paar maal met de woorden: »Och! eet toch nog wat!» maar de trek tot eten was voorbij; de oude luidjes stonden ook al op, om naar huis te gaan.

»Wel, gij blijft immers een veertien dagen ten minste hier?» vroeg Frits ons. »Wij hebben plaats; en eten en drinken genoeg."

»God dank!» liet Anton er op volgen; 't betrof echter niet het eten en drinken; neen, 't was, omdat hij nu meer lucht kreeg; zoodra er velen bij elkander waren, werd het hem al licht te benauwd, zoodat hij dan niet wist, hoe hij lucht zou krijgen, en nauwelijks adem kon halen.

»Ja maar," zeide ik, »k heb niet meer dan vier dagen tijd; de zaken mogen niet verzuimd worden."

»Och, kotn!» hernam Frits, »die loopen niet weg; gij moet er toch bij wezen, als Susemihl zijn zilveren bruiloft viert." — »Zoo! viert die zijn zilveren bruiloft al?" — »Ja; aanstaanden dinsdag." — »Ja," sprak ik, »dan is 't iets anders; dat gaat vóór!"

»Slaap wel!" — »Wel te rusten!" — »Goeden nacht!"

»Zeg eens, morgen eet gij met uwe vrouw bij ons, hoor!" zei grootmoeder Lena. »Wij eten meelbollen met zoetzuur, daar houdt gij toch zooveel van."

»Neen," viel Hanne haar in de rede, »morgen moet

ge hier eten, wij hebben jonge doperwtten. Overmorgen kunt ge immers ook nog meelbollen maken?"

De beide vrouwen redeneerden nu nog een poosje daarover, totdat grootmoeder zich schikte in 't geval. Er kwamen toch ook nog meer dagen.

»Kom," sprak Jobst, »ga nu eerst nog eens meê, om onze kamers te zien, die Anton en ik bewonen; gij hebt vroeger alleen gezien, hoe alles er van buiten uitzag. Kijk maar eens hier! Dit is onze eettafel; daar staat Antons leuningstoel; 's winters komt hij er den heelen dag niet uit, dan schuiven wij hem achter de warme kachel, en deze tafel er vóór; ik zit aan den anderen hoek en wij zoeken meestal voor Christiaan erwten en boonen uit, die hier midden op de tafel uitgegooid worden. 's Zondags komen oom Frits en Christiaan ook hier; dan spelen wij een spulletje solo; de vrouwen komen bij ons zitten, tot zij koud beginnen te worden, want veel stoken mogen wij niet, omdat Anton 't anders dadelijk te warm krijgt, en ik ben ook niet gewend, in eene heete kamer te zitten. En kijk hier nu eens, dit is onze slaapkamer."

»Wel, Jobst, wat is dat toch?" »Daar onder de zoldering hebben we eene katrol laten vastmaken; hier, dit touw trekken we, onder onze armen door, en aan 't andere eind hijschen we ons op. Goddam! — dat kan ik je zeggen, voor deze uitvinding konden wij ons eigenlijk wel een patent laten geven, 't zou voor menigeen welkom zijn!"

»Ja, dat is ook waar."

»Ja, ja! en wat hier anders op den vloer nog staat en ligt, dat ziet men in iedere fatsoenlijke kamer ook; dat is ons rommelzoodje."

Dáár lagen dan ook allerlei wonderlijke dingen en prullen dooréén.

Er stond in de kamer ook nog eene soort van lessenaar of secretaire, waarin Anton eenige papieren en zaken van waarde geborgen had, maar 't oude ding werd nooit toegesloten; bovenop lagen een paar winterappels, nog van verleden jaar. Aan de wanden hingen een paar afbeeldingen van heiligen; dat was al het sieraad, wat in de kamer te zien was; voor onze beide oude vrijers scheen dat mooi genoeg.

Nu zeiden we elkander goeden nacht. Allen begaven zich naar bed, en den volgenden dag ging de zon weêr vriendelijk op over dat gelukkige, gezegende huis. Klokke vier hoorde men reeds zachtjes hier eene deur kraken, en dáár een emmer op de deel nederzetten; de dag was lang, maar er was in 't leven veel te werken. Nadat het ontbijt gebruikt was, lieten wij Christiaan geen rust, of hij moest ons zijn land laten zien, zijn huis en hof, zoo vèr het zich uitstreckte, en 't geen daarop groeide. Oom Jobst hompelde vooruit.

»Ziet gij? van hier», zeide Christiaan, toen wij op een zeker punt gekomen waren, »van hier kan ik mijn land geheel overzien; 't loopt hier, tot daar achter bij de haver, die er zoo donker tegen afsteekt, links, aan dezen kant, tot aan den tuin van Klaas Ohm; — dit stuk heb ik pas aangekocht, enkel om alles een beetje bij elkaâr te hebben; daarvoor heb ik achter de beek weêr een stuk land verkocht. Deze streek loopt heelendal door tot Stemmlow; dat zijn vijftig morgens. Achter de wetering is mijn weide. Ja! 'k heb het vroeger nooit gedacht, toen ik nog als knecht op die hofsteê diende en ook menigmaal op deze plek stond, dat ik hier nog eenmaal als een rijke boer zou staan en mijn land zou kunnen aanwijzen.»

De tranen kwamen Christiaan in de oogen, terwijl

hij dit zeide; hij was nog steeds dezelfde goede jongen als voorheen; hij was 't werkelijk waard, dat het hem zoo gelukkig gegaan was; vlijtig was hij ook, dat zag men; wat stond alles mild in bloei, en nergens een spiertje onkruid; 't was alles even mooi en alles even voordeelig; 't was inderdaad een lust, om zóó'n land te zien.

»Ja, ja,» sprak oom Jobst, »ik verheug me als een kind, als ik mij 't geluk van Christiaan zoo voorstel; en, Goddam! 't heeft mij al tot een kinderachtigen streek verleid.»

»Hoe zoo?»

»Och niks!»

»Zóó?» hernam Christiaan, »verleden zomer — —.»

»Och, zwijg toch stil!» viel Jobst hem in de rede; »'k zou me anders mijn neus nog uit mijn gezicht moeten schamen, en dan was mijn heele voorkomen geen penning waard.»

Christiaan kon zich echter niet houden van 't lachen, en zeide: »'k Vertel het toch.»

»Ga je gang maar; maar doe het dan, als ik er niet bij ben,» antwoordde Jobst.

Naderhand, toen wij alleen waren, moest Christiaan dus vertellen, wat er met Jobst aan de hand geweest was.

»'t Geval is zóó,» zeide Christiaan; »Jobst was immers vroeger de grootste vijand van 't vrijen en trouwen, die er op de wereld gevonden kon worden. Mijne vrouw en mij heeft hij heel bijzonder begunstigd en van alle anderen uitgezonderd, en hij verbeeldt zich nog altijd, dat wij elkander nooit van ons leven gekregen zouden hebben, zoo hij er niet geweest was. Denkelijk heeft Jobst nooit anders eens goed acht gegeven op een gelukkig huisgezin; want toen hij hier bij ons kwam inwonen en zag, hoe gezellig en gelukkig wij leefden, en

hoe de liefde ons op aarde veel meer genoegen schenkt, dan zoo'n ouden knorrepot ooit te beurt kan vallen, — toen begon hij er heel anders over te denken. Hij raadde niemand het trouwen meer af, en zeide maar »hm!» als de een of ander hem vertelde, dat hij trouwen wou; ze gingen te voren altijd allen naar hem toe, om zijne waarschuwing te hooren; alles uit gekheid, want geen mensch stoorde er zich aan, wat hij zei. Zooals ik zeg, hij begon er anders over te denken. Daar zie ik op zekeren morgen, verleden zomer, dat hij in den tuin de mooiste rozen afsnijdt, en anjelieren en nog meer bloemen, en daarvan een ruiker begint te maken. Wel, dacht ik, is er vandaag iemand jarig? Niemand wist er zich wat van te herinneren. Wij lieten Jobst begaan; hij ging naar zijn kamer en 't duurde wel een vol uur, eer hij er weêr uitkwam; hij had zijn zondagskleêren aan en een grooten ruiker voor de borst, maar zonder zijn kort zwartgerookt pijpje. Wat is dat? vroeg de een aan den ander; ik waag het en vraag 't hem zelve en zeg: Jobst, wat gaat ge nu uitvoeren? — »Dat zult ge later wel gewaar worden,» sprak hij, en hij hompelt de deur uit. 'k Moet toch eens zien, waar hij blijft, denk ik, en 'k ga hem achterna, zonder dat hij er iets van merkt. Nu, hij stapt heel deftig naar de woning van Jochem Pott; met de borst vooruit, 't hoofd omhoog en gaat binnen.

Later heeft Jochem mij verteld, wat nu komt. »Lijsje», heeft hij gezegd; — tante Lijsje bezorgt, namelijk, tegenwoordig Jochems huishouding, — »Lijsje, 'k heb je dikwijls zoo boos gemaakt, dat je er groen en geel van werdt; daar heb ik nu spijt van, en 'k wil probeeren. 't weêr goed te maken. Kijk! ik heb 't al lang bij mij zelve overlegd, dat het toch maar beter is, dat een mensch

trouwt. — 't Is waar, ik ben al een oude kerel, maar nog lang niet oud genoeg, om al te moeten sterven, en ook nog lang niet te oud, om niet meer te kunnen trouwen. En nu vraag ik je, Lijsje, of jij mijn vrouw wilt worden? Zie, we hebben beiden onze gebreken, en we hebben elkaar niks te verwijten. Hoe is 't? Geef me je hand!"

Tante Lijsje begon 't uit te proesten van lachen, wat Jobst drommelsch onaangenaam vond. »Jobst!" heeft zij hem toen geantwoord, — »je hebt dat alles toch niet goed overlegd! Mij dunkt, dat je toch al op die jaren moest wezen, dat een mensch verstandig wordt. Wij zijn immers beiden de kosten van het trouwen niet weer waard. Kijk! ik ben een vrouwspersoon, en die hebben altijd eerder het trouwen in 't hoofd, als jelui, mannen; en wij hopen altijd tot op 't laatste oogenblik; maar ik heb 't nu al lang uit mijn hoofd gezet en 'k denk niet meer aan trouwen. Wat zouden de menschen wel zeggen, wanneer wij als een paar voor den dag kwamen? Zóó'n huwelijk, als van Hanne en Christiaan, zou 't bij ons toch niet kunnen wezen, daar je zeker een voorbeeld aan genomen hebt. Ga maar weêr naar huis en bedenk het zelf, dat het voor ons beiden beter is, om te blijven, zooals we zijn." — Jobst zal dat toen ook wel ingezien hebben. »Zet die bloemen in 't water, anders verdorren ze!" heeft hij gezegd en is heengegaan, en toen hij tehuis kwam, heeft hij er met niemand over gesproken. Toen Jochem 't ons verteld heeft, hebben wij hem natuurlijk geducht uitgelachen; hij zeide toen: lacht maar toe! jelui zult wel weêr uitscheiden; 'k heb het voor 't eerst wel verdiend. — Zóó'n oude kerel, en die doet nog zóó'n dommen streek!"

Thans moeten wij nog eens naar grootvader Frits

gaan zien. Daar aan huis is in die twee jaren niet veel veranderd; er stond wellicht een kist of kast op de plaats, waar te voren eene tafel had gestaan, maar anders was alles nog gelijk voorheen. Slechts de koperen knoppen aan de deuren en vensters blonken niet zóó mooi als vroeger 't geval was, toen Hanne die iedere week nog zelve schuurde en poetste; tegenwoordig doet Fiek Möller dat, en zóó'n deerntje doet haar best maar, om gauw gedaan te hebben, en tijd te winnen, dat zij met haar Karel, achter de schuur of ergens anders, nog eens een woordje kan praten of een beetje gekheid kan maken; dat is haar ook niet kwalijk te nemen; wat kan haar 't koper van andere menschen schelen? haar eigen zaken gaan vóór.

Zie eens! wie komt daar aan in dien blauwen kiel, met dat spierwitte haar? — — Dat is Hendrik.

Wat zag hij er akelig uit! hij was niet te herkennen; de breede onderlip was geheel ingekrompen, en zoo was 't met de oogen insgelijks gegaan. Wat had hij diepe plooiën in 't aangezicht. Arme man, zóó kan 't met iemand gaan! Hij wierp ons van ter zijde een wantrouwigen blik toe, maar deed, alsof hij ons in 't geheel niet zag; daarop maakte hij spoedig, dat hij met zijne bezigheid gedaan kreeg, om weêr uit onze oogen te komen. Wat was zijn gang zwaar, alsof op zijn beide knikkende beenen een last van duizend pond lag. — Laat hem gaan, de ure komt ook, waarin hij zijne rol uitgespeeld zal hebben, die hem op 't wereldsch schouwtooneel toebedeeld was, en hij zal in vrede rusten en hen uitlachen, die zich ná hem nog in hunne bonte kleeding zullen kwellen, om hun werk goed te doen; en toch is het loon hetzelfde, hetzij men goed of slecht gespeeld mag hebben.

Nu moeten wij eerst ontbijten, want anders komt men uit geen boerenhuis weder weg; wanneer men niets heeft willen gebruiken, is het bezoek niet zooals 't behoort.

Na dit tweede ontbijt begaven wij ons op weg naar Susemihl. De schooltijd was om; hij had tijd om een weinig met ons te praten. Wat was dat? Buiten hoorde men de stem van vrouw Susemihl, die recht driftig sprak; hare stem was nog even schel als vroeger, en ook zij zelve was nog geheel en al het kleine vinnige vrouwtje, gelijk altijd.

»Wat? Wat moet zóó iets verbeelden? Wat moet zóó'n onzin beduiden?" — Dit hoorden wij en bleven buiten voor de deur stilstaan. — »Jij hebt het ook zeker te rijkelijk, zeg? Kan jij, armzalige kerel, met jou armzalige verdiensten, je met een rijken boer vergelijken? Ik geloof, dat je van morgen een bij achter je ooren gestoken heeft! Jij bent niet wijs! Je hebt een zonne-steek gehad, jij kwikstaart! Neen, zóó iets is me toch van mijn leven nog niet overkomen. Wat ben je dan? Past zóó wat voor jou? Voor jou, als een stuk van de geestelijkheid? Bedenk je toch, eer je wat zegt, en draaf niet altijd zoo in den blinde door! Mij dunkt, dat je toch haast oud genoeg moest wezen, om iets verstandigs voor den dag te brengen; maar neen! je hebt nog altijd kuren in je hoofd, waarover een kind zich schamen zou."

»Ja, maar, Kunegunde, zie! — —" zoo begon hij nu, om ook eens wat te zeggen.

»Och zie! och kijk eens!" viel zij hem weér in de rede; »k wil niks zien of hooren; wat jij voor den dag brengt, dat weet ik al; 't is alles zotteklap! — Muziek en dans? Als wij ons geld op stapels, op den zolder

hadden liggen, en als het dan nog voor ons paste, zou ik er ook niet tegen hebben; maar zoo als 't nu is, moet je daar je mond van houden; daar komt niks van, en hiermeê basta!"

»Wel, Kun — —»

»Zwijg! dat raad ik je!" — Men kon hooren, dat zij haar pantoffel van haar lief voetje trok. — »Zwijg, of ik zal je een pleister op je mond leggen."

Thans klopten wij aan, want het scheen hoog tijd te zijn. »Binnen!" — Vrouw Susemihl was zóó in vuur, dat zij geheel vergat, de pantoffel schielijk aan te trekken, opdat vreemde menschen niet zagen, hoe zij met haren man omsprong; zij had die nog in hare hand, welke zij ons toestak, zoodat wij nu de pantoffel vriendelijk goeden dag zeiden.

't Was hier nog alles, zooals vroeger, dat bemerkte men reeds bij den eersten blik. »Och," zeide zij, »mijn man is van morgen weêr niet recht wijs. Wij vieren Dinsdag onze zilveren bruiloft, waar gij immers ook bij zult wezen, niet waar? En nu wil hij absoluut, dat we muzikanten zullen bestellen, en zóó al meer. Ik vraag u, om 's hemels wil, hoe kunnen wij zooveel spektakel maken?"

»Och kom! 't is toch zoo heel erg niet!" sprak Susemihl nu, die zich in ons bijzijn vrijmoediger gevoelde.

»Zoo erg niet? Zoo erg niet? Ons inkomen is er in 't geheel niet naar; zóó breed hebben wij 't niet!"

»Nu," zeide ik, »dat komt terecht; wij zullen zonder muzikanten toch wel plezier kunnen hebben."

»Wel zeker; 't kost ons toch al zoo veel."

Vrouw Susemihl was nog steeds dezelfde spaarzame vrouw. — Susemihl schikte zich dus in 't geval; hij

moest wel, ofschoon hij gaarne zou gezien hebben, dat het recht deftig toeging, want hij was zeer voor de deftigheid.

Kunegunde had het plan voor 't zilveren bruiloftsfeest aldus beraamd: den avond te voren, op den zoogenaamden »Polterabend» zou er niets hoegenaamd aan de hand zijn; zij beschouwde toch den trouwdag in 't geheel niet als zeer gewichtig; men wilde alleen het aandenken nog vieren, dat men 25 jaar geleden elkaar in de kerk de hand had gegeven en de ringen gewisseld waren; 't andere was maar eene bijzaak.

Er zou alzoo op dien dag 's middags koffievisite wezen, en tulband bij de koffie gepresenteerd worden; daarbij kon genoeg worden gepraat en verteld. Alleen de allerbeste bekenden zouden uitgenoodigd worden: vooral niet te veel, omdat er anders te veel gegeten werd. 's Avonds wilde zij dan chocolade koken en daarbij boterhammen met worst en kaas aanbieden; dit zou voor de vrouwen wezen; de mannen zouden op punch getrakteerd worden; dat was zeker genoeg, en al veel meer, dan eigenlijk in hun vermogen was.

De dagen met de voorbereidingen tot al die feestelijkheden gingen spoedig voorbij. Kunegunde had het druk met het beslaan van den tulband. De koster moest haar behulpzaam zijn en overdacht intusschen, op welk eene aanspraak hij zijne gasten trakteeren zou.

Jobst was ook weder geducht in de weer; want zonder zijne hulp zou de gansche grap toch maar half goed geworden zijn; hij liep van huis tot huis en beduidde zoowel de kinderen als de ouders, dat er kransen gemaakt moesten worden, en dat de kinderen die in den nacht van Maandag op Dinsdag aan alle deuren der school moesten ophangen; zooals zij zulks bij ge-

legenheid der inzegening deden. De oudste leerlingen mbesten transparanten maken, waarvoor hij de opschriften zou bedenken. De jonge lieden, die vroeger ook allen bij Susemihl school gegaan hadden, riep hij 's avonds op de hofsteê van Christiaan bij elkander; daar werden zij geoefend in 'tzingen ter verrassing van het zilveren bruidspaar. Op Christiaans bruiloft was zóó iets toen niet tot stand gekomen, daar zij allen niet bij stem waren; thans wilden zij het den avond te voren doen, en zingen, terwijl de stemmen nog zuiver klonken. Zij moesten ook allen vooraf een paar rauwe eieren met suiker gebruiken; dat helpt. De tekst voor de serenade zou wezen: »Wir winden Dir den Jungfernkranz;» — dat kenden allen vrij goed en 't scheen ook wel bijzonder gepast te zijn.

Zóó kwam de Maandagavond. De rauwe eieren met suiker waren gegeten; daarna werd ook de baard nog eens gelikt; de zon was ter rust gegaan. In de kamer van Jobst werd de »Jungfernkranz» nog eens gerepeteerd, en toen trokken de jonge lieden, met staltantarens, die op boonenstaken gestoken werden, in plechtstatigen optocht naar 't kostershuis. Stil, zóó stil, alsof er eene begrafenis moest plaats hebben en de leeddragenden zich om de doodkist verzamelden, zóó plaatsten de koorzangers zich rondom Jobst, hun dirigent, vóór 't venster der woonkamer, en nu ging het er op los:

»Een! twee! drie!»

»Wir winde — en Dir den Jungfer — ern — kranz
 Mit veilchenblau — au — au — er Sei — ei — ide;
 Und führe — en Dich zu Spi — iel und Tanz
 Mit ausgela — a — assner Freu — eu — eude.
 Schöner grüner, schöner grüner Jungfer — ern kranz!»

Jobst wreef vergenoegd in zijne handen; 't ging al-
lervoortreffelijkst. Nu kwam het tweede vers; hij sloeg
eerst de maat weder:

»Lawende — el; Myrth und Thy — i — mi — i — au,
Das wächst in mei — einem Garten,
Wie lang blei — eibt doch der Freiersmann,
Ich kann es kau — aum erwar — ar — arten,
Schöner grüner, schöner grüner Jungfernkranz!»

Daarop volgde het derde vers. — Terwijl het eerste
gezongen werd, was het venster reeds geopend en Su-
semihl's vriendelijk gelaat was te voorschijn gekomen;
vervolgens ook zijne vrouw, en beiden hielden teeder
den arm om elkaâr geslagen, alsof zè werkelijk nog
bruid en bruijom waren, en van hun leven geen on-
genoegen te zamen gehad hadden.

Toen de laatste toon van het gezang was weggestorven,
trok de koster aan zijn das, hoestte een paar keeren
en zeide: »Mijne heeren!» 't Klonk ver door het dorp
henen en kwam er zoo plechtig uit, alsof hij op den
preêkstoel stond. Hij hoestte nogmaals en begon nog-
maals: »Mijne heeren! Verblind door den gloed der fakkels,
verrast door de liefde mijner medemenschen, overstelpt
door den aandrang van mijn gevoel, ontzegt de stem
mij haren dienst.»

»O! dat gaat nog al!» sprak één der leden van het
koor zachtjes.

»Ik weet niet,» ging hij voort, »wat ik zeggen zal;
maar zóóveel zeg ik toch: zoolang mijn oog helder en
mijn arm krachtig is, zoolang zal ik niet ophouden
mij te bevljtigen, om uwe kinderen, -- wanneer gij
die eenmaal hebben zult, — ik zie, dat gij bijna al-
len nog ongetrouwde lieden zijt, — alzoo, om uwe kin-

op te voeden in de vreeze des Heeren, en hun die kundigheden te doen verwerven, die zij noodig hebben, om goede wereldburgers te worden; gelijk ik ook u lieden tot goede wereldburgers opgevoed heb; en 't is een groot genoegen voor mij, om zóó op de mannen neêr te zien, die ik eenmaal als kind, de kapitale A heb leeren kennen. Men moet zelf onderwijzer zijn, om te gevoelen, wat ik in dit oogenblik gevoel! — Maar om nu op een ander punt over te gaan, — namelijk, ik bedank u hartelijk, ik en ook mijne vrouw, voor de deelneming in ons geluk; en de Hemel moge geven, dat gij allen, die hier verzameld zijt, dezen dag moogt beleven, en dat gij den dag in den kring uwer kinderen moogt beleven, wat mij niet vergund is. En dan verzoek ik u allen tegen morgennamiddag bij mij op een kop koffie —”

»Je bent niet wijs!» fluisterde vrouw Susemihl achter haren man, en zij trok hem aan de panden van zijn jas, zoodat hij, pardoës! midden in de kamer op zijn rug neêrviel; hij had op een stoel gestaan en door het trekken zijn evenwicht verloren.

»Hoe kunt ge al die kerels toch verzoeken?» sprak zij op driftigen toon zachtjes tot hem, maar 't was daar buiten toch nog vrij duidelijk te hooren.

»Oude domkop, die je bent! Bedank ze voor de vriendelijkheid, en daarmee is de pret uit; en maak dan het raam dicht.»

Susemihl klauterde weder op den stoel. »Mijne heeren!» begon hij nogmaals; »wat ik u nog zeggen wou; terwijl ik u nogmaals bedank voor de eer, die gij mij hebt bewezen, wou ik zeggen: leve het lieve Vaderland, hoera!»

»Hiep! hiep! hiep! hoera!» zoo riepen de jonge

klanten in vereeniging met den koster uit, en daarna lieten zij zich nog hooren, door het zingen van:

»Was ist des Deutschen Vaterland?»

»Nu is 't genoeg!» sprak vrouw Susemihl, zij trok haren man achteruit en maakte het venster toe. Nadat het lied van het Vaderland geëindigd was, werd nog een luid hoera ter eere van Susemihl en zijne vrouw uitgebracht. De koster stond in de kamer en zwaaide met zijn pet; maar het venster mocht hij niet weêr opendoen; hij zou anders gaarne nog eene aanspraak gehouden hebben. De zangers trokken af en langzamerhand werd alles stil, en men hoorde nog slechts het snorken, dat zachtkens uit de huizen drong. Doch het duurde niet lang; slechts een paar uren; toen kwam de schooljeugd naar buiten met kransen en guirlandes; men trok naar 't kosterhuis, waar Lijsje, de dienstmeid, de deur ook al geopend had. Heel zachtkens werd nu alles bekranst, deuren en vensters; in de schoolkamer werd over den lessenaar een guirlande gehangen en daaronder was een krans met het opschrift: »Heil zij onzen onderwijzer!» — Vóór de kamerdeur werd ook een plakkaat aangebracht, waarop te lezen stond: „Lang moge 't zilveren bruidspaar leven!» 't Was alles recht net en 't zag er heel feestelijk uit, zóó feestelijk, dat zelfs de vurige vrouw Susemihl, toen zij opstond en het zag, de tranen langs de wangen liepen, 't geen anders niet dikwijls gebeurde.

»Kunegunde!» zeide Susemihl, zijne lieve wederhelft omarmende, „het menschelijke leven is nu en dan, ja den meesten tijd, zeer bitter; maar nu en dan komen er ook uren in voor, die men als een overschot uit het Paradijs kan aanzien, zoo schoon zijn zij; — is dit niet zulk een gelukkig uur?»

„Ja,” antwoordde zij, »Jozef, je hebt gelijk; als jij maar niet altijd zooveel zotheden in 't hoofd hadt, zouden we zulke gelukkige uren méér kunnen smaken; maar jij bederft maar al te dikwijls ons geluk.”

»Laat dat nu maar blijven, Kunegunde; ieder mensch heeft zijne gebreken; jij hebt soms ook schuld.”

»Wat? Ik?” barstte het lieve snoepje uit; en zij wischte schielijk den laatsten traan weg, die nog op haar wang biggelde. »Over mij heb je niet te klagen; als jij maar anders waart!”

»Och hemel, ja! kind lief; 'k wil graag al de schuld op mij nemen; laat ons toch vandaag maar in rust en vrede leven; zulke dagen krijgen we niet dikwijls.”

Ditmaal had er dan ook geen verder ongenoegen plaats. Het lieve paar gebruikte het ontbijt te zamen in vrede; zij herinnerden zich den tijd, waarop zij elkaâr voor 't eerst hadden ontmoet, — hoe zij daarna elkaâr de hand hadden gedrukt, en er dan zelfs wel eens een kus bij gekomen was. Ach! die tijd was zoo schoon, zoo schoon geweest! — O! dat men toch achter zulke oogenblikken in den tijd, een knoop kon leggen, zoodat zij eeuwig duurden!

Doch dat gaat niet; de herinnering is daarom ook aangenaam; en wanneer men zich recht dikwijls die schoone oogenblikken herinnert, gevoelt men nog dikwijls, 't geen men toen gevoeld heeft. Zóó maakt de herinnering den grijsaard tot een jongeling; hij vergeet zijn jicht en podagra, en loopt in gedachten, als een bezembinder, zijn meisje achterna, en nu heeft hij ze omvat! Op het oude gelaat speelt een zalig lachje en uit de doffe oogen schijnt een zonnestraal te blinken. Ja, de herinnering is een schoon erfdeel, dat ons, arme menschenkinderen, mede op de wereld gegeven

is, opdat het ons hier niet al te eentonig zou worden.

Na 't ontbijt kwamen van lieverlede de felicitaties, en ieder bracht eene kleinigheid mede; een ham, een metworst, een stuk gerookt spek, eieren of boter en zóó van alles, wat vrouw Susemihl dankbaar in ontvangst nam en zorgvuldig in de kast sloot; Susemihl stond er bij en likte zijn vingers af, wanneer hij zijne vrouw 't een of ander toereikte; en hij zag al in zijne verbeelding, hoe heerlijk het naar beneden zou glijden, als er eens aan begonnen werd.

»Wat eten wij toch van middag?» vroeg hij, zoo tegen twaalf uur, daar hij er nog maar niets van merkte, dat Kunegunde toebereidselen maakte, om voor 't middagmaal te zorgen.

»Wat wij eten?» herhaalde zij en ze keek hem verwonderd aan; »wat denk je wel? 't Kost ons vandaag toch al zooveel geld, en wij drinken toch straks dadelijk koffie. Wij kunnen vandaag wel eens overslaan!»

»Och!» hernam Jozef, zijne maag wrijvende, die al weêr begon te knorren; maar tegenspreken wilde hij niet, om heden den vrede niet te storen. Die paar uren gingen dan ook weldra voorbij; de waterketel raasde en liet zich op den haard hooren, en Kunegunde had het heel druk met het binnen brengen van 't koffieservies. De eerste gasten kwamen; Christiaan en Hanne waren er ook al, en aan het gelukwenschen kwam geen einde. „O! kijk eens, daar zijn grootmoeder Lena en grootvader Frits ook!” — »Gaat allen maar naar binnen en neemt plaats.” — Domine Eerbaar en Jochem Pott mankeeren nog; neen! Jochem treedt juist met tante Lijsje de deur in. — „Ja, de domine moet er eerst ook wezen; eerder kunnen we niet met koffiedrinken beginnen.” Susemihl stond reeds geheel krom van den hon-

ger. Als hij toch maar kwam! — Nu, eindelijk sloeg hij juist den hoek om.

„Ga zitten, domine,” sprak Susemihl, »daar, aan 't boveneind van de tafel.”

De domine ging echter niet aanstonds zitten; hij begon eerst eene uiterst fraaie toespraak te houden, waarbij hij Susemihl's werkkring op den voorgrond plaatste; hij besloot met den wensch, dat de goede God hem zijne gezondheid mocht laten behouden, en hij zijne gouden bruiloft met dezelfde opgewektheid van geest zou kunnen vieren, als heden de zilveren.

»Goddam, Anton!” zeide Jobst; »die vieren wij niet meer meê.”

»Pu! God dank, neen!” antwoordde Anton, die geheel alléén aan eene tafel zat, daar 't hem aan de groote tafel te benauwd werd, en hij geen lucht genoeg kon krijgen.

»Komaan, tast nu maar toe!” riep Susemihl, en hij was zelf de eerste, die de hand naar den tulband uitstak, die eigenlijk toch niet voor den honger was.

»Heere jeminé, wat is dat nu?” sprak in 't zelfde oogenblik vrouw Susemihl. — Daar kwam eene heele troep van de zangers van den vorigen avond aan, die zich aan de uitnoodiging van Susemihl hadden gehouden en nu op de koffie verschenen. »De hemel beware me!” zóó klaagde het kleine vrouwtje, in den gang, aan hare dienstmeid; »wat heeft mijn man daar weêr een dommen streek uitgericht! Giet er maar gauw wat water bij; we kunnen ze toch nu niet wegsturen. Ze zullen ons nog arm eten! — Jozef!” riep zij nu in de kamer, »kom eens even hier!”

Jozef had eerst niet veel trek, want hij vermoedde niets goeds; hij ging de jonge lieden te gemoet en

verzocht hen plaats te nemen; hij kon toch niet anders doen.

»Jozef!» riep Kunegunde weder.

»Ik kom al, kind lief!» zeide hij en kwam geheel ontsteld en bleek in de keuken.

»k Wil vandaag geen ruzie met je hebben, maar, een ezel ben je geweest, dat wil 'k je maar even zeggen; en verder, dat je 't hart niet hebt, om nog een kruimel van den tulband te eten, dat zeg ik je; anders komen wij er niet meê toe; 'k wil toch niet voor 't heele dorp bakken! Jou straf voor je dommen streek zal wezen, dat je nou vóór van avond niks te eten krijgt.» Susemihl ging geheel neêrgedrukt de kamer weêr binnen. Tegenspreken wilde hij vandaag niet, en 't zou hem ook niet baten, wanneer zijne vrouw zoò kort en krachtig hare meening te kennen gaf; dat wist hij. —

Hoe meer de avond naderde, des te vroolijker werd het gezelschap gestemd: Jozef noodde de gasten en Kunegunde schonk in, en eer men er erg in had, was de tulband op. De vrienden keken elkander aan, of er niet meer kwam; maar, als 't eenmaal op is, dan is 't op; Kunegunde had niet meer gebakken; zij wou immers niemand vetmesten, en te veel eten is maar ongezond. — „Drink nog een kopje!” —

Na de koffie voegden de vrouwen zich bij elkander, en gingen met de breikous in de hand op en neêr door den tuin. De mannen namen plaats om een partij solo te spelen.

»Anton!» sprak Jobst zachtjes tot zijn vriend, zoodat niemand het hoorde, »dat de vrouw zuinig is, is heel goed; maar, al te inhalig, deugt ook geen zier; 't zal hier van avond heel schraal toegaan, als wij er niet wat voor zorgen. Wij hebben immers nog wel een

paar flesschen rum in huis; suiker moet Jetje ons bezorgen; dan zullen wij zien, dat wij dit hier naast klaar maken, zonder dat de vrouw er wat van merkt. 'k Wil ook den blinden Gottlieb en Frederik met de fluit halen, dat die wat voor ons spelen. Hoe denk je er over? Wij willen het dan samen doen."

»Doe 't alles zooals jij 't goedvindt," hernam Anton, en hij tastte aanstonds in zijn zak, om zijn aandeel te geven.

»Laat dat maar tot morgen; ik kan 't immers voorschieten," sprak Jobst, en hij hompelde heen.

Toen het begon te schemeren, zeide Jobst, dat de schoolkamer leéggeruimd moest worden; dáár wilden ze drinken! — Vrouw Susemihl had er niet recht zin aan. »Ach, heere jeminé! die stelt zich heel wat bijzonders voor," dacht zij, — „wat hier nog te drinken zal wezen, is zooveel niet." Jobst was echter al ijverig aan 't werk, en sleepte de banken en tafels op den hof. »Zie zoo! hier, achter den lessenaar, kunnen de muzikanten zitten."

»Och hemel, wij hebben in 't geheel geen muziek!" zei de kostersvrouw.

»Daar komen ze al aan!" riep Jobst, op onze beide oude kennissen wijzende, die juist zich vertoonden. »Gaat hier maar zitten!" zeide hij.

»Heere mijn tijd! Heere mijn tijd!" klaagde de kleine, brommige vrouw; — »wat kost ons dat veel geld! wat kost ons dat veel geld! Wie heeft die muzikanten laten komen? Jozef, heb jij dat gedaan? Dan mag je wel oppassen!"

»Wel neen!" antwoordde Jozef; »ik weet nergens van. Wees nu maar bedaard, Kunegunde, en laten we maar vroolijk zijn!"

»Och, wat! als 't maar weêr voorbij was! Als ze maar weêr weg waren.»

Doch zij gingen nog lang niet heen, en de kostersvrouw kon hare verwondering niet genoeg te kennen geven, dat de mannen altijd bleven drinken, en de punsch toch niet opraakte. Jobst had het zoo slim ingericht: de grog werd hem van buiten door 't venster aangereikt, wanneer vrouw Susemilh juist in de keuken was, en de arme Jetje, die wij vroeger in al haren glans en opschik gekend hebben, maakte die in Hanne's keuken gereed; zij zelve kon zich niet in 't gezelschap laten zien; zij verlangde het ook in 't minst niet, en geen mensch dacht nog aan haar; er werd slechts nu en dan wel eens gezegd: »Kijk, daar gaat de meid van Vorwark, of Jetje Koolhaas!» — Zóó was 't ook met oom Hendrik; de menschen zagen hem wel, maar gingen hem overschillig voorbij; en niemand dacht er aan, hoe vele wenschen en verwachtingen hij eenmaal in zijn hart gekoesterd had, en hoeveel leed, hoe bitter, grieved leed het hem gedaan had, toen het trotsche vaartuig van lieverlede te gronde was gegaan, en hij nauwelijks het leven nog had kunnen redden. —

Tot laat in den nacht werd in de kosterswoning gedanst en gejuicht; zelfs domine Eerbaar achtte het niet beneden zijne waardigheid, om meê te dansen. Waarom zou een geestelijke zich niet ook eens eene uitspanning vergunnen? Allerkluchtigst zag 't er uit, wanneer het zilveren echtpaar te zamen danste; Jozef hield zich daarbij heel rechtop, met holle lenden, en zwaaide zijne beenen zoo buitenwaarts, alsof hij er meê declameerde; 't kleine, kregelê vrouwtje was zeer ongedurig en liep elk oogenblik onder de armen van haren danser uit; maar 't kwam er niets op aan; ze hadden toch plezier.

Oom Vorwark had weder zijne plaats bij de muzikanten; hij zat in vreeselijken angst, dat ze hem omver zouden loopen en hij dan geen adem zou kunnen halen. 't Omverloopen gebeurde niet, de muzikanten konden ook niet op hem neêrvallen, want zij zaten niet hooger dan hij; doch wanneer een ongeluk gebeuren moet, dan geschiedt het ook. De stoelen bij den koster waren geducht oud en vermolmd en reeds bij Kunegunde's overgrootmoeder in gebruik geweest; de stoel, waarop Anton zat, kon van ouderdom den zwaren last zeker niet dragen; hij kraakte — en Anton kwam toch nog naar de laagte, hij geheel alléén. Geen mensch zag het; de muzikanten hadden in 't geheel immers maar twee oogen, en die moesten op de noten gevestigd blijven, de dansers waren al te druk met zich zelve bezig; zoo moest dus nu oom Vorwark met zijne corpulentie wel een kwartier op de hurken blijven zitten, zoodat hij in waarheid bijna geheel geen lucht meer krijgen kon. Zijne heesche stem werd door 't rumoer niet gehoord, en toen men hem ten laatste vond, was hij geheel blauw geworden in 't gezicht, en kon niets meer zeggen. Dat was zijn dood. Sommige menschen komen wonderlijk om 't leven; de één valt in een brouwketel en verdrinkt daarin; een ander krijgt een brok in het verkeerde keelgat en moet hierdoor stikken; Anton kwam met een gebroken stoel op den grond en moest op die wijze omkomen.

Met de vroolijkheid was 't gedaan; de gasten vertrokken en Anton moest naar huis gedragen worden; het duurde geen twee dagen, toen zeide hij nog eens: »God dank!» en sloot zijne oogen voor altijd. Vele oogen waren vol tranen, toen zijne lijk-kist, die omtrent 600 pond woog, in de groeve werd nedergelaten. Christiaan

en Hanne schreiden nog lang daarna, zoo dikwijls er van Anton gesproken werd, en zij van h un geluk vertelden, dat zij aan hem te danken hadden. Wanneer later de velden en akkers werden aangewezen, moest men eerst over 't kerkhof gaan, om het graf van oom Vorwark te zien, waarop een prachtig marmere denkteeke stond, met de woorden uit Mattheüs vijf, vers negen: »Zalig zijn de vreedzamen, want zij zullen Gods kinderen genaamd worden.» Aan den anderen kant van het monument had Susemihl een gedicht doen plaats, dat aldus luidde:

«O! wand'laar, zie op deze zark, Hier rust de brave oom Vorwark; Een ieder kind heeft het geweten,	Dat hij dikke Anton werd geheeten; En al het goed, door hem volbracht, Wordt nog erkend door 't nageslacht."
--	--

Daaronder stond J. S. in sierlijke kapitale letters, waarop Susemihl steeds bijzonder opmerkzaam maakte, als hij iemand het graf aanwees. »Dat is mijne onsterfelijkheid," sprak hij dan, recht vergenoegd; »uit dit gesteente spreekt nog na eeuwen mijn geest, al is er ook van mijn lichaam reeds lang geen spier meer te vinden." — En hij heeft gelijk! —

Niet lang, nadat men Anton in zijne laatste rustplaats had neêrgelegd, werd wederom eene zwarte doodkist in de zwarte aarde gebracht; in die kist lag het lijk van oom Koolhaas; hij kwam nu bij zijne Sophie te liggen. Wèl heeft Frits, als zwager, een klein zwart kruis op zijn graf doen plaats, met beider namen er op; maar niemand vraagt er naar.

Ja! zóó kan 't gaan, en zoo is 't gegaan; alles anders, dan het zich had laten verwachten; — maar ik kan 't volstrekt niet helpen! —

EINDE.

ijls z
ak ver
onne
mes
on te
en .
is of
wat
den
l Sub
de:

pheta
dacht.
gezicht

etters.
ddle,
nster-
it dit
is er
eer te

phals
klist
u lijk
ie te
ewart
en er

alles
maar

